

Valtion kirjanpidon käsikirja 2012

Virastoille, laitoksille ja talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille

Muutoshistoria (ei muutoksia v. 2012)

Valtiokonttori
Statskontoret
State Treasury

Lukijalle

Valtion kirjanpito uudistui 1.1.1998. Kirjanpitolain mukaista kirjanpitoa lähellä oleva liikekirjanpito otettiin käyttöön valtionhallinnossa. Myös talousarvion toteutumisen seurannan käytännön toteutustapa muuttui.

Valtion kirjanpitoa säätelevät mm. Suomen perustuslain 7. luku, Talousarviolaki, Talousarvioasetus, valtioneuvoston päätökset, valtiovarainministeriön määräykset sekä Valtiokonttorin määräykset. Tämä käsikirja on laadittu näiden säädösten ja määräysten kirjanpitoa koskevan sisällön hahmottamisen tueksi sekä käytännön kirjanpitotyön avuksi. Näin käsikirja toimii toisaalta yleisesityksenä valtion kirjanpidosta ja toisaalta käytännön kirjanpito-ohjeiden kokoelmana.

Sellaisissa kirjauskysymyksissä, joita tässä käsikirjassa ei ole käsitelty, voi ottaa yhteyttä Valtiokonttorin Hallinnon ohjaus -yksikköön, puhelin (09) 77 251 tai sähköpostilla osoitteeseen [ho.laskentatoimi \(at\) valtiokonttori.fi](mailto:ho.laskentatoimi@valtiokonttori.fi).

SISÄLLYSLUETTELO:

1 LUKU: VALTION KIRJANPIDON YLEISKUVAUS	1-1
1.1 Valtiontalous kirjanpitovelvollisena	1-1
1.1.1 Valtion talousarviotalous kirjanpitovelvollisena	1-2
1.1.2 Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot kirjanpitovelvollisina	1-3
1.2 Valtion kirjanpito	1-3
1.2.1 Virastojen ja laitosten kirjanpito	1-4
1.2.2 Rahastojen kirjanpito	1-4
1.2.3 Keskuskirjanpito	1-4
1.3 Valtion kirjanpidon tehtävät	1-5
1.3.1 Erilläänpito tehtävä	1-5
1.3.2 Talousarvion toteutumisen seuranta tehtävä	1-5
1.3.3 Tuloksen laskenta tehtävä	1-5
1.3.4 Hyväksikäyttö tehtävä	1-6
1.4 Monenkertainen kirjanpito	1-6
1.4.1 Liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon täsmäyttäminen	1-7
1.5 Tilipuitteisto	1-7
1.6 Kirjanpito tapahtumat	1-8
1.6.1 Liiketaapahtumat	1-8
1.6.2 Talousarvion tapahtumat	1-9
1.7 Yleiset kirjaussäännöt	1-10
1.7.1 Menokirjaus	1-11
1.7.2 Tulokirjaus	1-11
1.7.3 Rahoitustapahtumakirjaus	1-11
1.7.4 Oikaisu- ja siirtoerien kirjaus	1-11
1.8 Kirjauserusteet	1-12
1.8.1 Liikekirjanpidon kirjauserusteet	1-12
1.8.2 Talousarviokirjanpidon kirjauserusteet	1-13
1.9 Tilinpäätösperiaatteet	1-15
1.9.1 Oikeaan kirjauserusteeseen siirtyminen	1-15
1.9.2 Jaksottaminen	1-15
1.9.3 Omaisuuden hankintameno	1-16
1.9.4 Aktivoidun pitkävaikutteisen menon poistaminen	1-16
1.9.5 Arvostaminen tilinpäätöksessä	1-17
1.10 Valtion tilinpäätös	1-17
1.11 Viraston ja laitoksen tilinpäätös	1-18
1.12 Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston tilinpäätös	1-18
1.13 Tilinpäätöksen aikataulu, hyväksyminen ja julkaiseminen	1-18
1.13.1 Tilinpäätöksen aikataulu	1-19
1.13.2 Tilinpäätöksen hyväksyminen	1-19
1.13.3 Tilinpäätöksen julkaiseminen	1-20
2 LUKU: KIRJANPIDON JÄRJESTÄMINEN	2-1
2.1 Tilijärjestelmä	2-1
2.1.1 Tilipuitteet ja kirjaussuunnitelma	2-1
2.1.2 Kirjanpito kirjat	2-3

2.2 Tositteet	2-7
2.2.1 Yleiset vaatimukset	2-7
2.2.2 Tiliote tositteena	2-8
2.3 Kirjanpitoaineiston säilyttäminen	2-8
2.3.1 Säilytysaika ja säilytystapa	2-9
2.3.2 Paperiton kirjanpito	2-10
2.3.3 Kirjanpitoaineiston säilytysajat	2-10
2.3.4 Aineiston hävittäminen	2-11
3 LUKU: VALKI-KIRJANPIDON ALOITTAVA TASE 1.1.1998	3-1
3.1 Valtion kirjanpitolautakunnan lausunnot	3-1
3.2 Varojen ja velkojen inventointi	3-2
3.3 Aloittavan taseen 31.12.1997 laatimisperiaatteet	3-2
3.4 Valtion aloittavan taseen 1.1.1998 hyväksyminen	3-4
3.5 Aloittavan taseen erien korjaaminen	3-4
4 LUKU: JUOKSEVAN KIRJANPIDON KIRJAUKSIA	4-1
4.1 Maksuliike	4-1
4.1.1 Valtion pankkitilien konsernitilirakenne	4-1
4.1.2 Kirjanpitoyksikköjen maksuliikeorganisaatio	4-4
4.1.3 Kirjanpidon tilien alajaottelu pankkiryhmittäin	4-4
4.1.4 Tiliotteiden kirjaus selvittelytilin avulla	4-5
4.1.5 Tyhjennysten ja katteiden kirjaukset	4-5
4.1.6 Rahaliikkeen selvittelytilin käyttö	4-5
4.2 Ostomenot	4-9
4.3 Myyntitulot	4-10
4.3.1 Sponsorointi	4-10
4.4 Palkanmaksu	4-13
4.4.1 Palkkalaskenta ja palkkakirjanpito	4-13
4.4.2 Palkkatiliöinnit	4-14
4.4.3 Palkanmaksun täsmäyksistä	4-17
4.5 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankinta ja luovutus sekä poistojen kirjaaminen	4-21
4.5.1 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenon sekä muiden pitkävaikutteisten menojen kirjaaminen	4-21
4.5.2 Käyttöomaisuuskirjanpidon tarkoitus ja sisältö	4-22
4.5.3 Irtaimistorekisteri	4-23
4.5.4 Sisäisen valvonnan käyttöomaisuuskirjanpidolle ja irtaimistorekisterille asettamat vaatimukset	4-23
4.5.5 Käyttöomaisuuskirjanpidon tekninen järjestäminen	4-24
4.5.6 Käyttöomaisuuskirjanpidon kohteita koskevat tiedot	4-24
4.5.7 Käyttöomaisuuskirjanpidon ja pääkirjanpidon välinen tietojen siirto	4-27
4.5.8 Käyttöomaisuuskirjanpidon raportit	4-27
4.5.9 Poistosuunnitelmat	4-28
4.5.10 Poistojen kirjaaminen	4-31
4.5.11 Kansallisomaisuuteen ja käyttöomaisuuteen liittyviä kirjauksia	4-31
4.5.12 Poistosuunnitelman ja poistojen määrän esittäminen tilinpäätöksessä	4-39

4.6. Vaihto-omaisuuden hankinta ja luovutus	4-40
4.6.1 Keskeneräinen tuotanto	4-45
4.7. Ennakkomaksut	4-55
4.7.1 Maksetut ennakkomaksut	4-55
4.7.2 Saadut ennakkomaksut.....	4-57
4.8 Antolainat ja muut sijoitukset	4-59
4.9 Valtion velka	4-62
4.10 Arvostuserät	4-63
4.11 Oikaisu- ja siirtokirjaukset	4-64
4.11.1 Menonoikaisut	4-65
4.11.2 Tulonoikaisut	4-66
4.11.3 Siirtoerät	4-66
4.11.4 Tileistäpoistot.....	4-67
4.12 Kurssierot	4-68

5 LUKU: KIRJANPITOYKSIKKÖJEN VÄLISTEN JA KIRJANPITOYKSIKÖN SISÄISTEN TAPAHTUMIEN KIRJAUKSET

5-1	Toisen kirjanpitoyksikön määrärahan käyttö omaan toimintaan.....	5-1
5-2	Menojen kirjaaminen suoraan toisen kirjanpitoyksikön määrärahaan.....	5-1
5-3	Menojen laskuttaminen	5-2
5-4	Menojen kohdentaminen	5-2
5-5	Toisen kirjanpitoyksikön puolesta perityt tulot ja maksetut menot.....	5-2
5-6	Lähetteen tilin käyttö	5-3
5-8	Myynti toiselle virastolle tai laitokselle.....	5-6
5-9	Talousarvionalouden sisäinen yhteisrahoitteinen toiminta	5-7
5.9.1	Yhteisrahoitteisen toiminnan tulojen laskutus	5-7
5.9.2	Kirjausoikeus	5-9
5-10	Yhteisrahoituksen arvonnisäveromenojen laskuttaminen kirjanpitoyksikköjen kesken	5-9

6 LUKU: ARVONLISÄVEROON LIITTYVÄT KIRJAUKSET

6-1	Arvonlisäveroneuvonta.....	6-1
6-2	Arvonlisäveron kirjaaminen käytettäessä omaa määrärahaa	6-1
6-3	Arvonlisäveron kirjaaminen käytettäessä toisen kirjanpitoyksikön hallinnoimaa määrärahaa	6-5
6-4	Yhteisökaupan (EU:n jäsenvaltioiden välisen tavarakaupan) arvonnisäveromenettely	6-5
6-5	Ahvenanmaan veroraja.....	6-7
6-6	Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonnisäveromenot	6-7
6-7	Eräitä erityiskysymyksiä	6-7
6.7.1	Toimitilan jälleenvuokraus.....	6-8
6.7.2	Käytetyn käyttöomaisuuden myynti.....	6-9
6.7.3	Ulkomaisen arvonnisäveron kirjaaminen	6-10
6.7.4	Käännetty verovelvollisuus ja valtio	6-10
6.7.5	Viraston Y-tunnuksen, VAT-tunnisteen ja nimen käyttö myyntilaskuissa	6-10

7 LUKU: YHTEISRAHOITTEINEN TOIMINTA	7-1
7.1 Käsite ja luonne.....	7-1
7.2 Budjetointi.....	7-1
7.3 Tulojen kohdentaminen.....	7-2
7.3.1 Talousarviotalouden ulkopuolinen yhteisrahoitus.....	7-2
7.3.2 Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus	7-3
7.4 Arvonlisäverokysymyksiä.....	7-3
7.4.1 Toiminnan arvonlisäverollisuus	7-3
7.4.2 Hankkeen arvonlisäveromenojen kirjaaminen ja laskuttaminen rahoittajalta.....	7-4
7.5 Kirjausesimerkkejä	7-4
7.5.1 Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus	7-5
7.5.2 Talousarviotalouden ulkopuolelta saatava yhteisrahoitus	7-6
7.5.3 Koordinaattoritilanteet.....	7-7
7.6 EU-hankkeiden tositteiden säilytysaika ja -tapa	7-9
8 LUKU: TALOUSARVIOKIRJANPIDON ERITYISKIRJAUKSET.....	8-1
8.1 Siirtomäärärahat.....	8-1
8.1.1 Siirtomäärärahan siirto	8-1
8.1.2 Siirretyn määrärahan käyttö	8-2
8.1.3 Siirretyn määrärahan peruutus	8-2
8.2 Edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvat erät	8-2
8.3 Talousarvion ulkopuoliset varat.....	8-4
8.3.1 Tuotto- ja kululaskelmaan kirjattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus.....	8-5
8.3.2 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus	8-5
8.4 Valtiokonttorin määräämät talousarviokirjanpidon muut tilit.....	8-5
8.4.1 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot ja -menot	8-6
8.4.2 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot ja – menot	8-7
8.4.3 Osakohdennettavat talousarviotulot	8-8
8.4.4 Sitoumusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot	8-8
8.4.5 Talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili	8-8
9 LUKU: RAHASTOT	9-1
9.1 Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot	9-1
9.1.1 Talousarviotalouden ja rahastotalouden vastintilit liikekirjanpidossa.....	9-1
9.1.2 Siirrot talousarviosta rahastoon ja takaisin (=valtiovarastoon).....	9-2
9.1.3 Rahaston hallinnon hoidosta saatava korvaus	9-3
9.2 Muut valtion rahastot	9-4
9.3 Taseeseen sisällyttömät kirjanpitoyksikön hallinnoimat rahastoidut varat, säätiöt ja yhdistykset	9-5
10 LUKU: VALTION VELKA	10-1
10.1 Velanhoidon kirjauksissa käytettävät tilit	10-1
10.2 Varainhankinta: Kirjaukset velkaa nostettaessa	10-2
10.2.1 Viitelainat: (Syndikoitu & huutokauppa)	10-3
10.2.2 Takaisinostot (Sarjaobligatiolainat)	10-4

10.3 Likviditeetin hallinta	10-4
10.3.1 Valtion velkasitoumus (Euromääräinen)	10-4
10.3.2 USD-määräisen velkasitoumuksen liikkeeseenlasku ja EUR/USD FX-swap	10-5
10.3.3 USD-määräisen velkasitoumuksen ja EUR/USD FX-swapin erääntyminen	10-6
10.4 Portfolion hallinta	10-6
10.4.1 Valuuttatermiini (Valuuttakauppa Forward)	10-6
10.4.2 Koron- ja valuutanvaihtosopimus (swap)	10-7
10.5 Tilinpäätös	10-8
10.5.1 Korkovelat	10-9
10.5.2 Emissioerot	10-10
10.5.3 Lyhennystilien saldojen päättäminen	10-11
10.5.4 Euromääräisten lyhennysten siirto lyhennystileille	10-11

11 LUKU: KIRJANPITOYKSIKÖN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN 11-1

11.1 Tilinpäätöksen säännöstausta ja kokonaisuus	11-1
11.2 Tilinpäätöksen sisältö, aikataulu ja hyväksyminen	11-1
11.3 Tilinpäätösprosessi	11-2
11.4 Tilinpäätösmenettelyt	11-7
11.4.1 Kansallisomaisuus ja käyttöomaisuus	11-7
11.4.2 Vaihto-omaisuus	11-9
11.4.3 Arvopaperi- ja muut sijoitukset	11-10
11.4.4 Saamiset ja velat	11-11
11.4.5 Ennakkomaksut	11-14
11.4.6 Siirtyvät erät	11-14
11.4.7 Oman pääoman kirjaukset ja siirrot	11-19
11.4.8 Varaukset	11-21
11.4.9 Arvostuserät	11-21
11.4.10 Virhetilit	11-22
11.4.11 Siirtomäärärahat	11-22
11.4.12 Valtiokonttorin määräämät talousarviokirjanpidon muut tilit	11-22
11.4.13 Osakohdennettavat talousarviotulot	11-23
11.4.14 Yhteisrahoitteisen toiminnan tilinpäätösmenttelyt	11-24
11.4.15 Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma	11-26
11.4.16 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma	11-31

12 LUKU: KIRJANPITOYKSIKÖN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA NIIDEN LIITTEENÄ

ANNETTAVAT TIEDOT 12-1

12.1 Talousarvion toteutumalaskelma ja sen sisältämät valtuuksia koskevat tiedot	12-1
12.1.1 Toteutumalaskelman tuloarvioita ja määrärahoja koskeva osa	12-1
12.1.2 Toteutumalaskelman valtuuksia koskeva osa (valtuuslaskelma)	12-9
12.2 Tuotto- ja kululaskelma ja tase	12-11
12.3 Tilinpäätöksen liitteet	12-11
12.3.1 Liite 1: Selvitys tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja vertailtavuudesta	12-12
12.3.2 Liite 2: Nettotulot ja menot	12-13
12.3.3 Liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset	12-19
12.3.4 Liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat	12-19
12.3.5 Liite 5: Henkilöstökulujen erittely	12-20
12.3.6 Liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset	12-21
12.3.7 Liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot	12-22

12.3.8	Liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut.....	12-25
12.3.9	Liite 9: Talousarviotaloudesta annetut lainat.....	12-26
12.3.10	Liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset	12-28
12.3.11	Liite 11: Taseen rahoituserät ja velat.....	12-29
12.3.12	Liite 12: Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut.....	12-31
12.3.13	Liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat	12-34
12.3.14	Liite 14: Taseeseen sisältymättömät rahastoidut varat	12-35
12.3.15	Liite 15: Velan muutokset.....	12-36
12.3.16	Liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio.....	12-37
12.3.17	Liite 17: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot.....	12-39
13	LUKU: LUKU ON VARALLA MYÖHEMPÄÄ KÄYTTÖÄ VARTEN	13-1
14	LUKU: TILINPÄÄTÖSERITTELYT JA MUU TILINPÄÄTÖSAINEISTO	14-1
14.1	Tase-erittelyt	14-1
14.2	Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset	14-2
14.3	Muut tilinpäätöserittelyt	14-2
14.4	Tilinpäätöksen yhteydessä laadittavat luettelot	14-2
14.5	Luettelo arvostamatta jätetystä kansallisomaisuudesta	14-3
14.6	Muu tilinpäätöksen yhteydessä laadittava aineisto.....	14-3
15	LUKU: KESKUSKIRJANPITO JA VALTION TILINPÄÄTÖS	15-1
15.1	Keskuskirjanpidon audit trail	15-1
15.2	Keskuskirjanpito.....	15-1
15.3	Keskitetty valtuusseuranta	15-2
15.4	Valtion tilinpäätöksen laatiminen	15-2
15.4.1	Valtion tilinpäätöksen sisältö.....	15-2
15.4.2	Valtion tilinpäätöksen liitteet	15-3
15.4.3	Oikeat ja riittävät tiedot	15-3
15.4.4	Valtiokonttorin ehdotus valtion tilinpäätökseksi	15-4
15.4.5	Valtion tilinpäätöksen laatimisperusta	15-4
15.4.6	Valtion tilinpäätöksen laatimisperiaatteet	15-4
15.4.7	Kirjanpitoyksikköjen välisten liiketapahtumien eliminointi	15-8
16	LUKU: TILINAVAUS.....	16-1
16.1	Liikekirjanpito.....	16-1
16.1.1	Pääoman siirtotilit	16-1
16.1.2	Siirtosaamiset ja -velat	16-1
16.2	Talousarviokirjanpito.....	16-2
16.2.1	Siirretyt määrärahat.....	16-2
16.2.2	Muut talousarviokirjanpidon tilit.....	16-2
16.2.3	Talousarviotilit	16-2
17	LUKU: LUKU ON VARALLA MYÖHEMPÄÄ KÄYTTÖÄ VARTEN	17-1

18 LUKU: KUUKAUSITTAIN LAADITTAVA TÄSMÄYTYS	18-1
18.1 Täsmäytyslaskelman sisältö	18-2
18.2 Kuukausittain laadittavan täsmäytyslaskelman tarkastaminen	18-2
LIITE 1 Kirjanpitoyksikön tuotto- ja kululaskelma	L1-1
LIITE 2 Kirjanpitoyksikön tase	L2-1
LIITE 3 Kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumalaskelma	L3-1
LIITE 4 Kirjanpitokirjamallit	L4-1
LIITE 5 Kirjanpitoaineiston säilytysajat	L5-1
HAKEMISTO	H-1

1 LUKU: VALTION KIRJANPIDON YLEISKUVAUS

Valtion kirjanpito uudistettiin vuonna 1998. Talousarvion toteutumista seuraavan kameraalisen menettelyn (hallinnollinen kirjanpito, talousarviokirjanpito) rinnalle sovitettiin tuolloin kirjanpitolain mukaiset liikekirjanpidon periaatteet. Uudistus toteutettiin lisäämällä valtion talousarviosta annettuun asetukseen (1243/1992) määritelmät taloushallinto-organisaatiosta ja kirjanpitotapahtumista sekä periaatteet kirjanpitotapahtumien kirjaamiselle, jaksottamiselle, tase-erien arvostamiselle ja tilinpäätöksen laatimiselle. Valtion aloittavaa tasetta varten valtion omaisuus inventoitiin tilanteesta 31.12.1997.

Valtion kirjanpitoon ja talousarvion laadintaan liittyviä säännöksiä on valtion talousarvios-
ta annetun asetuksen lisäksi valtion talousarviosta annetussa laissa (423/1988) ja Suomen perustuslaissa (731/1999). Edellisten lisäksi valtion kirjanpitoa säätelevät valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin antamat määräykset ja ohjeet sekä valtion kirjanpitolautakunnan antamat lausunnot. Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen osalta saattaa tulla kysymykseen myös kirjanpitolaki ja -asetus.

Vuosina 2004–2005 toteutettiin valtion tilivelvollisuus uudistus. Tilinpäätös muuttui siten, että talousarvion toteutumalaskelmaan sisällytettiin tiedot edellisiltä vuosilta siirtyneistä ja seuraavalle varainhoitovuodelle siirretyistä määrärahoista. Uutena tietona toteutumalaskelman yhteydessä esitetään tiedot talousarviolain 10 §:ssä tarkoitettujen valtuuksien käytöstä.

Valtion talousarviosta annettua lakia muutettiin vuoden 2010 alusta. Asetuksesta siirrettiin lakiin valtion taloushallinto-organisaation muodostamisen perusteita koskeva säännös ja valtion kirjanpito velvollisuutta koskevia säännöksiä täydennettiin. Tässä yhteydessä tilivirasto-termi muuttui kirjanpitoyksiköksi. Lisäksi muutettiin toiminta- ja taloussuunnittelua, talousarviokirjanpidon seurantatarkkuutta ja kumulatiivisen ylijäämän käyttämistä koskevia säännöksiä. Laista kumottiin yliopistojen yliopistoyhtiöistä saamien tulojen nettobudjetointia, tulo- ja menorästejä, tarveainevarastojen kokoa ja varastotilioikeutta koskevat säännökset.

Lakiuudistuksen jälkeen muutettiin myös valtion talousarviosta annettua asetusta. Asetukseen tehdyt muutokset koskivat mm. toiminta- ja taloussuunnittelua, tulojen ja menojen käsitteilyä, koneellisten tietovälineiden hyväksikäyttöä kirjanpidossa sekä tilinpäätöksen laatimista ja allekirjoittamista. Asetuksesta kumottiin valtion talousarviosta annettuun lakiin siirretyt valtion taloushallinto-organisaatiota koskevat ja eräät muut valtion taloushallinto-organisaatiota koskevat säännökset sekä niin sanottuja tulossopimusvirastoja koskeva sääntely.

Tähän käsikirjaan on koottu valtion kirjanpidon ja tilinpäätöksen ohjeistus käytännön kirjausesimerkkeineen. Ensimmäisessä luvussa esitetään valtion kirjanpidon pääperiaatteet.

1.1 Valtiontalous kirjanpito velvollisena

Suppeimmillaan valtiontalouteen luetaan kuuluvaksi budjettitalous eli eduskunnan valtion talousarvioon päättämien tuloarvioiden ja määrärahojen kokonaisuus. Yleensä valtiontaloudella tarkoitetaan kuitenkin budjettitalouden ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kokonaisuutta.

Valtiontalouden käsitteeseen ei sen sijaan sisällytetä suoraan eduskunnan alaisina toimivia Suomen Pankkia ja Kansaneläkelaitosta, joiden varojen hankintaa ja käyttöä ohjataan lain-
säädännöllä ja valtiollisella päätöksenteolla. Suomen Pankki on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka hallintoa ja toimintaa valvoo pankkivaltuusto. Kansaneläkelaitos on niin ikään itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsevat valtuutetut. Kummankin laitokset ovat erillislakiin perustuvia itsenäisiä oikeushenkilöitä, jotka eivät kuulu valtiontalouteen. Työttömyysvakuutusrahastoa ja vastaavia sosiaaliturvarahastoja ei myöskään lueta valtiontalouteen. Vuoden 2010 alusta yliopistot irtautuivat budjettitaloudesta ja alkoivat toimintansa itsenäisinä oikeushenkilöinä, julkisoikeudellisina valtion laitoksina tai säätiöinä.

Valtiontalouden ulkopuolella toimivat myös valtion liikelaitokset ja valtionyhtiöt. Liikelaitosten toiminta perustuu valtion liikelaitoksista annettuun lakiin sekä laitospohjaisiin lakeihin. Valtion liikelaitoksilla on oma talous, mutta niiden toimintaa ohjataan valtion talousarvion lukuperusteluissa. Valtionyhtiöllä tarkoitetaan sellaista osakeyhtiötä, jossa valtiolla on välittömään osakeomistukseensa perustuva määräysvalta (yli 50 % yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä). Liikelaitosten ja valtionyhtiöiden toimintaan hallitus ja eduskunta vaikuttavat omistajaohjauksen lähtökohdista.

Valtion konsernitilinpäätöstä, joka kattavasti sisältäisi budjettivaltion ja edellä mainittujen, valtion määräysvallassa olevien rahastojen, laitosten ja yhteisöjen muodostaman taloudellisen kokonaisuuden, ei laadita.

Tässä käsikirjassa käsitellään valtion talouden kirjanpitoon liittyviä asioita seuraavassa esitetyllä jaottelulla.

Valtiontalous jakautuu kahteen kirjanpitovelvolliseen kokonaisuuteen:

- Valtio on valtion talousarviosta annetun lain 12 a §:n nojalla talousarviotaloudestaan kirjanpitovelvollinen. Talousarviotalous jakautuu kirjanpitoyksiköihin, jotka laativat viraston ja laitoksen tilinpäätöksen sekä vastaavat maksuliikkeestään ja kirjanpidostaan. Talousarviotaloudesta laaditaan valtion tilinpäätös.
- Talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista jokainen on oma kirjanpitovelvollinen yksikkö.

1.1.1 Valtion talousarviotalous kirjanpitovelvollisena

Valtion talousarviotalous on kirjanpitovelvollinen talousyksikkö, joka jakaantuu hallinnonaloihin ja edelleen valtion tehtäviä toteuttaviin ja toiminnasta vastuussa oleviin virastoihin ja laitoksiin.

Suomen perustuslain 119 §:n mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtiolla voi lisäksi olla alueellisia ja paikallisia viranomaisia. Varallisuus oikeudellisissa suhteissa valtion virastot ja laitokset eivät ole omia oikeushenkilöitä, vaan osa Suomen valtiota ja talousarviotaloutta kirjanpitovelvollisena talousyksikkönä. Lisäksi perustuslain 119 §:n 2 momentissa säädetään, että valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään niin ikään lailla. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella.

Käytännössä on tärkeää erottaa käsitteet viranomainen ja virasto. Viranomainen on laissa säädettyä tai lakiin perustuvaa päätösvaltaa tai muuta toimivaltaa käyttävä yksikkö tai toimielin. Viranomainen on melko usein viraston osa, kuten esimerkiksi STM:n alainen työsuojelupiiri.

Virastolla tarkoitetaan talousarviolaissa lailla tai asetuksella perustettua valtionhallinnon itsenäistä toimintayksikköä,

- jossa työskentelee virkamiehiä;
- jolle on säädetty hoidettavaksi lain mukaan viranomaiselle kuuluvia tehtäviä tai muita perustuslain mukaisia julkisia hallintotehtäviä
- jolla on oma johto, joka käytännössä johtaa toimintayksikön toimintaa

Virastokäsite ei ole kuitenkaan tarkkarajainen. Tällä hetkellä virastoiksi sanotaan myös viranomaisia, kuten jonkin viraston paikallishallintoa (esimerkiksi verovirasto, joka kuuluu osana verohallintoon).

Talousarviolaissa käytetään valtion talousarviotalouteen kuuluvien itsenäisten ja yhtenäisen johdon alle järjestettyjen toimintayksiköiden yleisnimityksenä käsitettä virasto tai laitos. Laitoksella tarkoitetaan yleisesti ottaen viraston kaltaista toimintayksikköä, joka ei ensisijaisesti hoida hallintoasioita vaan pikemminkin vastaa palvelutehtävästä. Talousarviolain käsitteistöllä valtioneuvostoon kuuluvat ministeriöt ovat kukin omia virastojaan. Myös tasavallan presidentin kanslia on talousarviolain käsitteistöllä virasto. Eduskunnan alaisesta hallinnosta säädetään erikseen lailla.

Valtion kirjanpito ja maksuliike muodostavat talousarviotalouden sisäiseen hallintoon kuuluvan yhdenmukaisesti hoidetun tehtävän, jota ohjaavat ja valvovat keskitetysti valtiovarainministeriö ja Valtiokonttori. Tästä funktionaalisesta organisaatiosta käytetään nimitystä taloushallinto-organisaatio. Sen osina toimivat kirjanpitoyksiköt, jotka valtiovarainministeriö on talousarviolain 12 a §:n (1096/2009) nojalla määrännyt. Tasavallan presidentin kanslia ja kaikki ministeriöt ovat em. lainkohdan perusteella kirjanpitoyksiköitä. Eduskunta ja valtiontalouden tarkastusvirasto, vaikkeivät kirjanpitoyksiköitä olekaan, toimivat maksuliikkeen ja kirjanpidon osalta kuten kirjanpitoyksikkö.

Valtion talousarviosta annetun lain 12 a §:ssä (1096/2009) talousarviotalouden kirjanpitovelvollisuus on määritelty seuraavasti:

Valtio on talousarviotaloudestaan kirjanpitovelvollinen, joka jakautuu kirjanpitoyksiköihin. Kirjanpitoyksiköiden kirjanpitotiedot kerätään valtion keskuskirjanpitoon valtion tilinpäätöksen laatimista varten. Valtiokonttori kerää kirjanpitotiedot ja hoitaa keskuskirjanpidon.

Kirjanpitoyksiköt vastaavat maksuliikkeestään ja kirjanpidostaan sekä laativat 21 §:ssä tarkoitetun viraston ja laitoksen tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen.

Kirjanpitoyksiköitä ovat tasavallan presidentin kanslia ja ministeriöt sekä toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena virastot, laitokset ja muut toimitilat. Kirjanpitoyksikön muodostamisesta määrää valtiovarainministeriö asianomaista ministeriötä kuultuaan.

Taloushallinto-organisaation eri tasoilla toimivat siis keskuskirjanpito ja kirjanpitoyksiköt vastuun maksuliikenteestä ja kirjanpidosta ollessa kirjanpitoyksiköillä. Valtion keskuskirjanpitoa hoitaa Valtiokonttori, joka myös laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi.

1.1.2 Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot kirjanpitovelvollisina

Jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä ehdottomasti edellyttää, voidaan lailla säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle. Kukin talousarvion ulkopuolella oleva valtion rahasto on itsenäinen kirjanpitovelvollinen yksikkö.

Talousarvion ulkopuolella olevia valtion rahastoja on kaikkiaan 11: Valtion asuntorahasto, Valtion eläkerahasto, Valtion ydinjätehuoltorahasto, Huoltovarmuusrahasto, Maatilatalouden kehittämisrahasto, Valtion takuurahasto, Valtion televisio- ja radiorahasto, Valtion vakuusraho, Maatilatalouden interventiorahasto, Palosuojelurahasto ja Öljysuojelurahasto.

1.2 Valtion kirjanpito

Valtion kirjanpitoon kuuluvat virastojen ja laitosten kirjanpito, talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kirjanpito sekä valtion keskuskirjanpito. Virastojen ja laitosten kirjanpito sekä keskuskirjanpito muodostuvat liikekirjanpidosta ja talousarviokirjanpidosta. Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston kirjanpito on liikekirjanpitoa. Valtion keskuskirjanpitoon kootaan kaikkien edellä mainittujen kirjanpitojen tilitietojen lisäksi myös tiedot valtuuksista ja niiden seurannasta.

1.2.1 Virastojen ja laitosten kirjanpito

Kirjanpitoyksiköt vastaavat virastojen ja laitosten kirjanpidosta. Se on moniulotteista kirjanpitoa, jossa seurataan toisaalta talousarvion tulojen kertymistä ja määrärahojen käyttöä (talousarviokirjanpito) ja toisaalta tuottoja ja kuluja sekä omaisuuden ja pääoman muodostumista ja muutoksia (liikekirjanpito). Liikekirjanpito ja talousarviokirjanpito pidetään kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteiden mukaan. Erikseen on valtuusseuranta valtuuksien ja niiden käytön seuranta varten. Lisäksi virastojen ja laitosten on pidettävä hallinnassaan olevasta vaihto-omaisuudesta varastokirjanpitoa ja kansallis- ja käyttöomaisuudesta käyttöomaisuuskirjanpitoa.

Virastojen ja laitosten on järjestettävä talousarvion käsittelyn yhteydessä myönnettyjen valtuuksien sekä lakiin perustuvien valtuuksien seuranta. Valtuusseurantaan merkitään valtuudet ja niiden käyttö. Valtuusseurannan yhteydessä seurataan valtuuden käytöstä aiheutuneita talousarviomenoja sekä valtuuden käytöstä tulevana varainhoitovuosina aiheutuvia määrärahatarpeita.

1.2.2 Rahastojen kirjanpito

Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kirjanpitoon, laskentatoimeen ja tilinpäätökseen sovelletaan talousarviolakia ja sen nojalla annettuja säädöksiä, jollei muualla laeissa ole toisin säädetty. Huoltovarmuuskeskuksen kirjanpito on sitä koskevassa laissa (Laki huoltovarmuuden turvaamisesta) säädetty pidettäväksi kirjanpitolaissa säädettyllä tavalla.

Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kirjanpito sisältää liikekirjanpidon. Kirjanpitoyksikkö, jonka hoitoon rahasto on rahastoa lailla perustettaessa määrätty, vastaa myös rahaston kirjanpidosta ja maksuliikkeestä. Rahastojen rahat ovat valtion eläkerahastoa lukuun ottamatta talousarviotalouden kassassa. Kukin rahasto on yhdistetty sitä hoitavan kirjanpitoyksikön kirjanpitoon rahaston saamista valtion kassasta kuvaavan yhdystilin avulla. Valtiovarainministeriö voi antaa rahastolle luvan sellaisten tilinpäätöslaskelmien käyttöön, jotka kuvaavat paremmin rahaston toimintaa ja jotka ovat vertailukelpoisia vastaavalla toimialalla toimivien yhteisöjen kanssa.

Talousarvioasetuksessa säädetään myös valtiolle annetuista lahjoituksista muodostettujen rahastojen kirjanpidosta. Niiden kirjanpidossa noudatetaan soveltuvin osin talousarvioasetuksen säännöksiä.

1.2.3 Keskuskirjanpito

Keskuskirjanpito muodostuu liikekirjanpidosta ja talousarviokirjanpidosta sekä valtuusseurannasta. Keskuskirjanpitoon yhdistetään virastojen ja laitosten liikekirjanpidon, talousarviokirjanpidon ja valtuusseurannan tiedot ja sen perusteella laaditaan valtion liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon pääkirjat sekä valtion tilinpäätös.

Valtiokonttori kerää keskuskirjanpidon hoitoa varten virastojen ja laitosten tilitietojen lisäksi myös talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilitiedot. Keskuskirjanpitoon kerätyistä tiedoista laaditut laskelmat ja selvitykset raportoidaan kuukausittain julkaistavalla valtionalouden kuukausitiedotteella. Tilitiedot ovat nähtävillä myös Valtiokonttorin ylläpitämässä, yleisessä tietoverkossa saatavilla olevassa tietopalvelussa, joka löytyy osoitteesta www.netra.fi.

1.3 Valtion kirjanpidon tehtävät

Perinteiset kirjanpidon tehtävät ovat erilläänpito-, tuloslaskenta- ja hyväksikäyttötehtävä. Erilläänpitoa hoidetaan juoksevassa kirjanpidossa, kun kirjanpitovelvollisen talousyksikön kirjanpitoon vaikuttavat tapahtumat kirjataan kyseisen yksikön kirjanpitoon. Tuloslaskenta tapahtuu noudattamalla tilinpäätöksen laatimiseksi säädettyjä periaatteita. Hyväksikäyttötehtävän ratkaisu riippuu kulloisestakin hyväksikäyttötilanteesta.

Valtion kirjanpidon ominaispiirteenä on talousarvion toteutumisen seurantatehtävä. Kaikkien eduskunnan talousarviossa tekemien päätösten toteutumista on kyettävä seuraamaan. Määrärahojen käyttöä ja talousarvion tulojen kertymistä seurataan talousarviokirjanpidon avulla ja valtuuksiin liittyviä asioita valtuusseurannan avulla.

1.3.1 Erilläänpitoa

Itsenäiselle kirjanpitovelvolliselle talousyksikölle asetettavia vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen vastuunkanto oikeussubjektina ja omat rahavarat. Jokaiselle itsenäiselle talousyksikölle voidaan määrittää sen omat tulot ja menot, jotka rekisteröidään kirjanpitoon. Kirjanpidon yhtenä tehtävänä onkin tosittaisiin perustuvien kirjausten avulla pitää talousyksikön ja sitä ympäröivillä markkinoilla olevien muiden talousyksiköiden rahavarat ym. erät erillään toisistaan.

Valtion kirjanpidon ensisijainen erilläänpitoa on valtion talousarvion menojen ja tulojen sekä varojen ja velkojen erottaminen talousarvion ulkopuolisille talousyksiköille kuuluvista eristä. Toissijainen erilläänpitoa puolestaan sisältää valtion kirjanpidosta vastaavien kirjanpitoyksiköiden kirjanpitoa tapahtumien erilläänpidon toisistaan.

1.3.2 Talousarvion toteutumisen seurantatehtävä

Kirjanpidon tilit on talousarviolain 14 §:n mukaisesti järjestettävä siten, että talousarvion toteutumista voidaan seurata vähintään momentin tarkkuudella. Tämän velvoitteen täyttämiseksi valtion kirjanpitoon kuuluvat talousarviokirjanpito ja valtuusseuranta.

Talousarviokirjanpidossa talousarvion tuloarvioiden toteutumista ja määrärahojen käyttöä seurataan tilijaottelun tarkkuudella. Valtuusseurannassa seurataan valtion talousarviosta annetun lain 10 §:ssä tarkoitettuja, talousarvion käsittelyn yhteydessä myönnettyjä valtuuksia sekä muita lakiin perustuvia valtuuksia ja niiden käyttöä. Valtuusseurannan yhteydessä seurataan lisäksi valtuuden käytöstä aiheutuneita talousarviomenoja sekä valtuuden käytöstä tulevana varainhoitovuosina aiheutuvia määrärahatarpeita.

1.3.3 Tuloksenlaskentatehtävä

Talousyksikön tuloksenlaskenta on yksiselitteistä vain talousyksikön koko eliniältä - perustamisesta toiminnan loppumiseen asti. Sidosryhmät ovat kuitenkin kiinnostuneita talousyksikön tuloksesta tätä niin sanottua totaalikautta lyhyemmältäkin ajalta. Koska totaalitylöstä ei voida laskea kuin vasta talousyksikön ehkä hyvinkin pitkäaikaisen toiminnan päätyttyä, jaetaan talousyksikön toiminta-aika yleensä vuoden pituisiksi tilikausiksi.

Valtion kirjanpidossa tuloksenlaskenta jakautuu kahteen osaan:

1. tuotto-kuluperusteinen (liiketaloudellinen) tuloksenlaskenta (tilikauden tuotto-/kulujäämä) ja
2. budjetointiperusteinen tuloksenlaskenta (talousarvion yli-/alijäämä)

Valtion talousarviosta annetun lain 18 §:ssä säädetään oikeiden ja riittävien tietojen antamisesta valtion tilinpäätöksessä seuraavasti:

Valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätöskertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoi-
don sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudat-
tamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja
riittävä kuva). (1216/2003)

Valtion tilinpäätöksen tehtävänä on selvittää talousarviotalouden muodostaman kokonaisuuden tuotto-/kulujäämä kultakin tilikaudelta, taloudellinen asema tilikauden viimeisenä päivänä ja talousarvion toteutuminen. Liitetietojen tehtävänä on täydentää tilinpäätöslaskelmia siten, että valtion talousarvion toteutumisesta, taloudellisesta tuloksesta ja taloudellisesta asemasta annetaan oikea ja riittävä kuva.

1.3.4 Hyväksikäyttötehtävä

Kirjanpito on laaja perustietorekisteri, josta saadaan tietoja hyvinkin erilaisia hyväksikäyttäjiä ja hyväksikäyttötilanteita varten. Kirjanpidon hyväksikäyttötehtävä jakautuu toisaalta perustiedon ja toisaalta tilinpäätösten ja niissä esiintyvien yhteenvetotietojen hyväksikäyttöön.

Kirjanpidon perustietoa käytetään hyväksi toiminnan suunnittelussa, seurannassa, valvonnassa ja tiedottamisessa. Se on tarkastuksen kohteena olevaa ja mm. kustannuslaskennassa luotettavasti hyväksi käytettävää tietoa. Sidosryhmille taloudellinen tieto annetaan tilinpäätöslaskelmien ja niiden liitteenä annettavien tietojen avulla. Kirjanpidon tietoja sisältyy myös kirjanpitoyksikön toimintakertomukseen.

Kirjanpidosta saatavia tietoja käyttävät hallinnossa hyväksi ainakin Tilastokeskus, verohallinto ja valtiovarainministeriö. Lisäksi valtion tilinpäätöstietoja käyttävät hyväkseen kansalaiset, eduskunta, valtioneuvosto ja rahoitusmarkkinat. Tilinpäätöksen hyväksikäyttötehtävän toteuttamista vaikeuttaa hyväksikäyttäjäroolien eriytymättömyys. Esimerkiksi eduskunta, valtioneuvosto ja asianomainen ministeriö toimivat kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen hyväksikäyttäjinä useissa rooleissa: viraston ”omistajana”, rahoittajana, sen tuottamien suoritteiden tilaajana sekä viranomaisohjaajana ja valvojana. Kaikki valtion kirjanpidon tilitiedot ovat avoimesti ja läpinäkyvästi esillä internetissä olevassa tietopalvelussa (www.netra.fi).

Eduskunta toimii omistajan, eli Suomen kansalaisten, ylimpänä edustajana ja on näin ollen tilivelvollinen sekä äänestäjille (poliittinen tilivelvollisuus) että veronmaksajille (toiminnallinen ja taloudellinen tilivelvollisuus). Toisaalta hallinto on tilivelvollinen eduskunnalle.

Valtioneuvosto on virastoihin nähden moniulotteisessa johtotason roolissa. Koska sen alaisuudessa on koko hallinto, on ohjaus ja valvonta käytännössä sen ministeriön asia, jonka hallinnonalaan kulloinkin kyseessä oleva virasto kuuluu.

1.4 Monenkertainen kirjanpito

Talousarvion toteutumisen seurantatehtävä ja seurannan laajuus on säilynyt kirjanpito uudistuksen ja tilivelvollisuus uudistuksen jälkeen pääosin muuttumattomana. Se sisältää talousarvion tuloarvioiden ja määrärahojen toteutumisen seurannan, valtuusseurannan sekä muiden talousarvion päätösosassa olevien päätösten toteutumisen seurannan.

Tuloarvioiden ja määrärahojen toteutumisen seuranta toteutetaan valtion kirjanpidossa monenkertaisen kirjanpitoratkaisun avulla siten, että kirjanpilotapahtuma kirjataan rahan lähteen ja käytön (liikekirjanpito) lisäksi rinnakkaiseen tililuokkaan talousarviokirjanpidon tilille (talousarviokirjanpito). Näiden lisäksi tapahtuma voidaan kirjata samanaikaisesti myös vastuualueella, kustannuspaikalla, toimintoa, suoritetta tms. laskentakohdetta osoittavalle tilille (sisäinen kirjanpito).

Talousarvion ulkopuolella olevilla valtion rahastoilla ei ole vastaavaa talousarvion seurantavelvoitetta. Niiden kirjanpito sisältää vain liikekirjanpidon.

Talousarvioasetuksen 41 §:n 2 momentissa määritellään monenkertainen kirjanpito seuraavasti:

Virastojen ja laitosten kirjanpito sekä keskuskirjanpito muodostuvat liikekirjanpidosta ja talousarviokirjanpidosta. Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston kirjanpito on liikekirjanpitoa. (1786/2009)

Monenkertainen kirjanpitoratkaisu mahdollistaa talousarviokirjanpidon ja liikekirjanpidon kirjaamis- ja tilinpäätösperiaatteiden noudattamisen rinnakkain. Kirjanpilotapahtumat vietään aina liikekirjanpitoon kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteita noudattaen. Kun tapahtumalla on vaikutus talousarvioon, suoritetaan kirjaus myös talousarviokirjanpitoon.

Talousarvioasetuksen 41 b §:n nojalla Valtiokonttori antaa tarkemmat määräykset kirjanpidosta silloin, kun kysymyksessä on kirjanpitoyksikköjen tai talousarvion ulkopuolisten rahastojen kirjanpito. Valtiovarainministeriö puolestaan antaa tarkemmat määräykset valtion keskuskirjanpidosta.

1.4.1 Liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon täsmäyttäminen

Liikekirjanpidon mukaisten liiketapahtumien ja talousarviokirjanpidon mukaisten talousarviotapahtumien kirjaamisperiaatteet vastaavat pääsääntöisesti toisiaan. On kuitenkin tilanteita, joissa liiketapahtuman kirjausta ei vastaa talousarviotapahtuman kirjaus. Esimerkiksi poistojen ja lomapalkkamenojen jaksotuksen kirjaaminen eivät aiheuta kirjausta talousarviokirjanpitoon.

Talousarvioasetuksen 42 e §:ssä säädetään kirjanpidon täsmäyttämisestä seuraavasti:

Talousarviokirjanpidon täydellisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon välillä on laadittava kuukausittain ja tilinpäätöksen yhteydessä täsmäytyslaskelma. Täsmäytyslaskelma säilytetään kirjanpitoyksikössä sitä vastaavan tili-ilmoituksen kanssa. (1786/2009)

Sen varmistamiseksi, että kirjanpitoyksiköt kirjaavat kaikki talousarviotulot ja talousarvio-menot talousarviokirjanpitoon, on liike- ja talousarviokirjanpitojen välillä suoritettava täsmäytys. Täsmäytys toteutetaan laatimalla laskelma, johon otetaan kertymätiedot liikekirjanpidon ns. T-tileiltä ja kaikilta talousarviokirjanpidon tileiltä. Mikäli täsmäytyksessä paljastuu virheellisiä kirjauksia, on kirjanpitoyksikön viivytystä selvitettävä, mistä virhe johtuu, sekä korjattava se. Valtiokonttori on antanut ohjeen tili-ilmoituksen ja talousarvioasetuksen 42 e §:ssä tarkoitetun täsmäytyslaskelman sisällöstä ja tarkastamisesta.

1.5 Tilipuitteisto

Valtion kirjanpito perustuu tilijärjestelmään, jossa on kolme pakollista, määrämuotoista tililuetteloa eli tilikarttaa: kirjanpitoyksikkötunnukset, liikekirjanpidon tilit ja talousarviokirjanpidon tilit. Tilijärjestelmästä on säädetty talousarvioasetuksen 42 b §:n 3 ja 4 momenteissa seuraavasti:

*Tilijärjestelmän tulee olla selkeä ja riittävästi eritelty. Kultakin varainhoitovuodelta tulee olla käyttöai-
kaa koskevin merkinnöin varustetut tililuettelot. (600/1997)*

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset tilijärjestelmästä ja tililuetteloista. (600/1997)

Liikekirjanpito käsittää vähintään tuotto- ja kululaskelman sekä taseen laatimiseksi tarvittavat tilit ja talousarviokirjanpito talousarviotilit, siirrettyjen määrärahojen tilit ja Valtiokonttorin määräämät muut tilit. Talousarviotilien ja niiden sisällön tulee vastata talousarviota ja sen tilijaottelua.

Valtiokonttori on antanut määräyksen kirjanpidon tileistä.

1.6 Kirjanpitotapahtumat

Valtion kirjanpidossa on sen moniulotteisuudesta johtuen kahdenlaisia kirjanpitotapahtumia, liiketapahtumia ja talousarviotapahtumia. Talousarviosta annetun asetuksen 42 §:n mukaan liiketapahtumia ovat tulot, menot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Talousarviotapahtumia ovat talousarviotulot ja talousarviomenot sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät.

Valtion taloudenhoidossa käsitteillä meno ja tulo oli ennen vuoden 1998 kirjanpituudistusta liikekirjanpidon meno- ja tulo-käsitteistä poikkeavat merkityksensä. Esimerkiksi lainojen otto ja lainansaajien valtiolle maksamat lyhennykset olivat tuloja. Finanssisijoitukset ja velan takaisin maksut olivat puolestaan menoja. Kirjanpidon meno- ja tulo-käsitteet onkin aikaisemmin johdettu valtion talousarvion periaatteista.

Liikekirjanpidossa käsitteillä meno ja tulo on vakiintuneet määritelmät, sisältö ja käyttö. Valtion kirjanpidossa käsitteillä meno ja tulo tarkoitetaan vain ja ainoastaan liikekirjanpidon mukaisia menoja ja tuloja. Käsitteillä talousarviotulo ja talousarviomeno tarkoitetaan valtion kirjanpidossa talousarviotileille talousarviota laadittaessa käytettyjen kohdentamisperusteiden mukaisesti kirjattuja tapahtumia.

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin näiden käsitteiden sisältöä.

1.6.1 Liiketapahtumat

Liiketapahtumia ovat menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät.

1.6.1.1 Meno

Liikekirjanpidossa meno on aina lopullinen rahankäyttö. Menolla tarkoitetaan toisaalta tuotannontekijän hankkimisesta aiheutunutta rahankäyttöä, vastikkeellista menoa, jolloin tuotannontekijästä vastikkeeksi annettu raha jää tuotannontekijän luovuttajan omaksi. Toisaalta menolla tarkoitetaan myös muuta kuin tuotannontekijän hankkimisesta aiheutunutta rahankäyttöä. Nämä vastikkeettomat menot ovat nekin lopullista rahankäyttöä, koska rahoja ei saada takaisin, vaikkakaan niitä vastaan ei saada välitöntä vastinetta.

Talousarviossa vastikkeelliset menot budjetoidaan yleensä kulutusmenoiksi momenteille, joiden numerotunnukset ovat välillä 01–29 ja vastikkeettomat menot yleensä siirtomenoiksi momenteille, joiden numerotunnukset ovat välillä 30–69.

Vastikkeettomia menoja ovat mm. kaikki luonnollisille henkilöille, kunnille ja muille yhteisöille ja niihin verrattaville oikeushenkilöille sekä säätiöille annettavat tuenluonteiset suoritukset (esim. valtionavut).

1.6.1.2 Tulo

Menon lailla myös tulon tunnusmerkkinä pidetään lopullisuutta. Saatua rahaa ei tarvitse maksaa takaisin. Kun tulona pidetään lopullisesti saatua rahaa, ovat tuloa myös sellaiset rahan saannit, joihin ei suoranaisesti liity suoritteiden luovutusta. Valtion kirjanpidossa tällaiset tulot ovat vastikkeettomia tuloja erotukseksi suoritteiden luovuttamisesta saatavista vastikkeellisista tuloista.

Vastikkeettomia tuloja, joille on siis tunnusomaista se, ettei niitä tarvitse maksaa takaisin, ovat esimerkiksi valtion kantamat verot ja veronluonteiset maksut sekä valtion saamat lahjoitukset, valtionperinnöt ja valtiolle testamentatut varat.

1.6.1.3 Rahoitustapahtuma

Liikekirjanpidossa menot ja tulot kirjataan kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteita noudattaen jollekin meno- tai tulotilille ja rahoitustilille. Menoon ja tuloon liittyy siten aina luontoissuorituksia lukuun ottamatta myös rahoitustapahtuma. Luontoissuorituksella tarkoitetaan esimerkiksi osingon maksamista antamalla osingon saajalle yhtiön osakkeita.

Puhtaina rahoitustapahtumina käsitellään liikekirjanpidossa pääomansijoituksista ja -palautuksista sekä muiden saamisten ja velkojen maksuista aiheutuvat liiketapahtumat. Ne kirjataan aina kahden rahoitustilin välisinä vienteinä. Osa puhtaista rahoitustapahtumista - esimerkiksi velanotto - aiheuttaa kirjauksen myös talousarviokirjapitoon.

Puhtaita rahoitustapahtumia ovat esimerkiksi:

- suoritukset myynti- ja muista saamisista
- osto- ja muiden velkojen suoritukset
- menoa tai tuloa koskevat ennakkomaksut
- sijoitukset toisiin talousyksiköihin ja näiden sijoitusten palautukset
- velanotto ja siihen liittyvät lyhennykset

1.6.1.4 Liiketapahtumien oikaisu- ja siirtoerät

Oikaisuerät johtuvat joko havaittujen virheiden korjaamisesta tai siitä, että liiketapahtuman euromäärä esimerkiksi annetusta alennuksesta johtuen on muuttunut kirjausajankohdan jälkeen. Oikaisukirjausten avulla kirjanpidon tileille tehty viennit korjataan vastaamaan toteutunutta tilannetta.

Siirtoerät johtuvat menon tai tulon luonteen muuttumisesta tai siirtämisestä toiselle talousyksikölle. Siirtoerä voi johtua myös menon käyttötarkoituksen muuttumisesta. Esimerkiksi myytäväksi ostettu hyödyke (vaihto-omaisuus) voidaan ottaa omaan käyttöön (käyttöomaisuus), jolloin meno on siirrettävä uutta tarkoitustaan vastaavalle tilille.

1.6.2 Talousarviotapahtumat

Talousarviosta annetun asetuksen 42 §:n (600/1997) mukaan talousarviotapahtumia ovat talousarviotulot ja talousarviomenot sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Talousarviotulot ja -menot ovat tapahtumia, jotka vaikuttavat varainhoitovuoden talousarvion toteutumiseen. Talousarviotapahtumien oikaisu- ja siirtokirjauksilla korjataan jo tehtyjä talousarviotulo- ja talousarviomenokirjauksia. Oikaisu- ja siirtokirjauksia tarvitaan myös tietojen saamiseksi siirrettyjen määrärahojen käytöstä. Näiden lisäksi oikaisu- ja siirtokirjausten avulla saadaan tieto sellaisista tapahtumista, jotka eivät vielä ole kypsiä kirjattavaksi talousarviotuloiksi tai -menoksi.

1.6.2.1 Talousarviotulo

Talousarviotulolla tarkoitetaan talousarvioon otetun tuloerän kertymisestä aiheutuvaa kirjausta talousarviokirjanpitoon. Kertyminen voi aiheutua myös puhtaasta rahoitustapahtumasta (esim. lainanotto). Nettobudjetoituina talousarviotuloja voi kertyä myös menomenteille.

1.6.2.2 Talousarviomeno

Talousarviomenolla tarkoitetaan määrärahan käytöstä aiheutuvaa kirjausta talousarviokirjanpitoon. Määrärahan käyttö voi aiheutua myös puhtaasta rahoitustapahtumasta (esim. lainan takaisinmaksu). Nettobudjetoituina talousarviomenoja voidaan kirjata myös tulomomenteille.

1.6.2.3 Talousarviotapahtumien oikaisu- ja siirtoerät

Talousarviotapahtumien oikaisuerät voivat johtua samoista syistä kuin liiketapahtumien oikaisuerät. Talousarviokirjanpidon siirtokirjauksilla saadaan tieto sellaisista toiminnan rahoitukseen liittyvistä tapahtumista, jotka eivät ole talousarviotuloja tai -menoja. Siirtokirjaus voi aiheutua esimerkiksi siitä, ettei talousarviotapahtumaa alun perin kirjattaessa vielä ole varmuutta lopullisesta tuloarviosta tai määrarahasta (tulo- tai menomomentti).

Kirjanpitoyksikköjen toiminnan ja talouden läpinäkyvyyden toteuttamiseksi kaikki tulot ja menot käsitellään liikekirjanpidossa - budjetoinnista huolimatta - samalla tavalla.

Talousarviokirjanpidossa on mahdollista myös talousarvion ulkopuolisten erien seuraaminen. Talousarviokirjanpidon tilikartassa on omat tilit sellaisille tapahtumille, jotka odottavat kirjaamista talousarvioon, ja sellaisille tapahtumille, joita ei ole otettu eikä pidäkään ottaa talousarvioon.

1.7 Yleiset kirjaussäännöt

Perinteisesti kirjanpito perustuu kahdenkertaisuuden periaatteeseen ja yleisesti sovittuihin aksioomiin eli perussääntöihin. Kahdenkertaisuuden periaatteen noudattamisvelvollisuus on säädetty talousarvioasetuksen 42 a §:n 1 momentissa.

Kirjanpitoa on pidettävä kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteita noudattaen, jollei jäljempänä säädetä toisin. Valtuuksien seurannasta säädetään 54 a §:ssä (1786/2009)

Liiketapahtumat kirjataan kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteiden mukaan liikekirjanpitoon. Tällöin jokaisesta liiketapahtumasta merkitään kirjanpitoon kaksi asiaa: mikä oli saatujen tai saatavien rahojen lähde ja mihin nämä rahat käytettiin. Talousarviokirjanpidon kahdenkertaisuus on toteutettu tasetileissä olevilla erityisillä T-tileillä, jotka toimivat talousarviokirjanpidon rahoitustileinä ja ovat vastatileinä talousarviotulojen ja -menojen kirjauksissa.

Kahdenkertaisen liikekirjanpidon kirjaukset tehdään seuraavia perussääntöjä noudattaen:

- Rahojen lisääntyminen merkitään kassatilin debet-puolelle ja rahojen vähentyminen kassatilin kredit-puolelle.
- Jokainen liiketapahtuma kirjataan vähintään kahdelle eri tilille siten, että kirjausten debet-viennit ovat yhtä suuret kuin kredit-viennit.

Perussäännöt kertovat, miten liiketapahtumat merkitään kirjanpitoon, ja kaikki liiketapahtumien kirjaussäännöt ovat johdettavissa näistä kahdenkertaisen kirjanpidon perusaksioomista.

Valtion kirjanpidon kolmas perussääntö kertoo, miten talousarviotapahtumat merkitään talousarviokirjanpitoon.

- Talousarviomeno kirjataan tilinsä debet-puolelle ja talousarviotulo tilinsä kredit-puolelle.

Ennen tapahtuman kirjaamista talousarviokirjanpitoon täytyy selvittää, miltä talousarvion momentilta meno on budjetoitu maksettavaksi tai mille talousarvion momentille tulo on budjetoitu kertyväksi. Tämän jälkeen voidaan valita momenttia vastaava talousarviotili ja kirjata tapahtuma talousarviokirjanpitoon.

1.7.1 Menokirjaus

Liikekirjanpidossa menokirjaus on jonkin menotilin ja jonkin rahoitustilin välinen kirjaus. Eri menolajeille on tilikartassa varattu omat tilinsä. Rahan käyttönä on aina jokin menotili ja rahan lähteenä jokin rahoitustili. Menokirjaus tehdään menotilin debet-puolelle ja rahoitustilin kredit-puolelle.

Talousarviokirjanpidossa menokirjaus on aina jonkin talousarviokirjanpidon tilin debet-puolen kirjaus.

Rahoitustili (T-tili)	Menotili	Talousarvio- kirjanpidon tili
xxx	xxx	xxx

1.7.2 Tulokirjaus

Liikekirjanpidossa tulokirjaus on jonkin tulotilin ja jonkin rahoitustilin välinen kirjaus. Eri tulolajeille on tilikartassa varattu omat tilinsä. Rahan käyttönä on aina jokin rahoitustili ja rahan lähteenä jokin tulotili. Saadut tulot käytetään ns. laajan kassan kartuttamiseen. Laaja kassa käsittää käteiskassan lisäksi pankkitilit sekä (myynti-)saatavatilit ja (osto-)velkatilit. Tulokirjaus tehdään tulotilin kredit-puolelle ja rahoitustilin debet-puolelle.

Talousarviokirjanpidossa tulokirjaus on aina jonkin talousarviokirjanpidon tilin kredit-puolen kirjaus.

Rahoitustili (T-tili)	Tulotili	Talousarvio- kirjanpidon tili
xxx	xxx	xxx

1.7.3 Rahoitustapahtumakirjaus

Puhdas rahoitustapahtuma on kahden rahoitustilin välinen kirjaus, johon ei lainoihin liittyviä kirjauksia lukuun ottamatta liity talousarviotapahtumaa.

Liikekirjanpidossa puhdas rahoitustapahtuma kirjataan kahdelle rahoitustilille, toisen debet- ja toisen kredit-puolelle.

- Rahojen ja saamisten lisäys kirjataan rahan käyttönä tilinsä debetiin ja vähennys rahan lähteenä tilinsä kreditiin.
- Pääomien lisäys kirjataan rahan lähteenä tilinsä kreditiin ja vähennys rahan käyttönä tilinsä debetiin.

Talousarviokirjanpidossa puhdas rahoitustapahtuma kirjataan talousarviokirjanpidon tilin debet- tai kredit-puolelle tai sen kirjausta ei tehdä lainkaan.

- Lainan lisäys kirjataan talousarviokirjanpidon tilin kreditiin ja vähennys talousarviokirjanpidon tilin debetiin.
- Esimerkiksi ostovelkojen maksaminen ei aiheuta kirjausta talousarviokirjanpitoon.

1.7.4 Oikaisu- ja siirtoerien kirjaus

Oikaisu- ja siirtokirjaukset voivat koskea mitä tahansa liike- ja talousarviokirjanpidon tilejä. Oikaisu- ja siirtoerien avulla voidaan myös korjata kirjanpitoon virheellisenä tehtyjä kirjauksia.

1.8 Kirjausperusteet

Kirjausperusteesta päätettäessä ratkaistaan kirjauskypsyys eli ajankohta, jolloin kirjanpito-tapahtuma merkitään kirjanpitoon. Kirjanpidossa pyrkimyksenä on oikean kirjaamisperusteen noudattaminen jo juoksevassa kirjanpidossa. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan kirjanpidossa voidaan joutua noudattamaan rinnakkain eri perusteita. Viimeistään tilinpäätök-sessä on kuitenkin siirryttävä oikeaan kirjausperusteeseen.

1.8.1 Liikekirjanpidon kirjausperusteet

Liikekirjanpidon talousarvioasetuksen 42 d §:ssä ja 66 f §:n 2 momentissa esitetyt kirjauspe-rusteet ovat seuraavat:

- suoriteperuste
- osatuloutus
- suoriteperustetta vastaava tapa
- maksuperuste

Muiden kuin suoritteen luovuttamisesta tai tuotannontekijän hankkimisesta aiheutuneiden tulojen ja menojen (vastikkeelliset tulot ja menot) sekä suoriteperustetta vastaavalla tavalla kirjattavien erien (korot ja koronluonteiset tulot ja menot) osalta noudatetaan samaa kirjausperustetta kuin talousarviokirjanpidossa.

Vastikkeelliset tulot ja menot voidaan tilikauden aikana kirjata kirjanpitoon myös maksupe-rusteella. Jos näin tehdään, on menoihin ja tuloihin liittyvät velat ja saamiset voitava selvit-tää jatkuvasti.

1.8.1.1 Suoriteperuste

Vastikkeellisten menojen ja tulojen kirjaamisen pääsääntönä liikekirjanpidossa on suorite-peruste. Tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvat menot ja suoritteiden myynnistä saa-tavat tulot kirjataan suoriteperusteella. Suoriteperusteen mukaan meno syntyy silloin, kun tuotannontekijä otetaan vastaan, ja tulo silloin, kun suorite luovutetaan asiakkaalle.

Yhteisrahoitteisessa toiminnassa, jossa varsinaista suoritteen luovuttamista ei tapahdu, kir-jataan tulo samanaikaisesti kuin sitä vastaavat menot ja kustannukset syntyvät.

1.8.1.2 Osatuloutus

Laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen tulosta voidaan talousarvio-asetuksen 5 b §:n 2 momentin mukaan kohdentaa varainhoitovuoden talousarviotuloksi luo-vutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa (osakohdennus). Mikäli tulo on talousarviossa näin budjetoitu, kirjataan suoritteesta saatava tulo myös liikekirjanpidossa osatulona luovutuksen vaiheen tai valmistusasteen perusteella (osatuloutus).

1.8.1.3 Suoriteperustetta vastaava tapa

Kaikkia kirjanpitoon merkittäviä tapahtumia ei vastaa konkreettinen suoritteen luovuttami-nen tai tuotannontekijän vastaanottaminen, jota voitaisiin käyttää kirjanpito tapahtuman syntymisen kriteerinä. Suoriteperustetta vastaavan tavan käsite on sanottu talousarvioase-tuksen 5 a §:n 2 momentissa ja 42 d §:n 2 momentissa määriteltäessä menon tai tulon ker-tymistä sitoumuksen perusteella. Korkojen kirjaaminen liikekirjanpidossa sen mukaan kuin niiden saamisoikeus tai maksuvelvoite syntyy ajan kulumisen myötä, merkitsee korkojen kir-jaamista suoriteperustetta vastaavalla tavalla.

Pääsäännöstä poiketen kohdennetaan veronkantoon liittyvät korkotulot ja -menot asianomaisten momenttien perusteluiden päätösosassa maksuperusteella. Tästä johtuen ne kirjataan talousarvioasetuksen 42 d §:n 2 momentin perusteella myös liikekirjanpidossa maksuperusteella.

1.8.1.4 Maksuperuste

Maksuperuste tarkoittaa liikekirjanpidossa sitä, että tulot, menot ja rahoitustapahtumat merkitään liikekirjanpitoon silloin, kun ne maksetaan tai saadaan rahana.

Tilikauden aikana ei ole pakollista käyttää suoriteperustetta, vaan liiketapahtumat voidaan merkitä kirjanpitoon maksutapahtuman mukaan. Tietyt tapahtumat, kuten puhtaat rahoitustapahtumat ja verotulot, kirjataan kuitenkin myös tilinpäätöksessä maksuperusteella.

1.8.2 Talousarviokirjanpidon kirjausperusteet

Talousarviokirjanpidon kirjausperusteista säädetään yleisellä tasolla talousarvioasetuksen 42 c §:ssä.

Talousarviokirjanpidossa talousarviomenot ja talousarviotulot kirjataan varainhoitovuoden talousarvion mukaisesti. Talousarviokirjanpidossa talousarviomenot ja talousarviotulot voidaan varainhoitovuoden kuluessa kirjata myös maksun perusteella. (1111/1998)

Talousarviokirjanpidossa talousarviotulojen ja -menojen kirjausperusteena käytetään siis samaa perustetta, jota on käytetty talousarviota laadittaessa, eli tuloa tai menoä kyseiseen varainhoitovuoteen kohdennettaessa. Tulojen ja menojen kohdentamisesta varainhoitovuodelle säädetään talousarviolain 6 a §:ssä.

Tulo tai meno kohdennetaan valtion talousarviossa siihen varainhoitovuuteen, jolle se lähinnä kuuluu siten, että kunkin varainhoitovuoden talousarvion otetaan tuloarvioina kaikki tiedossa olevat varainhoitovuoden tulot ja määrärahat kaikkiin tiedossa oleviin varainhoitovuoden menoihin. Kohdentamisessa otetaan huomioon tulon tai menon laatu ja taloudellinen luonne sekä erityisesti tulon tai menon perustana olevan suoritteiden luovuttamisen tai tuotannontekijän vastaanottamisen taikka suoritusvelvoitteen muodostumisen tai tulon tai menon maksamisen ajoittuminen. (1056/2002)

Tarkempia säännöksiä tulon ja menon kohdentamisesta varainhoitovuuteen voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. (1056/2002)

Jos valtion talousarvion asianomaisen momentin perusteluiden päätösosassa ei ole toisin mainittu, on tuloarviot ja määrärahat kohdennettu talousarviossa varainhoitovuuteen kuuluviksi talousarvioasetuksen 5 a ja 5 b §:issä säädettyin perustein. Edellä mainituissa pykälissä mainitut kohdentamisperusteet ovat seuraavat:

- suoriteperuste
- osakohdennus
- suoriteperustetta vastaava peruste
- maksuperuste
- myöntöpäätösperuste ja muu sitoumusperuste
- maksatuspäätösperuste

1.8.2.1 Suoriteperuste

Vastikkeellisten menojen ja tulojen kirjaamisen pääsääntönä on myös talousarviokirjanpidossa suoriteperuste. Tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvat menot ja suoritteiden myynnistä saatavat tulot kirjataan suoriteperusteella, eli talousarviomeno syntyy silloin, kun tuotannontekijä otetaan vastaan, ja talousarviotulo silloin, kun suorite luovutetaan asiakkaalle.

Maksullisen toiminnan tulot ja muut sekalaiset tulot (TaA 3 §) sekä kulutus-, sijoitus- ja muut menot kohdennetaan suoriteperusteella. Vähäinen tulo ja meno sekä valtioon palvelussuhteessa olevan loma-ajan palkka ja lomaraha voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.

1.8.2.2 Osakohdennus

Tulon kohdentamisesta ainoastaan yhdelle varainhoitovuodelle voidaan talousarvioasetuksen 5 b §:n 2 momentin perusteella poiketa laajuudeltaan merkittävien ja eri vaiheista koostuvien suoritteiden osalta. Tällöin suoritteen luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa kohdennetaan asianomaiseen varainhoitovuoteen kuuluvaksi, mikäli suoritteesta varainhoitovuodelle kohdentuva erilliskate on luotettavalla tavalla ennakoitavissa.

1.8.2.3 Suoriteperustetta vastaava peruste

Suoriteperustetta vastaavalla perusteella tarkoitetaan tulon tai menon kertymistä laissa säädetyn tai tehdyn sitoumuksen perusteella.

Korkotulo ja korkomeno kohdennetaan siihen varainhoitovuuteen kuuluvaksi, jolta se kertyy lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella. Myös vähäinen tulo ja meno, valtioon palvelussuhteessa olevan loma-ajan palkka ja lomaraha sekä sellainen tulo ja meno, joiden lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella muodostuvaa määrää ei voida ilman olennaisia lisäkustannuksia luotettavasti ennakoida ennen maksuveloitteen erääntymistä, voidaan kohdentaa maksuun perustuen.

1.8.2.4 Maksuperuste

Maksuperusteella tarkoitetaan talousarviokirjanpidossa sitä, että talousarviotulot ja -menot merkitään talousarviokirjanpitoon silloin, kun ne maksetaan tai saadaan rahana.

Veron ja veronluonteisen tulon, osinkotulon, liikelaitosten voiton tuloutuksen ja valtiolle saatavan muun voitto-osuuden kirjaamisperusteena on maksuperuste. Niin ikään valtionvelan kuoletus, valtionvelan ottamiseen tai vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomatappio, valtion lainanotto, valtionvelan ottamiseen ja vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomavoitto sekä valtiolle takaisin maksettava laina kirjataan maksuperusteella.

1.8.2.5 Myöntöpäätösperuste ja muu sitoumusperuste

Myöntöpäätöksen tekemistä tai muuta vastaavaa menoon sitoutumista käytetään yleensä valtionavun kohdentamisperusteena.

1.8.2.6 Maksuspäätösperuste

Maksuspäätösperusteella tarkoitetaan menon maksettavaksi tulevan määrän yksityiskohtaista vahvistamista koskevan päätöksen tekemistä.

Maksuspäätöstä käytetään valtionavun tai muun suorituksen kohdentamisperusteena silloin, kun oikeus saada valtionapu tai muu suoritus perustuu lakiin ja siirtomenon myöntävästä ja maksettavasta määrästä säädetään yksityiskohtaisesti laissa tai maksettavaksi tuleva määrä määräytyy yksityiskohtaisesti lain nojalla.

Euroopan unionin rakennerahaston rahoitusosuus ja siihen liittyvä valtion rahoitusosuus kohdennetaan maksuspäätöksen tai sitä vastaavalla perusteella.

1.9 Tilinpäätösperiaatteet

Talousarviokirjanpidon tilinpäätöksessä ei tehdä jaksotuksia, vaan kirjaukset oikaistaan ja täydennetään noudattamaan varainhoitovuoden talousarviossa käytettyjä kohdentamisperusteita. Tämän jälkeen voidaan laatia talousarvion toteutumalaskelma ja laskea varainhoitovuoden yli- tai alijäämä. Sen sijaan liikekirjanpidon tilinpäätöstä laadittaessa tehdään useita, jaksottamiseen ja arvostamiseen kuuluvia toimenpiteitä, jotka on tarkemmin kuvattu seuraavassa.

1.9.1 Oikeaan kirjausperusteeseen siirtyminen

Kirjausperusteena käytetään pääasiassa suoriteperustetta, mutta muitakin perusteita on käytössä. Ne on esitetty edellä kohdassa ”Kirjausperusteet”. Mikäli tuotannontekijän hankinnasta aiheutuneet menot ja suoritteiden myynnistä saadut tulot on viety kirjanpitoon maksuperusteen mukaan, on ne ennen tilinpäätöksen laatimista oikaistava ja täydennettävä suoriteperusteen mukaisiksi. Merkitykseltään vähäisiä kirjauksia ei olennaisuuden periaatteen mukaisesti kuitenkaan tarvitse korjata.

1.9.2 Jaksottaminen

Liikekirjanpidossa jaksottamisella tarkoitetaan tulojen ja menojen jakamista kahteen osaan:

1. tuloihin ja menoihin, jotka kuuluvat tilikaudelle ja kirjataan tuotoiksi ja kuluiksi, sekä
2. tuloihin, jotka ennakkotuloina kirjataan taseen vastattaviin saatuihin ennakoihin, ja menoihin tai niiden osiin, jotka aktivoidaan taseeseen. Kun tulot ja menot on jaksotettu, voidaan laatia tuotto- ja kululaskelma sekä tase.

Maksullisista ja vastikkeetta luovutettavista suoritteista aiheutuneiden menojen kuluksi kirjaaminen tapahtuu meno suoritteen luovuttamisen kohdalle -periaatteen mukaan. Sen mukaan meno kirjataan kuluksi sille tilikaudelle, jolloin sitä vastaavan suoritteen luovutus tapahtuu. Suoritteella tarkoitetaan sekä fyysistä tavaraa että palvelua. Palveluihin luetaan myös hallinnossa tehtävät päätökset ja tulonjakoon liittyvät niin sanotut rahanjakosuoritteet, joita ovat tyypillisesti esimerkiksi valtionavut kunnille ja lapsilisät.

Jaksottaminen ei vaikuta talousarvion toteutumalaskelmassa esitettäviin talousarviotuloihin ja -menoihin. Ne määräytyvät talousarviossa käytettyjen tulojen ja menojen kohdentamissääntöjen perusteella.

Meno suoritteen luovuttamisen kohdalle -periaate on määritelty valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 f §:n 1 momentissa seuraavasti:

Tilinpäätöksessä varainhoitovuoden liikekirjanpidon tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne liikekirjanpidon menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset. Muut liikekirjanpidon menot saadaan aktivoida sen mukaan kuin jäljempänä säädetään. (600/1997)

Tilikauden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on tilikauden päättyessä hankintamenoa pienempi, kirjataan erotus kuluksi. Vastikkeetta luovutettavat vaihto-omaisuushyödykkeet aktivoidaan aina alkuperäisen tai sitä alhaisemman todennäköisen hankintamenon mukaan.

Pitkävaikutteisten tuotannontekijöiden käsittely tilinpäätöksessä on samanlaista riippumatta siitä, onko kysymyksessä kansallis- vai käyttöomaisuuteen kuuluva hyödyke. Niiden hankintamenot jaksotetaan poistoina kuluksi omaisuuden hankintamenon vaikutusaikana (meno tuotannontekijän käytön kohdalle). Muut pitkävaikutteiset menot, jotka on aktivoitu, kirjataan suunnitelman mukaisina poistoina kuluksi vaikutusaikanaan.

Menojen aktivointia koskevat säännökset ovat talousarviosta annetun asetuksen 66 g §:n 1 - 3 momenteissa:

Varainhoitovuoden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutus-hinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, erotus on kuitenkin kirjattava kuluksi. (600/1997)

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. (600/1997)

Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan. (600/1997)

1.9.3 Omaisuuksien hankintameno

Talousarviosta annetun asetuksen 66 b §:ssä säädetään omaisuuden hankintamenosta seuraavasti:

Hankintameno on luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. (600/1997)

Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen hankintameno on nähtä, saadaan 1 momentissa säädetystä poiketa siten, että hankintameno on luetaan lisäksi siihen kohdistuva osuus hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvistä kiinteistä menoista. (600/1997)

Aktivoituun hankintameno on luetut hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet menot on voitava selvittää kustannuslaskennan tai -laskelmien avulla. (600/1997)

Kirjanpitoyksiköiden välinen hallinnan siirto kirjataan liikekirjanpidossa hyödykkeen kuluksi kirjaamatta olevan hankintameno määrällisenä sen jälkeen kun 66 f ja 66 g §:ssä tarkoitetut vähennykset on tehty siirtoajankohtaan asti. (1786/2009)

Valtiokonttori antaa tarkemmat määräykset omaisuuden hankintameno määrittelystä. (600/1997)

Valtiokonttori on antanut määräyksen hankintameno määrittelystä.

1.9.4 Aktivoidun pitkävaikutteisen menon poistaminen

Hyvä kirjanpito tapa edellyttää kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistomenettelyn osalta poistojen laskentaa selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla sekä ennalta laaditun suunnitelman mukaan. Poistot on mitoitettava realistisesti ja ilmoitettava avoimesti sekä niiden perusteiden että määrän osalta. Poistosuunnitelma on selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista.

Aktivoidut pitkävaikutteiset menot poistetaan vaikutusaikanaan. Käyttöomaisuuden poistot kirjataan taloudelliselle pitoajalle eli sille ajalle, jonka omaisuuserän arvioidaan hyödyttävän toimimalla tuotannontekijänä.

Poistolaskennassa voidaan käyttää yleisesti käytössä olevia menetelmiä, joista tavallisin on tasapoisto. Poistolaskennassa voidaan käyttää myös muuta poistoperiaatetta, joka mahdollisimman hyvin noudattaa meno suoritteen luovuttamisen kohdalle tai meno tuotannontekijän käytön kohdalle -periaatteen mukaista ajattelutapaa.

Poistoista ja poistosuunnitelmista on säädetty talousarvioasetuksen 66 g §:n 4 ja 5 momentteissa seuraavasti:

Tuotto- ja kululaskelmassa tai taseessa taikka niiden liitteenä on ilmoitettava varainhoitovuoden tuotoista vähennetty kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistot tase-erien mukaan eriteltyinä sekä annettava selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista. Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin. (600/1997)

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset poistoista ja poistosuunnitelmien laatimisesta sekä jaksottamisesta muuten. (600/1997)

Valtiokonttori on antanut määräyksen käyttöomaisuuskirjanpidosta sekä poistosuunnitelmien laatimisesta ja poistojen kirjaamisesta liikekirjanpidossa.

1.9.5 Arvostaminen tilinpäätöksessä

Tilinpäätöksessä saamiset ja velat arvostetaan pääsääntöisesti nimellisarvoon. Ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat muutetaan euromääräisiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään taseeseen hankintamenoonsa tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alhaisempi, todennäköiseen luovutushintaan.

Saamisten ja velkojen arvostamisesta, rahoitusarvopapereiden ja muiden sellaisten rahoitusvarojen merkitsemisestä taseeseen sekä ulkomaanrahan määräisten saamisten ja velkojen ja muiden ulkomaanrahan määräisten sitoumusten muuntamisesta euromääräisiksi on säädetty talousarvioasetuksen 66 c §:ssä seuraavasti:

Tilinpäätökseen merkitään:

1) saamiset nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon; (600/1997)

2) rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat hankintamenon suuruusina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisinä; (600/1997)

3) velat velan ottamisen yhteydessä syntyneellä emissiovoitolla tai -tappiolla oikaistuun nimellisarvoon, tai jos velka on sidottu indeksiin taikka muuhun vertailuperusteeseen, se arvostetaan tätä korkeampaan muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon; (1175/2002)

Ulkomaanrahan määräiset saamiset samoin kuin ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset muunnetaan euromääräisiksi varainhoitovuoden viimeisen Euroopan keskuspankin julkaiseman kurssin mukaan. Jos saamiset, velat tai muut sitoumukset on kuitenkin sopimuksilla tai muuten sidottu tiettyyn kurssiin, ne muunnetaan euromääräisiksi sitä noudattaen. (1253/2004)

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden merkitsemisessä taseeseen saadaan poiketa hankintamenopohjaisesta arvostamisesta tietyissä tapauksissa tekemällä arvonkorotus. Arvonkorotuksen tekemisestä on säädetty asetuksen 66 d §:ssä seuraavasti:

Jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenon lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotuksen suuruisen arvonkorotus. Arvonkorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava. (600/1997)

1.10 Valtion tilinpäätös

Valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi liitteineen keskuskirjanpitoon kootujen kirjanpitoyksikköjen tietojen perusteella. Valtion tilinpäätös sisältää talousarviolouden kirjanpitovelvollisena laatiman tilinpäätöksen. Olennaiset virastojen ja laitosten välisten tuottojen ja kulujen sekä keskinäisten saamisten ja velkojen vaikutukset eliminoidaan valtion tilinpäätöksessä. Asiallisesti valtion tilinpäätös valmistuu Valtiokonttorin tilinpäätösehdotuksen valmistuttua eikä siihen tehdä valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston käsitellyssä muutoksia.

Talousarviolain 17 a §:n mukaan valtion tilinpäätös sisältää talousarvion toteutumalaskelman, tuotto- ja kululaskelman, taseen, rahoituslaskelman sekä oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarpeelliset liitetiedot. Talousarvion toteutumalaskelmassa esitetään myös valtuuksien seurantatiedot. Valtion tilinpäätös on osa valtion tilinpäätöskertomusta, jonka hallitus antaa eduskunnalle kultakin varainhoitovuodelta perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena valtionalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta.

Valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätöskertomukseen otettavien valtionalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Oikeiden ja riittävien tietojen vaatimus tarkoittaa, että

- tiedot ovat asiallisesti oikeita eli eivät sisällä olennaisia virheitä
- tiedot ovat olennaisilta osin täydellisiä sekä ymmärrettäviä eli ne kattavat valtion talousarvioletalouden kokonaisuudessaan

Tietojen perusteella valtion talousarvioletaloudesta saadaan todenmukainen ja selkeä kuva.

1.11 Viraston ja laitoksen tilinpäätös

Viraston ja laitoksen tulee talousarviolain 21 §:ssä säädetyn mukaisesti antaa tilinpäätöksensä ja tulosvastuun toteuttamista varten laatimassaan toimintakertomuksessa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta sekä viraston ja laitoksen tuotoista ja kuluista, taloudellisesta asemasta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta.

Viraston ja laitoksen tilinpäätöksen laatii kirjanpitoyksikkö. Kirjanpitoyksikkö ei aina muodostu yhdestä virastosta tai laitoksesta, vaan eräissä tapauksissa kirjanpitoyksikkökokonaisuus muodostuu useista virastoista ja laitoksista, joista kullakin on itsenäinen hallinnollinen asema ja toimivalta. Myös ministeriö laatii kirjanpitoyksikkönä tilinpäätöksen. Kirjanpitoyksikköjen tilinpäätökset on laadittava yhtenäisellä tavalla. Kirjanpitoyksikön tilinpäätös sisältää talousarvioasetuksen 63 §:n 1 momentin mukaan toimintakertomuksen, talousarvion toteutuslaskelman, tuotto- ja kululaskelman, taseen sekä liitteenä ilmoitettavat tiedot.

1.12 Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston tilinpäätös

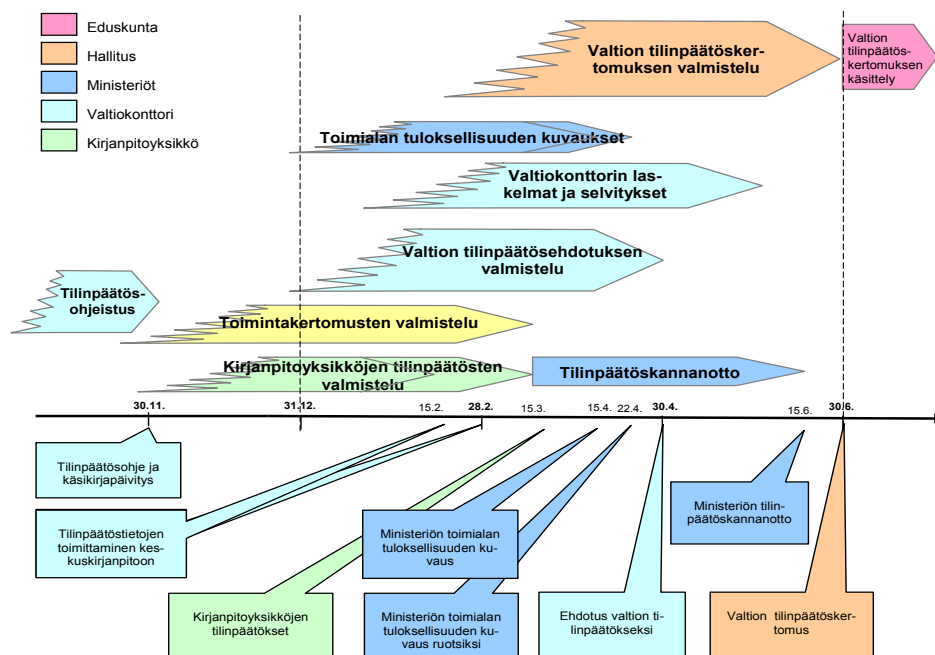
Jollei muualla lainsäädännössä toisin säädetä, noudatetaan talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöksissä soveltuvin osin talousarvioasetukseen sisältyviä, kirjanpitoyksikön tilinpäätöstä koskevia säännöksiä.

Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston tilinpäätös sisältää talousarvioasetuksen 65 b §:n 1 momentin mukaan toimintakertomuksen, tuotto- ja kululaskelman, taseen, rahoituslaskelman sekä liitteenä ilmoitettavat tiedot. Liitetietoihin on erityisesti sisällytettävä rahaston varojen käyttösuunnitelman tai rahastolle vahvistetun talousarvion toteutumaa koskevat tiedot.

1.13 Tilinpäätöksen aikataulu, hyväksyminen ja julkaiseminen

Hallitus antaa eduskunnalle kultakin varainhoitovuodelta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksenaan valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta valtion tilinpäätöskertomuksen. Kirjanpitoyksikköjen tilinpäätösten laatiminen on aikataulutettu palvelemaan valtion tilinpäätöskertomuksen valmistumista. Tästä syystä on erittäin tärkeää, että kussakin vaiheessa valmistuvat asiakirjat ovat tietosisällöltään sisäisen valvonnan toimin ja päättävien elinten allekirjoituksilla varmistettuja.

Seuraava kuvio kuvaa valtion tilinpäätöskertomuksen valmistumista siltä osin, kuin siihen tulee talousarvioletaloutta koskevia tietoja. Näiden tietojen lisäksi valtion tilinpäätöskertomukseen otetaan myös valtion liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat samoin kuin tiedot näiden toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista. Ministeriön on annettava hallinnonalansa liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen vahvistetut tilinpäätökset sekä muut valtion tilinpäätöskertomuksen laadinnan edellyttämät ehdotuksensa huhtikuun 30. päivään mennessä valtiovarainministeriölle.

Kuvio: Valtion tilinpäätöskertomuksen valmistumisen eteneminen

1.13.1 Tilinpäätöksen aikataulu

Kirjanpitoyksikön tilinpäätös on laadittava ja hyväksyttävä viimeistään varainhoitovuotta seuraavan maaliskuun 15. päivänä. Tilinpäätöslaskelmien ja niiden liitteiden tietojen on oltava valmiina toimitettavaksi Valtiokonttoriin sen määräämänä aikana; laskelmien tiedot jo 15. päivä helmikuuta mennessä ja liitteiden tiedot helmikuun loppuun mennessä.

Kirjanpitoyksiköiden toimittamien tietojen perusteella Valtiokonttori laatii ehdotuksensa valtion tilinpäätökseksi huhtikuun loppuun mennessä.

Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot laativat tilinpäätöksensä samassa aikataulussa kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen kanssa.

1.13.2 Tilinpäätöksen hyväksyminen

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen hyväksyy ja allekirjoittaa kirjanpitoyksikkönä toimivan viraston tai laitoksen päällikkö taikka ministeriön päällikkönä toimiva ministeri. Jos ministeriön toimialan asioita käsittelee myös toinen ministeri, hän hyväksyy ja allekirjoittaa tilinpäätöksen oman tehtäväalansa osalta.

Jos virastolla tai laitoksella on hallitus tai muu vastaava monijäseninen toimielin, tämä hyväksyy ja allekirjoittaa päällikön lisäksi tilinpäätöksen.

Valtion tilinpäätös on osa valtion tilinpäätöskertomusta, eikä sitä hyväksytä erikseen lainkaan. Valtiokonttori sisällyttää ehdotukseensa valtion tilinpäätökseksi arviointi- ja vahvistuslausuman sisäisen valvonnan asianmukaisuudesta ja riittävydestä tilinpäätöksen laatimisessa.

1.13.3 Tilinpäätöksen julkaiseminen

Valtion tilinpäätöksen samoin kuin sen kirjanpito-tietojen julkaisemisessa noudatetaan maailmanlaajuisestikin poikkeuksellisen suurta avoimuutta. Kaikki kirjanpidon tilitiedot, kirjanpitoyksikköjen tilinpäätökset sekä tulosvastuun toteuttamista varten laadittavat toimintakertomukset ja niiden sisältämät tuloksellisuustiedot sijoitetaan Valtiokonttorin ylläpitämään, yleisessä tietoverkossa saatavilla olevaan tietopalveluun (www.netra.fi).

Kirjanpitoyksikköjen tilinpäätökset lähetetään asianomaiselle ministeriölle, valtiontalouden tarkastusvirastolle ja Valtiokonttorille sekä julkaistaan internetsivuilla, jollei julkisuuslaista tilinpäätöksen joidenkin osien osalta muuta johdu. Jos kirjanpitoyksikön tilinpäätös on luettavissa Valtiokonttorin ylläpitämästä internet -tietopalvelusta, ei sitä tarvitse lähettää Valtiokonttorille.

2 LUKU: KIRJANPIDON JÄRJESTÄMINEN

2.1 Tilijärjestelmä

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 42 b §:n 3 momentissa säädetään tilijärjestelmästä seuraavasti:

*Tilijärjestelmän tulee olla selkeä ja riittävästi eritelty. Kultakin varainhoitovuodelta tulee olla käyttöä-
kaa koskevin merkinnöin varustetut tililuettelot. (600/1997)*

Valtion kirjanpidolle asetettavat vaatimukset poikkeavat yksityisille kirjanpitovelvollisille asetettavista vaatimuksista. Tämä johtuu laajemman seurantarpeen lisäksi myös laajem-
masta hyväksikäyttötehtävästä.

Valtiolla kirjanpidon avulla on selvitettävä varsinaisen tilinpäätöksen lisäksi vuosittain myös
talousarvion toteutumisen seuranta. Tästä johtuen valtion kirjanpito koostuu kahdesta osas-
ta: liikekirjanpidosta ja talousarviokirjanpidosta.

Hyväksikäyttötehtävän laajuudesta johtuen tietoa tuotetaan ainakin viraston johdolle, mi-
nisteriöille, eduskunnalle ja kansalaisille. Useimmissa tapauksissa tiedon tarvitsija vaatii tie-
don määrämuotoisena. Tästä johtuen tilipuitteissa on kolme määrämuotoista osaa: kirjan-
pitoyksikkötunnus, liikekirjanpidon tililuokka ja talousarviokirjanpidon tililuokka. Lisäksi kir-
janpitoyksiköt voivat perustaa sisäisen kirjanpidon tililuokkia tarpeen mukaan palvelemaan
johdon tietojärjestelmää ja päätöksentekoa. Sisäinen kirjanpito ei ole määrämuotoista vaan
kirjanpitoyksiköt voivat toteuttaa sen parhaaksi katsomallaan tavalla ottaen huomioon kus-
tannuslaskennalle ja tuloksellisuusraportoinnille asetetut vaatimukset.

Kirjanpitotiedon tuottamista ja jalostamista varten on kehitetty yhtenäinen tilijärjestelmä,
joka muodostuu tilipuitteista ja kirjaussuunnitelmasta.

2.1.1 Tilipuitteet ja kirjaussuunnitelma

Tilipuitteet muodostuvat tililuokista ja näihin liittyvistä tililuetteloista kirjausohjeineen.
Kirjausohjeissa on yksityiskohtaisesti esitetty, minkälaisia tapahtumia kullekin tilille kirja-
taan. Tililuokkiin sisältyy kolme määrämuotoista tililuokkaa. Ensimmäinen tililuokka sisältää
kirjanpitoyksikkötunnuksen. Toisessa tililuokassa seurataan liiketapahtumia (liikekirjanpi-
don tilit) ja kolmannessa tililuokassa talousarviotapahtumia. Lisäksi kirjanpitoyksiköt voivat
käyttää yhtä tai useampaa sisäisen kirjanpidon tililuokkaa johdon laskentatoimen tarvitse-
man tiedon rekisteröimistä varten.

Tilipuitteet sisältävät paitsi selvityksen tililuokkien ja tilien välisestä yhteydestä sekä juokse-
vassa kirjanpidossa että tilinpäätöksessä, myös selvityksen tarvittavista täsmäytyksistä.

Tililuokat on laadittu seuraavan kaavion mukaan:

Tililuokka 1	Tililuokka 2	Tililuokka 3	Tililuokka 4	Tililuokka 5	Tililuokka n
Kirjanpitoyksikkö- tunnus	Liikekirjanpidon tilit	Talousarviokirjan- pidon tilit	Varattu sisäiselle kirjanpidolle	Varattu sisäiselle kirjanpidolle	Varattu sisäiselle kirjanpidolle
Määrämuotoinen	Määrämuotoinen	Määrämuotoinen	Ei-määrä- muotoinen	Ei-määrä- muotoinen	Ei-määrä- muotoinen

Tililuokassa 1 oleva kirjanpitoyksikkötunnus ei näy päivittäisessä kirjanpidossa. Tieto siirtyy
keskuskirjanpitoon kirjanpitotietojen toimittamisen yhteydessä. Tililuokkaan 1 ei tehdä kirja-
uksia eli kyseessä on kirjanpitoyksikkökohtainen tunnistetieto.

Toiseen eli liikekirjanpidon tililuokkaan kirjataan liiketapahtumat: menot, tulot ja rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Tililuokka käsittää tuotto- ja kululaskelman sekä taseen tilit.

Kolmannessa eli talousarviokirjanpidon tililuokassa seurataan valtion talousarvion mukaisen talousarviotulojen ja talousarviomenojen toteutumista niiden periaatteiden mukaan, joita on käytetty talousarviota laadittaessakin. Tililuokka sisältää valtion talousarvion tilijaottelun mukaiset tilit. Lisäksi tililuokka käsittää siirrettyjen määrärahojen tilit, talousarvio-tilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilit, talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tilin sekä talousarviokirjanpidon virhetilit.

Talousarviokirjanpidon tilit täsmäytetään liikekirjanpidon tileihin, jotta voidaan varmistua toimitettavien tietojen luotettavuudesta.

Kummallakin määrämuotoisella kirjaustililuokalla (tililuokat 2 ja 3) on oma tililuettelo. Tililuettelot on muodostettu siten, että niihin sisältyvät tilit kattavat kaikki valtion tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Täydelliset tililuettelot sisältävät yksittäisen kirjanpitoyksikön näkökulmasta myös sellaisia tilejä, joihin ei tule kirjauksia. Näitä tilejä kirjanpitoyksikön ei luonnollisestikaan tarvitse ottaa käyttöön.

Neljännestä tililuokasta eteenpäin kirjanpitoyksiköt voivat ottaa käyttöön niin monta tililuokkaa kuin kukin tarvitsee sisäisen kirjanpidon tarpeisiin.

Kirjaussuunnitelma sisältää luettelon käytettävistä kirjanpitokirjoista, selvitykset kirjanpito-
kirjojen muodosta, sisällöstä ja näiden välisistä siirroista, sekä selvitykset kirjanpidossa käytettävistä teknisistä apuvälineistä ja tositteiden käsittelystä ja arkistoinnista.

2.1.1.1 Liikekirjanpidon tililuettelo (LKP-tilikartta)

Liikekirjanpidon asianmukaiseksi hoitamiseksi ja eri sidosryhmien informaatiotarpeiden täyttämiseksi erilaiset liiketapahtumat kirjataan omille tileilleen. Myös erilaisille menoille, tuloille ja rahoitustapahtumille on omat tilinsä. Koska menot etupäässä syntyvät tuotannon-
tekijöiden hankkimisesta, käytettävät tuotannon-
tekijät määräävät, mitä menotilejä tarvitaan. Vastaavasti tulot syntyvät suoritteiden luovuttamisesta, jolloin suoritteet määräävät, mitä tulotilejä tarvitaan. Koska rahoitustapahtumat voidaan toteuttaa useilla erilaisilla maksuvälineillä (käteisellä rahalla, pankkitileillä ja saamisilla), varataan myös niille omat tilinsä. Talousyksikön toiminnan luonne ja laajuus lopulta ratkaisevat, millaisia tilejä ja kuinka monta kirjanpitoon otetaan.

Liikekirjanpidon tililuettelo muodostuu tilikartasta, jossa tilit on järjestetty tuotto- ja kululaskelman ja taseen mukaisiin ryhmiin. Tilikartta on yksityiskohtainen luettelo tilikauden aikana kirjanpidossa käytetyistä tileistä. Kustakin tilistä on sisältökuvaus, jossa kerrotaan mitä tapahtumia kullekin tilille kirjataan (kirjausohjeet).

Tilikartan jokainen tili on pidettävä jatkuvasti sisällöltään samana. Tilin sisältöä voidaan muuttaa vain erityisestä syystä. Erityinen syy voi olla esimerkiksi toiminnan kehitys tai parannettuun tilijärjestelmään siirtyminen. Mikäli tilikartan sisältöä joudutaan muuttamaan, tulisi sen tapahtua tilikauden vaihteessa. Mikäli tilien sisältöä on muutettu, tulee edellisen tilinpäätöksen tiedot oikaista siten, että vertailukelpoisuus tilinpäätösten välillä säilyy.

Tilikartta on laadittu nelinumeroisena. Sellaisen nelinumeroisen liikekirjanpidon tilin käyttö joka ei sisälly liikekirjanpidon tilikarttaan aiheuttaa keskuskirjanpidossa aina virhekirjauksen. Tämän vuoksi kirjanpitoyksikkö ei itse voi perustaa nelinumeroisia liikekirjanpidon tilejä. Kirjanpitoyksikkö voi omaa käyttöönsä varten kuitenkin laatia liikekirjanpidon tilikartan yksityiskohtaisempana alajaottelemalla liikekirjanpidon nelinumeroisia tilejä. Valtiokonttori on antanut Kirjanpidon tilit -määräyksen, jonka liitteenä 1 on liikekirjanpidon tilikartta.

Tietojen toimittamisesta keskuskirjanpitoon Valtiokonttori on antanut Tietojen toimittaminen keskuskirjanpitoon -määräyksen.

2.1.1.2 Talousarviokirjanpidon tililuettelo (TaKP-tilikartta)

Talousarviokirjanpidossa liikekirjanpidon tililuetteloa vastaavat talousarviotilit (talousarvion tilijaottelu), siirrettyjen määrärahojen tilit ja muut talousarviokirjanpidon tilit, jotka Valtiokonttori on määrännyt. Valtiokonttorin määäämiä tilejä ovat talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilit, talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili ja talousarviokirjanpidon virhetilit.

2.1.1.3 Sisäisen kirjanpidon tililuettelo

Sisäisen kirjanpidon tililuokat ja niiden erittelyt johdetaan viraston omista tietotarpeista. Niiden pääasiallinen käyttö liittyy johtamisen ja viraston kustannuslaskennan tukemiseen. Keskeisiä tapahtumalajeja ovat menot tai kustannukset ja työaika. Tavanomaisia menojen tai kustannusten käsittelyssä käytettäviä sisäisen kirjanpidon tililuokkia ovat tulosalue/tehtävä/toiminto (=kuvaavat mihin tarkoitukseen menot tai kustannukset käytettiin), organisaatioyksikkö / tulosityksikkö / vastuualue (=kuvaavat missä menot tai kustannukset käytettiin) sekä suorite/hanke (=mitä menoilla tai kustannuksilla saatiin aikaan). Kieku-järjestelmähankkeen yhteydessä sisäisen kirjanpidon tililuokat tullaan yhtenäistämään kaikille kirjanpitoyksiköille yhteiseksi puitteistoksi.

2.1.2 Kirjanpitokirjat

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 42 a §:n 2 momentissa säädetään seuraavasti:

Kirjanpitotapahtumat on kirjattava aikajärjestyksessä (peruskirjanpito) päiväkirjaan sekä asiajärjestyksessä (pääkirjanpito) liikekirjanpidon pääkirjaan ja talousarviokirjanpidon pääkirjaan. Kirjanpitoa on pidettävä mahdollisuuksien mukaan päivän tasalla. (600/1997)

Tässä käsitellään kuukausikohtaisia kirjanpidon virallisia tulosteita. Tulosteiden tietosisältöä voidaan pitää sitovana vaatimuksena ja esitysmuotoa suosituksena.

Kirjanpitoyksikkökohtaisia virallisia kirjanpidon tulosteita ovat mm:

- päiväkirja (aikajärjestys),
- liikekirjanpidon pääkirja (asiajärjestys),
- talousarviokirjanpidon pääkirja (asiajärjestys),
- talousarvion seurantaraportti sekä talousarvion toteutumalaskelma,
- tuotto- ja kululaskelma ja tase,
- talousarvioasetuksen 42 e §:n tarkoittama täsmäytyslaskelma ja
- tili-ilmoitus.

Liitteessä 4 on esitetty mallit kirjanpidon virallisista tulosteista. Ne sisältävät vähimmäistietosisällön lisäksi suositusluonteisia näkökohtia. Tulosteet voi luonnollisesti laatia liitteessä esitettyä yksityiskohtaisemminkin.

Seuraavassa on kuvaus päiväkirjalle, liikekirjanpidon pääkirjalle, talousarviokirjanpidon pääkirjalle sekä talousarvion seurantaraportille asetettavista vähimmäistietovaatimuksista.

KirjanpitoKirjojen vähimmäistietosisältö

KirjanpitoKirjoilla tarkoitetaan tässä päiväkirjaa, liikekirjanpidon pääkirjaa sekä talousarvio-kirjanpidon pääkirjaa. Mitä tässä yhteydessä sanotaan kirjanpitoKirjoista, koskee myös ta-lousarvion seurantaraporttia.

Päiväkirja

Päiväkirjan sisältövaatimukset ovat seuraavat:

- Kirjanpitoyksikön päiväkirja muodostuu liiketapahtumien ja talousarviotapahtumien kirjaamisesta aikajärjestyksessä (peruskirjanpito).
- Kirjanpitoyksikön päiväkirjassa tositteet esitetään järjestyksessä tositelaji - päivämäärä - tositenumero tai järjestyksessä tositelaji - tositenumero - päivämäärä. Tositteen jälkeen on tositteen summarivi. Lisäksi tositelajin jälkeen on tositelajin summarivi.
- Kirjanpitoyksikön päiväkirjassa tositteet esitetään tositelajeittain päivämäärän mukai- sessa järjestyksessä. Tositteen jälkeen on tositteen summarivi. Lisäksi tositelajin jälkeen on tositelajin summarivi.
- Päiväkirjan viimeisenä rivinä on kyseisen kirjan loppusummarivi. Päiväkirjassa on omat sarakkeensa debet ja kredit kirjauksille. Päiväkirja laaditaan kuukausittain.
- Päiväkirja sisältää täydellisenä kaikki ne kirjauskombinaatiot, joihin sisältyy liikekirjanpi- don ja/tai talousarviokirjanpidon tililuokka.

Liikekirjanpidon pääkirja

Liikekirjanpidon pääkirjan sisältövaatimukset ovat seuraavat:

- Kirjanpitoyksikön liikekirjanpidon pääkirja muodostuu liiketapahtumien kirjaamisesta asiajärjestyksessä (pääkirjanpito).
- Kirjanpitoyksikön liikekirjanpidon pääkirjassa kunkin liikekirjanpidon tilin tiedot esite- tään nousevassa tositenumerojärjestyksessä. Kirjanpitoyksikön liikekirjanpidon pääkirja laaditaan Valtiokonttorin määräämän liikekirjanpidon tilikartan mukaisessa järjestykses- sä. Liikekirjanpidon pääkirjassa on sekä kausikohtaiset että kumulatiiviset debet ja kredit -kertymät sekä nettosaldo kauden alussa, kauden aikana että vuoden alusta. Lisäksi lii- kekirjanpidon pääkirjassa on tasetilien yhteydessä alkusaldo. Talousarviokirjanpidon tilin tunnus on omana sarakkeenaan liikekirjanpidon pääkirjalla.
- Liikekirjanpidon pääkirjan viimeisenä rivinä on kyseisen kirjan loppusummarivi. Loppusummarivi on sekä kuukausikohtaiselle että vuoden alusta tiedolle (keskuskirjan- pitoon tilitiedot toimitetaan kumulatiivisena vuoden alusta lukien). Loppusummarivi si- sältää debet -kirjausten loppusumman, kredit -kirjausten loppusumman sekä näiden ero- tuksen.
- Liikekirjanpidon pääkirjassa on omat sarakkeensa debet ja kredit kirjauksille. Liikekirjanpidon pääkirja laaditaan kuukausittain.

Talousarviokirjanpidon pääkirja

Talousarviokirjanpidon pääkirjan sisältövaatimukset ovat seuraavat:

- Talousarviokirjanpidon pääkirja muodostuu talousarviotapahtumien kirjaamisesta asia- järjestyksessä (pääkirjanpito)
- Talousarviokirjanpidon pääkirjassa kunkin talousarviokirjanpidon tilin tiedot esitetään nousevassa tositenumerojärjestyksessä. Talousarviokirjanpidon pääkirja laaditaan jär- jestyksessä tuloarviotilit, menoarviotilit, siirrettyjen määrärahojen tilit (siirretyt määrä- rahat ja niiden käytöt), talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odot- tavien tapahtumien tilit, talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili ja talousarviokirjan- pidon virhetilit. Talousarviokirjanpidon pääkirja laaditaan vähintään talousarvion tilijaot-

telun tarkkuudella. Talousarviokirjanpidon pääkirjassa on sekä kausikohtaiset että kumulatiiviset debet ja kredit -kertymät sekä nettosaldo kauden alussa, kauden aikana että vuoden alusta. Lisäksi talousarviokirjanpidon pääkirjassa on tilin yhteydessä mahdollinen alkusaldo. Liikekirjanpidon tilin tunnus on omana sarakkeenaan talousarviokirjanpidon pääkirjalla.

- Talousarviokirjanpidon pääkirjan viimeisenä rivinä on kyseisen kirjan loppusummarivi. Loppusummarivi on sekä kuukausikohtaiselle että vuoden alusta tiedolle (keskuskirjanpitoon tilitiedot toimitetaan kumulatiivisena vuoden alusta lukien).
- Talousarviokirjanpidon pääkirjassa on omat sarakkeensa debet ja kredit kirjauksille. Talousarviokirjanpidon pääkirja laaditaan kuukausittain.

Talousarvion seurantaraportti

Talousarvion seurantaraportin sisältövaatimukset ovat seuraavat:

- Talousarvion toteutumisen seurantaan varten on talousarvion seurantaraportti, jossa on talousarviotulotilien ja talousarviomenotilien yhteydessä esitetty vastaavat tuloarviot ja määrärahat, talousarvion toteuma sekä näiden vertailu.
- Talousarvion seurantaraportti laaditaan järjestyksessä tuloarviotilit, menoarviotilit, siirrettyjen määrärahojen tilit (siirretyt määrärahat ja niiden käytöt), talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilit, talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili ja talousarviokirjanpidon virhetilit.
- Talousarvion seurantaraportti laaditaan vähintään valtion talousarvion tilijaottelun tarkkuudella summattuna momenttitasolle. Talousarvion seurantaraportti laaditaan kuukausittain.
- Talousarvion toteutumalaskelmassa esitetään myös sellaisten määrärahojen käyttö, jotka eivät sisälly viraston vahvistettuun talousarvioon. Mikäli kirjaamisoikeuden sisältävällä jakopäätöksellä annetaan määrärahoja toisen kirjanpitoyksikön käyttöön, tulee antajan vähentää omasta talousarvioluvustaan jakopäätöksellä toisen kirjanpitoyksikön käyttöön antamat määrärahat ja vastaavasti määrärahan vastaanottavan kirjanpitoyksikön lisätä jakopäätöksellä toiselta kirjanpitoyksiköltä saamansa määrärahat talousarviolukuun.

Mikäli kirjanpitoyksikön kirjanpitoon sisältyy sellaisia talousarviotilejä,

1. jotka lain tai asetuksen perusteella on usean kirjanpitoyksikön käytössä (talousarvion tilijaottelussa numerotunnus 002), tai
2. jotka talousarvion tilijaottelussa on teknisistä syistä jätetty jakamatta (talousarvion tilijaottelussa numerotunnus 003),

voidaan näiden määrärahojen osalta menetellä siten että talousarvion seurantaraportin talousarvioluvuksi merkitään sama luku kuin mikä Kertymä vuoden alusta -luku on. Vaihtoehtoisesti voidaan menetellä myös siten että talousarvioluku jätetään tyhjäksi.

Muita kirjanpitokirjoja koskevia vähimmäistietovaatimuksia:

- Kirjanpitoyksikön tili-ilmoitus on pystyttävä tarkastamaan liikekirjanpidon pääkirjan ja talousarviokirjanpidon pääkirjan avulla.

- Jos talousarviokirjanpidon pääkirjassa on talousarviotulotilien ja talousarviomenotilien yhteydessä esitetty vastaavat tuloarviot ja määrärahat, talousarvion toteuma sekä näiden vertailu, ei talousarvion seurantaraporttia tarvitse laatia. Täsmäytyslaskelman laatimista varten talousarviokirjanpidon pääkirjasta on tällöin käytävä ilmi talousarvion yli-/alijäämä.

Kirjanpitokirjoihin liittyvien termien määritelmiä:

Liikekirjanpidon pääkirjaan sekä talousarviokirjanpidon pääkirjaan liittyvien termien määritelmiä:

<i>Kauden alussa</i>	<i>Tarkoittaa edellisen kauden lopun kumulatiivista kertymää. Lasketaan erikseen debet-kertymä, kredit-kertymä sekä loppusaldo. Loppusaldo muodostuu kaavasta Alkusaldo +/- kumulatiivinen nettokertymä kauden alussa. Alkusaldo tarkoittaa edellisen vuoden lopun saldoa mahdollisella alkusaldomuutoksella oikaistuna.</i>
<i>Kauden aikana</i>	<i>Tarkoittaa kauden aikaista kertymää. Lasketaan erikseen debet-kertymä, kredit-kertymä sekä nettokertymä.</i>
<i>Vuoden alusta</i>	<i>Tarkoittaa kauden lopun kumulatiivista kertymää. Lasketaan erikseen debet-kertymä, kredit-kertymä sekä loppusaldo. Loppusaldo muodostuu kaavasta Alkusaldo +/- kumulatiivinen nettokertymä vuoden alusta. Alkusaldo tarkoittaa edellisen vuoden lopun saldoa mahdollisella alkusaldomuutoksella oikaistuna.</i>

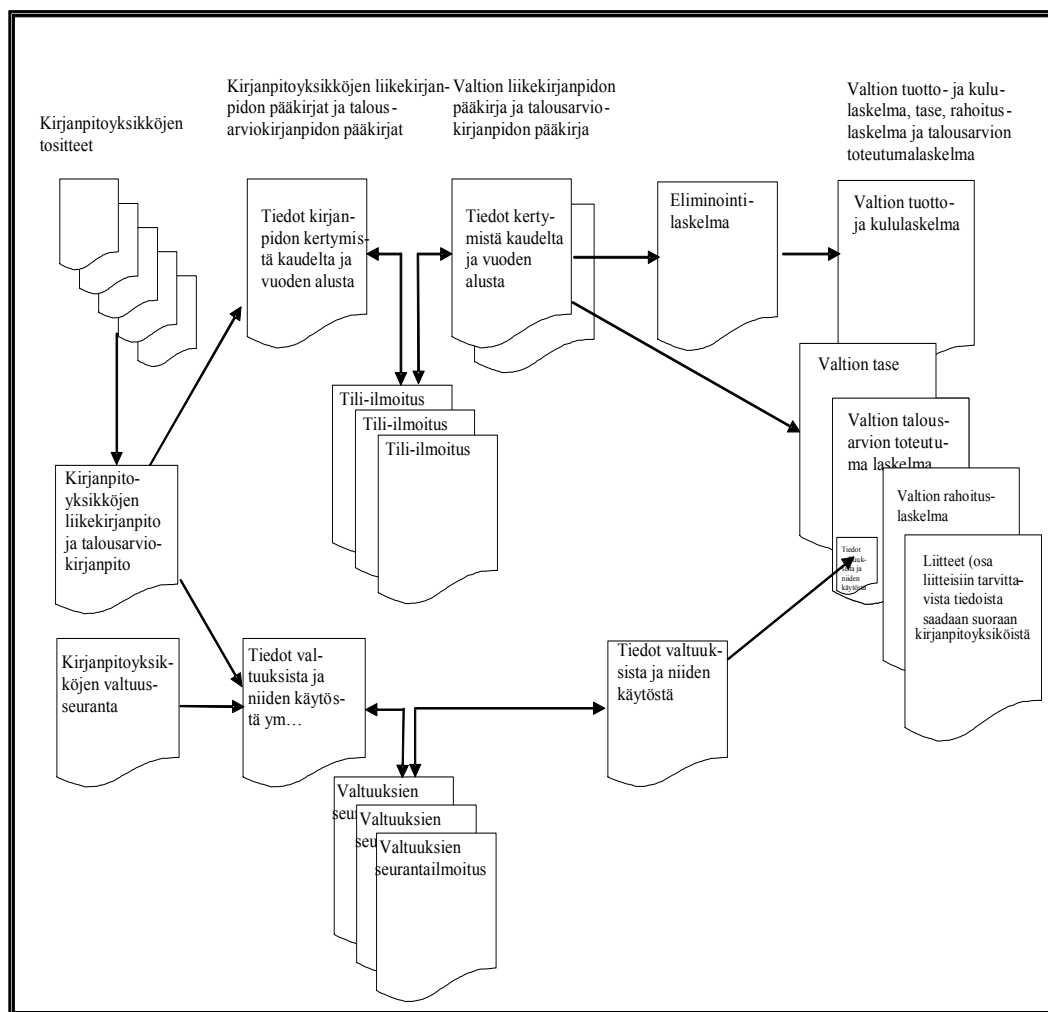
Talousarvion seurantaraporttiin liittyvien termien määritelmiä:

<i>Kertymä kauden aikana</i>	<i>Tarkoittaa kauden aikaista nettokertymää.</i>
<i>Kertymä vuoden alusta</i>	<i>Tarkoittaa kauden lopun kumulatiivista nettokertymää.</i>

Liitteessä 4. on suositusluonteiset mallit kirjanpitoyksikön päiväkirjasta, liikekirjanpidon pääkirjasta, monimaksupisteisen kirjanpitoyksikön liikekirjanpidon pääkirjan yhdistelmästä, talousarviokirjanpidon pääkirjasta, monimaksupisteisen talousarviokirjanpidon pääkirjan yhdistelmästä sekä talousarvion seurantaraportista.

Valtion kirjanpidon mukainen katkeamaton kirjausketju

Seuraava kuvio havainnollistaa kirjanpitoyksikköjen kirjanpitokirjojen (päiväkirja, liikekirjanpidon pääkirja ja talousarviokirjanpidon pääkirja) asemaa valtion kirjanpidon mukaisessa katkeamattomassa kirjausketjussa.

Kuvio: Valtion kirjanpidon mukainen katkeamaton kirjausketju

2.2 Tositteet

Tositteen on oltava alkuperäiskappale. Joissakin tapauksissa kirjauksen perusteeksi on kuitenkin hyväksyttävä myös jäljennös tai muu alkuperäiskappaletta vastaava tosite. Alkuperäisten tositteiden ei välttämättä tarvitse olla kirjanpitoyksikön hallussa, mutta ne on säilytettävä Suomessa siten, että ne ovat saatavilla esimerkiksi tarkastusta varten. Tavallista on että käytetään tiliotetta tositteena, jolloin pankki säilyttää alkuperäisen tositteen. Lomapalkkavelkakirjauksen perusteena olevaan tositteeseen liitettävä palkansaajakohtainen erittely kuuluu kirjanpitoaineistoon.

2.2.1 Yleiset vaatimukset

Valtion talousarviosta annetussa asetuksessa säädetään tositteista seuraavasti:

43 § 1 momentti

Kirjausten tulee perustua päivättyyn, numeroituun ja hyväksyttyyn tositteeseen, joka todentaa kirjanpitotapahtuman. (600/1997)

43 § 2 momentti

Kirjaukset on tehtävä siten, että niiden yhteys tilinpäätökseen voidaan vaikeuksitta todeta. (600/1997)

44 § 1 momentti

Kirjanpidon tosite on varustettava merkinnöillä veloitettavista ja hyvitetävistä tileistä, jollei muuten ole selvää, mille tilille kirjanpitotapahtuma on kirjattu. Tositteeseen on merkittävä kullekin tilille kirjattavat määrät, tarkastukset ja menon hyväksyminen. (600/1997)

44 § 2 momentti

Liikekirjanpidon menon ja tulon todentavasta tositteesta on käytävä selville, mistä meno tai tulo on aiheutunut. Talousarviokirjanpidon talousarviomenon ja talousarviotulon todentavasta tositteesta on käytävä selville, mistä talousarviomeno tai talousarviotulo on aiheutunut. Tuotannon- ja palveluntuotannon vastaantottoajankohta, suoritteen luovutusajankohta taikka muu liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon menon tai tulon syntymisajankohta on voitava osoittaa tositteella tai sen liitteellä taikka muulla vastaavalla tavalla. (600/1997)

44 § 3 momentti

Kirjaukset voivat valtiokonttorin luvalla perustua koneellisilla tietovälineillä oleviin, tarvittaessa selväkieliseen kirjalliseen muotoon saatettaviin tositetietoihin. (600/1997)

45 § 1 momentti

Kirjanpidon virhe on korjattava siten, että voidaan selvästi todeta, mikä on korjattava tosite, mitä on korjattu ja miten korjaus on tehty. (600/1997)

45 § 2 momentti

Korjaus-, oikaisu- ja siirtokirjauksen todentava tosite on asianmukaisesti hyväksyttävä. (600/1997)

Tuotannon- ja palveluntuotannon vastaantottoajankohta, suoritteen luovutusajankohta taikka muu liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon menon tai tulon syntymisajankohta on voitava osoittaa tositteella tai sen liitteellä taikka muulla vastaavalla tavalla. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on merkitä menotositteeseen mahdollisuuksien mukaan myös tuotannon- ja palveluntuotannon luovuttaja sekä tulotositteeseen suoritteen vastaanottaja.

Oikaisu- tai siirtokirjaukseen liittyvän tositteen hyväksyminen tarkoittaa, että asianomainen henkilö allekirjoituksellaan hyväksyy tositteen. Virheiden korjaukseen liittyvät tositteet hyväksyy kirjanpitäjään esimiesasemassa oleva henkilö.

Tositteen, joka todentaa suoritettua maksua, tulee olla, mikäli se on mahdollista, maksun saajan tai maksun välittäneen rahalaitoksen tai muun vastaavan antama.

Milloin tositteeksi ei saada ulkopuolisen antamaa tositetta, kirjaus tulee selvittää kassakokouksen tarkkailunauhan tai muun kirjanpitovelvollisen itsensä laatiman tositteen avulla.

2.2.2 Tiliote tositteena

Tiliotetta voidaan käyttää maksu-, tulo- tai menotositteena. Tällöin edellytetään että maksu ja luovutettu suorite tai vastaanotettu tuotannon- ja palveluntuotannon tiliote voidaan yksilöidä tiliotteen avulla.

Mikäli tiliotteen merkinnät eivät yksilöi riittävästi maksutapahtumaa, tulee maksajan ja maksunsaajan hankkia maksun välittäneeltä rahalaitokselta erillinen maksutosite todisteeksi maksusuorituksesta.

Maksutositteena käytettävää tiliotetta on täydennettävä maksutapahtumakohtaisesti tili-merkinnöin, ellei muutoin ole selvää miten kirjanpitotapahtuma on kirjattu.

Kirjanpitoaineistossa on menoihin ja tuloihin liittyvistä pankkitilitapahtumista maksutositteen ohella oltava meno- tai tulotosite. Jos pankkitilitapahtumaa todentava tiliote on samalla meno- tai tulotosite, tulee siihen maksukohtaisesti sisältyä myös vastaanotetun tuotannon- ja palveluntuotannon tai luovutetun suoritteen yksilöivä tieto.

2.3 Kirjanpitoaineiston säilyttäminen

Arkistolaissa (831/1994) on säädetty, mitkä viranomaiset tai viranomaistehtäviä suorittavat yhteisöt tai henkilöt ovat arkistonmuodostajina velvollisia arkistomaan asiakirjojaan. Arkistolain 1 §:n mukaan arkistonmuodostajia ovat mm. valtion virastot, laitokset, tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet sekä muut valtion viranomaiset.

Arkistolain 8 §:n mukaan arkistonmuodostaja on velvollinen laatimaan arkistonmuodostamissuunnitelman, jossa on määrätty arkistotoimen suunnittelun ja hoidon vastuista sekä asiakirjojen säilytysajoista. Asiakirjojen säilyttämisaikoja määrittäessä on otettava huomioon, mitä niistä on erikseen säädetty tai määrätty. Arkistolaitos antaa määräykset, mitkä asiakirjat tai niihin sisältyvät tiedot säilytetään pysyvästi.

Kirjanpitoyksikköjen ja rahastojen kirjanpitoaineiston säilyttämisestä on erikseen säädetty talousarvioasetuksessa:

TaA 42 g §

Kirjanpitomerkinnot on tehtävä selvästi ja pysyvästi. Kirjanpitomerkinnot ei saa poistaa eikä tehdä epäselväksi. (600/1997)

TaA 46 § 1 momentti

Tositteet on säilytettävä siten, että kukin tosite on tarvittaessa helposti löydettävissä. (600/1997)

Tilikauden tositteet ja kirjaustapahtumia koskeva kirjeenvaihto on säilytettävä kirjausjärjestyksessä tai muutoin siten, että tositteiden ja kirjausten välinen yhteys voidaan vaikeuksitta todeta (audit trail).

Koneellisessa kirjanpidossa tositteet tulee yleensä arkistoida tositelajeittain tositenumerojärjestyksessä, jolloin esimerkiksi yksittäistä asiakasta, toimittajaa tai pääkirjatiiliä koskevat tositteet ovat löydettävissä asiajärjestyksessä tehtyjen kirjanpitomerkinnotien avulla.

Ennen Valtiokonttorin mahdollisen luvan hakemista tositeaineiston säilyttämiseksi muussa kuin paperimuodossa, on arvioitava järjestelystä saatavat edut ja haitat. Etuihin kuuluu usein tositteen lukemisen helpottuminen sekä tositteiden säilytystilatarpeen väheneminen. Toisaalta aineiston saattaminen selväkieliseen asuun esim. tarkastuksen tarpeiden vuoksi tuo toisinaan kustannuksia.

Koneellisten tietovälineiden käyttö kirjanpitoaineiston säilyttämisessä edellyttää, että aineiston kunto varmistetaan aika-ajoin säännösten mukaisten säilytysaikojen turvaamiseksi. Kirjanpitoyksikön talletusmenetelmien muuttuessa on huolehdittava, että koneellisesti talletettu tieto on edelleen luettavissa.

Sähköisessä kierrätys- ja arkistointijärjestelmässä (Rondo) arkistoidun tositteen tarkasteleminen on vaivatonta kirjanpitoyksikön tavanomaisessa toiminnassa ja tilintarkastuksessa eikä sen säilyttäminen ja saattaminen selväkieliseen asuun tuota erityisempiä ongelmia.

2.3.1 Säilytysaika ja säilytystapa

Valtion talousarviosta annetussa asetuksessa säädetään kirjanpitoaineiston säilytysajasta ja säilytystavasta seuraavasti:

TaA 46 § 3 momentti

Kirjanpitokirjat, tililuettelo ja koneellisen kirjanpidon menetelmäkuvaus on säilytettävä vähintään kymmenen vuotta varainhoitovuoden päättymisestä siten järjestettyinä, että käytetty tilijärjestelmä ja tietojenkäsittelyn suorittamistapa voidaan vaikeuksitta todeta. (600/1997)

TaA 46 § 4 momentti

Varainhoitovuoden tositteet ja muu kuin 3 momentissa mainittu kirjanpitoaineisto on säilytettävä vähintään kuusi vuotta varainhoitovuoden päättymisestä, tositteet kirjausjärjestyksessä tai muuten siten, että tositteiden ja kirjausten välinen yhteys voidaan vaikeuksitta todeta. (600/1997)

Säilyttämisvelvollisuus koskee myös tositteiden liitteitä, mikäli ne ovat tarpeen kirjanpito tapahtuman ja ajankohdan todentamiseksi. Tositteita ovat myös esim. menojen aktivoinnin perusteisiin liittyvät asiakirjat kuten vaihto-omaisuuden inventaariluettelot sekä oman käytön valmistettujen aktivoitavien käyttöomaisuushyödykkeiden kustannuslaskelmat.

Kirjanpitoaineisto on säilytettävä Suomessa. Muussa maassa oleva kirjanpitoaineisto on pääsääntöisesti siirrettävä Suomeen. Jos tämä on mahdotonta ulkomaan lainsäädännöstä tai viranomaisen määräyksestä johtuen, kirjanpitoaineiston kopio toimitetaan Suomessa

säilytettäväksi. Ulkomailta esimerkiksi konekielisenä tai mikrotulostettuna siirretty tieto on voitava muuttaa selväkieliseen kirjalliseen muotoon Suomessa olevien laitteiden avulla.

Toisinaan tosittien toimittaminen ulkomaille on valtion etujen turvaamiseksi tarpeen. Valtiokonttorin antaman määräyksen Tositteiden luovuttaminen ulkomaille mukaan (41/03/v73/531/2003):

Tosite voidaan luovuttaa toiseen valtioon tilapäisesti tai pysyvästi, jos alkuperäisen tosittien esittäminen on edellytyksenä ulkomaisen viranomaisen (ml. Euroopan Yhteisön toimielimet) toimintaan perustuvan edun tai muun edun saamiseksi.

Ennen tosittien luovuttamista ulkomaille kirjanpitoyksikön on tehtävä kirjallinen päätös luovuttamisesta. Kirjanpitoon on otettava oikeaksi todistetut jäljennökset luovutettavista tositteista. Luovutus päätöksessä luetellaan luovutettavien tosittien numerot sekä esitetään tieto siitä, milloin, minne ja mitä tarkoitusta varten tosittet on viety ulkomaille. Luovutus päätös säilytetään kirjanpidon yhteydessä. Tosittien jäljennöksessä on viitattava tosittien luovutus päätökseen.

2.3.2 Paperiton kirjanpito

Valtion talousarviosta annetussa asetuksessa säädetään koneellisten tietovälineiden hyväksikäytöstä kirjanpitoaineiston säilyttämisessä:

TaA 41 c § (1786/2009)

Tosite saadaan laatia ja kirjanpitomerkintä tehdä koneelliselle tietovälineelle sekä tosittet, kirjanpito-kirjat ja muu kirjanpitoaineisto säilyttää samanaikaisesti yksinomaan koneellisella tietovälineellä.

Koneellisin tietovälinein pidetyssä kirjanpidossa kirjausten suorittamistapa ja niiden yhteys tilinpäätökseen on voitava todeta vaikeuksitta. Kirjanpitoyksikön on tarvittaessa saatettava koneellisella tietovälineellä oleva kirjanpitoaineisto selväkieliseen kirjalliseen muotoon.

Koneellisin tietovälinein pidetystä kirjanpidosta on laadittava menetelmäkuvaus. Menetelmäkuvaus on varustettava käyttöaikaa koskevilla merkinnöillä ja säilytettävä siten järjestettynä, että tietojenkäsittelyn suorittamistapa voidaan todeta vaikeuksitta.

Valtiokonttori antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa säädettyistä menettelyistä ja 3 momentissa säädetyn menetelmä kuvauksen laatimisesta sekä koneellisen tietovälineen avulla pidetyn kirjanpidon täsmäyttämistä.

Valtiokonttori tulee antamaan uuden määräyksen koneellisten tietovälineiden käyttämisestä, jolloin myös käsikirjaa päivitetään tältä osin.

2.3.3 Kirjanpitoaineiston säilytysajat

Pysyvästi säilytettävä kirjanpitoaineisto

Pysyvästi säilytettävän kirjanpitoaineiston osalta noudatetaan Arkistolaitoksen arkistolain (831/1994) 8 §:n nojalla 10.5.2004 antamaa päätöstä (KA 66/43/04), jonka mukaan pysyvästi säilytettävää kirjanpitoaineistoa ovat mm. valtion kirjanpitojärjestelmän uudistamiseen kuuluvat kirjanpitoyksikköjen omaisuus- ja pääomaraaportit liitteineen vuosilta 1995-1997 sekä kirjanpitoyksikköjen aloittavat taseet 1.1.1998 ja kirjanpitoyksikköjen tilinpäätösasiakirjat (TaA 63 §).

Määräajan säilytettävä kirjanpitoaineisto

Valtiokonttori on Kirjanpitoaineiston säilytysajat -määräyksellään täydentänyt TaA 46 § 3 momenttia ja 46 § 4 momenttia. Valtiokonttorin määräys koskee varsinaista kirjanpitoaineistoa, tilinpäätös- ja toimintakertomusaineistoja, talousarvion laadintaan ja soveltamiseen liittyviä asiakirjoja, osakirjanpitoja, tuloksellisuuden ja johdon laskentatointa sekä muuta seurantajärjestelmää sekä kirjanpitoon liittyviä ohjesääntöjä.

Varsinainen kirjanpitoaineisto käsittää tililuettelot, kirjanpitokirjat, tilinpäätöserittelyt, tosittet, kirjanpitotapahtumia koskevan kirjeenvaihdon sekä koneellisin tietovälinein pidetyn kirjanpidon menetelmä kuvauksen.

Tilinpäätös- ja toimintakertomusaineisto muodostuu kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöslaskelmista ja toimintakertomuksista, valtion rahastojen tilinpäätösasiakirjoista ja ministeriöiden tilinpäätöskannanotoista.

Osakirjanpidot sisältävät palkkakirjanpidon, reskontrat sekä muut osakirjanpidot kuten käyttöomaisuus- ja varastokirjanpidot.

Selvityksessä kustannuslaskennasta ja sen yhteydestä kirjanpitoon esitetään mitä tietoja kustannuslaskenta tuottaa, miten ne tuotetaan, mitkä tiedot tuotetaan kirjanpidosta ja mitkä muista järjestelmistä. Kustannuslaskelmilla tarkoitetaan valtion talousarviosta annetun lain, asetuksen, Valtiokonttorin määräysten ja ohjeiden sekä mahdollisia muiden säädösten tarkoittamia kustannuslaskelmia.

Kirjanpidon ohjesäännöillä tarkoitetaan taloussäännön ja sisäisen tarkastuksen ohjesäännön lisäksi TaA 69 b §:n 3 momentin toisen virkkeen mukaisia taloussäännön osa-alueita koskevia ohjesääntöjä.

Varsinaisen kirjanpitoaineiston säilytysaika on joko 6 vuotta (useimmat tositteet, jollei EU:sta muuta johdu, kirjanpitoa koskeva kirjeenvaihto, tili-ilmoitukset sekä TaA 42 e §:n mukaiset täsmäytyslaskelmat), 10 vuotta ja vain poikkeuksellisesti 50 vuotta (palkka- ja palkkiokortit tai vastaavat tiedot sisältävät asiakirjat).

EU-säännöstö on ensisijainen silloin, kun siinä on tositteille säädetty 6 vuotta pitempi säilytysaika. Jos rakennerahastolain (1401/2006) mukaiset toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet säädöksen, määräyksen tai ohjeen, jonka mukaan rakennerahasto-ohjelmien toteuttamista koskevia tositteita on säilytettävä tätä pidemmän ajan ja jos tämä aika on yli 6 vuotta, noudatetaan tätä säilytysaikaa.

Kirjanpitoaineiston säilytysajat -määräyksen mukaiset säilytysajat on esitetty tarkemmin liitteessä 5.

2.3.4 Aineiston hävittäminen

Kirjanpitoyksikön omassa harkinnassa on päättää kirjanpitoaineiston hävittämisestä siten, että hävitettävät asiakirjat eivät pääse sivullisten käsiin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä sellaisen kirjanpitoaineiston hävittämiseen, joka sisältää salassa pidettävää tietoa. Tällöin kirjanpitoaineisto on syytä ohjeistaa tuhottavaksi esim. silppuamalla.

Valtionhallinnon asiakirjojen seulontaa ja hävittämistä koskevassa määräyksessä (KA 216/40/03; luku 8) todetaan mm. asiakirjojen hävittämisen rekisteröinnistä seuraavaa:

...Kirjanpidon tilikirjojen ja -tositteiden hävittäminen on aina dokumentoitava niille vahvistetun säilytysajan pituudesta riippumatta. Arkistonmuodostajan on järjestettävä asiakirjojensa hävittäminen siten, että hävittämisen toimeenpanoon liittyvä vastuu on aina yksiselitteisesti todennettavissa.

3 LUKU: VALKI-KIRJANPIDON ALOITTAVA TASE 1.1.1998

Valtion kirjanpito uudistettiin vuonna 1998. Talousarvion toteutumista seuraavan kameraalisen menettelyn (hallinnollinen kirjanpito, talousarviokirjanpito) rinnalle sovitettiin tuolloin kirjanpitolain mukaiset liikekirjanpidon periaatteet. Uudistus toteutettiin lisäämällä valtion talousarviosta annettuun asetukseen (1243/1992) määritelmät taloushallinto-organisaatioista ja kirjanpitotapahtumista sekä periaatteet kirjanpitotapahtumien kirjaamiselle, jaksottamiselle, tase-erien arvostamiselle ja tilinpäätöksen laatimiselle.

Ensimmäinen liikekirjanpidon tilinavaus 1.1.1998 tehtiin aloittavan taseen perusteella. Tiliviraston aloittava tase laadittiin tilanteesta 31.12.1997 tehdyn inventoinnin tuloksena tehtyjen omaisuus- ja pääomaraporttien perusteella. Valtion aloittava tase muodostettiin tilivirastojen aloittavien taseiden yhdistelmänä. Valtioneuvosto vahvisti valtion aloittavan taseen.

Aloittava tase siirrettiin avaavana taseena ensimmäisen tilikauden liikekirjanpidon pohjaksi. Tämä toimenpide tehtiin siten vain kerran. Jatkossa avaava tase muodostuu edellisen tilikauden päättävän taseen perusteella.

3.1 Valtion kirjanpitolautakunnan lausunnot

Valtion kirjanpitolautakunta antoi seuraavat lausunnot koskien uutta kirjanpitoa ja aloittavan taseen eriä:

- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen omaisuuden arvostuksesta 31.12.1995 tilanteesta laadittavissa omaisuusraporteissa, no. 1, 27.2.1995
- Obligaatioiden ostamisesta ja myynnistä aiheutuvien tilitapahtumien käsittelystä valtion eläkerahaston kirjanpidossa, no. 2, 31.7.1995
- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen atk-ohjelmien käsittelystä omaisuusraportissa, no. 3, 4.9.1995
- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen kansallisuuden määritelmästä sekä sen inventoinnista ja arvostamisesta omaisuusraportissa, no. 4, 4.9.1995
- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen, vaihto-omaisuuden määritelmästä sekä sen inventoinnista ja arvostamisesta omaisuusraportissa, no. 5, 6.11.1995
- Painettujen karttojen ja julkaisujen käsittelystä ja arvostamisesta omaisuusraportissa, no. 6, 6.11.1995
- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen tietorekisterien ja -varantojen raportoimisesta ja arvostamisesta omaisuusraportissa, no. 7, 6.11.1995
- Valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen kirjojen ja muun niihin rinnastettavan materiaalin käsittelystä 31.12.1995 tilanteessa laadittavissa omaisuusraporteissa, no. 8, 8.1.1996
- Valtiovarainministeriön tasetyöryhmän muistiosta, no.12, 20/97, 14.8.1997
- Luonnonsuojelualueista Metsähallitukselle tehtävien vastikkeettomien siirtojen käsittelystä kirjanpidossa ja valtuusseurannassa, no. 13, 17.12.1997.

3.2 Varojen ja velkojen inventointi

Valtion varojen ja velkojen inventointi oli osa valtion kirjanpidon uudistamishanketta, joka toteutettiin vaiheittain. Inventoinnin tavoitteena oli luoda perustaa aloittavalle taseelle 31.12.1997. Niille omaisuus- ja pääomaerille, joiden arvoa ei saatu suoraan silloisen hallinnollisen kirjanpidon päättävästä taseesta, määriteltiin inventoinneissa aloittavan taseen arvot. Valtiokonttori antoi 20.12.1994 Varojen ja velkojen inventointi -ohjeen, jota täydennettiin useamman kerran vuoden 1995 aikana. Ensimmäinen inventointi suoritettiin ja omaisuus- ja pääomaraportit tilanteesta 31.12.1995 laadittiin tämän ohjeen mukaan. Toinen inventointi suoritettiin tilanteesta 31.12.1996 ja sen avulla päivitettiin edellisessä inventoinnissa tehdyt omaisuus- ja pääomaraportit.

3.3 Aloittavan taseen 31.12.1997 laatimisperiaatteet

Valtiovarainministeriö antoi määräyksen (TM 9705) aloittavan taseen laadinnasta. Valtion omaisuus ja pääoma kohdistettiin sen tiliviraston aloittavaan taseeseen, jolla oli omaisuus- tai pääomaerän hallinta- ja hoitovastuu. Tiliviraston tuli merkitä taseeseensa kaikki tiliviraston hallinnassa ja hoidossa ollut valtion omaisuus ja pääoma. Valtion antamat lainat ja niistä aiheutuvat saamiset kohdistettiin lainan myöntäneen tiliviraston taseeseen. Valtion omistamat eri yhtiöiden osakkeet ja osuudet sekä muut arvopaperit kohdistettiin sen viraston taseeseen, jonka hallinnassa ne olivat.

Omaisuuksien ja pääoman arvostamisen periaatteet aloittavassa taseessa

Yleisten kirjanpidon periaatteiden mukaan omaisuus tulee arvostaa alkuperäiseen hankintamenuun. Luotaessa valtion aloittavaa tasetta omaisuuden hankintamenu ei aina ollut selvitetävissä. Tämän vuoksi ja siirtymävaiheen yksinkertaistamiseksi valtiovarainministeriö antoi yksityiskohtaisen määräyksen eri omaisuuserien arvostusperiaatteista.

Omaisuus arvostettiin verottomana ts. ilman liikevaihto- tai arvonlisäveron osuutta. Mikäli hankintamenuun sisältyvän veron osuutta ei pystytty selvittämään, hankintamenu otettiin huomioon sellaisenaan.

Käytännössä aloittavan taseen omaisuusarvoja määriteltäessä käytettiin tilanteista 31.12.1995 ja 31.12.1996 tehtyjen inventointien arvoja, mikäli omaisuus oli arvostettu valtiovarainministeriön määrittämiä periaatteita vastaavasti. Valtion kirjanpitolausannon valtion virastojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen omaisuuden arvostuksesta tilanteesta 31.12.1995 laadittavista omaisuusraporteista antama lausunto (27.2.1995, numero 1) toimi arvostusperiaatteiden pohjana.

Maanpuolustukseen hankittua kalustoa ei arvostettu.

Omaisuserät arvostettiin seuraavasti:

Omaisuserä	Arvostusperiaate
Kansallisomaisuus	Ei pääsääntöisesti arvostettu, poikkeuksena omaisuus jota käytettiin toimitiloina tai muussa tuotannossa.
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	Ensisijaisena luotettavasti määriteltävissä oleva markkina-hinta, muutoin jälleenhankintahinta tai indeksikorjattu nykyarvo. Käyttöomaisuusosakkeilla nimellisarvo. Vuonna 1990 tai sen jälkeen hankituilla vaihtoehtoisesti myös alkuperäinen hankintameno omaisuuden iän ja käytön aiheuttama arvonalennus vähentäen. Ellei em. menettelyjä voinut käyttää, tuottoarvo tai asiantuntevan arvioijan määrittelemä arvo.
Arvostuserät	Ei tasekaavassa.
Vaihto-omaisuus	Jälleenhankintahinta tai alempi todennäköinen luovutushinta. Varastokirjanpitojärjestelmään perustuva alkuperäinen hankintameno tai tätä alempi jälleenhankintahinta tai todennäköinen luovutushinta. Vastikkeetta luovutettavat ja hintatuetut hyödykkeet: jälleenhankintahinta tai tätä alempi varastokirjanpidon mukainen arvo.
Rahoitusomaisuus	Nimellisarvo, kuitenkin enintään todennäköinen arvo. Arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat alkuperäinen hankintameno tai sitä alempi todennäköinen luovutushinta. Kurssierojen huomiointi talousarvioasetuksen mukaisesti.

Pääomaerät arvostettiin seuraavasti:

Pääomaerä	Arvostusperiaate
Valtion oma pääoma 1.1.1998	Laskennallinen erä, taseen vastaavaa-puolen loppusumman ja vastattavaa-puolen loppusumman erotus.
Varaukset	Tiliviraston aloittavassa taseessa voi yksittäistapauksissa erityisyydestä olla varauksia.
Arvostuserät	Ei ollut aloittavassa taseessa.
Vieras pääoma	Nimellisarvo. Indeksiin tai muutoin sidotut velat muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen nimellisarvoa korkeampaan arvoon. Ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset talousarviolain ja -asetuksen säädösten mukaan Suomen rahaksi muunnettuina.

Menettely valtion aloittavan taseen kokoamiseksi

Valtion aloittavan taseen laadinnan pohjaksi tilivirastot inventoivat hallinnassaan olevan valtion omaisuuden ja pääoman tilanteesta 31.12.1997 Valtiokonttorin määräyksen Aloittavan taseen laadinta ja siihen liittyvä omaisuuden inventointi mukaisesti. Inventoinnin tuloksena tilivirastot laativat omaisuus- ja pääomaraporttinsa ja toimittivat ne allekirjoitettuina asianomaiseen ministeriöön 15.3.1998 mennessä. Ministeriöt toimittivat omat omaisuus- ja pääomaraporttinsa sekä hallinnonalan tilivirastojen omaisuus- ja pääomaraportit sekä niitä koskevat lausuntonsa Valtiokonttorille 31.3.1998 mennessä. Näiden pohjalta Valtiokonttorin tuli valmistella 15.5.1998 mennessä valtiovarainministeriölle ehdotus valtion aloittavaksi taseeksi.

Valtiokonttori antoi yksityiskohtaisesti eri omaisuus- ja pääomalajien sekä velkojen inventointi-, kohdistus- ja arvostusohjeet. Ohjeeseen sisältyi myös hallinnollisen kirjanpidon tasetilien kääntökartta, jolla ohjattiin saldojen siirtoa uusille Valki-tileille. Hallinnollisen kirjanpidon tasetilien saldoja omaisuus- ja pääomaraportteihin merkittäessä tuli tarkkaan tutkia tasetilin sisältö ja sen vastaavuus tilimääräyksen mukaisiin tileihin ja tarvittaessa jakaa tasetilin sisältö useammalle omaisuus- ja pääomaraportin tilille.

3.4 Valtion aloittavan taseen 1.1.1998 hyväksyminen

Valtiovarainministeriö esitteli ehdotuksen valtion aloittavaksi taseeksi valtioneuvoston yleisistunnolle hyväksyttäväksi. Valtioneuvosto hyväksyi 17.12.1998 valtion aloittavan taseen, jonka loppusumma oli 264 909 466 428,29 markkaa. Samalla valtioneuvosto oikeutti valtiovarainministeriön korjaamaan ilmeiset kirjoitus- tai laskuvirheet.

Tilivirastojen tuli hyväksyä aloittavat taseensa, ottaen huomioon valtion aloittavan taseen sisältö, kuukauden kuluessa siitä, kun valtioneuvoston yleisistunto oli hyväksynyt valtion aloittavan taseen.

3.5 Aloittavan taseen erien korjaaminen

Tilivirastojen tuli saattaa Valtiokonttorin tietoon aloittavassa taseessa havaitut aiheet muutoksiin tai oikaisuihin. Valtiokonttori saattoi asian valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtiovarainministeriö päätti 31.3.1999 korjata aloittavaa tasetta Valtiokonttorin toimittamien tarkistettujen tilitietojen ja täsmäytyslaskelmien perusteella niin, että aloittavan taseen loppusummaksi tuli 264 970 241 092,33 markkaa.

Inventointivirheen korjaaminen myöhempinä vuosina

Joitakin aloittavan taseen virheitä on ilmennyt vielä 31.3.1999 jälkeenkin. Virheet johtuvat omaisuuseristä, jotka ovat eri syistä jääneet kirjaamatta aloittavaan taseeseen. Tällaiset virheet rekisteröidään juoksevassa kirjanpidossa, aloittavaa tasetta ei enää korjata.

4 LUKU: JUOKSEVAN KIRJANPIDON KIRJAUKSIA

Tässä luvussa käsitellään juoksevan kirjanpidon yleisimpiä kirjauksia.

4.1 Maksuliike

Valtion maksuliikkeen hoitamisesta on säädetty talousarviolain 13 ja 13a §:ssä sekä talousarvioasetuksen luvussa 5. Valtion maksuliikkeeseen sisältyy valtion tulojen periminen ja menojen maksaminen sekä niihin liittyvät tiliorganisaatiotasojen väliset varojen siirrot eli valtion sisäinen rahaliike.

Valtion maksuliikkeestä vastaavat kirjanpitoyksiköt. Kirjanpitoyksiköitä ovat tasavallan presidentin kanslia ja ministeriöt sekä toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena virastot, laitokset ja muut toimielimet. Kirjanpitoyksikön muodostamisesta määrää valtiovarainministeriö asianomaista ministeriötä kuultuaan.

Tilintekijöistä on säädetty talousarvioasetuksen 27 §:ssä. Kirjanpitoyksikkö voi, mikäli sitä on pidettävä tarkoituksenmukaisena, tilitystä vastaan siirtää joidenkin menojen maksamisen tai tulojen perimisen muun kuin kirjanpitoyksikön itsensä suoritettavaksi. Edellä tarkoitettua tilityksen tekijää nimitetään tilintekijäksi. Tilintekijöiden pankkitilit ovat saldollisia tilejä. Ne eivät kuulu valtion konsernitileihin.

Kirjanpitoyksiköillä ei ole vähäisiä käteiskassoja lukuun ottamatta hallinnassaan kassavaroja, vaan niiden menoihin tarvittavat rahavarat saadaan valtion yleisistä kassavaroista. Kirjanpitoyksikköjen maksuliiketulotileille kertyneet tulot tyhjennetään päivittäin valtion yleisiin kassavaroihin. Valtiokonttori on sopinut kunkin maksuliikepankin kanssa päivittäin suoritettavasta katteiden siirtämisestä ja tyhjennysten tekemisestä valtion konsernitileihin kuuluvilla maksuliiketileillä.

Kirjanpitoyksiköllä voi olla käytössään yleisten maksuliiketulo- ja maksuliikemenotilien lisäksi myös muita valtion konsernitileihin kuuluvia maksuliiketulo- ja -menotilejä. Silloin, kun maksuliiketulotilejä ja/tai maksuliikemenotilejä on useampia, yleistä maksuliiketiliä ei käytetä maksuliiketilinä. Näiden muiden maksuliiketilien kattaminen ja tyhjentäminen hoidetaan ao. pankkiryhmittymään kuuluvien kirjanpitoyksikön yleisten maksuliiketulotilien ja maksuliikemenotilien kautta. Valtiokonttori on antanut määräyksen pankkitilien hallinnoinnista.

4.1.1 Valtion pankkitilien konsernitilirakenne

Menojen maksamista ja tulojen keräämistä varten kirjanpitoyksiköllä voi olla käytössään yksi tai useampi valtion konsernitileihin kuuluva maksuliikemenotili tai maksuliiketulotili. Valtiokonttori on antanut talousarvioasetuksen 28 §:n nojalla määräyksen valtion konsernitilirakenteesta ja siihen kuuluvien tilien tyhjentämisestä ja kattamisesta.

Vaihtoehto 1. Kirjanpitoyksiköllä on vain yksi maksuliiketulotili pankkiryhmää kohden ja/tai yksi maksuliikemenotili pankkiryhmää kohden.

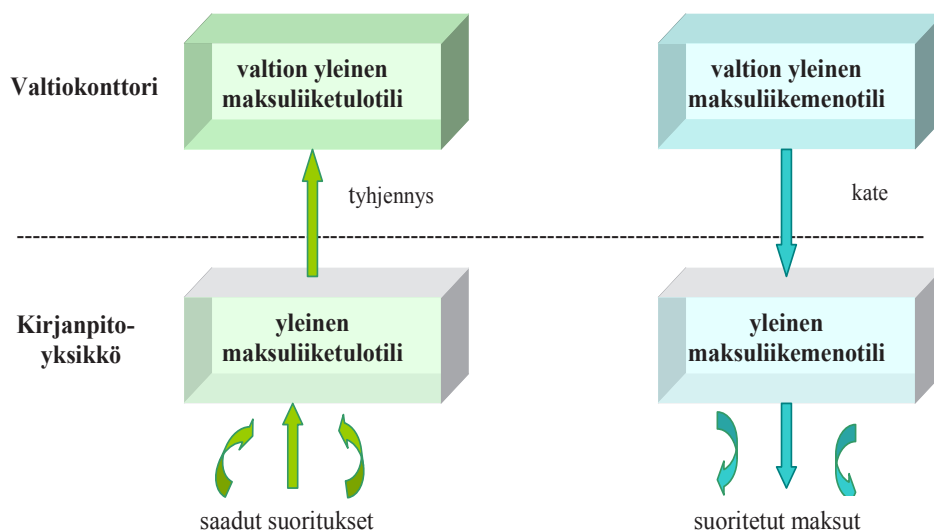
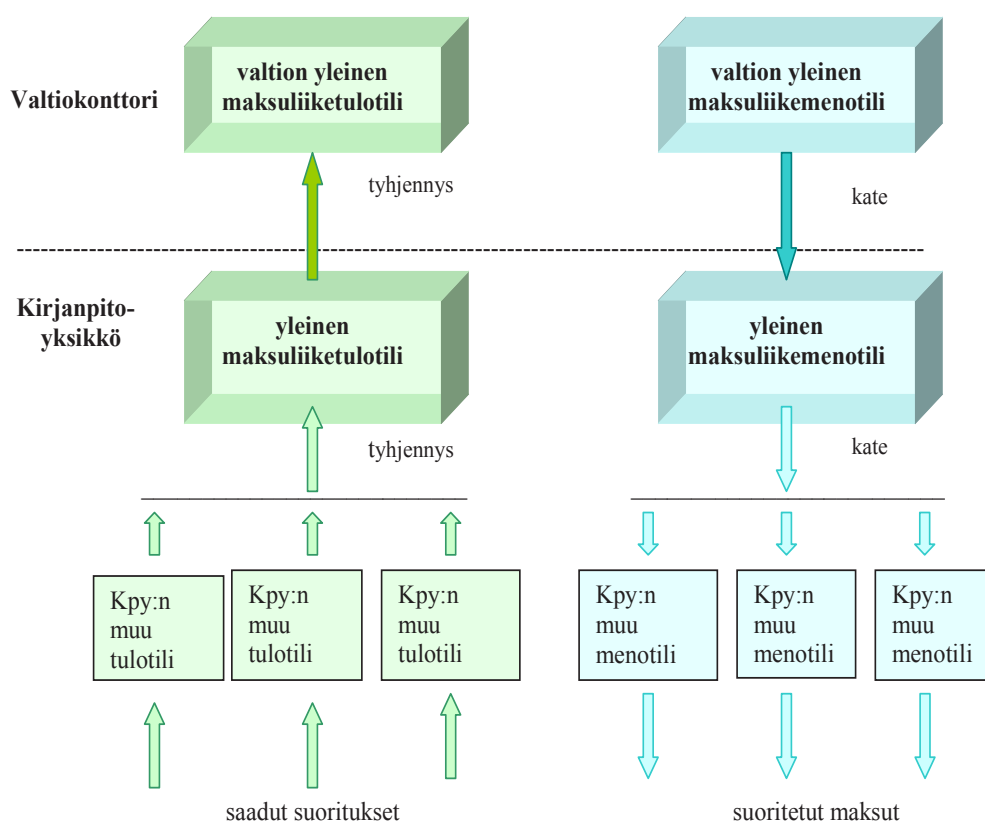
- Tulot kerätään kirjanpitoyksikön yleiselle maksuliiketulotilille, joka tyhjennetään päivittäin valtion yleiselle maksuliiketulotilille.
- Menot maksetaan kirjanpitoyksikön yleiseltä maksuliikemenotililtä, joka katetaan päivittäin valtion yleiseltä maksuliikemenotililtä.

Vaihtoehto 2. Kirjanpitoyksiköllä on useampia maksuliiketulotilejä pankkiryhmää kohden tai useampia maksuliikemenotilejä pankkiryhmää kohden.

Silloin, kun kirjanpitoyksiköllä on useampia maksuliiketulotilejä pankkiryhmää kohden ja/ tai useampia maksuliikemenotilejä pankkiryhmää kohden, yleisille maksuliiketulotileille ei kerätä suoraan tuloja eikä yleisiltä maksuliikemenotileiltä makseta suoraan menoja, vaan ne toimivat kokoomatileinä.

- Tulot kerätään konsernitalirakenteessa alimmalla tasolla oleville maksuliiketulotileille, jotka tyhjennetään päivittäin kirjanpitoyksikön yleisille maksuliiketulotileille ja siitä edelleen valtion yleisille maksuliiketulotileille.
- Menot maksetaan konsernitalirakenteessa alimmalla tasolla olevilta maksuliikemenotileiltä, jotka katetaan päivittäin kirjanpitoyksikön yleiseltä maksuliikemenotililtä, joka puolestaan saa katteensa valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä.

Kirjanpitoyksikön yleisen maksuliiketulotilin ja yleisen maksuliikemenotilin alla voi olla tilejä vain yhdessä tasossa.

Vaihtoehto 1. Kirjanpitoyksiköllä on vain yksi maksuliiketulotili ja/tai yksi maksuliikemenotili**Vaihtoehto 2. Kirjanpitoyksiköllä on useampia maksuliiketulotilejä ja/tai useampia maksuliikemenotilejä**

Kuvio: Tilirakennevaihtoehdot

4.1.2 Kirjanpitoyksikköjen maksuliikeorganisaatio

Kirjanpitoyksikön maksuliikettä voivat kirjanpitoyksikön lisäksi hoitaa tilintekijät.

Kirjanpitoyksikön käytössä ovat seuraavat kirjanpidon maksuliiketulotilit ja maksuliikemenotilit:

1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)

1911 Muut maksuliiketulotilit (T)

1912 Muut maksuliiketulotilit 1 (T)

1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)

1921 Muut maksuliikemenotilit (T)

1922 Muut maksuliikemenotilit 1 (T)

Lisäksi käytössä ovat seuraavat sisäisen rahaliikkeen tilit:

1993 Katteet (T)

1994 Tyhjennykset (T)

1996 Sisäiset katteet (T)

1997 Sisäiset tyhjennykset (T)

Lisäksi on käytössä kirjanpitoyksikön sisäisiä rahasiirtoja sekä kassatilityksiä ja kassan täydennyksiä varten tekninen aputili:

1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)

4.1.3 Kirjanpidon tilien alajaottelu pankkiryhmittäin

Talousarvioasetuksen 42 b § 3 momentin mukaan tilijärjestelmän tulee olla selkeä ja riittävästi eritelty. Lisäksi kultakin varainhoitovuodelta tulee olla käyttöaikaa koskevin merkinnöin varustetut tililuettelot.

Jotta talousarvioasetuksen 42 b §:n tilijärjestelmän riittävän erittelyn vaatimus tulee täytetyksi, on kirjanpidon tilit alajaoteltava siten, että kutakin pankkitiliä vastaa liikekirjanpidon tili. Sama alajaotteluvaatimus koskee myös sisäisen rahaliikkeen tilejä (katteet ja tyhjennykset).

Liikekirjanpidon tilit voidaan alajaotella myös pankkiryhmäkohtaisesti esimerkiksi seuraavasti (Valtiokonttorin suositus ja jäljempänä olevissa esimerkeissä käytetty numerointi). Tilinumeron viides merkki on:

- 0 kun kyseessä on Nordea Pankki Suomi Oyj;
- 1 kun kyseessä on Pohjola Pankki Oyj ja
- 2 kun kyseessä on Sampo Pankki Oyj.

Numerointi noudattaa aakkosjärjestystä ja mahdollistaa uusien pankkiryhmiin liittämisen tilijärjestelmään. Keskuskirjanpidossa tiedot ovat edelleen nelimerkkisenä.

4.1.4 Tiliotteiden kirjaus selvittelytilin avulla

Talousarvioasetuksen 42 a §:n mukaan kirjanpitoa on pidettävä mahdollisuuksien mukaan päivän tasalla. Tiliotteilta kirjataan pankkitileille saapunut raha ja tyhjennykset sekä suoritettut maksut ja katteet maksuliiketileille ja sisäisen rahaliikkeen tileille. Kirjaukset tulee suorittaa päivittäin.

Vastaviennit tilisaataviin, tulotileille ja muille tileille tehdään usein hajautetusti eri paikoissa. Osa suorituksista vaatii lisäselvityksiä ennen kuin lopullinen kirjanpilotili on tiedossa. Maksuliiketulotilien kirjaukset viivästyvät ja virhemahdollisuus kasvaa, jos saadut rahat kirjataan vasta selvitysten valmistuttua.

Jotta pankkitilien tapahtumat saadaan kirjatuksi viiveettä, suositellaan vastatiliä käytettäväksi selvittelytiliä. Selvittelytilille kirjataan tiliotteelta saatujen suoritusten yhteissumma tai suoritettujen maksujen yhteissumma. Tällöin maksuliiketileille muodostuu vähemmän kirjanpitotapahtumia ja niiden täsmäys helpottuu. Selvittelytilin kautta saadaan suoritukset kirjattua Valtiokonttorin suosituksen mukaisesti alajaotelluille tileille sellaisillakin järjestelmillä, jotka eivät tue useamman liikekirjanpidon tilin muodostamista reskontran maksutietuille.

Maksuliiketulotilien selvittelytili on 2620 Epäselvät erät (T). Maksuliikemenotilien selvittelytili on 1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T). Selvittelytilillä voidaan käyttää alajaotteluja tarpeen mukaan. Se tulee selvittää mahdollisimman nopeasti. Selvittelytilillä ei saa olla maksuliiketilien selvittelystä johtuvaa saldoa tilinpäätöksessä.

4.1.5 Tyhjennysten ja katteiden kirjaukset

Tyhjennykset ja katteet ovat tiliotteelta kirjattavia tapahtumia. Pankki tyhjentää maksuliiketulotilit automaattisesti päivittäin ja pankkitilien saldon tulee pääsääntöisesti olla nolla. Tyhjennys kirjataan sen suuruisena kuin se on tiliotteella. Jos pankin tyhjennys on pienempi kuin päivän aikana tilille tulleet suoritukset jää tiliotteelle saldoa. Tällöin tyhjennyksen kirjauksen jälkeen myös kirjanpidon maksuliiketilille jää sama saldo kuin tiliotteella on. Myös kate kirjataan sen suuruisena kuin se on tiliotteella.

Maksuliiketulotilillä voi olla esim. pankkikulujen otto, joka voi aiheuttaa negatiivisen saldon tiliotteelle. Maksut kirjataan ao. tulotileille, jolloin kirjanpidon maksuliiketilin saldo on sama kuin tiliotteen saldo. Samoin maksuliikemenotilille voi palautua kirjanpitoyksikön pankkiin lähettämiä maksuja, jolloin tiliotteella voi olla saldoa. Palautuneet maksut kirjataan, ja kirjanpidon maksuliikemenotilin saldo on sama kuin tiliotteen saldo.

Maksuliiketilillä saa tilapäisesti olla saldoa kuukauden tai varainhoitovuoden vaihtuessa. Valtiokonttori on antanut maksuliikkeen hoitamisesta menettelyohjeet niissä tapauksissa, joissa maksuliiketileillä on saldoa tiliotteella.

4.1.6 Rahaliikkeen selvittelytilin käyttö

Maksuliikenteen hoitamisessa on käytössä useita eri ohjelmistoja, joissa kirjaukset tehdään kullekin ohjelmistolle määritellyllä tavalla. Tiliä 1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T) voidaan käyttää välitilinä ostoreskontran maksatusajossa ja myyntireskontran saatavien sisään luvussa.

Tilitettäessä käteisvaroja kassasta pankkiin voi syntyä viivettä, ennen kuin tilitys näkyy tiliotteella. Nämä tilityserät kirjataan rahaliikenteen selvittelytilille, jolta ne kirjataan maksuliiketilille tilityksen näkyessä tiliotteella. Käteisvarojen siirtojen kirjausten johdosta rahaliikkeen selvittelytilillä voi olla saldoa. Samoin käteiskassaa täydennettäessä kirjataan kassan täydennys selvittelytilin kautta.

Esimerkkejä rahaliikkeen selvittelytilin käytöstä käteisrahan siirron kirjauksessa

Kirjanpitoyksikkö on lähettänyt pankkiin käteisvaroja 10 000 euroa. Tässä esimerkitapauksessa pano näkyy tiliotteella vasta neljän päivän kuluttua, joten varojen nosto kassasta kirjataan selvittelytilille. Kirjanpitoyksikkö kirjaa kassasta nostetun rahan per 1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T) an 1900 Kassatili (T)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)		10 000	
1900 Kassatili (T)			10 000

Kun pankki on rekisteröinyt talletuksen pankkitilille, kirjataan tiliotteelta per 1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T) an 1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T)		10 000	
1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)			10 000

Kirjanpitoyksikkö on nostanut pankista käteisvaroja 10 000 euroa. Tässä esimerkitapauksessa otto näkyy tiliotteella vasta neljän päivän kuluttua, joten varojen nosto pankista kirjataan selvittelytilille. Kirjanpitoyksikkö kirjaa kassatäydennyksen per 1900 Kassatili (T) an 1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1900 Kassatili (T)		10 000	
1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)			10 000

Kun pankki on rekisteröinyt noston pankkitilille, kirjataan tiliotteelta per 1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T) an 1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1998 Rahaliikkeen selvittelytili (T)		10 000	
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)			10 000

Esimerkki kirjanpitoyksikön ja Valtiokonttorin välisistä menoon liittyvistä maksuliikekirjauksista

Kirjanpitoyksikkö on kirjannut maksamiaan menoja 122 euroa. Kirjanpitoyksiköllä on vain yksi maksuliikemenotili. (Huom. Pankkiryhmäkohtainen alajaottelu ei tässä tapauksessa ole välttämätön.)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	22	
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

Kirjanpitoyksikkö saa päivittäin katteen yleisiltä maksuliikemenotileiltä maksetuille menoille valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä.

Kirjanpitoyksikkö kirjaa yleisille maksuliikemenotileille siirretyn katteen per 1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T) an 1993x Katteet (T). Kirjauksessa käytetään tositteena tiliotetta.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)		122	
1993x Katteet (T)			122

Valtiokonttori kirjaa valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä siirretyn katteen per 1993x Katteet (T) an 1941x Valtion yleiset maksuliikemenotilit (T). Katteiden tili menee näin valtiotasolla tasan.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1993x Katteet (T)		122	
1941x Valtion yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

Esimerkki sisäisistä maksuliikekirjauksista kirjanpitoyksikössä, jossa on käytössä useita menotilejä

Kirjanpitoyksikkö on kirjannut maksamiaan menoja 122 euroa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	22	
1921x Muut maksuliikemenotilit (T)			122

Menotili saa päivittäin katteen maksetuille menoille kirjanpitoyksikön yleiseltä maksuliikemenotililtä. Menotilin kate kirjataan per 1921x Muut maksuliikemenotilit (T) an 1996x Sisäiset katteet (T). Kirjauksessa käytetään tositteena tiliotetta.

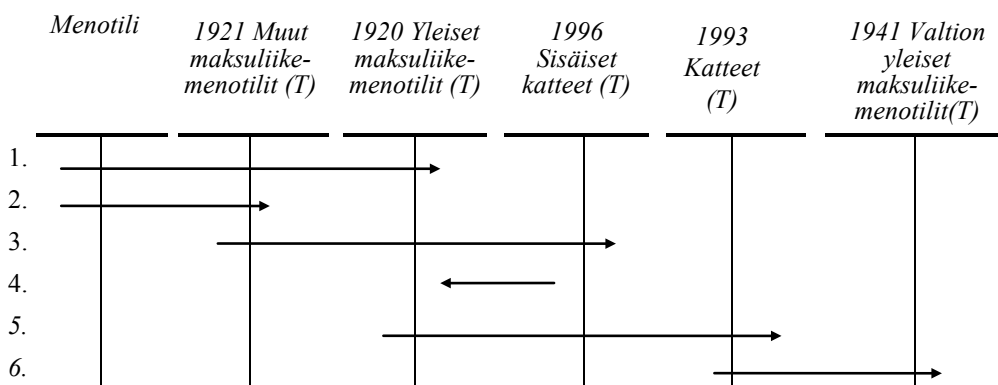
LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1921x Muut maksuliikemenotilit (T)		122	
1996x Sisäiset katteet (T)			122

Kirjanpitoyksikkö kirjaa yleisiltä maksuliikemenotileiltä muulle maksuliikemenotilille siirretyn katteen käyttäen vastatilinä 1996x Sisäiset katteet (T) tiliä, joka näin menee kirjanpitoyksikötasolla tasan. Kirjauksessa käytetään tositteena kirjanpitoyksikön yleisen maksuliikemenotilin tiliotetta.

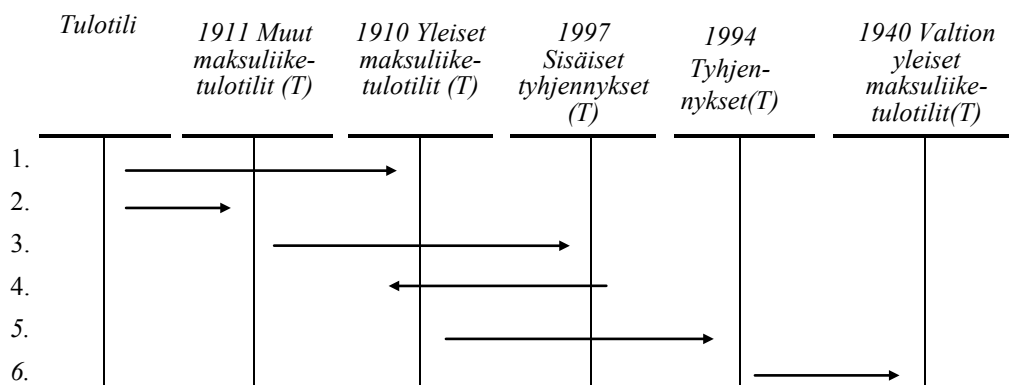
LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1996x Sisäiset katteet (T)		122	
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

Yhteenveto menoon liittyvistä kirjauksista.

1. Kirjanpitoyksikkö kirjaa yleisiltä maksuliikemenotileiltä maksamansa menot per menotili an 1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T). Kirjanpitoyksiköllä on vain yksi maksuliikemenotili.
2. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muilta maksuliikemenotileiltä maksamansa menot per menotili an 1921x Muut maksuliikemenotilit (T). Kirjanpitoyksiköllä on useita maksuliikemenotilejä.
3. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muiden maksuliikemenotilien katteet yleiseltä maksuliikemenotililtä (muun maksuliikemenotilin tiliotetapahtuma) per 1921x Muut maksuliikemenotilit (T) an 1996x Sisäiset katteet (T)
4. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muiden maksuliikemenotilien katteet yleiseltä maksuliikemenotililla (yleisen maksuliikemenotilin tiliotetapahtuma) per 1996x Sisäiset katteet (T) an 1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T).
5. Kirjanpitoyksikkö kirjaa valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä yleisille maksuliikemenotileille saamansa katteet per 1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T) an 1993x Katteet (T).
6. Valtiokonttori kirjaa valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä yleisille maksuliikemenotileille siirretyt katteet per 1993x Katteet (T) an 1941x Valtion yleiset maksuliikemenotilit (T).

Yhteenveto tuloon liittyvistä maksuliikekirjauksista

1. Kirjanpitoyksikkö kirjaa yleisille maksuliiketulotileille perimänsä tulot per 1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T) an tulotili. Kirjanpitoyksiköllä on vain yksi maksuliiketulotili.
2. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muille maksuliiketulotileille perimänsä tulot per 1911x Muut maksuliiketulotilit (T) an tulotili. Kirjanpitoyksiköllä on useita maksuliiketulotilejä.
3. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muiden maksuliiketulotilien tyhjennykset yleisille maksuliiketulotileille (muun maksuliiketulotilin tiliotetapahtuma) per 1997x Sisäiset tyhjennykset an 1911x (T) Muut maksuliiketulotilit).
4. Kirjanpitoyksikkö kirjaa muiden maksuliiketulotilien tyhjennykset yleisille maksuliiketulotileille (yleisen maksuliiketulotilin tiliotetapahtuma) per 1910x Yleiset maksuliiketulotilit an 1997x Sisäiset tyhjennykset.
5. Kirjanpitoyksikkö kirjaa yleisiltä maksuliiketulotileiltä valtion yleisille maksuliiketulotileille tehdyt tyhjennykset per 1994x Tyhjennykset (T) an 1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T).
6. Valtiokonttori kirjaa kirjanpitoyksikön yleisiltä maksuliiketulotileiltä valtion yleisille maksuliiketulotileille tehdyt tyhjennykset per 1940x Valtion yleiset maksuliiketulotilit (T) an 1994x Tyhjennykset (T).

4.2 Ostomenot

Ostomenot ovat vastikkeellisia menoja. Ne syntyvät tuotannontekijän hankkimisesta.

Liikekirjanpidossa ostomenojen kirjaus on jonkin menotilin ja jonkin rahoitustilin välinen kirjaus. Erityyppisille menoille on tilikartassa varattu omat tilinsä.

Talousarviokirjanpidossa ostomenojen kirjaus on jonkin talousarviotilin debet-puolen kirjaus. Talousarviotili valitaan sen mukaan, mille talousarviotilille kyseinen ostomeno on budjetoitu.

Esimerkki ostomenon kirjaamisesta

Ostetaan käteisellä toimistotarvikkeita 2 000 eurolla (+ Alv 22 %).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	2 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	440	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			2 440

Ostomeno voidaan kirjata kirjanpitoon yllä olevan esimerkin mukaisesti maksuperusteella eli silloin, kun se myös maksetaan. Yleensä ostomenon maksamiseen saadaan maksuaikaa, jolloin ostomeno kirjataan kirjanpitoon suoriteperusteella eli silloin, kun tuotannontekijä vastaanotetaan maksun tapahtuttua myöhemmin. Tällöin käytetään ostovelkatiliä. Ostovelat sisältää myös menosta maksettavan arvonlisäveron.

Esimerkki ostovelan kirjaamisesta

- Ostetaan toimistotarvikkeita velaksi 2 000 eurolla (+ Alv 22 %)
- Maksetaan ostovelka.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	2 000	
1.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	440	
1.	2570 Ostovelat (T)			2 440
2.	2570 Ostovelat (T)		2 440	
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			2 440

4.3 Myyntitulot

Myyntitulot ovat vastikkeellisia tuloja. Ne syntyvät suoritteiden myymisestä.

Liikekirjanpidossa myyntitulon kirjaus on jonkin tulotilin ja jonkin rahoitustilin välinen kirjaus. Erityyppisille tuloille on tilikartassa varattu omat tilinsä. Rahan käyttönä on aina jokin rahoitustili ja rahan lähteenä jokin tulotili.

Talousarviokirjanpidossa myyntitulon kirjaus on jonkin talousarviotilin kredit-puolen kirjaus. Talousarviotili valitaan sen mukaan, mille talousarviotilille kyseinen myyntitulo on budjetoitu.

Esimerkki tulon kirjaamisesta

Myydään palvelu käteisellä Oy Yritys Ab:lle 4 000 eurolla (+ Alv 22 %).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		4 880	
3012 Tuotot elinkeinoelämältä	12.28.xx		4 000
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		880

Myyntitulo voidaan kirjata kirjanpitoon yllä olevan esimerkin mukaisesti maksuperusteella eli silloin, kun se rahana saadaan. Yleensä asiakkaalle kuitenkin annetaan maksuaikaa, jolloin myyntitulo kirjataan kirjanpitoon suoriteperusteella eli silloin, kun suorite luovutetaan maksun tapahtuessa myöhemmin. Tällöin käytetään tiliä 1700 Myyntisaamiset (T). Myyntisaamiset sisältävät myös myyntiin sisältyvän arvonlisäveron.

Esimerkki myyntisaamisen kirjaamisesta

1. *Myydään palvelu Oy Yritys Ab:lle velaksi 4 000 eurolla (+ Alv 22 %).*

2. *Saadaan suoritus.*

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1700 Myyntisaamiset (T)		4 880	
1.	3012 Tuotot elinkeinoelämältä	12.28.xx		4 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		880
2.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		4 880	
2.	1700 Myyntisaamiset (T)			4 880

4.3.1 Sponsorointi

Sponsoroinnilla tarkoitetaan sponsorin ja viraston välistä sopimukseen perustuvaa yhteistyötä, jossa sponsori panoksellaan tukee viraston toimintaa (selkeästi rajattua kohdetta) ja saa vastikkeeksi vähintäänkin aineetonta hyötyä (immateriaalioikeuksia).

Sponsorilta saatava panos samoin kuin sponsorille luovutettava vastike saattavat vaihdella. Viraston saama panos voi olla rahaa, tavaraa, palveluja tai muuta siihen rinnastettavaa. Vastikkeeksi virasto tarjoaa sponsorille näkyvyyttä tms. immateriaalista hyötyä. Sponsorisopimuksissa saatetaan sopia samalla myös muista vastikkeista, esimerkiksi viraston sponsorille mahdollistamista vieraanvaraisuuspalveluista, kuten sponsorin oikeudesta käyttää viraston tiloja sovitusti omiin tarkoituksiinsa.

Hallinnossa ei ole sponsorointiin ja sponsorivarojen käyttöön liittyviä omia säännöksiä. Käytännössä viraston toimintaan kohdistuvalla sponsoroinnilla on yhteisiä piirteitä sekä maksullisen toiminnan että saatujen lahjoitusten kanssa, mutta myös ns. yhteisrahoitteisen toiminnan kanssa. Näitä yhtäläisyyksiä ja eroja on käsitelty Sponsorointi valtionhallinnossa -työryhmän loppuraportissa (Sponsorointi valtionhallinnossa, valtiovarainministeriö: työryhmämuistio 5/2000).

Sponsorilta saatavan panoksen käsittely kirjanpidossa on yhteydessä sponsorille annettavan vastikkeen luonteeseen. Siltä osin kuin sponsorille luovutetaan vastikkeeksi tavaroita tai palveluja, jotka ovat viraston muun maksullisen toiminnan suoritteita, käsitellään saatu sponsoripanos kirjanpidossa kuten maksullinen toiminta yleensäkin. Sponsorille tarjottavat näkyvyys tms. -palvelut kirjataan liikekirjanpidossa omalle tililleen 3052 Tuotot elinkeinoelämälle tarjottavasta media- ja imagohyödyistä. Sponsorin kanssa tehtävä sopimus on hyvä laatia siten, että tuotot voidaan erotella toisaalta sponsorille tarjottavaan media- ja imagohyötyyn ja toisaalta muuhun maksulliseen toimintaan. Jos erottelua ei haluta sisällyttää sponsorin kanssa tehtyyn sopimukseen, sen tulee kuitenkin käydä ilmi sopimuksen teon yhteydessä laaditusta, viraston omaan käyttöön tarkoitettua erittelylaskelmasta.

Muilla maksullisen toiminnan suoritteilla tarkoitetaan tässä kaikkia niitä maksullisia suoritteita, jotka on mainittu viraston maksuperustelain (MPL) tai jonkin erityislain nojalla annetussa maksuasetuksessa, tai joita virasto tuottaa suoraan jonkin erityislain (eli muun kuin MPL:n) nojalla.

Talousarviokirjanpidossa sponsoripanos kirjataan sen mukaisesti kuin se on budjetoitu.

Sponsoroinnin hyväksyttävyyttä valtionhallinnossa ja sponsoriyhteistyössä soveltavia periaatteita on käsitelty em. Sponsorointi valtionhallinnossa -työryhmän loppuraportissa.

Esimerkki sponsoripanoksen ja sponsorisopimukseen liittyvän muun maksullisen toiminnan käsittelystä kirjanpidossa.

Virasto on solminut sponsorisopimuksen Yrityksen kanssa. Sopimuksen mukaan Yritys sponsoroi Viraston järjestämää kampanjaa. Yritys saa kampanjan ajan vastikkeeksi näkyvyyttä Viraston toimitiloihin sijoitetun ”yrityskyltin” muodossa. Yrityksen ja viraston neuvotteluissa tämän näkyvyyden arvoksi on sovittu 10 000 euroa (+ alv 22 %)

1. Virasto saa näkyvyyden tarjoamisesta sponsorilta 10 000 euroa (+alv).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	3052 Tuotot elinkeinoelämälle tarjottavasta media- ja imagohyödyistä	xx.xx.21		10 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 200
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		12 200	

Samassa yhteydessä sovitaan, että sponsoroiva Yritys voi käyttää sovittuina ajankohtina Viraston neuvottelutiloja kokoustensa järjestämiseksi. Tilojen käytöstä yritykseltä peritään arvonlisäveroineen 1 830 euroa. Kirjanpitoyksikön maksullinen toiminta ja sponsorille tarjottavasta näkyvyydestä saatava tulo on nettobudjetoitu toimintamenomomentille.

2. Sponsorina toimiva Yritys käyttää Viraston toimitiloja sopimuksen mukaisesti.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2.	3102 Vuokrat muista rakennuksista	xx.xx.21		1 500
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		330
2.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		1 830	

Silloin, kun sponsorin antama panos on rahan sijasta tavaraa tai palvelua, kyseessä on vaihtokauppa, joissa molemmat osapuolet ovat sekä ostajina että myyjinä.

Esimerkki palveluna saadun sponsoripanoksen käsittelystä kirjanpidossa

Virasto järjestää kansainvälisen konferenssin, johon Lentoyhtiö osallistuu sponsorina.

1. Sponsorisopimuksen mukaan Lentoyhtiö saa konferenssin aikana kokoustilojen yhteydessä näkyvyyttä, jonka arvoksi on sovittu 20 000 euroa (+alv 22 %). Näkyvyyttä vastaan Lentoyhtiö luovuttaa virastolle 20 000 euron (+ alv 8 %) edestä kotimaan lentomatkoja käytettäväksi sovitun ajan kuluessa. Sponsoripanokseen ja lentolippuihin liittyvän arvonlisäveron erotuksen Lentoyhtiö maksaa rahana. Sponsorille tarjottavan näkyvyyspalvelun tulot on nettobudjetoitu toimintamenomomentille.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	3052 Tuotot elinkeinoelämälle tarjottavasta media- ja imagohyödyistä	xx.xx.21		20 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		4 400
1.	1xxx ...lyhyt aikaiset saamiset (T)		21 600	
1.	1910 Yleiset maksuliiketulot (T)		2 800	

2. Virasto käyttää lentoliput

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2.	1xxx ...lyhyt aikaiset saamiset (T)			21 600
2.	4502 Matkustuspalvelut	xx.xx.21	20 000	
2.	9303 Arvonlisäverokulut 8 %	xx.xx.xx	1 600	

Esimerkki alennuksena myönnetyn sponsoripanoksen käsittelystä kirjanpidossa

Virasto on tehnyt Mediatyhtiön kanssa sponsorisopimuksen, jonka mukaan sponsori saa käyttää mainonnassaan Viraston imagoa/nimeä. Vastikkeeksi Virasto saa Yritykseltä mainostilaa puoleen hintaan. Sponsorisopimuksen (ja siten myös alennuksen) arvoksi on sovittu 10 000 euroa (+ alv 22 %).

1. Mediatyhtiö käyttää Viraston imagoa omassa mainonnassaan. Yritys ei maksa erikseen arvonlisäveroa rahana. Imagon myyminen on nettobudjetoitu viraston toimintamenomomentille.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	3052 Tuotot elinkeinoelämälle tarjottavasta media- ja imagohyödyistä	xx.xx.21		10 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 200
1.	1xxx ...lyhyt aikaiset saamiset (T)		12 200	

2. Virasto käyttää mainontaansa Mediatyhtiön mainosvälinettä. Mainostila maksaa 20 000 euroa (+ alv 22 %). Verottomasta hinnasta sponsorisopimuksella kuitataan 10 000 euroa. Näin ollen Virastolle jää rahana maksettavaksi 10 000 euroa (+ alv 22 %).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2.	1920 Yleiset maksuliikemenot (T)			12 200
2.	1xxx ...lyhyt aikaiset saamiset (T)			12 200
	4321 Ilmoitus-, mainos- ja markkinointipalvelut	xx.xx.21	20 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	4 400	

4.4 Palkanmaksu

4.4.1 Palkkalaskenta ja palkkakirjanpito

Tässä kohdassa käsitellään palkanmaksua pääasiassa kirjanpidon kannalta. Valtio ei kuulu kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisiin, joille ennakoperintälain (1118/1996) 36 §:n 1 momentissa säädetään palkkakirjanpitovelvollisuus. Ennakoperintäasetuksen (1124/1996) 26 §:ssä säädetään, että valtion ja sen laitoksen muistiinpanovelvollisuuden osalta sovelletaan, mitä valtion talousarvio-laissa ja asetuksessa sekä valtion liikelaitoksista annetussa laissa säädetään tai niiden nojalla määrätään. Talousarvioasetuksessa säädetään palkkakirjanpidosta seuraavasti:

37 §

Virastossa ja laitoksessa maksettavista palkoista, palkkioista ja eläkkeistä pidettävään palkkakirjanpitoon sovelletaan, mitä ennakoperintälaissa (1118/1996) ja ennakoperintäasetuksessa (1124/1996) säädetään kirjanpitovelvollisen suorituksen maksajan palkkakirjanpidosta.

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä palkkakirjanpidosta ja palkkalaskennasta. (254/2004)

Valtiokonttori on antanut määräyksen palkanlaskentajärjestelmien yhtenäisyydestä ja palkoista tarvittavista tiedoista. Määräys koneellisin menetelmin pidettävän kirjanpidon menetelmäkuvauksesta koskee myös palkanlaskentajärjestelmiä. Palkkoihin liittyvästä maksuliikkeestä sekä menojen tarkastamisesta ja hyväksymisestä on annettu erillinen ohje.

Valtion virastoissa palkat ja palkkiot lasketaan ja maksetaan virka- ja työehtosopimuksissa määrättyllä tavalla pääasiassa kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa keskitetysti palkkajärjestelmän avulla. Useimmat palkkajärjestelmät toimivat seuraavassa kuvatulla tavalla.

Palkkajärjestelmässä on vakiotietoina maksukaudesta toiseen samana pysyviä tietoja, kuten palkansaajan henkilötiedot, kuukausi- tai tuntipalkka ja ennakonpidätystiedot, sekä järjestelmän ohjaustietoja, kuten palkasta tai sen perusteella perittävien lakisääteisten maksujen prosenttimäärät, palkanmaksukaudet ja -päivät sekä kirjanpidon tiliöinnit eri palkka- ym. erille. Palkanmaksua varten järjestelmällä tuotetaan vakiotiedoista ja maksukaudelle annetuista kertaluontoisista muutostiedoista palkansaajittain luettelo maksukauden palkasta ja siihen liittyvistä eristä. Palkansaajalle palkanmaksusta annetaan palkkalaskelma, maksetun palkan ja muiden suoritusten sekä niistä toimitetun ennakonpidätyksen ja muiden vähennysten tositteeksi.

Palkkakirjanpito tehdään ennakoperintäasetuksen säädösten mukaisesti. Maksajan kirjanpitoon tositteeksi laaditaan raportit, joihin on koottu palkansaajakohtaiset laskelmat ja työnantajan maksettavaksi määrättyt lakisääteiset maksut tiliöinneillä varustettuna sekä nettopalkat pankeittain yhdisteltynä. Palkkalaskennasta tulostettava raportti on talousarvio-asetuksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettu asiakirja, johon meno perustuu. Tällainen menon perusteena oleva asiakirja tulee tarkastaa ja hyväksyä kuten talousarvioasetuksen 38 §:n 2-3 momentissa säädetään.

Kirjanpitovelvollisen palkkakirjanpito ennakoperintälain ja –asetuksen mukaan

Ennakoperintäasetuksen 5 luvussa on palkkakirjanpitoa koskevat säädökset. Siinä säädetään keskeiset käsitteet, 24 §:ssä palkkakortti ja 25 §:ssä palkkalista ja palkkasuoritusten yhdistelmä sekä niiden tietosisältö. Palkkakortti on tehtävä erikseen jokaisesta palkan- ja muun ennakonpidätyksen alaisen suorituksen saajasta kalenterivuositain. Palkanmaksuittain on laadittava palkkalista, jos palkansaajia on enemmän kuin 3. Palkkalistoista ja muista kalenterikuukauden aikana tapahtuneista palkkasuorituksista on laadittava yhdistelmä, josta käy ilmi palkkalistoittain ja palkkasuorituksittain eriteltyinä ennakoperintälain 32 §:ssä tarkoitettuun valvontailmoitukseen merkityt tiedot. Valvontailmoituksen tietojen tulee täsmätä myös liikekirjanpidon tietoihin. Asetuksen 27 §:ssä säädetään ennakonpidätyksen tilistä ja kirjausketjusta. Ennakonpidätykset tulee kirjata kirjanpitoon ennakonpidätyksen tiliä käytäen. Palkka ja muut kirjaukset on merkittävä palkkakirjanpitoon siten, että niiden yhteys

palkkalistasta palkkakorttiin sekä verovirastolle maksettavaan määrään ja annettaviin ilmoituksiin on vaikeuksitta todettavissa.

Palkkamenot todentavat asiakirjat kirjanpitoon

Vuoden 2005 alusta lähtien palkkalaskennan tulee täyttää ennakkoperintäasetuksen palkkakirjanpidon vaatimukset ja tuottaa kirjanpitoa varten talousarvioasetuksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettu asiakirja, johon meno perustuu. Näiden tietojen yhdistäminen yhdelle raportille on mahdollista. Valtion palkkakirjanpidossa vuoden 2004 loppuun asti käytössä olleen palkkaluettelon palkansaajakohtainen laskelma on tietosisällöltään lähes sama kuin ennakkoperintäasetuksen palkkalista. Palkkalistaa tiliöinneillä täydennettynä voidaan käyttää palkansaajille maksun osalta palkkamenon todentavana asiakirjana.

Työnantajamaksut

Palkkamenon todentavassa asiakirjassa tulee olla selvitys työnantajamaksujen laskentaperusteista eli prosentti ja palkkasumma, josta maksu on laskettu, maksettava määrä ja sen tiliöinti. Työnantajamaksut voidaan laskea ja tulostaa myös palkansaajakohtaiseen laskelmaan.

Kirjanpitotapahtumien yhdistelmäraportti

Kirjanpitotapahtumien yhdistelmäraportilla eritellään kaikki palkkalaskennassa muodostuneet kirjanpivientiyhdistelmät ja lasketaan debet- ja kreditpuolen vientien summat raportille. Työnantajamaksujen erittely ja laskentaperusteet voidaan näyttää kirjanpitotapahtumien yhdistelmäraportilla, jolloin erillistä raporttia työnantajamaksuista ei tarvita.

Tosite nettomaksuista

Kunkin palkanmaksukerran nettomaksuista pankkeihin ja muilla tavoilla tulostetaan luettelo, jossa on

- pankin nimi ja maksettava määrä
- muu maksutapa ja maksettava määrä
- maksujen yhteismäärä.

4.4.2 Palkkatiliöinnit

Palkanmaksuun liittyy useita eri tilejä. Tiliryhmään 41 Henkilöstökulut kirjataan henkilöstömenot vähennettynä työnantajan saamalla sairaus- ja tapaturmavakuutuslain ja muiden vastaavien lakien mukaisilla työntekijöiden palkkamenojen korvauksilla.

Palkat ja palkkiot

Tililajiin 410 Palkat ja palkkiot kirjataan ennakonpidätyksen alaiset palkat ja palkkiot (Ennakkoperintälaki 13 §) riippumatta siitä, onko ne maksettu valtioon palvelussuhteessa oleville vai muille henkilöille. Palkkatilit on tilikartassa jaettu virka- ja työsuhdepalkkoihin, sairaus- ja tapaturmavakuutus- ja muiden vastaavien lakien mukaisiin palautuksiin, muihin palkkoihin ja palkkioihin sekä lomapalkkavelan muutokseen. Tilille 4103 Muut palkat ja palkkiot kirjataan myös asevelvollisuutta tai siviilipalvelua suorittavien päivärahat ja reserviläisten palkat. Tiliä on hyvä alajaotella niin, että ennakonpidätyksen alaiset erät ovat eri alatilillä kuin päivärahat.

Tilille 4102 kirjataan sairaus- ja tapaturmavakuutuslain sekä muiden vastaavien lakien mukaiset virastolle suoritettut henkilökunnan palkkamenojen korvaukset, kuten Kelalta saatavat päivärahat, Valtiokonttorin maksamat kuntoutusrahat, sairasloman ajalta takautuvasti maksetut eläkkeet ja muut vastaavat erät. Tietyistä korvauksista saa sosiaaliturvamaksun palautuksen (Asetus työnantajan sosiaaliturvamaksusta (1263/2002) 13§). Tiliä on hyvä alajaotella ja kirjata eri alatileille palautukseen oikeuttava määrä ja muut korvaukset.

Toiminta- ja palkkausmenomomenteilta maksettua palkkaa vastaavat tilille 4102 kirjattavat korvaukset netotetaan talousarviokirjanpidossa sille toimintameno- tai palkkausmomentille, jolta korvausta vastaava palkka on maksettu. Myös muilla momenteilla voi olla merkin- tä, että työnantajalle maksettavat korvaukset on nettobudjetoitu. Jos palkka on maksettu momentilta, jolle ei saa tulouttaa saatuja korvauksia, kirjataan tulo talousarviokirjanpidossa sekalaisiin tuloihin eli 12 -alkuiselle talousarviokirjanpidon tilille.

Lomapalkkavelan kirjaus tehdään aina liikekirjanpitoon viimeistään tilinpäätöksessä. Jos lomapalkka ja lomaraha on budjetoitu viraston talousarviossa suoriteperusteella, kohdenne- taan lomapalkkavelan muutos myös talousarviokirjanpitoon sille varainhoitovuodelle, jonka aikana lomapalkka ja lomaraha on ansaittu. Lomapalkkavelan muutos kirjataan tileille 4108 Lomapalkkavelan muutos ja 4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos vastatilinä maksuperusteella kohdennetulla velalla 2611 Lomapalkkavelka ja suoriteperusteella kohden- netulla velalla 2614 Lomapalkkavelka (T).

Lomapalkkavelan kirjauksista on ohje toisaalla tässä käsikirjassa.

Ennakkoperintälain 25 §:n mukaiset tulonhankinnan työkorvaukset kirjataan tiliryhmään 43 Palvelujen ostot ja käyttökorvaukset esim. tililajiin 452 Käyttöoikeusmaksut.

Henkilöstösivukulut

Tililajin 411 Henkilöstösivukulut kirjataan palkkojen ja palkkioiden maksuihin liittyvät laki- sääteiset työnantajan sosiaaliturva-, eläke- ja tapaturmavakuutusmaksut, sosiaaliturva- maksujen palautukset, lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos ja muut työnantajan sosiaalivakuutusmaksut. Myös em. tulonhankinnan työkorvauksiin liittyvät henkilöstösivukulut kirjataan tähän tiliryhmään.

Työnantajan sosiaaliturvamaksuasetuksessa säädetty sosiaaliturvamaksun palautus kirja- taan tilille 4113 Sairausvakuutus- yms. lakien mukaiset sosiaaliturvamaksujen palautukset ja vastavienti tilille 2581 Sosiaaliturvamaksut (T). Palautuksen määrä lasketaan itse ja se vähennetään yleensä seuraavan kuukauden aikana erääntyvästä sosiaaliturvamaksusta. Talousarviokirjanpitoon tuloksi kirjaamisessa on samat säännöt kuin edellä tilin 4102 koh- dalla.

Matkakulut ja henkilöstölle maksettavat kustannusten korvaukset kirjataan tiliryhmään 450 Matkakulut tai tiliryhmään 451 Muut henkilöstölle maksettavat kustannusten korvaukset.

Kirjanpitoyksikköjen väliset tilitykset

Tiliryhmän 258 Kirjanpitoyksikköiden väliset tilitykset tileille kirjataan talousarviotalouden si- sällä tilitettävät erät. Näitä ovat ennakonpidätys ja lähdevero sekä sosiaaliturva- ja tapatur- mavakuus- ja taloudellisen tuen maksu. Tilinpäätöksessä näillä tileillä tulee olla joulukuussa maksetuista palkoista pidätetyt määrät saldona. Tiliä 2580 Ennakonpidätykset (T) on hyvä alajaotella, jos sille kirjataan sekä ennakonpidätyksiä että perittyä lähdeveroa.

Edelleen tilitettävät erät

Tiliryhmien 259 - 260 Edelleen tilitettävät erät tileille kirjataan talousarviotalouden ulkopuo- lelle tilitettävät erät. Näitä ovat työnantajan ja työntekijän osuus työeläke- ja työttömyysva- kuutusmaksusta sekä työntekijältä palkanmaksun yhteydessä mahdollisesti pidätetty jäsen- maksu, ulosotto, työsuhdeasuntoon liittyvä tms. maksu.

Palkkojen aputili

Tilille 2598 Palkkojen aputili (T) kirjataan palkanlaskentajärjestelmällä laskettu makset- tava nettomäärä ja pankkitilin tiliotteelta maksettu määrä. Tälle tilille kirjataan myös pal- kanlaskentajärjestelmän ulkopuolella kirjattavat selvityserät ja ns. käsin maksetut ja ta- kaisin perityt palkat, jotka odottavat palkkajärjestelmän kautta tulevaa lopullista kirjausta. Tilinpäätöksessä tilin saldo koostuu päättyneeseen vuoteen kohdistuneista seuraavan vuo-

den puolella maksettujen palkkojen kokonaismääristä ja näistä aiheutuvista työnantaja-maksuista (siirtoveloista).

Käsinmaksuja tarvitaan, kun palkka joudutaan maksamaan muuna kuin palkkajärjestelmään määriteltynä varsinaisena maksupäivänä. Näin tehdään esim. palvelussuhteen alkaessa, kun tiedot eivät ehdi ajoissa sen maksupäivän palkka-ajoihin, jolloin ensimmäinen palkka pitäisi maksaa tai palvelussuhteen päättyessä, kun eropalkka erääntyy maksuun muuna kuin määriteltynä maksupäivänä. Myös erilaisissa virhetilanteissa, kun palkka on menossa maksuun liian suurena tai pienenä, korjaus tehdään käsinmaksulla tai takaisinperinnällä. Väärin laskettu palkka peruutetaan aina kokonaan eli pankista pyydetään takaisin koko palkan määrä.

Palkat rekisteröidään aina palkkajärjestelmään, vaikka maksu olisi suoritettu käsinmaksuna. Tällöin palkkajärjestelmään saadaan rekisteröidyksi kaikki tarvittavat tiedot palkkahallintoa ja sidosryhmäsiirtoja varten.

Palkanmaksukirjauksen tekninen toteutus vaihtelee palkanmaksujärjestelmittäin. Palkkajärjestelmän mukaisten palkanmaksupäivien ulkopuolella maksettujen tai takaisin perittyjen palkkojen ja virheiden korjauksien kirjauksia varten palkkojen aputilillä käytetään alajaotteluja palkkajärjestelmäkohtaisesti. Alajaottelua käytettäessä on huolehdittava, että palkanerät kirjataan käsinmaksun tai pankista perinnän tapahtumahetkellä samoille alatileille kuin palkkajärjestelmässä lasketusta palkasta muodostettavat erät kirjautuvat. Alajaottelun tarkoitus on helpottaa palkanlaskennan ja pääkirjanpidon keskinäistä täsmäämistä.

Suositus tilin 2598 Palkkojen aputili (T) alajaottelusta perustuu jo vuosia yleisimmissä kirjanpitoyksikköjen käyttämissä järjestelmissä sovittuun alanumerointiin:

25981 Palkkojen yleinen selvittelytili (T)

- maksettavan määrän ja maksujen kirjaus

25982 Bruttomaksujen ja -palautusten ja lomaennakoiden selvittelytili (T)

- bruttomaksua ja -palautusta käytetään silloin, kun palkkaperusteiden korjaukset eivät ehdi maksun kanssa saman kalenterikuukauden aikana järjestelmällä tehtävään palkka-ajoon

25983 Verottomien maksujen selvittelytili (T)

25984 Palkanpidätysten selvittelytili (T)

- (muut kuin ennakonpidätykset, eläke-, työttömyysvakuutus- ja jäsenmaksut)

25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)

25986 Nettomaksujen selvittelytili (T)

- nettomaksua käytetään silloin, kun palkkaperusteiden korjaukset ehtivät maksun kanssa saman kalenterikuukauden aikana järjestelmällä tehtävään palkka-ajoon

25987 Nettopalautusten selvittelytili (T)

- aiheettoman tai virheellisen suorituksen palautus pankista

Aiheettomasti maksetun palkan tai palkkajärjestelmällä perittävän muun suorituksen takaisinperittävä nettomäärä kirjataan tilille 1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T).

4.4.3 Palkanmaksun täsmäyksistä

Katkeamattoman kirjausketjun (Audit trail) vaatimus edellyttää mm. sitä, että eri järjestelmien väliset siirrot täsmäävät. Palkanlaskenta tuottaa maksupäivittäin kirjausluettelon, jonka viennit ja saldot täsmätään perus- ja pääkirjanpitoon tietojen siirron jälkeen. Palkkajärjestelmässä tiedot ovat maksuperusteella kuukausisaldoissa. Kirjanpitoon tietoja tuodaan suoriteperusteella. Tämä saattaa aiheuttaa eroja palkanlaskennan ja kirjanpidon kuukausisaldojen välillä ainakin vuoden vaihteessa, kun palkkoja jaksotetaan kuluiksi vanhalle ja uudelle vuodelle.

Verottajalle tehdään palkanmaksusta ennakonpidätysasetuksen 32 §:n mukainen valvontailmoitus kuukausittain ja vuosittain. Kuukausittain annetaan ilmoitus edellisen kuukauden aikana maksetuista palkoista, muista suorituksista sekä niistä toimitetuista ennakonpidätyksistä ja perityistä lähdeveroista, sosiaaliturvamaksusta ja siitä tehdyistä vähennyksistä. Ilmoitukseen on otettava kaikki kuukauden aikana maksetut palkat. Palkka ja muut kirjaukset on merkittävä palkkakirjanpitoon siten, että kirjausten yhteys palkkalistasta palkkakorttiin sekä verovirastolle maksettavaan määrään ja annettaviin ilmoituksiin on vaikeuksitta todettavissa.

Valvontailmoitusta kirjanpitoon täsmäyttäessä otetaan huomioon palkkajärjestelmän kautta maksetut palkat ja niiden jaksotukset sekä palkkajärjestelmän ulkopuolella maksetut palkat, jotka ovat vasta vain kirjanpidossa.

Vuosi-ilmoituksessa verottajalle lähetetään palkansaajakohtainen tiedosto ja sen yhteenvedo. Vuosi-ilmoituksen yhteenvedossa ilmoitetaan mm. kalenterivuoden aikana maksetut palkat, muut suoritukset, ennakonpidätykset, sosiaaliturvamaksut ja niistä tehdyt vähennykset ja työntekijöiltä perityt lakisääteiset eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut. Tiedot täsmätään palkanlaskennan ja kirjanpidon tietoihin ja vertailulaskelmalle merkitään jaksotuksista ja muista syistä johtuvat erot.

Esimerkki palkkalaskelmasta

Bruttorahapalkka	3 000	
Luontoisedun verotusarvo	+ 50	vaikuttaa vain ennakonpidätyksen määrään
Työkaluvähennys	- 70	EPL 15§, vaikuttaa vain ennakonpidätyksen määrään
Ennakonpidätyksen alainen määrä	2 980	
Ennakonpidätys	- 800	27 %
Nettorahapalkka	2 200	(3000 – 800)
Työntekijän eläkevakuutusmaksu	- 138	
Työntekijän työttömyysvakuutusmaksu	- 6	
Ay-jäsenmaksu	- 10	
Ulosotto	- 30	
Maksettava määrä	2 016	
Työnantajamaksut palkasta ovat seuraavat:		
Työnantajan sosiaaliturvamaksu	204	
Työnantajan eläkemaksu	564	
Tapaturmamaksu	6	

Esimerkki palkkausmenojen kirjausketjusta

Seuraavassa on esitetty palkanlaskentajärjestelmän välityksellä tapahtuvan palkkausmenojen kirjausketjun kuvaus sekä liikekirjanpidon että talousarviokirjanpidon osalta. Esimerkki sisältää seuraavat kirjanpilotapahtumat:

Palkkajärjestelmästä siirretään kirjanpitoon

1. Bruttorahapalkan 3 000 euroa ja ennakonpidätyksen 800 euroa kirjaus
2. Sosiaaliturvamaksun ja tilitettävän määrän 204 euroa kirjaus
3. Työnantajan eläkemaksun ja tilitettävän määrän 564 euroa kirjaus
4. Tapaturmamaksun- ja tilitettävän määrän 6 euroa kirjaus
5. Työntekijältä perityn eläkevakuutusmaksun ja tilitettävän määrän 138 euroa kirjaus
6. Työntekijältä perityn työttömyysvakuutusmaksun ja tilitettävän määrän 6 euroa kirjaus
7. Ay-jäsenmaksun 10 euroa kirjaus
8. Ulosoton 30 euroa kirjaus
9. Rahana maksettavan nettopalkan 2 016 euroa kirjaus

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4100 Virkasuhdepalkat	xx.xx.xx	3 000	
1.	2580 Ennakonpidätykset (T)			800
2.	4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	xx.xx.xx	204	
2.	2581 Sosiaaliturvamaksut (T)			204
3.	4112 Eläkemaksut	xx.xx.xx	564	
3.	2592 Työnantajan eläkemaksut (T)			564
4.	4114 Tapaturmamaksut	xx.xx.xx	6	
4.	2582 Tapaturmamaksut (T)			6
5.	2591 Työntekijän eläke- ja avustuskassamaksut (T)			138
6.	2596 Työttömyysvakuutusmaksut (T)			6
7.	2594 Jäsenmaksut (T)			10
8.	2595 Ulosotot (T)			30
9.	25981 Palkkojen aputili (T)/Palkkojen yleinen selvittelytili (T)			2 016

Palkanmaksupäivänä kirjataan tiliotteelta palkan veloitus pankkitililtä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			2 016
25981 Palkkojen aputili (T)/Palkkojen yleinen selvittelytili (T)		2 016	

Maksetaan eräpäivinä palkanmaksussa tilitystileille kirjatut erät.

1. Ennakonpidätyksen 800 euroa ja sosiaaliturvamaksun 204 euroa tilitys verovirastolle
2. Eläkevakuutusmaksun 702 euroa (työnantaja sekä työntekijä) tilitys eläkerahastolle tai -laitokselle
3. Tapaturmamaksun 6 euroa tilitys Valtiokonttoriin
4. Työntekijän työttömyysvakuutusmaksun 6 euroa tilitys Valtiokonttoriin
5. Ay-jäsenmaksun 10 euroa tilitys liitolle
6. Ulosoton 30 euroa tilitys ulosottomiehelle

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2580 Ennakonpidätykset (T)		800	
1.	2581 Sosiaaliturvamaksut (T)		204	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			1 004
2.	2591 Työntekijän eläke- ja avustuskassamaksut (T)		138	
2.	2592 Työnantajan eläkemaksut (T)		564	
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			702
3.	2582 Tapaturmamaksut (T)		6	
3.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			6
4.	2596 Työttömyysvakuutusmaksut (T)		6	
4.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)		6	
5.	2594 Jäsenmaksut (T)		10	
5.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			10
6.	2595 Ulosotot (T)		30	
6.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			30

Esimerkki saadun päivärahan kirjauksesta

Virasto on saanut sosiaaliturvamaksun palautukseen oikeuttavaa päivärahaa 2000 euroa. Palautukset kirjataan toimintamenomomentille, koska palkkameno, josta saadaan korvausta on maksettu toimintamenomomentilta.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4102 Sairausvakuutus- yms. lakien mukaiset palautukset	xx.xx.21		2 000
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		2 000	

Esimerkki sosiaaliturvamaksun palautuksen kirjauksesta

Virasto on saanut sosiaaliturvamaksun palautukseen oikeuttavaa päivärahaa 2000 euroa, josta laskettu palautus on 136 euroa. Palautukset kirjataan toimintamenomomentille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4113 Sairausvakuutus- yms. lakien mukaiset sosiaaliturvamaksujen palautukset	xx.xx.21		136
2581 Sosiaaliturvamaksut (T)		136	

Esimerkki pankista palautettavaksi pyydetyn palkan kirjauksesta eli pankista perinnästä

Palkkaluettelon tarkastuksessa huomataan, että aiheeton palkka on menossa maksuun, esim. palkatoman virkavapauden ajalta. Peruutetaan maksu ja pyydetään pankkia palauttamaan ko. suoritus kirjanpitoyksikön tilille. Palkkaerät ovat samat kuin edellisessä esimerkissä. Kirjataan pankkitilille tullut palautus 2 016 euroa tiliotteelta.

Esimerkki a) korjaus saadaan saman kuukauden aikana seuraavaan palkka-ajoon, jolloin käytetään nettomaksujen selvittelyä

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
25987 Nettopalautusten selvittelytili (T)			2 016
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)		2 016	

Seuraavassa saman kuukauden palkka-ajossa tämä aiheeton palkanmaksu peruutetaan ja palkkajärjestelmä kirjaa aputilille vastakirjauksen ja kulujen ja muiden erien oikaisukirjaukset.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
25987 Nettopalautusten selvittelytili (T)		2 016	
4100 Virkasuhdepalkat	xx.xx.xx		3 000
2580 Ennakonpidätykset (T)		800	
2591 Työntekijän eläke- ja avustuskassamaksut (T)		138	
2596 Työttömyysvakuutusmaksut (T)		6	
2594 Jäsenmaksut (T)		10	
2595 Ulosotot (T)		30	
2581 Sosiaaliturvamaksut (T)		204	
4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	xx.xx.xx		204
2592 Työnantajan eläkemaksut (T)		564	
4112 Eläkemaksut	xx.xx.xx		564
2582 Tapaturmamaksut (T)		6	
4114 Tapaturmamaksut	xx.xx.xx		6

Esimerkki tapauksesta, jossa korjaus saadaan vasta seuraavan kuukauden aikana palkka-ajoon, jolloin käytetään bruttomaksujen selvittelyä

Seuraavat kirjaukset tehdään suoraan kirjanpitoon.

1. saadaan rahat 2 016 euroa ja kirjataan tiliotteelta
2. kirjataan peruutetun palkan bruttomäärä 3 000 euroa an 25982 Bruttomaksujen selvittelytili (T)
3. kirjataan edelleen tilitettävien erien tilitystileille palkanlaskennasta saatavilla tiedoilla hyvitys-kirjaukset, jotta maksuja ja ilmoituksia varten saadaan oikeat tiedot kirjanpitoon
4. kirjataan työnantajamaksujen tilitysten oikaisut tilitystileille ja niiden vastaviennit tilille 25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)
5. kirjataan ay-jäsenmaksun 10 euroa ja ulosoton 30 euroa oikaisut

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)		2 016	
2.	25982 Bruttomaksujen selvittelytili (T)			3 000
3.	2580 Ennakonpidätykset (T)		800	
3.	2591 Työntekijän eläke- ja avustuskassamaksut (T)		138	
3.	2596 Työttömyysvakuutusmaksut (T)		6	
4.	2581 Sosiaaliturvamaksut (T)		204	
4.	25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)			204
4.	2592 Työnantajan eläkemaksut (T)		564	
4.	25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)			564
4.	2582 Tapaturmamaksut (T)		6	
4.	25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)			6
5.	2595 Ulosotot (T)		30	
5.	2594 Jäsenmaksut (T)		10	

Seuraavan kuukauden palkka-ajossa virheellinen maksu peruutetaan ja palkkajärjestelmä kirjaa

1. bruttomaksujen selvittelytilille vastakirjauksen ja palkkatilin hyvityksen
2. työnantajamaksujen selvittelytilille vastakirjauksen ja työnantajamaksujen hyvityksen

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	25982 Bruttomaksujen selvittelytili (T)		3 000	
1.	4100 Virkasuhdepalkat	xx.xx.xx		3 000
2.	4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	xx.xx.xx		204
2.	4112 Eläkemaksut	xx.xx.xx		564
2.	4114 Tapaturmamaksut	xx.xx.xx		6
2.	25985 Työnantajamaksujen selvittelytili (T)		774	

Aputilien saldot täsmätään ja jos palkkajärjestelmän laskemat määrät poikkeavat käsin kirjatuista, viennit korjataan oikeiksi.

4.5 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankinta ja luovutus sekä poistojen kirjaaminen

4.5.1 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenon sekä muiden pitkävaikutteisten menojen kirjaaminen

Valtion kansallisomaisuus ja käyttöomaisuus määritellään talousarvioasetuksen 66 §:n 2-3 momentissa seuraavasti:

Kansallisomaisuutta on kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyttäminen ja säilymisen turvaaminen. Valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä kansallisomaisuudesta. (600/1997)

Käyttöomaisuutta ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, joiden vaikutusaika tuotannontekijänä ulottuu useammalle kuin yhdelle varainhoitovuodelle. (600/1997)

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenosta säädetään asetuksen 66 b §:ssä seuraavasti:

Hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. (600/1997)

Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen hankintamenoon nähden, saadaan 1 momentissa säädetystä poiketa siten, että hankintamenoon luetaan lisäksi siihen kohdistuva osuus hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvistä kiinteistä menoista. (600/1997)

Aktivoituun hankintamenoan luetut hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet menot on voitava selvittää kustannuslaskennan tai -laskelmien avulla. (600/1997)

Kirjanpitoyksiköiden välinen hallinnan siirto kirjataan liikekirjanpidossa hyödykkeen kuluksi kirjaamatta olevan hankintamenon määräisenä sen jälkeen, kun 66 f ja 66 g §:ssä tarkoitetut vähennykset on tehty siirtoajankohtaan asti. (1786/2009)

Valtiokonttori antaa tarkemmat määräykset omaisuuden hankintamenon määrittelystä. (600/1997)

Valtiokonttori on 19.12.1997 antanut määräyksen (19/03/97) Hankintamenon määrittely.

Asetuksen 66 g §:n 2-3 momentissa säädetään kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenon sekä muiden pitkävaikutteisten menojen jaksottamisesta seuraavasti:

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. (600/1997)

Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan. (600/1997)

Asetuksen 59 §:ssä säädetään kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden tarkemmasta seurannasta seuraavasti:

Viraston ja laitoksen on pidettävä hallinnassaan olevasta kansallisomaisuudesta ja käyttöomaisuudesta käyttöomaisuuskirjanpitoa. Valtiokonttori voi antaa tarkempia määräyksiä käyttöomaisuuskirjanpidosta. (600/1997)

Valtiokonttori on 19.12.2005 antanut määräyksen (388/03/2005) Käyttöomaisuuskirjanpito sekä poistosuunnitelmien laatiminen ja poistojen kirjaaminen. Määräystä sovelletaan kansallisomaisuuteen ja käyttöomaisuuteen sekä soveltuvin osin myös taseeseen aktivoitaviin muihin pitkävaikutteisiin menoihin.

4.5.2 Käyttöomaisuuskirjanpidon tarkoitus ja sisältö

Käyttöomaisuuskirjanpidon keskeisenä tarkoituksena on tukea viraston tai laitoksen hallinnassa olevan kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden asianmukaista hoitamista ja turvaamista. Tätä tarkoitusta varten käyttöomaisuuskirjanpidossa luetteloidaan kansallisomaisuus ja käyttöomaisuus hyödykkeittäin tai hyödykeryhmäkohtaisesti sekä niistä rekisteröidään tarpeellisia perustietoja.

Käyttöomaisuuskirjanpito palvelee osaltaan myös oikean ja riittävän kuvan antamista viraston ja laitoksen samoin kuin koko valtion tuotoista ja kuluista sekä taloudellisesta asemasta. Käyttöomaisuuskirjanpidon avulla tuotetaan kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevat oikeat ja riittävät tiedot pääkirjanpitoa ja tilinpäätöstä varten. Näitä ovat tiedot kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden poistoista ja poistamattomista hankintamenoista. Tilinpäätöstä varten kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevia tietoja tuotetaan tuotto- ja kululaskelman, taseen ja liitetietojen sekä tase-erittelyjen laatimiseksi.

Lisäksi käyttöomaisuuskirjanpidon avulla tuotetaan kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevia tietoja tuloksellisuuden ja johdon laskentatoimea varten. Näitä ovat esimerkiksi suoritteiden hinnoittelua varten tarvittavat tiedot suoritteiden tuottamisessa hyödynnettävän käyttöomaisuuden poistoista.

Käyttöomaisuuskirjanpitoon merkitään ja siinä seurataan taseeseen aktivoitavaa kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta. Myös muut pitkävaikutteiset menot, jotka eivät ole erikseen luovutettavissa olevan käyttöomaisuuden hankintamenoa, on sisällytettävä käyttöomaisuuskirjanpitoon, jos niitä aktivoidaan. Valtiokonttorin määräyksen mukaan ehdoton aktivointivelvoite koskee arvonlisäverottomalta hankintamenoiltaan vähintään 10 000 euron arvoista kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta, jonka vaikutusaika ylittää yhden vuoden.

Virasto voi aktivoida myös hankintamenoiltaan (ilman arvonlisäveroa) alle 10 000 euron arvoisen kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden taseeseen, mikäli aktivointi on tarkoituksenmukaista esimerkiksi johdon laskentatoimen hyödyntämiseksi tuloksellisessa johtamisessa. Virastossa voidaan aktivointikäytännön yksinkertaistamiseksi ja yhtenäistämiseksi laatia luettelo siitä, mitkä nimenomaiset hyödykkeet (nimikkeet) kirjataan aina aktivoitavaksi kansallisomaisuudeksi tai käyttöomaisuudeksi hankintamenon määrästä riippumatta.

4.5.3 Irtaimistorekisteri

Käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmään voidaan esimerkiksi omaisuuden turvaamiseksi sisällyttää erikseen myös sellaista kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta, jonka hankintameno kirjataan suoraan kuluksi. Aktivointivelvoitteen piiriin kuulumatonta kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta voidaan seurata myös erillisen luettelon avulla. Virastot ja laitokset päättävät tällaisen irtaimistorekisterin pitämisestä ja sisällöstä omien sisäisen valvonnan ym. tarpeidensa mukaisesti.

Irtaimistorekisterin avulla voidaan seurata esimerkiksi matkapuhelimia, mikäli sisäisen valvonnan kannalta ei katsota riittäväksi puhelinoperaattorin laskulla viitetietoina esitettäviä käyttäjien nimiä ja matkapuhelinliittymien numeroja. Irtaimistorekisteriin voidaan sisällyttää myös aktivointivelvoitteen piiriin kuuluvaa omaisuutta silloin, kun tällaista omaisuutta seurataan käyttöomaisuuskirjanpidossa hyödykeryhmänä ja siitä halutaan hyödykekohtaista tietoa sisäistä valvontaa varten. Tällaista omaisuutta voi olla esimerkiksi käyttöomaisuuskirjanpitoon hyödykeryhmänä merkityt toimistokalusteet, kun halutaan tietää, minkä tyyppisiä kalusteita virastolla tai laitoksella on ja mikä on eri kalusteiden sijainti.

4.5.4 Sisäisen valvonnan käyttöomaisuuskirjanpidolle ja irtaimistorekisterille asettamat vaatimukset

Käyttöomaisuuskirjanpidon samoin kuin irtaimistorekisterin sisällön suunnittelussa on otettava huomioon omaisuuden hallinnan ja sisäisen valvonnan tarpeet. Sisäisen valvonnan toimenpitein varmistetaan, että viraston ja laitoksen:

- hallinnassa oleva käyttöomaisuus liittyy viraston tai laitoksen tehtävien suorittamiseen sekä tukee tehokasta ja taloudellista toimintaa, toisin sanoen viraston ja laitoksen hallussa pidetään vain toiminnan kannalta tarpeellista ja tarkoituksenmukaista käyttöomaisuutta sekä tarpeettomasta ja epätarkoituksenmukaisesta omaisuudesta luovutaan

- hallinnassa olevaa kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta hoidetaan asianmukaisesti, toisin sanoen omaisuuden häviäminen ja ennaikainen arvon aleneminen ehkäistään, asianmukaisista huolloista huolehditaan, takuuaajat hyödynnetään jne.

Omaisuuksien rekisteröinnillä käyttöomaisuuskirjanpitoon tai irtaimistorekisteriin palvellaan edellä mainittuja sisäisen valvonnan tavoitteita. Sisäisen valvonnan kannalta olennaisia tietoja ovat mm. hyödykkeen tunnistetieto sekä sijainti tai käyttäjä. Viraston ja laitoksen hallinnassa olevan omaisuuden sekä sitä koskevan käyttöomaisuuskirjanpidon ja tarvittaessa irtaimistorekisterin mukaisen omaisuusluettelon yhtäpitävyys varmistetaan säännöllisesti tehtävillä inventoinneilla.

Sisäisen valvonnan toimenpiteet on mitoitettava siten, että valvonnasta saatava hyöty on järkevässä suhteessa valvonnasta aiheutuviin kustannuksiin. On tärkeää tiedostaa olennaiset riskit ja pyrkiä hallitsemaan ne sopivien keinoin. Kansallisomaisuuteen ja käyttöomaisuuteen liittyviä sisäisen valvonnan menettelyjä ovat omaisuuden rekisteröinnin lisäksi mm. omaisuuden hallinnan ja hoidon vastuuttaminen sekä omaisuuden huolellista hoitoa korostavan sisäisen toimintakulttuurin edistäminen. Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden rekisteröinti ei siis ole sisäisen valvonnan kannalta itsetarkoitus eikä ainoa käytettävissä oleva valvontakeino. Omaisuuden hyödykekohtaista rekisteröintiä kannattaa käyttää valvontakeinona pääsääntöisesti vain arvoltaan merkittävän omaisuuden osalta.

4.5.5 Käyttöomaisuuskirjanpidon tekninen järjestäminen

Käyttöomaisuuskirjanpito on pakollinen kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskeva osakirjanpito, jonka tietojen on täsmättävä pääkirjanpidon tietojen kanssa. Käyttöomaisuuskirjanpito päivitetään ja täsmäytetään pääkirjanpitoon vähintään kuukausittain.

Käyttöomaisuuskirjanpidon tekniselle toteutukselle ei ole asetettu mitään erityisiä vaatimuksia. Käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmää valittaessa on pidettävä silmällä järjestelmän luotettavuutta, tehokkuutta ja taloudellisuutta.

Käyttöomaisuuskirjanpitoa on yleensä järkevintä pitää omana osakirjanpitonaan erillisellä atk-sovelluksella, josta on tiedonsiirtoyhteys pääkirjanpito-ohjelmistoon. Käyttöomaisuuskirjanpito voidaan hoitaa tätä varten suunnitellun ohjelmiston tai taulukkolaskentaohjelmalla laaditun sovelluksen avulla. Mikäli viraston tai laitoksen hallinnassa olevan kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden määrä on vähäinen, voidaan käyttöomaisuuskirjanpito järjestää pidettäväksi myös liikekirjanpidon ao. tasetilien alatilien avulla.

Käyttöomaisuuskirjanpitoa ja irtaimistorekisteriä on mahdollista hoitaa samalla ohjelmistolla. Tällöin irtaimistorekisteriin sisällytetyille hyödykkeille ei laadita poistosuunnitelmaa, eikä irtaimistorekisterin tietoja siirretä pääkirjanpitoon. Varsinaisen käyttöomaisuuskirjanpidon kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevat tiedot on kyettävä erottamaan mm. pääkirjanpitoon täsmäyttämistä varten irtaimistorekisterin suoraan kuluiksi kirjattuja omaisuuseriä koskevista tiedoista.

4.5.6 Käyttöomaisuuskirjanpidon kohteita koskevat tiedot

Käyttöomaisuuskirjanpidon kohteet

Käyttöomaisuuskirjanpidossa seurataan kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta pääsääntöisesti hyödykkeittäin (esineittäin). Hyödyke voi koostua useista toisiinsa rakenteellisesti ja toiminnallisesti liittyvistä osista. Esimerkiksi mikrotietokoneen keskusyksikkö ja erillisnäyttöpääte voivat muodostaa yhden hyödykkeen, mikäli niillä on sama vaikutusaika. Toisaalta mikrotietokoneiden keskusyksiköjä ja näyttöpäätteitä voidaan käsitellä käyttöomaisuuskirjanpidossa myös eri hyödykkeinä, mikäli ne tosiasiallisesti ovat erillisiä hyödykkeitä esimerkiksi siten, että niitä siirretään tarpeen mukaan erikseen käyttäjiltä toisille. Erillisiä hyödykkeitä ovat myös atk-laitteet ja ohjelmistolisenssit edellyttäen, että ohjelmistolisenssiä ei ole sidot-

tu johonkin tiettyyn atk-laitteeseen. Kullekin hyödykkeelle annetaan käyttöomaisuuskirjanpidossa oma tunnistensa, josta käytetään tavallisesti nimitystä kohde- tai esinenumero.

Suuren toiminnallisen kokonaisuuden muodostava hyödyke, kuten rakennus tai tieverkko, voidaan jakaa käyttöomaisuuskirjanpidossa erillisiin osiin niiden toisistaan olennaisesti poikkeavien vaikutusaikojen perusteella. Esimerkiksi rakennusten tekniset laitteet, kuten hissit sekä lämmitys- ja ilmanvaihtokoneet, eroavat yleensä tässä suhteessa itse rakennuksista siinä määrin, että ne on syytä käsitellä käyttöomaisuuskirjanpidossa rakennuksista erillisinä hyödykkeinä. Tieverkko puolestaan jaetaan tiepohjista ja tierakenteista koostuviin osiin sekä tierakenteet edelleen alusrakenteisiin, päällysteisiin, siltoihin ja muihin tierakenteisiin (varusteet ja laitteet). Hyödykekokonaisuuden (hankintakokonaisuuden) erillisinä seurattavat osat on yleensä tarkoituksenmukaista yhdistää käyttöomaisuuskirjanpidossa omaksi raportointikokonaisuudeksi, mikäli käytössä oleva käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmä mahdollistaa tämän.

Yhtenä kokonaisuutena hankittuja, samanlaisia koneita ja kalustoa ja muuta niihin verrattavaa irtainta kansallisuusomaisuutta ja käyttöomaisuutta voidaan olennaisuuden periaate huomioon ottaen seurata käyttöomaisuuskirjanpidossa myös hyödykeryhmäkohtaisesti. Hyödykeryhmään saa sisältyä vain liikekirjanpidossa samalle kansallisuusomaisuuden tai käyttöomaisuuden tilille kirjattavia eriä. Esimerkiksi toimiston ensikertaisessa kalustamisessa hankitut toimistokalusteet voivat muodostaa tällaisen hyödykeryhmän.

Kohteita koskevat perustiedot

Hyödykkeestä (tai hyödykeryhmästä) merkitään käyttöomaisuuskirjanpitoon Valtiokonttorin antaman määräyksen mukaan perustietoina:

- tunnistetiedot (esine- tai kohdenumero, nimi, tyyppi)
- hankintameno (ilman arvonlisäveroa)
- hankinta-ajankohta (kuukausi ja vuosi)
- liikekirjanpidon tili tai muu tunnistetieto, jonka perusteella hankintamenon kirjaustili määräytyy
- sovellettava poistomenetelmä tai tieto siitä, että hankintamenoa ei poisteta suunnitelman mukaan
- poisto aika, jos se ei käy ilmi poistomenetelmää koskevista tiedoista
- poistojen aloittamisajankohta (kuukausi ja vuosi)
- mahdollinen jäännösarvo, jota vastaavaa osaa hankintamenosta ei poisteta suunnitelman mukaan.

Sovellettavaa poistomenetelmää ja poistoaikaa koskevat perustiedot voidaan sisällyttää käyttöomaisuuskirjanpitoon myös ilmoittamalla, mihin poistosuunnitelman mukaiseen omaisuusryhmään hyödyke (tai hyödykeryhmä) kuuluu.

Hyödykkeestä (tai hyödykeryhmästä) merkitään käyttöomaisuuskirjanpitoon tavallisesti myös muita perustietoja, kuten tieto hyödykkeen sijainnista tai käyttäjästä sekä hyödykkeen tyyppi- tai sarjanumero taikka rekisteritunnus. Tällaiset lisätiedot palvelevat etenkin käyttöomaisuuskirjanpitoon merkityn omaisuuden hoitamista ja turvaamista.

Kohteita koskevat tapahtumatiedot

Hyödykkeestä (tai hyödykeryhmästä) merkitään käyttöomaisuuskirjanpitoon kuukausittain tapahtumatietoina:

- kauden aikana tapahtunut hankintamenon lisäys (ilman arvonlisäveroa)
- kauden suunnitelman mukainen poisto
- mahdollinen kauden suunnitelmasta poikkeava poisto

- kauden aikana tapahtunut hankintamenon vähennys luovutuksen, lopullisen käytöstä poistamisen (esim. romutuksen) tai menetyksen (esim. tuhoutumisen) johdosta
- edellä tarkoitettuun hankintamenon vähennykseen liittyvä kertyneiden poistojen vähennys
- mahdollinen arvonkorotus tai arvonkorotuksen peruutus.

Käyttöomaisuuskirjanpitoon sisällytetyn hyödykkeen (tai hyödykeryhmän) perusparannusmeno merkitään sen hankintamenon lisäykseksi. Perusparannusmenoa voidaan käsitellä myös omana hyödykkeenään, mikäli se on käyttöomaisuuskirjanpidon hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Sitä vastoin käyttöomaisuuskirjanpitoon merkityn omaisuuden korjaus- ja kunnossapitomenot kirjataan suoraan kuluiksi.

Kansallisomaisuuden perusparannusmenoille on tunnusomaista, että ne lisäävät olennaisesti omaisuuden säilymisaikaa. Käyttöomaisuuden perusparannusmenoina puolestaan käsitellään sellaiset menot, jotka lisäävät olennaisesti hyödykkeen (tai hyödykeryhmän) tuotantokykyä. Perusparannus pidentää usein hyödykkeen (tai hyödykeryhmän) vaikutusaikaa, mutta se voi merkitä myös sen tuotantokyvyn lisääntymistä alkuperäisen vaikutusajan pysyessä ennallaan. Sellaiset menot, joilla käyttöomaisuuden tuotantokyky ei lisätä tai sitä lisätään vain vähäisessä määrin, kirjataan korjaus- ja kunnossapitomenoina suoraan kuluiksi. Rajanveto perusparannuksen sekä korjauksen ja kunnossapidon välillä ei ole aina yksiselitteistä, vaan edellyttää tapauskohtaista harkintaa edellä esitetyt periaatteet huomioon ottaen.

Käyttöomaisuuskirjanpidossa hyödykeryhmäkohtaisesti seurattavan kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden osalta on käytännössä ongelmana määritellä hankintamenon vähennyksen ja siihen liittyvän kertyneiden poistojen vähennyksen suuruus, kun vain osa hyödykeryhmään sisältyvistä hyödykkeistä luovutetaan, poistetaan lopullisesti käytöstä tai menetetään. Ne joudutaan tällöin arvioimaan hyödykeryhmään sisältyvistä hyödykkeistä käytettävissä olevien tietojen, esimerkiksi hyödykkeiden lukumäärän ja jälleenhankintahintojen, perusteella.

Kohteita koskevat kertymätiedot

Käyttöomaisuuskirjanpidosta tulee käydä ilmi Valtiokonttorin antaman määräyksen mukaan hyödykettä (tai hyödykeryhmää) koskevana kertymätietoina:

- hankintameno tilikauden alussa ja lopussa
- kertyneet poistot tilikauden alussa ja lopussa
- mahdollinen arvonkorotus tilikauden alussa ja lopussa
- kirjanpitoarvo tilikauden lopussa.

Pääkirjanpitoon täsmäyttämistä varten käyttöomaisuuskirjanpidosta tulee käydä ilmi hyödykkeen (tai hyödykeryhmän) kirjanpitoarvo myös vähintään kunkin kuukauden lopussa. Kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevien liitetietojen ja tase-erittelyjen laatimiseksi käyttöomaisuuskirjanpidosta tulee lisäksi olla saatavissa hyödykettä (tai hyödykeryhmää) koskevana kertymätietoina:

- hankintamenon lisäykset tilikauden aikana
- hankintamenon vähennykset tilikauden aikana
- tilikauden suunnitelman mukainen poisto
- mahdollinen tilikauden suunnitelmasta poikkeava poisto
- hankintamenon vähennyksiin liittyvät kertyneiden poistojen vähennykset tilikauden aikana.

Hyödyke (tai hyödykeryhmä) pidetään käyttöomaisuuskirjanpidossa niin kauan kuin sen vaikutusaika jatkuu, vaikka sen koko hankintameno olisi jo kirjattu poistoina kuluksi. Kansallisomaisuuteen kuuluvan hyödykkeen vaikutusajan jatkuminen tarkoittaa sitä, että

sen säilyttäminen ja säilymisen turvaaminen jatkuu. Käyttöomaisuuteen kuuluvan hyödykkeen vaikutusaika puolestaan jatkuu, mikäli sitä käytetään edelleen tuotannontekijänä tai se on muutoin tätä tarkoitusta varten, esimerkiksi varakalustona, edelleen viraston hallinnassa. Tilikauden aikana luovutettua, käytöstä lopullisesti poistettua (esim. romutettua) tai menetettyä (esim. tuhoutunutta) hyödykettä (tai hyödykeryhmää) koskevia tietoja ei sitä vastoin siirretä enää seuraavan tilikauden käyttöomaisuuskirjanpitoon.

Vaikka hyödyke (tai hyödykeryhmä) olisi jo poistettu käyttöomaisuuskirjanpidosta, voivat sitä koskevat tiedot jäädä kuitenkin käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmän rekisteriin käyttäjiltä piilossa oleviksi tiedoiksi. Myös järjestelmän rekisteritiedoista on syytä poistaa tarpeettomiksi käyneet tiedot säännöllisin väliajoin.

4.5.7 Käyttöomaisuuskirjanpidon ja pääkirjanpidon välinen tietojen siirto

Käyttöomaisuuskirjanpidon ja pääkirjanpidon välinen tietojen siirto on yleensä kaksisuuntaista. Pääkirjanpidosta voi siirtyä käyttöomaisuuskirjanpitoon tietoja kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankinnoista ja luovutuksista. Hankinnoista siirrettäviä tietoja voivat olla:

- hankinta-ajankohta (vähintään kuukausi ja vuosi)
- tositenumero
- tositteen selitetietona tallennettu tieto toimittajasta
- tasetili, jolle hankinta on kirjattu
- hankintameno.

Käyttöomaisuuskirjanpidosta pääkirjanpitoon siirtyviä tietoja ovat:

- tiedot kuukausittaisista suunnitelman mukaisista poistoista ja suunnitelmasta poikkeavista poistoista
- tiedot kuukausittaisista luovutettujen, lopullisesti käytöstä poistettujen (esim. romutettujen) ja menetettyjen (esim. tuhoutuneiden) hyödykkeiden poistamattomista menojäännöksistä.

Konekielisen tiedonsiirron sijaan voidaan esimerkiksi tiedot myytyjen käyttöomaisuushyödykkeiden poistamattomista menojäännöksistä tallentaa erikseen käyttöomaisuuskirjanpitoon ja pääkirjanpitoon.

4.5.8 Käyttöomaisuuskirjanpidon raportit

Käyttöomaisuuskirjanpidosta tulostetaan säännöllisesti raportteja sekä tilikauden aikana että tilinpäätöksen yhteydessä. Niitä ovat kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta sekä niissä tapahtuneita muutoksia koskevat luettelot, poistoselvitykset ja arvonorotuksia koskevat yhteenvedot.

Kansallisomaisuutta ja käyttöomaisuutta koskevien luetteloiden tietoja verrataan liikekirjanpidon pääkirjan vastaaviin tietoihin täsmäytettäessä käyttöomaisuuskirjanpidon ja pääkirjanpidon tietoja vähintään kuukausittain. Tilinpäätöksen yhteydessä laadittavat liitetiedot kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistoista samoin kuin tase-erittelyt kansallisomaisuudesta ja käyttöomaisuudesta saadaan yleensä käyttöomaisuuskirjanpidosta. Tilinpäätöksen liitetietoja ja tase-erittelyjä on selostettu tarkemmin jäljempänä tässä käsikirjassa.

Edellä mainittujen raporttien lisäksi tulostetaan käyttöomaisuuskirjanpidon ja pääkirjanpidon välillä konekielisenä tapahtuvaan tiedonsiirtoon liittyen siirrettyjen tietojen oikeellisuuden tarkistuksia ja täsmäytyksiä koskevia raportteja, joiden sisältö vaihtelee kirjanpitojärjestelmistä riippuen. Käyttöomaisuuskirjanpidosta tulostetaan myös erilaisia hyödyke- tai hyödykeryhmäkohtaisia tietoja esimerkiksi maksullisten suoritteiden hinnoittelua varten.

4.5.9 Poistosuunnitelmat

Poistojen tekemisestä säädetään talousarvioasetuksen 66 g §:n 2-3 momentissa seuraavasti:

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. (600/1997)

Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan. (600/1997)

Asetuksen 66 g §:n 4-5 momentissa säädetään poistoja ja niiden perusteita koskevien tietojen esittämisestä tilinpäätöksessä sekä poistosuunnitelmien laatimisesta seuraavasti:

Tuotto- ja kululaskelmassa tai taseessa taikka niiden liitteenä on ilmoitettava varainhoitovuoden tuotoista vähennettyt kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistot tase-erien mukaan eriteltyinä sekä annettava selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista. Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin. (600/1997)

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset poistoista ja poistosuunnitelmien laatimisesta sekä jaksottamisesta muuten. (600/1997)

Tarkempia määräyksiä poistosuunnitelmista on annettu 19.12.2005 Valtiokonttorin määräyksellä (388/03/2005) Käyttöomaisuuskirjanpito sekä poistosuunnitelmien laatiminen ja poistojen kirjaaminen.

Kirjanpitoyksiköllä ja talousarvion ulkopuolella olevalla valtion rahastolla tulee olla kirjallinen poistosuunnitelma. Poistosuunnitelman laatimisesta, ylläpitämisestä ja hyväksymisestä on määrättävä talousarvioasetuksen 69 b §:ssä (1786/2009) säädetyssä taloussäännössä, jonka kirjanpitoyksikkönä toimiva virasto tai laitos vahvistaa. Poistosuunnitelmaa laadittaessa ja tarkistettaessa tulee pitää silmällä muiden samankaltaista toimintaa harjoittavien kirjanpitoyksiköiden poistosuunnitelmia tilinpäätösten laatimiseksi yhtenäisellä tavalla myös poistojen kirjaamisen osalta.

Taseeseen aktivoitavat kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenot sekä muut pitkävaikutteiset menot kirjataan pääsääntöisesti ennalta laaditun suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. Kansallisomaisuuden hankintamenosta tehdään kuitenkin suunnitelman mukaisia poistoja vain siltä osin, kuin kansallisomaisuutta käytetään tuotannon tekijänä. Pitkävaikutteiset menot poistetaan suunnitelman mukaan vaikutusaikanaan. Jos kansallisomaisuuden tai käyttöomaisuuden hankintamenolle ei ole määriteltävissä rajallista vaikutusaikaa, kuten yleensä ei maa- ja vesialueiden eikä arvopapereiden osalta, siitä ei tehdä poistoja suunnitelman mukaan.

Poistosuunnitelman osatekijät

Poistosuunnitelman keskeisiä osatekijöitä ovat poistoaika, sovellettava poistomenetelmä, poistokohteen jäänösarvo sekä poistojen aloittamis- ja lopettamisajankohdat.

Valtiokonttorin määräyksessä käyttöomaisuuskirjanpidosta sekä poistosuunnitelmien laatimisesta ja poistojen kirjaamisesta on liikekirjanpidon tiliryhmittäin määritetty ohjeelliset poistoaikojen vaihteluvälit, joiden rajoissa viraston tai laitoksen on arvioitava kunkin pitkävaikutteisen hyödykkeen tai hyödykeryhmän poistoaika. Nämä poistosuunnitelmien puitteet on esitetty seuraavassa taulukossa.

Tiliryhmä	Omaisuusryhmä	Poistoaika
110	Perustamis- ja järjestelymenot	3–5 vuotta
111	Tutkimus- ja kehittämismenot	3–5 vuotta
112	Aineettomat oikeudet	3–17 vuotta
113	Liikearvo	3–5 vuotta
114	Muut pitkävaikutteiset menot	3–20 vuotta
119	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	ei poistoaikaa
120	Maa- ja vesialueet	ei poistoaikaa, maa-ainesalueet käytön mukaan
121	Rakennusmaa- ja vesialueet	ei poistoaikaa, maa-ainesalueet käytön mukaan
122	Teollisuus- ja toimistorakennukset Asuinrakennukset	20–40 vuotta 30–50 vuotta
123	Rakennelmat	10–20 vuotta
124	Rakenteet	10–50 vuotta
125–126	Koneet ja laitteet Kuljetusvälineet Atk-laitteet	5–15 vuotta 4–7 vuotta 3–5 vuotta
127	Kalusteet	5–10 vuotta
128	Malmivarat ja muut maa-ainekset Muut aineelliset hyödykkeet	käytön mukaan 5–20 vuotta
129	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	ei poistoaikaa
13	Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	ei poistoaikaa

Virasto tai laitos voi muodostaa Valtiokonttorin määräyksessä mainittujen hyödykeryhmien sisälle omia poistoryhmiään. Tällöin käyttöomaisuuskirjanpitoon voidaan tallentaa hyödykkeen tai hyödykeryhmän poistoajan sijasta ao. poistoryhmän tunnus. Poistolaskennan helpottamiseksi on tarkoituksenmukaista muodostaa ryhmiä, joissa poistoaika ja poistomenetelmä sekä muut poistosuunnitelman keskeiset osatekijät ovat yhteneväiset. Valtiokonttorin määräyksessä mainituista poistoajoista saa poiketa vain erityisestä syystä.

Taseeseen aktivoitujen, tuotannontekijänä käytettävän kansallisomaisuuden poistoaikana käytetään vastaavanlaiselle käyttöomaisuudelle Valtiokonttorin määräyksellä annettujen poistoaikojen puitteissa valittua poistoaikaa.

Poistoaika

Poistosuunnitelmat laaditaan pitkävaikutteisten menojen vaikutusajalle eli sille ajalle, jonka kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvien omaisuuserien taikka muiden pitkävaikutteisten hyödykkeiden arvioidaan hyödyttävän kirjanpitoyksikköä toimimalla tuotannontekijänä tai tuottamalla tuloa. Tätä aikaa kutsutaan myös hyödykkeen taloudelliseksi pitoajaksi. Se on yleensä sama kuin omaisuuserän ennakoitu käyttöaika.

Pitkävaikutteisen tuotannontekijän poistoaikaan vaikuttavat ensisijaisesti käyttäjän suunnitelmat ja odotukset, kokemukseräiset tiedot sekä vallitsevat olosuhteet. Yleensä tarkin arvio poistoajan pituudesta syntyy kokemuksen perusteella kussakin virastossa ja laitoksessa. Poistoajan pituutta harkittaessa tulisi kiinnittää huomiota ainakin seuraaviin seikkoihin: hyödykkeen käyttötarkoitus, aikaisemmat kokemukset vastaavasta hyödykkeestä, fyysinen eli tekninen pitoaika (elinikä) sekä mahdolliset tulonodotukset ja todennäköisen luovutushinnan aleneminen ajan myötä. Lisäksi poistoaikaan voivat vaikuttaa hyödykkeen juridiset käyttörajoitukset.

Aineellisen omaisuuden tekninen pitoaika jatkuu usein sen taloudellisen pitoajan päättymisen jälkeen. Tällä ei kuitenkaan ole merkitystä poistolaskennan kannalta, vaan poistosuunnitelmien tulee aina perustua hyödykkeiden taloudellisiin pitoaikoihin. Mikäli poistot tehtäisiin taloudellisen pitoajan sijasta tekniseen pitoaikaan perustuen, muodostuisivat poistot useissa tapauksissa liian pieniksi muun muassa tekniikan nopean kehityksen johdosta. Esimerkiksi tietokoneen tekninen käyttöaika on kokemuseräisesti huomattavasti sen taloudellista pitoaikaa pitempi. Mikäli omaisuuserän hyödyntäminen jatkuu sen suunnitelman mukaisen poistoajan päätyttyä, se on pidettävä edelleen myös käyttöomaisuuskirjanpidossa.

Poistomenetelmä

Poistomenetelmänä käytetään pääsääntöisesti tasapoistomenetelmää. Malmivarojen ja muun maa-ainesomaisuuden (esimerkiksi soranottoaikat) osalta poistomenetelmänä on kuitenkin käytön mukainen eli substanssipoistomenetelmä. Muuten maa-alueet eivät ole suunnitelman mukaisten poistojen kohteena kuten eivät yleensä myöskään käyttöomaisuusarvopaperit eivätkä muut pitkäaikaiset sijoitukset.

Jäännösarvo

Hyödykkeen tai hyödykeryhmän jäännösarvolla tarkoitetaan sen todennäköistä luovutus hintaa poistoajan päättyessä. Jäännösarvo on yleensä niin vähäinen, että se määritellään nollassi. Jos kuitenkin erityisestä syystä on todennäköistä, että hyödykkeen tai hyödykeryhmän jäännösarvo on olennainen sen hankintamenoon nähden, jäännösarvo otetaan erikseen huomioon poistosuunnitelman osatekijänä. Erityisenä syynä voi olla esimerkiksi auton osalta sellainen hankintaperiaate, että ne vaihdetaan uusiin tietyn käyttöajan kuluttua, joka on huomattavasti lyhyempi kuin niiden enimmäiskäyttöaika.

Jos hyödykkeelle on määritelty jäännösarvo ja hyödykettä käytetään edelleen suunnitelman mukaisen poistoajan päätyttyä tuotannontekijänä, tulee jäännösarvolle laatia uusi poistosuunnitelma.

Poistosuunnitelman muuttaminen

Poistosuunnitelman tulisi periaatteessa olla pysyvä, jatkuvasti noudatettavaksi tarkoitettu ohje eikä sitä saa ilman perusteltua syytä muuttaa. Näin varmistetaan poistojen vertailukelpoisuus eri tilikausien välillä. Poistosuunnitelmaan muutoksen aiheuttavana syynä voi olla esimerkiksi hyödykkeen vaikutusaikaa huomattavasti pidentävä perusparannus, hyödykkeen ennen aikainen tekninen vanheneminen taikka siihen liittyvien tulonodotusten olennainen lisääntyminen tai vähentyminen. Hyödykkeen vaikutusajan pidentyessä tai lyhentyessä olennaisesti on sen poistosuunnitelmaa muutettava vastaamaan muuttunutta vaikutusaikaa.

Mikäli poistosuunnitelmaan joudutaan tekemään muutos, se saa vaikuttaa vain tämän jälkeen tehtäviin poistoihin. Aikaisemmin tehtyjä poistoja ei saa tällöin muuttaa. Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin.

Poistosuunnitelman hyväksyminen ja allekirjoittaminen

Investoinnit ja näin ollen myös investointimenojen jaksotusratkaisut ovat ensisijaisesti viraston tai laitoksen toiminnasta vastuussa olevan johdon päättämiä. Viraston tai laitoksen johtohenkilöillä on yleensä paras tieto oman toiminnan ja omien toimialojen erityispiirteistä, jotka vaikuttavat myös jaksotusongelmien ratkaisuihin.

Vastuu poistosuunnitelmaan sisältyvien tietojen oikeellisuudesta on kullakin virastolla ja laitoksella itsellään. Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista kuuluu tilinpäätöksen liitetietoaineistoon, joten sen oikeellisuus vahvistetaan samalla, kun tilinpäätösasiakirjat allekirjoitetaan. Poistosuunnitelman laatimisesta, ylläpitämisestä ja hyväksymisestä tulee olla määräykset viraston tai laitoksen taloussäännössä.

4.5.10 Poistojen kirjaaminen

Poistot kirjataan liikekirjanpitoon kuukausittain. Poistojen kirjaaminen aloitetaan viimeistään hyödykkeen käyttöönottokuukautta seuraavan kuukauden alusta lukien. Koneen tai laitteen asennusaikaista koekäyttöä ei vielä katsota hyödykkeen käytöksi. Arvonkorotuksista ei tehdä poistoja, koska poistot tehdään talousarvioasetuksen 66 g §:n mukaan hankintamenoista.

Kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan hyödykkeen tuotantokyky voi alentua esimerkiksi sen vahingoittumisen vuoksi. Mikäli hyödykkeen hankintamenoista sen vaikutusajana saatavaksi ennakoitu vastine alenee tuotantokyvyn alenemisen vuoksi olennaisesti, tulee hyödykkeen hankintamenoista tehdä kertaluonteinen lisäpoisto. Liikekirjanpidossa lisäpoisto kirjataan suunnitelmasta poikkeavaksi poistoksi. Tällainen suunnitelmasta poikkeava lisäpoisto voidaan joutua tekemään myös sellaisen kansallisomaisuuden tai käyttöomaisuuden, kuten maa-alueen tai arvopaperin, hankintamenoista, jota poistosuunnitelman mukaan ei kirjata poistoina kuluksi.

Omaisuu- den myynnin yhteydessä tehdään viimeinen poisto omaisuuden viimeiseltä käyttökuukaudelta, jonka jälkeen jäljellä oleva meno- jään- nös kirjataan omaisuuden myyntivoit- tojen tai - tappioiden tilin veloitukseksi. Omaisuuden ilmaisluovutuksen, hallinnan siirron, lopullisen käytöstä poistamisen tai menetyksen yhteydessä sen mahdollinen jäljellä oleva meno- jään- nös poistetaan kokonaan.

4.5.11 Kansallisomaisuuteen ja käyttöomaisuuteen liittyviä kirjauksia

4.5.11.1 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankinta

Jäljempänä olevissa esimerkeissä käyttöomaisuuden aktivointikirjaukset on tehty juoksevasti.

Esimerkki: Arvoltaan vähäinen hankinta

Jos käyttöomaisuuden hankintameno on alle 10 000 euroa tai sen pitoaika ei ylitä yhtä vuotta, sen hankintameno kirjataan suoraan vuosikuluksi. Virasto voi kuitenkin aktivoida alle 10 000 euron arvoisen käyttöomaisuuden hankintameno- n, mikäli virasto noudattaa aktivoin- nissa sellaista periaatetta, että kaikki tiettyyn omaisuusryhmään kuuluvien esineiden (esi- merkiksi mikrotietokoneet) hankinnat aktivoidaan.

Ostetaan kämmenmikro, jonka hankintameno on 500 € + alv 110 €.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4000 Arvoltaan vähäiset koneet, kalusteet ja kulje- tusvälineet	xx.xx.21	500	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	110	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			610

Esimerkki: Valmiin hyödykkeen hankinta

Ostetaan atk-laitteita, joiden arvonlisäverollinen hankintahinta on 12 200 euroa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet	28.05.21	10 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	2 200	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			12 200

Esimerkki: Käyttöomaisuuden hankinta, jossa toinen virasto toimii osarahoittajana

Hankinnan tekevä virasto kirjaa koko hankintahinnan käyttöomaisuuteensa.

Silloin kun hankinnan tekevällä virastolla on sekä käyttö- että kirjausoikeus rahoittavan viraston määrärahaan, hankintameno kirjataan suoraan momenteille sovitussa rahoitussuhteessa.

Jos määrärahaan on vain käyttöoikeus, hankinnan tekevä virasto laskuttaa rahoittavaa virastoa. Viraston lakisääteisten tehtävien hoitoon kuuluvasta hankinnasta saatu kustannusten korvaus kirjataan tilille *3967 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoilta ja laitoksilta. Määrärahaa antanut virasto kirjaa *4907 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoille ja laitoksille.

Silloin, kun hankitaan käyttöomaisuutta osana yhteisrahoitteista hanketta, rahoittajavirasto kirjaa maksunsa tilille *4908 Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitusosuudet valtion virastoille ja laitoksille. Rahoitusta saava toteuttajavirasto kirjaa saadun rahoituksen tilille *3978 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta.

Hankitaan kahden viraston yhteishankintana pakettiauto, jonka hankintameno on 30 000 € + alv 6 600 €. Virastot kuuluvat samaan hallinnonalaan ja rahoitukseen osallistuva virasto maksaa hankinnan toteuttaneelle virastolle 8 000 €. Saatua rahoitusta ei sisällä tässä arvonnäkökulman osuutta.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1250 Autot ja muut maajetävälineet	xx.xx.xx	30 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	6 600	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			36 600
*3967 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoilta ja laitoksilta	xx.xx.xx		8 000
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		8 000	

Esimerkki: Hyödyke, joka toimitetaan vaiheittain

Ennen hyödykkeen käyttöönottoa hankintamenon kirjaustilinä käytetään soveltuvaa keskenäisten hankintojen tililajin tiliä, jolta hankintameno siirretään käyttöomaisuustilille hyödykkeen käyttöönoton yhteydessä.

Käyttöomaisuuskirjanpitoon perustetaan hyödykkeelle seurantakohte (jos hyödykettä ei seurata ryhmäkohtaisesti) heti ensimmäisen laskun saapumisen jälkeen. Jos hankinta saadaan loppuun suoritetuksi varainhoitovuoden aikana, siirretään hyödyke käyttöomaisuuskirjanpidossa ao. käyttöomaisuustilille vasta hyödykkeen käyttöönoton yhteydessä. Myös poistojen tekeminen aloitetaan vasta käyttöönoton jälkeen.

Hankitaan uusi verkkopalvelin. Palvelimen toimituksen jälkeen myyjä laskuttaa 80 % hinnasta eli 8 000 € + alv 1 760 €. Myyjä asentaa palvelimen käyttökuntoon 2 kuukauden kuluessa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1299 Muut keskenäiset aineelliset käyttöomaisuushankinnat	xx.xx.21	8 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	1 760	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			9 760

Kahden kuukauden jälkeen palvelin on asennettu käyttökuntoon. Myyjä laskuttaa 20 % palvelimen hinnasta (2 000 € + alv 440 €) sekä asennusmenot 500 € + alv 110 €. Huom! Arvonlisäveroton asennusmeno lisätään hankintamenoon. Kirjataan koko hankintameno käyttöomaisuustilille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet	xx.xx.21	2 500	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	550	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			3 050
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet		8 000	
1299 Muut keskeneräiset aineelliset käyttöomaisuushankinnat			8 000

Esimerkki: Käyttöomaisuushyödyke, joka valmistetaan itse

Jos hyödykkeen valmistus ajoittuu kahdelle varainhoitovuodelle, aktivoidaan keskeneräisen valmisteen menot asianomaiselle keskeneräisten hankintojen tililajin tilille. Vastatilinä tässä kirjauksessa on tili 4700 Valmistus omaan käyttöön. Mikäli tuotto- ja kululaskelmassa on tällä tilillä saldo, on se merkki siitä, että tuotto- ja kululaskelman kuluihin sisältyy muitakin kuin luovutettaviin suoritteisiin liittyviä kuluja. Hyödykkeen valmistuttua kirjataan hankintameno ao. käyttöomaisuustilille.

Viraston kulurakenteesta saatava tieto pysyy muuttumattomana, kun aktivointikirjausta ei tehdä suoraan kyseiseltä kulutililtä vaan tiliä 4700 käyttäen. Tilinpäätöksessä tämä aiheuttaa sen, että sama meno esiintyy sekä alkuperäisen menolajin mukaisella kulutilillä että omaisuustilillä.

Aktivoitavaan hankintamenoon sisällytetään pääsääntöisesti vain valmistuksesta aiheutuvat välittömät menot. Välittömiin menoihin voidaan sisällyttää palkkoja vastaavat henkilösivumenot sekä laskennallinen osuus lomapalkoista ja lomarahoista. Lomapalkka- ja lomarahaosuuden aktivointi on perusteltua vain silloin, kun sen laskemisesta ei aiheudu saavutettuun hyötyyn nähden kohtuuttomia kustannuksia. Kiinteitä menoja voidaan sisällyttää valmisteen hankintameno hankintamenon määrittelystä 19.12.1997 annetun Valtiokonttorin määräyksen 19/03/97 edellyttämällä tavalla. Aktivoitavat kiinteät menot on kyettävä osoittamaan kustannuslaskelmilla, jotka liitetään hankintamenoa koskevaan tositteeseen. Hankintamenon määrittely tulee aina tehdä johdonmukaisesti samoin perustein.

Valmistetaan omana työnä atk-ohjelmisto. Valmistuksessa käytetään apuna myös konsulttia. Ohjelmiston valmistus ajoittuu kahdelle varainhoitovuodelle. Esimerkin yksinkertaistamiseksi henkilösivumenojen ja lomapalkkaosuuden aktivointia ei esitetä.

A. Valmistuksen aikana (vuosi n)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx..21	10 000	
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.21	2 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	440	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			12 440

B. Tilinpäätöskirjaukset (vuosi n)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1191 Keskeneräiset aineettomat käyttöomaisuushankinnat		12 000	
4700 Valmistus omaan käyttöön			12 000

C. Valmistuksen aikana (vuosi n+1)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.21	8 000	
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.21	3 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	660	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			11 660

D. Tilinpäätöskirjaukset sekä ohjelmiston valmistumiseen ja käyttöönottoon liittyvät kirjaukset (vuosi n+1)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1140 Itse valmistetut ja teetetyt atk-ohjelmat		11 000	
4700 Valmistus omaan käyttöön			11 000
1140 Itse valmistetut ja teetetyt atk-ohjelmat		12 000	
1191 Keskeneräiset aineettomat käyttöomaisuus-hankinnat			12 000

Esimerkki: Hyödyke, joka on saatu lahjoituksena

Saadun kansallis- tai käyttöomaisuuslahjan arvo kirjataan lahjoituksena saadun hyödykkeen lajin mukaiselle tasetilille ja satunnaisiin tuottoihin. Saadun lahjoituksen kirjaus ei ole talousarviokirjanpidon tapahtuma. Saatu lahjoitus arvostetaan käypään arvoon ja saadulle omaisuudelle laaditaan tarvittaessa poistosuunnitelma. Viraston käyttöön saaman, valtiolle perintönä tulleen omaisuuden kirjaus tehdään samalla tavalla kuin lahjana saadun hyödykkeen kirjaus.

Saadaan lahjoituksena 20 000 €:n arvoinen mikrotietokone, joka aktivoidaan.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet		20 000	
6099 Muut satunnaiset tuotot			20 000

4.5.11.2 Omaisuuserän lisälaitteen hankinta ja omaisuuden perusparannus

Omaisuuserien lisälaitteita tai lisäominaisuuksia ovat esimerkiksi kopiokoneiden lajittelijat sekä mikrotietokoneiden lisämuistit, cd-asetat ja dvd-asetat. Tyypillistä tällaisille lisälaitteille on se, että ne ovat erottamaton osa hyödykettä. Edellä tarkoitettu lisälaitte tai lisäominaisuus kirjataan kuten aktivoitavan hyödykkeen hankinta. Käyttöomaisuuskirjanpidossa lisälaitte tai lisäominaisuus kirjataan hyödykkeen lisäykseksi. Sen sijaan poistosuunnitelmaan ei tehdä sen johdosta muutosta.

Hyödykkeen perusparannuksella lisätään olennaisesti hyödykkeen käytettävyyttä. Perusparannuksia ovat esimerkiksi rakennuksen tasakaton muuttaminen harjakatoksi, mikrotietokoneen tai palvelimen emolevyn teknologinen uusiminen tai prosessorin päivittäminen. Hyödykkeen perusparannuksen johdosta sen poistosuunnitelmaa muutetaan, mikäli hyödykkeen taloudellinen pitoaika pitenee tai tuotantokyky muuten lisääntyy olennaisesti.

Hyödykkeen perusparannusmeno voidaan merkitä käyttöomaisuuskirjanpitoon myös omaksi seurantakohteekseen eikä alkuperäisen hyödykkeen hankintamenon lisäykseksi, mikäli tällainen menettely on tarkoituksenmukaista. Näin meneteltäessä kannattaa hyödykkeen alkuperäinen hankintameno ja perusparannusmeno yhdistää käyttöomaisuuskirjanpidossa omaksi raportointikokonaisuudeksi (hankintakokonaisuudeksi), mikäli käytettävä käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmä mahdollistaa tämän.

4.5.11.3 Vuokrahuoneiston perusparannus ja muut pitkävaikutteiset menot

Vuokralaisen maksettavaksi kuuluvat vuokrahuoneiston laajat perusparannukset, kuten tilojen muutostyöt tai vuokralaisen lukuun tehty atk-kaapelointi, on myös mahdollista aktivoida. Vuokrahuoneiston perusparannusmenot aktivoidaan tilille 1149 Muut pitkävaikutteiset menot.

Vastaavantuypisista muista aktivoitavista pitkävaikutteisista menoista on esimerkkinä myös laajan tietovaraston perustamismenot. Tällöin aktivoinnin kohteena ei ole ohjelmisto, jonka avulla tietovarastoa ylläpidetään, vaan tietovarastoon kerätyn tiedon hankintameno. Mikäli tietovaraston tiedon keruu tehdään omana työnä, sovelletaan menojen aktivointiin esimerkissä 6 mainittuja periaatteita

4.5.11.4 Poiston kirjaaminen

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden poistot kirjataan kuukausittain. Kuukausittaiset poistot ja omaisuustilien kuukausittaiset muutokset siirretään käyttöomaisuuskirjanpidosta pääkirjanpitoon. Siirron jälkeen käyttöomaisuuskirjanpito ja pääkirjanpito täsmäytetään keskenään.

Kirjataan atk-laitteesta 500 €:n poisto.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet			500
4823 Poistot koneista ja laitteista		500	

Esimerkiksi onnettomuuden vuoksi hyödyke voi vahingoittua niin, että sen arvo tuotannon-tekijänä alenee pysyvästi. Mikäli hyödykkeen käyttöaika lyhenee, tulee hyödykkeen poistoaika muuttaa lyhentynyttä käyttöaikaa vastaavaksi. Jos taas hyödykkeen käyttöaika ei lyhene, mutta hyödykkeen tuotantokyky muuten alenee, tulee hyödykkeen osalta tehdä kertaluonteinen lisäpoisto. Tällainen lisäpoisto kirjataan suunnitelmasta poikkeavaksi poistoksi.

Kertaluonteinen lisäpoisto voidaan joutua tekemään myös sellaisen kansallisomaisuuden tai käyttöomaisuuden, esimerkiksi maa-alueen, hankintamenosta, jota poistosuunnitelman mukaan ei kirjata poistoina kuluksi. Maa-alueen osalta syynä voi olla esimerkiksi se, että alueelta ei saadakaan maa-ainesta ennakoitua määrää.

Myös osakkeiden tai muiden vastaavien pitkäaikaisten sijoitusten pysyväisluonteinen markkinahinnan aleneminen voi edellyttää kertaluonteisen lisäpoiston tekemistä. Käyttöomaisuusarvopapereiden ja muiden pitkäaikaisten sijoitusten olennaisten arvonalennusten johdosta tehdään kirjaukset muihin rahoituskuluihin tilille 5198 Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot.

Ajoneuvo vahingoittuu onnettomuudessa niin, että sen arvo tuotannon-tekijänä alenee korjauksesta huolimatta. Ajoneuvon poistamaton hankintameno on 10 000 €. Tehdään ajoneuvosta 2 000 €:n suuruinen lisäpoisto.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1250 Autot ja muut maajetäusvälineet			2 000
4890 Suunnitelmasta poikkeavat poistot		2 000	

4.5.11.5 Käyttöomaisuuden luovutus

Käyttöomaisuuden vastikkeellisesta luovutuksesta syntyy useimmiten joko luovutusvoittoa tai luovutustappiota siitä riippuen, onko saatu luovutushinta hyödykkeen poistamatonta hankintamenoa suurempi vai ei. Käyttöomaisuuden myyntikirjaus tehdään kaksivaiheisesti siten, että ensin kirjataan ao. saatu myyntihinta kokonaisuudessaan myyntivoitto- tai myyntitappiotilille, jonka jälkeen kirjataan poistamaton hankintameno omaisuustilin kredit-puolelle ja myyntivoitto- tai myyntitappiotilin debet-puolelle. Näin joudutaan menettelemään, koska talousarviokirjanpidossa koko myyntihinta on myyntivuoden talousarvioletua.

Viranomaistoimintaan käytetyn hyödykkeen myynti on arvonlisäverotonta. Sen sijaan liiketaloudelliseen toimintaan käytetyn hyödykkeen hintaan on lisättävä arvonlisävero. Epäselvissä tapauksissa myynnin verollisuus ratkaistaan sen perusteella, kumpaan tarkoitukseen hyödykettä on pääasiassa käytetty.

Jos hyödykkeen poisto myyntikuukaudelta on kirjaamatta, tulee poisto kirjata ennen poistamattoman hankintamenon siirtämistä myyntivoitto- tai tappiotilille.

Luovutettu käyttöomaisuus poistetaan käyttöomaisuuskirjanpidosta.

Esimerkki: Hyödykkeen myynti (myyntivoitto)

Myydään viranomaistoimintaan käytetty auto. Auton myyntihinta on 2 800 € ja sen poistamaton hankintameno (kirjanpitoarvo) on 2 000 €. Saatu myyntivoitto on siis 800 €.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
3905 Kuljetusvälineiden myyntivoitot	xx.xx.21		2 800
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		2 800	
3905 Kuljetusvälineiden myyntivoitot		2 000	
1250 Autot ja muut maakuljetusvälineet			2 000

Esimerkki: Ostetaan uusi hyödyke, josta saadaan hinnanalennusta luovuttamalla myyjälle vaihdossa vanha hyödyke

Luovutettaessa uuden hyödykkeen hankinnan yhteydessä vanha hyödyke on kirjanpidon ja arvonlisäverotuksen kannalta kyseessä kaksi erillistä liiketapahtumaa: hyödykkeen myynti ja osto. Tällöin on varmistuttava siitä, että myyjältä saadaan lasku, josta selkeästi ilmenee, että oston yhteydessä on myyty vanha hyödyke sekä vanhasta hyödykkeestä saatu hyvitys.

Ostetaan viranomaiskäyttöön auto ja luovutetaan vanha auto myyjälle. Vanhan auton poistamaton hankintameno (kirjanpitoarvo) on 2 000 € ja siitä saatu hyvitys on 1 500 €. Myyntitappiota siis syntyy 500 €. Uuden auton alkuperäinen hinta on 15 000 € + alv 3 300 €. Myyjälle maksetaan siis 18 300 € - 1 500 € eli 16 800 €.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4555 Kuljetusvälineiden myyntitappiot		2 000	
1250 Autot ja muut maakuljetusvälineet			2 000
4555 Kuljetusvälineiden myyntitappiot	xx.xx.21		1 500
1250 Autot ja muut maakuljetusvälineet	xx.xx.21	15 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	3 300	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			16 800

Esimerkki: Hyödykkeen ilmaisluovutus ja romutus

Valtion ulkopuolelle ilman vastiketta luovutetun omaisuuden tai romutettavan omaisuuden osalta kirjataan suunnitelmasta poikkeava kertapoisto tai sijoitusten ja lainasaamisten tileistä poisto. Liikelaitoksille luovutettu omaisuus kirjataan tililajissa 131 Sijoitukset liikelaitoksiin olevalle tilille ja osakeyhtiöille apporttina luovutettu omaisuus tilille 1301 Muut osakkeet.

Romutetaan toimistokalusteita. Romutettavien kalusteiden poistamaton hankintameno on 100 €.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4890 Suunnitelmasta poikkeavat poistot		100	
1270 Asuinhuoneisto- ja toimistokalusteet			100

Esimerkki: Hyödykkeiden vaihto valtionhallinnon ulkopuolisen tahon kanssa

Hallinnan vaihdot valtion ulkopuolisen tahon kanssa käsitellään yleensä kirjanpidossa normaaliin myyntiin ja ostoon rinnastettavina, jolloin luovutetun hyödykkeen mahdollinen myyntivoitto tai -tappio kirjataan kuten edellä esimerkissä 2.

4.5.11.6 Kirjanpitoyksikköjen väliset hallinnansiirrot

Talousarvioasetuksen 66 b §:n 4 momentissa säädetään hallinnan siirron kirjaamisesta seuraavasti:

Kirjanpitoyksikköjen välinen hallinnan siirto kirjataan liikekirjanpidossa hyödykkeen kuluksi kirjaamatta olevan hankintamennon määräisenä sen jälkeen kun 66 f ja 66 g §:ssä tarkoitetut vähennykset on tehty siirtoajankohtaan asti. (1786/2009)

Omaisuuksien vastatilinä hallinnan siirroissa käytetään tiliä 2083 Hallinnan siirrot. Kirjaukset luovuttavassa ja vastaanottavassa virastossa tulee tehdä samalle kuukaudelle.

Luovuttaja ilmoittaa hallinnan siirron kohteena olevasta hyödykkeestä vastaanottajalle kaikki vastaanottajan käyttöomaisuuskirjanpidon hoidon kannalta tarpeelliset tiedot (kohteen perustaminen, poistosuunnitelman laatiminen). Kirjanpitoyksikön on tehtävä erittely 2083 tilistä Valtiokonttorille sen antaman määräyksen mukaisesti.

Jos luovutettavan omaisuuden hankintameno on kokonaan poistettu, tehdään siirto nolla-arvosta. Tällöin vastaanottava virasto kirjaa saadun omaisuuden käyttöomaisuuskirjanpitoonsa, mutta sille ei tallenneta hankintamenoa eikä sille laadita poistosuunnitelmaa. Pääkirjanpitoon luovutuksesta ei synny kirjauksia.

Esimerkki: Hallinnan siirto.

Virasto A luovuttaa virastolle B auton, jonka poistamaton hankintameno on 2 000 €.

Luovuttavan kirjanpitoyksikkö A:n kirjanpito

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2083 Hallinnan siirrot		2 000	
1250 Autot ja muut maakuljetusvälineet			2 000

Luovutuksen saajan (B) kirjanpito

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1250 Autot ja muut maakuljetusvälineet		2 000	
2083 Hallinnan siirrot			2 000

Esimerkki: Omaisuuserien hallinnan vaihto kirjanpitoyksikköjen välillä ilman vastiketta (rahaa)

Virastojen välisissä vaihdoissa ei synny luovutusvoittoa eikä -tappiota, koska vaihto tapahtuu aina kirjanpitoarvolla. Mikäli kirjanpitoarvot eivät täsmää, eikä erotusta makseta rahalla, niin kumpikin kirjanpitoyksikkö kirjaa erotuksen oman pääoman tilille 2083 Hallinnan siirrot.

Kirjanpitoarvoltaan 10 000 euron toimistorakennus vaihdetaan kirjanpitoarvoltaan 8 000 euron metsäalueeseen.

Toimistorakennuksen luovuttava virasto kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1221 Toimistorakennukset			10 000
1200 Metsäalueet		8 000	
2083 Hallinnan siirrot		2 000	

Toimistorakennuksen vastaanottava virasto kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1200 Metsäalueet			8 000
2083 Hallinnan siirrot			2 000
1221 Toimistorakennukset		10 000	

Esimerkki: Omaisuuserien hallinnan vastikkeellinen vaihto kirjanpitoyksikköjen välillä

Kirjanpitoarvoltaan 8 000 euron metsäalue vaihdetaan kirjanpitoarvoltaan 10 000 euron toimistorakennukseen. Vaihtoa varten on talousarvioon budjetoitu 2 000 euroa. Vastapuolena olevalla virastolla on vastaava tuloarviotili.

Metsäalueen luovuttava virasto kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1200 Metsäalueet			8 000
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			2 000
1221 Toimistorakennukset	Menoarviotili	2 000	
1221 Toimistorakennukset		8 000	

Metsäalueen vastaanottava virasto kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1221 Toimistorakennukset			8 000
1221 Toimistorakennukset	Tuloarviotili		2 000
1200 Metsäalueet		8 000	
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		2 000	

4.5.12 Poistosuunnitelman ja poistojen määrän esittäminen tilinpäätöksessä

Talousarvioasetuksen 66 g §:n 4 ja 5 momentissa säädetään poistojen esittämisestä seuraavasti:

Tuotto- ja kululaskelmassa tai taseessa taikka niiden liitteenä on ilmoitettava varainhoitovuoden tuotoista vähennetty kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistot tase-erien mukaan eriteltyinä sekä annettava selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista. Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin. (600/1997)

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset poistoista ja poistosuunnitelmien laatimisesta sekä jaksottamisesta muuten. (600/1997)

Esimerkki suunnitelman mukaisten poistojen perusteiden esittämisestä kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen liitteenä

Poistojen tekeminen aloitetaan käyttöönottokuukaudesta, ja ensimmäisen vuoden poisto tehdään tilikauden käyttökuukausia vastaavana osuutena koko vuoden poistoista.

Kuljetusvälineistä tehdään 4 vuoden poistoaikaa ja 30 %:n jäännösarvoa vastaava tasapoisto. Muihin omaisuusryhmiin kuuluvista hyödykkeistä poistot tehdään taloudellisen pitoajan mukaisina tasapoistoina seuraavasti:

Omaisuusryhmä	Pitoaika	Vuotuinen poistoprosentti	Jäännös-arvo %
Aineettomat hyödykkeet	5 vuotta	20 %	0 %
Rakennukset	30 vuotta	3,3 %	10 %
Rakennelmat	15 vuotta	6,6 %	0 %
Kevyet koneet ja laitteet	5 vuotta	20 %	0 %
Kalusteet	10 vuotta	10 %	0 %
Muut aineelliset hyödykkeet	5 vuotta	20 %	0 %

Vähäiset omaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 euroa, poistetaan kokonaisuudessaan hankintavuonna.

Esimerkki viraston poistosuunnitelmasta

Hyödykkeen nimi tai ryhmänimi	Hankinta-hinta (ei sisällä arvonlisäveroa)	Poistoaika	Jäännösarvo	Poistomenetelmä	Käyttöönotto kuukausi
Sorakuoppa xx	1.700.000		0	käytön mukaan	08.2001
Kiinteistö xx	10.392.000	30	0	tasapoisto	06.1999
Kiinteistön turvajärjestelmä, xx	300.000	15	0	tasapoisto	11.1999
Saab 9000 CD xx	40.000	5	12 000	tsasapoisto	12.2003
Tietokone xx	2.000	3	0	tasapoisto	03.2006
Toimitilan kalusteet xx	40.000	10	0	tasapoisto	01.2000

Tuotto- ja kululaskelman liitetietoja sekä tase-erittelyjä käsitellään jäljempänä tässä käsikirjassa.

4.6. Vaihto-omaisuuden hankinta ja luovutus

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 §:n 4 momentissa määritellään vaihto-omaisuus, 66 b §:ssä sen hankintameno ja 66 g §:ssä varainhoitovuoden päättyessä käytettävä varaston arvostusperuste seuraavasti:

66 §

Vaihto-omaisuutta ovat sellaisenaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet. (600/1997)

66 b §

Hankintameno on luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. (600/1997)

Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen hankintameno nähden, saadaan 1 momentissa säädetystä poiketa siten, että hankintameno on luetaan lisäksi siihen kohdistuva osuus hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvistä kiinteistä menoista. (600/1997)

Aktivoituun hankintameno on luetut hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet menot on voitava selvittää kustannuslaskennan tai -laskelmien avulla. (600/1997)

Kirjanpitoyksiköiden välinen hallinnan siirto kirjataan liikekirjanpidossa hyödykkeen kuluksi kirjaamatta olevan hankintamenon määräisenä sen jälkeen kun 66 f ja 66 g §:ssä tarkoitetut vähennykset on tehty siirtoajankohtaan asti. (1786/2009)

Valtiokonttori antaa tarkemmat määräykset omaisuuden hankintamenon määrittelystä. (600/1997)

66 g §

Varainhoitovuoden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, erotus on kuitenkin kirjattava kuluksi. (600/1997)

Hankinnat ja myynnit kirjataan juoksevasti tuotto- ja kululaskelman mukaisille tileille. Hankinnat kirjataan esim. aineiden ja tarvikkeiden tilille ja palkat palkkojen tilille. Tilinpäätöksessä vaihto-omaisuus inventoidaan ja kirjataan aine-, tarvike- ja tavaravarastojen sekä valmisteverastojen muutos.

Varaston arvo lasketaan aina arvonlisäverottomin hinnoin.

Tilikauden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai luovutushinta on tilikauden päättyessä hankintamenoa pienempi, on erotus kuitenkin kirjattava kuluksi (alimman arvon periaate).

Riippumatta siitä mitä edellä on sanottu, arvostetaan vastikkeetta luovutettavat sekä hintatuetut hyödykkeet hankintahintaan tai tätä alhaisempaan tilikauden päättymishetken todennäköiseen hankintamenuon. Tämä tehdään siitä huolimatta, että ne luovutetaan eteenpäin ilman maksua, eikä niistä siis ole tuloja odotettavissa, tai että tulot hintatuen johdosta ovat jälleenhankintahintaa alhaisemmat.

Keskeneräinen tuotanto arvostetaan hankintamenon suuruiseksi.

Vaihto-omaisuuden hankintamenu on siis sen tilikauden kulua, jona vaihto-omaisuus on luovutettu, kulutettu tai menetetty. Tilikauden päättyessä olevan vaihto-omaisuuden hankintamenuon on tilikauden kulua kuitenkin se osa, joka ylittää vastaavan vaihto-omaisuuden hankintaan tilikauden päättyessä tarvittavan hankintamenon tai maksullisessa toiminnassa siitä samana ajankohtana todennäköisesti saatavan luovutushinnan.

Vaihto-omaisuuden arvon alentuminen (epäkuranttius) voidaan ottaa huomioon seuraavasti: Epäkuranttia on se osa vaihto-omaisuudesta, jolle ei ole käyttöä näköpiirissä tai jolle ei ole ollut käyttöä pitkään aikaan. Aikaprospektiivinä voidaan hallinnonalasta riippuen käyttää esim. yhtä vuotta tai sitä pitempää ajanjaksoa. Kun epäkuranttius on todettu, epäkurantin omaisuuden arvo kirjataan liikekirjanpidossa kuluksi. Talousarviokirjanpitoon se ei vaikuta.

Varaston arvon muutos tilikauden aikana vaikuttaa tilikauden kulujen määrään siten, että varaston arvon pienentyminen lisää tilikauden kuluja ja varaston arvon kasvu vähentää tilikauden kuluja.

Esimerkki arvonlisäverottoman vaihto-omaisuusoston kirjausketjusta, kun osa varastosta todetaan epäkurantiksi

1. Varastossa on kaksi kappaletta myytäväksi tarkoitettuja hyödykkeitä á 10 € eli yhteensä 20 €.
Hyödykkeistä toinen todetaan myöhemmin epäkurantiksi.
2. Ostetaan 10 kappaletta myytäväksi tarkoitettuja hyödykkeitä á 10 € eli yhteensä 100 €.
3. Myydään 4 kappaletta hyödykkeitä á 20 € eli yhteensä 80 €.

Vaihto-omaisuuden jaksotus. Varaston arvo kirjataan tasetilille, epäkurantti varasto kuluksi ja varaston muutos tuotto- ja kululaskelmaan.

Varasto	määrä	á-hinta	yhteensä
varaston alkusaldo	2	10	20
ostot tilikaudella	10	10	100
myynnit tilikaudella	- 4	10	- 40
epäkurantti varasto	- 1	10	- 10
loppuvarasto	7	10	70

Liikekirjanpito

TaKP

	Rahoitus-tilit	Ostot	Maksullisen toiminnan tuotot	Vaihto-omaisuus-tilit	Varaston muutos	Talousarviotili
1.				(20)		
2.	100	100				100
3.	80		80			80
				50	50	
	20	100	80	70	50	100 80

	Tuotto- ja kulutili	Tuotot	Tasetili	Pääoma	Talousarvion yli-/ali-jäämätili
	80		(20)		100 80
Ostot	100		20	Pääoman siirrot	
Varaston muutos	50	Vaihto-omaisuus	70		
Tuottojäämä	30		30	Tuottojäämä	
	130 130		70 70		20

Yhteenvedo: Varaston muutoksen kirjauksen seurauksena tuotto- ja kululaskelma näyttää 30 euroa ylijäämää, kun taas talousarvion toteutumalaskelma näyttää 20 euroa alijäämää.

Esimerkki arvonlisäverollisen vaihto-omaisuusoston kirjausketjun kuvauksesta

- Ostetaan 10 kappaletta myytäväksi tarkoitettuja hyödykkeitä á 12,2 € eli yhteensä 122 € (sis. alv 22 %).
- Myydään 4 kappaletta hyödykkeitä á 24,4 € eli yhteensä 97,6 € (sis. alv 22 %).
- Vaihto-omaisuuden jaksotus. Varaston arvo kirjataan tasetilille ja varaston muutos tuotto- ja kululaskelmaan.

Varasto	määrä	á-hinta	yhteensä
varaston alkusaldo	0		
ostot tilikaudella	10		
myynnit tilikaudella	4		
varaston loppusaldo	6	10	60

Liikekirjanpito

TaKP

	Rahoitus-tilit	Ostot	Maksettu alv 22 %	Maksullisen toiminnan tuotot	Peritty alv 22 %	Talousarviotili
1	122	100	22			122
2	97,6			80	17,6	97,6
		100	22	80	17,6	
		Vaihto-omaisuus	Varaston muutos			
3		60	60			
	24,4	60	60			122 97,6

	Tuotto- ja kulutili	Tasetili	Talousarvion yli-/alijäämätili
	80 Tuotot	35,6 Tuotto-jäämä	122 97,6
Ostot	100	24,4 Pääoman siirrot	
Varaston muutos	60 Vaihto-omaisuus	60	
Maks. alv 22 %	22		
Peritty alv 22 %	17,6		
Tuotto-jäämä	35,6		
	157,6 157,6	60 60	24,4

Esimerkki valmistusprosessissa tarvittavien hyödykkeiden vaihto-omaisuuskirjauksesta / Jalostustoiminta tekemättä.

- Ostetaan käteisellä 200 kpl aineita ja tarvikkeita á 61 € eli yhteensä 12 200 € (sis. alv 22 %).
- Kirjataan aine- ja tarvikevaraston muutos (varaston alkusaldo 0 kpl).

Varasto	Määrä	á-hinta	yhteensä
varaston alkusaldo	0		
ostot tilikaudella	200		
myynnit / käytöt tilikaudella	0		
varaston loppusaldo	200	50	10 000

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2.	1509 Muut aineet ja tarvikkeet		10 000	
2.	4090 Aine-, tarvike- ja tavaravarastojen lisäys (-) tai vähennys (+)			10 000

Esimerkki valmistusprosessissa tarvittavien hyödykkeiden vaihto-omaisuuskirjauksesta / Jalostustoimintaa tehty (puolivalmiste- ja valmisteverastot)

Valmiiden tuotteiden varaston arvo sisältää valmistusprosessin mukaiset muuttuvat kulut (esimerkissä verottomat aine- ja tarvikemenot á 50 € sekä standardikustannuslaskennan mukaisen työn osuuden á 20 €).

1. Ostetaan käteisellä 300 kpl aineita ja tarvikkeita á 61 € eli yhteensä 18 300 € (sis. alv 22 %).
2. Edellä ostetuista tarvikkeista käytetään 200 kpl valmistustoimintaan.
3. Valmiita tuotteita myydään 160 kpl.
4. Kirjataan valmiste- ja puolivalmisteverastojen muutokset (varastojen alkusaldot 0 kpl).

Valmisteverasto	Määrä	á-hinta	yhteensä
varaston alkusaldo	0		
ostot tilikaudella	300	50	15 000
valmistus tilikaudella	200		
myynnit tilikaudella	160		
valmisteveraston loppusaldo	40	70	2 800
puolivalmisteveraston loppusaldo	100	50	5 000

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4.	1509 Muut aineet ja tarvikkeet		5 000	
4.	4090 Aine-, tarvike- ja tavaravarastojen lisäys (-) tai vähennys (+)			5 000
4.	1520 Valmiit tuotteet		2 800	
4.	4600 Valmisteverastojen lisäys			2 800

Esimerkki ulkopuolelta ostettujen edelleen sellaisinaan luovutettavaksi tarkoitettujen tavaroiden oston kirjauksesta.

1. Ostetaan käteisellä 200 kpl aineita ja tarvikkeita á 61 € eli yhteensä 12 200 € (sis. alv 22 %).
2. Kirjataan varaston muutos (alkuvarasto 0 kpl, loppuvarasto 40 kpl).

Varasto	Määrä	á-hinta	yhteensä
varaston alkusaldo	0		
ostot tilikaudella	200		
myynnit tilikaudella	160		
varaston loppusaldo	40	50	2 000

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2.	1521 Valmiit tavarat		2 000	
2.	4090 Aine-, tarvike- ja tavaravarastojen lisäys (-) tai vähennys (+)			2 000

Huom! Ulkopuolelta hankittujen, edelleen sellaisinaan luovutettavaksi tarkoitettujen tavaroiden varaston arvo kirjataan aina tilille 1521 Valmiit tavarat sekä varaston muutos aina toiminnasta aiheutuviin kuluihin tililajiin 409 Aine-, tarvike- ja tavaravarastojen muutos.

4.6.1 Keskeneräinen tuotanto

Vaihto-omaisuuteen kuuluu valmiiden suoritteiden lisäksi varainhoitovuoden päättyessä keskeneräisenä oleva tuotanto. Keskeneräiset tuotteet voivat olla niin aineellisia (tavarat) kuin aineettomiakin keskeneräisiä suoritteita (esim. itsenäisen kokonaisuuden muodostavista työsuorituksista koostuvat palvelut).

Hankkeet (eli projektit) ovat erityinen suoritteiden ryhmä keskeneräisessä tuotannossa. Niille on tunnusomaista, että ne on erikseen suunniteltu, järjestetty ja rahoitettu. Esimerkiksi varainhoitovuoden päättyessä kesken oleva tutkimusprojekti, joka muodostaa itsenäisen, suuruudeltaan merkittävän kokonaisuuden sitoen paljon pääomaa ja jonka valmistumisajankohta voidaan todeta, sisällytetään keskeneräiseen tuotantoon. Sitä vastoin valmisteilla olevia tavanomaisia päätöksiä tai muita vastaavia hallinnollisia suoritteita, jotka ovat enimmäkseen massasuoritteita, ei lueta keskeneräiseen tuotantoon, vaan niiden tuottamisesta aiheutuneet menot kirjataan toiminnan kuluiksi.

Hankkeiden kirjanpidollisessa käsittelyssä noudatetaan lähtökohtaisesti samoja käsittelysääntöjä kuin muunkin vaihto-omaisuuden hankintamenon ja myyntitulon käsittelyssä.

Hankkeiden menojen kirjauksen talousarviokirjanpidossa ao. talousarvioltilille ratkaisee tuotantontekijän vastaanottoajankohta.

Liikekirjanpidossa menot kirjataan tilikauden aikana suoriteperustetta noudattaen juoksevasti asianomaisille kulutileille samalla tavalla kuin vaihto-omaisuushankinnat yleensäkin, esimerkiksi aineiden ja tarvikkeiden tai palkkojen tileille. Tilinpäätöksessä keskeneräiset hankkeet inventoidaan ja aktivoidaan taseeseen keskeneräisiin tuotteisiin. Samalla oikaistaan tuotto- ja kululaskelmaa kirjaamalla vastaava määrä kulun vähennykseksi tilille 4600 Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+).

Hankkeiden tulot kirjataan talousarviokirjanpidossa tilille 600 Talousarvioltilille kirjaamista odottavat tulot. Suoritteen luovuttamisen jälkeen hankkeen tulo siirretään ao. talousarvioltilille.

Liikekirjanpidossa ennen suoritteen luovuttamista saadut tulot kirjataan saatuihin ennakoihin, joista ne kirjataan suoritteen luovuttamisen jälkeen tuotoiksi.

Edellä selostetuista pääsäännöistä on kuitenkin kaksi poikkeusta: yhteisrahoitteiset hankkeet sekä maksullisen toiminnan laajat, useista vaiheista koostuvat hankkeet.

4.6.1.1 Yhteisrahoitteiset hankkeet

Yhteisrahoitteisessa hankkeessa hankkeen toteuttava kirjanpitoyksikkö valmistaa suoritteen, jonka valmistuskustannuksista yhteistyökumppanit eli rahoittajat maksavat osan. Rahoittajina voivat olla muut kirjanpitoyksiköt tai talousarviotalouden ulkopuoliset tahot. Rahoittaja ei saa rahoitukselleen mitään välitöntä vastiketta eli kyseessä ei ole maksullinen toiminta. Rahoittajan rahoitusosuus on näin ollen luonteeltaan avustus.

Lähemmin yhteisrahoitteisten hankkeiden kirjanpidollista käsittelyä on selostettu toisaalla tässä käsikirjassa.

4.6.1.2 Maksullisen toiminnan laajat, useista vaiheista koostuvat hankkeet

Talousarvioasetuksen 5 b §:ssä säädetyin edellytyksin voidaan maksullisen toiminnan hankkeen tuloista kohdentaa talousarvioon (budjetoida) tuloksi hankkeen luovutuksen vaihetta tai valmistusastetta vastaava osuus kokonaistulosta. Menettelyä kutsutaan osakohdennukseksi. Osakohdentaminen vastaa teknisesti kirjanpitolain mukaista osatuloutusta.

Osakohdennusmenettelyn käytön edellytykset: budjetointi ja talousarviokirjanpito

Talousarvioasetuksen 5 b §:ssä osakohdentamisesta ja sen käytön edellytyksistä on säädetty seuraavasti:

Tuotannontekijän hankinnasta aiheutuva meno tai suoritteiden luovutuksesta kertyvä tulo kohdennetaan talousarviossa kokonaisuudessaan sille varainhoitovuodelle, jona tuotannontekijä vastaanotetaan tai suorite luovutetaan. (19.12.2002/1175)

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä voidaan laajuudeltaan merkittävässä ja eri vaiheista koostuvan suoritteiden luovutuksesta kertyvästä tulosta kohdentaa varainhoitovuoden tuloksi luovutuksen vaihetta tai suoritteiden valmistusastetta vastaava osa. Suoritteesta varainhoitovuodelle kertyvän erilliskatteen tulee tällöin olla luotettavalla tavalla ennakoitavissa. (19.12.2002/1175)

Talousarvioasetuksen 5 b § koskee kohdentamista budjetoinnissa. Pykälä antaa mahdollisuuden budjetoida säädetty edellytykset täyttävät hankkeet joko suoriteperusteella (1. momentti) tai osakohdennetusti eli luovutuksen vaiheen tai suoritteiden valmistusasteen perusteella (2. momentti).

Talousarviokirjanpidossa on noudatettava valittua budjetointitapaa. Esimerkiksi 1. momentin mukaisesti suoriteperusteisesti budjetoitujen hankkeiden seuraavana varainhoitovuotena kertyviä tuloja ei enää kirjanpitovaiheessa voida osakohdentaa kuluvalle varainhoitovuodelle, vaikka hankkeet luonteensa puolesta sinällään täyttäisivät osakohdentamisen käytön edellytykset.

Talousarvioasetuksen 5 b §:n mukaan osakohdennusmenettelyn käytön edellytykset ovat seuraavat:

1. Kyse on maksullisen toiminnan hankkeesta.
2. Hanke on laajuudeltaan merkittävä.
3. Hanke koostuu eri vaiheista.
4. Varainhoitovuodelle kohdentuva erilliskate on luotettavasti ennakoitavissa.

Osakohdentaminen on sallittu vain maksullisen toiminnan hankkeissa. Tämä ilmenee säännöksen sanamuodosta ("... suoritteiden luovutuksesta kertyvästä tulosta ..."). Viranomaisyönä vastikkeetta toteutettaviin hankkeisiin ei liity tuloja. Yhteisrahoitteisiin hankkeisiin ei puolestaan liity suoritteiden luovutusta tuloja vastaan yhteistyökumppanina olevalle rahoittajalle.

Vaatus **hankkeen merkittävästä laajuudesta** koskee sekä hankkeen menoja että tuloja. Menojen ja tulojen merkittävyys arvioidaan suhteessa hankkeen rahoittamiseen käytettävän talousarviomomentin kokonaismenoihin ja – tuloihin. Mikäli hankkeesta kertyvä tulo ei ole merkittävä, ei osakohdennusmenettelyn käyttö ole tarkoituksenmukaista, koska menettelyn tarkoituksena on estää määrärahan loppuminen laajan hankkeen menojen ja tulon eriaikaisen kertymisen vuoksi.

Vaatus hankkeen merkittävästä laajuudesta koskee myös hankkeen kesto. Varainhoitovuoden taloudellisen tuloksen laskemisen näkökulmasta osakohdennusmenettely on perusteltavissa, kun suoritteiden tuottaminen kestää tyypillisesti niin pitkän ajan, että suoritteiden valmistuksen aloittamis- ja päättymispäivät ajoittuvat eri varainhoituvuosille. Talousarvioasetuksen 5 b §:n 2 momentissa tarkoitettut hankkeet ovat toisin sanoen ns. pitkäaikaishankkeita. Hankkeen keston ei tarvitse ylittää vuotta, mutta valmistusajan tulee yleensä olla vähintään kuusi kuukautta.

Osakohdennusmenettelyn edellytyksenä on myös, että **hanke koostuu eri vaiheista**. Hanke voi ensinnäkin käsittää useita samanlaisia hyödykkeitä, jotka valmistuvat eri aikaan mutta jotka luovutetaan asiakkaalle vasta koko hankkeen valmistuttua. Esimerkiksi rakentamishankkeessa voidaan sopia useiden samanlaisten rakennusten rakentamisesta hankkeen kuitenkin muodostaessa kokonaisuuden, joka luovutetaan asiakkaalle käyttöön otettavaksi vasta viimeisen rakennuksen valmistuttua. Hanke voi myös olla laajuudeltaan merkittävä

yksittäinen hyödyke, esimerkiksi tutkimushanke, jonka valmistumisen etenemisessä on selvästi erotettavissa eri vaiheita. Nämä vaiheet tulee määritellä hankesuunnitelmassa, johon myös hankkeen etenemisen seuranta perustuu.

Hankkeen erilliskatteen luotettavan ennakoitavuuden vaatimus tarkoittaa käytännössä, että hankkeen luovutushinta on sovittu tilaajan kanssa kiinteänä tai kiinteästi esimerkiksi hankkeen kustannusten perusteella määräytyvänä korvauksena. Luovutushinnan maksaminen perustuu yleensä tilaajan kanssa sovittuun maksuerätaulukkoon. Lisäksi erilliskatteen luotettavan ennakoitavuuden vaatimus tarkoittaa, että hankkeen luovutustulon ohella myös hankkeesta aiheutuvien menojen tulee olla luotettavalla tavalla ennakoitavissa. Käytännössä hankkeesta, johon osakohdennusmenettely on sovellettavissa, tulee laatia hankesuunnitelma, jossa hankkeen menot ja tulo sekä niiden syntyminen ajoittuminen on ennakoitu. Hankkeen menojen ja tulon seurannan tulee perustua hankeseurantaan.

Liikekirjanpito

Jos hankkeesta kertyvien tulojen kohdentamisperusteeksi on valittu osakohdennus, liikekirjanpidon jaksotusperusteena on käytettävä vastaavaa perustetta. Talousarviokirjanpidon kohdentamisperusteen ja liikekirjanpidon jaksotusperusteen on toisin sanoen vastattava toisiaan. Tästä on säädetty talousarvioasetuksen 66 f §:n 2 momentissa:

Jos laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvästä tulosta on valtion talousarviossa 5 b §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla kohdennettu varainhoitovuoden tuloksi luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa, suoritteen luovutus tulee kirjata liikekirjanpidossa tuotoksi luovutuksen vaiheen tai valmistusasteen perusteella. Kirjanpitoyksikön tulee noudattaa samaa perustetta kaikkien tässä momentissa tarkoitettujen tulojen kirjaamisessa tuotoiksi. (1786/2009)

Tulon ja tuoton kirjaaminen osakohdennusmenettelyssä

Osakohdentaminen voidaan tehdä joko hankkeen luovutuksen vaiheen tai valmistusasteen perusteella. Hankkeen luovutuksen vaihetta tai valmistusastetta varainhoitovuoden päättyessä vastaava osa hankkeen kokonaistulosta kirjataan talousarviokirjanpidossa varainhoitovuoden talousarviotuloksi ja liikekirjanpidossa tuotoksi. Esimerkiksi laajan, useista osaprojekteista koostuvan tutkimushankkeen sopimuksen mukaisesta luovutushinnasta kirjataan tuloksi ja tuotoksi varainhoitovuoden päättymiseen mennessä valmistuneita osaprojekteja vastaava osa.

Valmistusastetta vastaava osa on mahdollista määrittää kolmella eri tavalla:

1. Ennakoidaan hankkeen toteutuvat kokonaismenot (kuten aine- ja tarvikemenot, ali-hankintamenot sekä henkilöstömenot) ja kirjataan hankkeen kokonaistulosta varainhoitovuoden tuloksi ja tuotoksi varainhoitovuonna toteutuneiden menojen ja ennakoitujen kokonaismenojen suhdetta vastaava osuus. Valmistusastetta määritettäessä sekä hankkeen varainhoituvuosittain toteutuneisiin menoihin että ennakoituihin kokonaismenoihin luetaan johdonmukaisesti joko talousarvioasetuksen 66 b §:n 1 momentissa tarkoitettut hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot tai lisäksi talousarvioasetuksen 66 b §:n 2 momentissa tarkoitettu osuus hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvistä kiinteistä menoista.

Hankkeen kustannusarvion muuttuessa menojen ylitys on otettava huomioon osakohdennuksessa. Esimerkiksi, kun hankkeen alkuperäinen kustannusarvio ja (omakustannusarvoinen) myyntihinta ovat 1000 euroa ja ensimmäisenä varainhoitovuotena toteutuneet menot ovat olleet 200 euroa, hankkeen kokonaistulosta on kirjattu ao. varainhoitovuoden tuloksi 20 %. Jos toisen varainhoitovuoden päätyttyä hankkeen tarkistetuiksi kokonaismenoiksi arvioidaankin 1500 euroa ja toisena varainhoitovuonna toteutuneet menot ovat 100 euroa, jolloin kumulatiivisesti toteutuneet kokonaismenot ovat 300 euroa, ei hankkeen kokonaistulosta voida kirjata toisen varainhoitovuoden tuloksi mitään, koska jo aiemmin tuloksi kirjattu osuus vastaa tarkistetun kustannusarvion perusteella kohdennettavissa olevaa määrää eli 20 %:a hankkeen kokonaistulosta.

- Ennakoidaan jonkin keskeisen tuotannon tekijän (esim. työ) hankkeen valmiiksi saamiseksi tarpeellinen kokonaismäärä (esimerkiksi työpäivät) ja määritetään valmistusaste kunakin varainhoitovuoden lopussa suhteuttamalla siihen mennessä käytetty tuotannon tekijämäärä ennakoituun kokonaismäärään.
- Määritetään varainhoitovuosittain hankkeen fyysinen valmistusaste valmistusvaiheita kuvaavien eri tekijöiden avulla ja kirjataan varainhoitovuoden tuloksi fyysistä valmistusastetta vastaava osuus. Esimerkiksi tutkimushanketta koskevassa suunnitelmassa voidaan kuvata sen osavaiheet, ja tutkimushankkeesta saatava kokonaistulo kohdennetaan eri varainhoitovuosien tuloiksi ja tuotoiksi kunkin varainhoitovuoden loppuun mennessä valmistuneiden tutkimushankkeen osavaiheiden perusteella.

Osakohdennus tehdään tilinpäätöksen yhteydessä. Hankkeesta saatavan kokonaistulon osakohdennus on laskentateknisesti mahdollista tehdä myös tilikauden aikana. Edellytyksenä on tällöinkin, että hankkeesta kertyvä erilliskate kyetään ennakoidaan luotettavalla tavalla sekä että hankkeen vaihe tai valmistusaste kyetään selvittämään asianmukaisesti jokaisen osakohdennuskirjauksen yhteydessä.

Kirjausperiaatteet

Jäljempänä olevissa taulukoissa on esitetty osakohdennukseen liittyvät kirjaukset periaatteellisella tasolla erikseen sekä talousarviokirjanpidossa että liikekirjanpidossa.

Talousarviokirjanpito:

Varainhoitovuoden aikana	Osakohdennuskirjaukset tilinpäätöksen yhteydessä
Keskeneräisestä hankkeesta saadut maksut kirjataan tilille 600 Talousarvioon kirjaamista odottavat tulot.	Siirretään saadut maksut hankkeen vaihetta tai valmistusastetta vastaavilta osin tililtä 600 ao. talousarviotilille. Toisaalta kirjataan tuloksi talousarviotilille myös se osa hankkeen vaihetta tai valmistusastetta vastaavasta tulosta, josta ei vielä ole saatu maksua. Tässä kirjauksessa vastatilinä käytetään tiliä 640 Osakohdennetut talousarviotulot.

Liikekirjanpito:

Varainhoitovuoden aikana	Osakohdennuskirjaukset tilinpäätöksen yhteydessä
Keskeneräisestä hankkeesta saadut maksut kirjataan tilille 2560 Saadut hankintaennakot, jos hankkeen arvioidaan valmistuvan viimeistään varainhoitovuotta seuraavana vuonna. Muussa tapauksessa saatu ennako kirjataan tilille 2499 Muut pitkäaikaiset velat.	Tehdään hankkeen vaihetta tai valmistusastetta vastaavan tulon osalta kirjaus per xxx Hankesaamiset an 30xx Maksullisen toiminnan tuotot. Tämä kirjaus sisältää hankkeen vaihetta tai valmistusastetta vastaavan tuoton myös siltä osin kuin siitä ei ole saatu maksua. Hankesaamisten tilinä käytetään joko lyhytaikaisten hankesaamisten tiliä tai pitkäaikaisten hankesaamisten tiliä riippuen siitä, valmistuuko hanke viimeistään varainhoitovuotta seuraavan vuoden aikana vai vasta myöhemmin.
Hanketta varten tehdyt tuotannon tekijöiden hankinnat kirjataan ao. 4-alkuisille kulutileille.	Tuotannon tekijöiden hankintamenoista kirjataan kuluiksi se osa, joka vastaa hankkeen vaihetta tai valmistusastetta. Loppuosaa hankintamenoista aktivoidaan.

Hankkeen valmistumista edeltävän varainhoitovuoden tilinpäätöksessä siirretään ennakot, jotka on kirjattu tilille 2499 Muut pitkäaikaiset velat, tilille 2560 Saadut hankintaennakot. Vastaava kirjaus tehdään pitkä- ja lyhytaikaisten hankesaamisten tilien välillä.

Varainhoitovuoden tasetta laadittaessa nettoutetaan hankesaamisten ja muiden pitkäaikaisten velkojen ja saatujen hankintaennakoiden tilit hankkeittain keskenään. Käytännössä nettouttaminen tehdään päättämällä hankesaamisten tilin nettokertymä hankkeittain muiden pitkäaikaisten velkojen/saatujen hankintaennakoiden tilille silloin, kun hankkeen osalta ao. velkatilin tilin saldo on hankesaamisten tilin saldoa suurempi. Päinvastaisessa tapauksessa päätetään hankkeen osalta ao. velkatilin saldo hankesaamisten tilille. Nettoutuskirjaukset puretaan varainhoitovuoden alussa.

4.6.1.3 Kirjausesimerkit

Esimerkki: Laajan, useista vaiheista koostuvan suoritteen kirjaukset (suoriteperuste)

Virastolla X on meneillään pitkäaikainen vaihto-omaisuushanke, josta on aiheutunut varainhoitovuoden N aikana palkkamenoja 10 000 euroa sekä aine- ja tarvikemenoja 1 000 euroa. Lisäksi on ostettu ulkopuolisia palveluja 2 000 eurolla. Asiakkaalta saadaan 12 200 euron maksusuoritus. Suorite ei ole ennen tilikauden päättymistä valmis luovutettavaksi. (Esimerkin yksinkertaistamiseksi palkkojen sivukuluja ei ole esitetty.)

A. Kirjaukset valmistuksen aikana (varainhoitovuosi N)

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.21	10 000	
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	xx.xx.21	1 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	220	
4399 Muut ulkopuoliset palvelut	xx.xx.21	2 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	440	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			13 660
2560 Saadut hankintaennakot	600		10 000
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600		2 200
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		12 200	

B. Tilinpäätöskirjaukset

Tilinpäätöksen yhteydessä keskeneräinen hanke aktivoidaan taseeseen. Tässä tapauksessa hankintameno on luettu ainoastaan suoritteen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. Varaston arvo lasketaan arvonlisäverottomin hinnoin. Hankeseurannan mukaan varainhoitovuonna N syntyneet suoritteen valmistuksen arvonlisäverottomat muuttuvat menot ovat 13 000 euroa (10 000 + 1 000 + 2 000).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1519 Muut keskeneräiset tuotteet		13 000	
4600 Valmisteverastojen lisäys			13 000

C. Valmistus jatkuu seuraavana varainhoitovuonna (N+1).

Seuraavan varainhoitovuoden aikana valmistuksesta aiheutuu hankeseurannan mukaan lisää palkka-, aine- ja tarvikemenoja 5 000 euroa, jotka kirjataan juoksevasti ja aktivoidaan taseeseen samalla tavalla kuin kohdissa A ja B on esitetty varainhoitovuoden N osalta.

D. Kun suorite valmistuu, sen hankintameno siirretään keskeneräisistä tuotteista valmiiden tuotteiden ryhmään. Tämä kirjaus on tarpeen vain, mikäli suoritteen valmistuminen ja luovuttaminen ajoittuvat eri tilikausille. Alla esitetty kirjaus olisi tarpeen mikäli tämän esimerkin hanke luovutettaisiin tilaajalle myöhemmin kuin varainhoitovuonna N+1.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1520 Valmiit tuotteet		18 000	
1519 Muut keskeneräiset tuotteet			18 000

E. Suoritteen luovutus

Suorite luovutetaan asiakkaalle ja lähetetään lasku 10 000 euroa (+ alv 22 %). Kirjataan myynti suoriteperusteella tuloksi.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
3012 Tuotot elinkeinoelämältä	xx.xx.21		10 000
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 200
1700 Myyntisaamiset (T)		12 200	

Kun suorite luovutetaan, kirjataan sitä vastaava varastonmuutos. Samalla kirjataan liikekirjanpidon tuotoksi ja talousarviotuloksi varainhoitovuonna N saatu ennakkomaksu. Tässä on varaston vähennys kirjattu keskeneräisen tuotannon vähennykseksi tilille 1519, koska hanke valmistuu samana vuonna kuin se luovutetaan.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1519 Muut keskeneräiset tuotteet			18 000
4600 Valmisteverastojen vähennys		18 000	
2560 Saadut hankintaennakot	600	10 000	
3012 Tuotot elinkeinoelämältä	xx.xx.21		10 000
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600	2 200	
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 200

Esimerkki: Laajan, useista vaiheista koostuvan maksullisen suoritteen kirjaukset, kun suoritteen luovutuksesta kertyvä tulo kohdennetaan talousarviossa varainhoitovuoden tuloksi luovutuksen vaiheen tai valmistusasteen perusteella (osakohdennus)

Toteutetaan maksullisena palvelutoimintana kolmivuotinen hanke, joka koostuu useista vaiheista. Hanke täyttää laajuudeltaan talousarvioasetuksen 5 b §:n 2 momentissa säädetty edellytykset hankkeen vaiheen tai valmistusasteen mukaiselle kohdentamiselle. (Esimerkin yksinkertaistamiseksi palkkojen sivukuluja ei ole esitetty.)

Esimerkin hankkeen tulo kohdennetaan talousarviolille tuloksi ja liikekirjanpitoon tuotoksi fyysisen valmistusasteen perusteella. Vaihtoehtoinen tapa olisi tehdä kohdennus hankkeen arvioitujen kokonaismenojen ja kunkin varainhoitovuoden päättymiseen mennessä toteutuneiden menojen perusteella.

Hankesuunnitelman mukaan hankkeen kokonaistulo ja erillismenot kertyvät hanketta toteutettaessa varainhoitovuosina N, N+1 ja N+2 seuraavasti:

Hankesuunnitelma	N	N+1	N+2	Yhteensä
Arvonlisäverottomat tulot (maksusuoritukset)	14 170	18 530	21 800	54 500
Arvonlisäverottomat erillismenot	11 640	15 000	18 000	44 640
Erilliskate	2 530	3 530	3 800	9 860
Valmistusaste varainhoitovuoden päättyessä, %	26 %	60 %	100 %	
Arvonlisäverotulot	3 117	4 077	4 796	11 990
Menoihin sisältyvät arvonlisäverot	360	1 760	2 200	4 320

Alla olevaan taulukkoon on koottu hankkeen todellista toteutumista koskevia tietoja esimerkin seuraamisen helpottamiseksi.

Hankesuunnitelma	N	N+1	N+2	N+3	Yhteensä
Toteutunut valmistusaste varainhoitovuoden päättyessä %	26 %	55 %	100 %		
Tilaaajalta saadut arvonlisäverottomaat maksusurituks	14 170	18 530	0	21 800	54 500
Osakohdennetut valmistusvaiheen mukaiset tulot	14 170	15 805	20 525	0	54 500

A. Varainhoitovuosi N (Hankkeen toteutuneet menot vastaavat hankesuunnitelmaa.)

Maksetaan hankkeen palkkoja 10 000 euroa ja tarvikelasku 1 640 euroa (+alv 22 %). Saadaan tilaaajalta maksusuoritus 14 170 euroa (+alv 22 %).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.21	10 000	
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	xx.xx.21	1 640	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	360	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			12 000
2499 Muut pitkäaikaiset velat	600		14 170
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600		3 117
1910 Yleiset maksuliiketuototilit (T)		17 287	

B. Tilinpäätös varainhoitovuodelta N

Hankkeen arvioidaan valmistuvan varainhoitovuonna N+2. Todetaan, että hankkeen valmistusaste vastaa suunniteltua ja että myös syntyneet menot ja osakohdennetut tulot ovat suunnitelman mukaiset. Kirjataan tilaajan maksusuoritus talousarviotuloksi ja liikekirjanpitoon tuotoksi. Liikekirjanpidossa tuottokirjauksen vastatilinä käytetään saamisen tiliä 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset, ts. saatu maksusuoritus jätetään tässä tapauksessa kokonaisuudessaan myös saatujen ennakoiden tilille. Samalla kirjataan lopulliselle talousarviokirjanpidon tilille talousarviotuloksi kirjattavaa osuutta vastaava arvonlisävero. Toteutuneita menoja ei ole tarpeen aktivoida, koska kaikki menot on käytetty suoritteiden valmistamiseen.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset	600	14 170	
3002 Tuotot elinkeinoelämästä	xx.xx.21		14 170
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600	3 117	
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		3 117

Osakohdennetut tuotot esitetään tuotto- ja kululaskelmassa tavanomaiseen tapaan. Tasetta laadittaessa nettoutetaan tilien 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset ja tilin 2499 Muut pitkäaikaiset velat nettokertymät käsiteltävän hankkeen osalta päättämällä tilin 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset nettokertymä tilille 2499 Muut pitkäaikaiset velat.

Tase ennen nettoutusta, mutta osakohdennuskirjausten jälkeen:

LKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset	14 170	
2499 Muut pitkäaikaiset velat		14 170

Nettoutuskirjaus

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset			14 170
2499 Muut pitkäaikaiset velat		14 170	

Nettoutuksen jälkeen ei tileille 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset ja 2499 Muut pitkäaikaiset velat jää hankkeen osalta saldoa taseeseen.

C. Varainhoitovuosi N+1 (Hankkeesta saadut maksusuoritukset ovat suuremmat kuin hankesuunnitelman mukaan vuonna N+1 kertyvä tulo.)

Tilinavauksessa varainhoitovuoden N tilinpäätöksen yhteydessä tehty nettoutuskirjaus puretaan vastakaisella kirjausviennillä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset		14 170	
2499 Muut pitkäaikaiset velat			14 170

Tarkistetun arvion mukaan hankkeen luovutuksen arvioidaan siirtyvän varainhoitovuoteen N+3.

Maksetaan alihankintalasku 8 000 euroa (+alv 22 %) sekä palkkoja 7 000 euroa. Saadaan tilaajalta maksusuoritus 18 530 euroa (+alv 22 %).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.21	8 000	
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.21	7 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	1 760	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			16 760
2499 Muut pitkäaikaiset velat	600		18 530
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600		4 077
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		22 607	

D. Tilinpäätös varainhoitovuodelta N+1

Todetaan, että hankkeen valmistusaste on 55 %. Tämä ei vastaa hankesuunnitelmaa 60. Näin ollen saaduista maksusuorituksista voidaan varainhoitovuodelle tulouttaa 55 %:n valmistusastetta vastaava osuus eli 15 805 euroa ($54500 \times 0,55 = 29975 - 14170$). Tuloutettavaa osuutta vastaava arvonlisävero on 3 477. Tilille 600 jää saldoa 3 325 euroa, josta saatujen ennakoiden veroton osuus on 2 725.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset	600	15 805	
3002 Tuotot elinkeinoelämältä	xx.xx.21		15 805
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600	3 477	
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		3 477

Taseen laatimisen yhteydessä nettoutetaan jälleen tilien 2499 Muut pitkäaikaiset velat ja tilin 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset saldot keskenään kyseessä olevan hankkeen osalta päättämällä tilin 1608 saldo tilille 2499.

Tase ennen nettoutusta, mutta osakohdennuskirjausten jälkeen (luvuissa mukana varainhoitovuoden alkusaldot ja kertymät):

LKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset	29 975	
2499 Muut pitkäaikaiset velat		32 700

Nettoutuskirjaus

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset			29 975
2499 Muut pitkäaikaiset velat		29 975	

Nettoutuksen jälkeen taseessa näkyy tilin 2499 Muut pitkäaikaiset velat saldona hankkeen osalta 2 725 euroa.

E. Varainhoitovuosi N+2 (Hankkeen valmistusaste on suurempi kuin hankkeesta kertyneet ennakkomaksut.)

Tilinavauksessa varainhoitovuoden N+1 tilinpäätöksen yhteydessä tehty nettoutuskirjaus puretaan vastakkaisella kirjausviennillä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset		29 975	
2499 Muut pitkäaikaiset velat			29 975

Maksetaan hankkeen palkkoja 8 000 euroa ja tarvikelasku 10 000 euroa (+alv 22 %). Hanke valmistuu varainhoitovuoden aikana, mutta hankkeen loppuselvityksen teko ja suoritteiden luovutus siirtyvät varainhoitovuodelle N+3. Tämän vuoksi tilaajalta ei voida laskuttaa hankkeen viimeistä maksuerää.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.21	8 000	
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	xx.xx.21	10 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.19	2 200	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			20 200

F. Tilinpäätös varainhoitovuodelta N+2

Siirretään tilin 2499 Muut pitkäaikaiset velat saldo tilille 2560 Saadut hankintaennakot ja tilin 1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset saldo tilille 1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset.

Todetaan hankkeen valmistusasteeksi 100 %. Kirjataan talousarviokirjanpidon tilin 600 saldo tuloksi toimintamenomomentille ja arvonlisäverotuottomomentille. sekä tuotoksi liikekirjanpitoon. Lisäksi kirjataan talousarviotuloksi ja liikekirjanpidon tuotoksi hankkeen fyysisen valmistusasteen perusteella laskuttamatta oleva loppuerä 21 800 euroa. Tulokirjauksen vastaviennissä käytetään talousarviokirjanpidossa tiliä 640 Osakohdennetut talousarviotulot.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2499 Muut pitkäaikaiset velat		32 700	
2560 Saadut hankintaennakot			32 700
1608 Pitkäaikaiset hankesaamiset			29 975
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset		29 975	
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset	600	2 725	
3002 Tuotot elinkeinoelämästä	xx.xx.21		2 725
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600	600	
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		600
3002 Tuotot elinkeinoelämästä	xx.xx.21		21 800
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset	640	21 800	

Taseen laatimisen yhteydessä nettoutetaan jälleen tilien 2560 Saadut hankintaennakot ja tilin 1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset saldot keskenään kyseessä olevan hankkeen osalta.

Tase ennen nettoutusta, mutta osakohdennuskirjausten jälkeen (luvuissa mukana varainhoitovuoden alkusaldot ja kertymät):

LKP-tili	Debet	Kredit
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset	54 500	
2560 Saadut hankintaennakot		32 700

Tässä tapauksessa nettoutus tehdään päättämällä tilin 2560 Saadut hankintaennakot saldo tilille 1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset.

Nettoutuskirjaus

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset			32 700
2560 Saadut hankintaennakot		32 700	

G. Varainhoitovuosi N+3 (Hankkeen päättämiseen liittyvät kirjaukset)

Tilinavauksessa varainhoitovuoden N+2 tilinpäätöksen yhteydessä tehty nettoutuskirjaus puretaan vastakkaisella kirjausviennillä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset		32 700	
2560 Saadut hankintaennakot			32 700

Tilaaja maksaa loppuselvityksen yhteydessä 10 000 euroa (+alv 22 %). Maksusuoritusta ei kirjata talousarviokirjanpitoon varsinaiselle talousarviomomentille, koska maksua vastaava määrä on kirjattu talousarvioletuloksi jo varainhoitovuonna N+2. Talousarviokirjanpidon tilinä käytetään tiliä 640 ja liikekirjanpidossa tiliä 2560 Saadut hankintaennakot.

Luovutetaan suorite tilaajalle. Saadaan tilaajalta maksusuoritus 11 800 euroa (+alv 22 %). Maksusuoritus kirjataan liikekirjanpidossa tilille 2560 Saadut hankintaennakot. Maksua ei kirjata 3-alkuiselle tuottotilille, koska maksua vastaava summa on kirjattu liikekirjanpidon tuotoksi valmistusasteen perusteella jo varainhoitovuonna N+2. Talousarviokirjanpidon tilinä käytetään liikekirjanpidon hankintaennakoiden tilin kanssa tiliä 640. Tällöin tilin 640 saldo nollautuu.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2560 Saadut hankintaennakot	640		10 000
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 200
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		12 200	
2560 Saadut hankintaennakot	640		11 800
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		2 596
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		14 396	

Taseen laatimisen yhteydessä nettoutetaan tilien 2560 Saadut hankintaennakot ja tilin 1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset saldot keskenään kyseessä olevan hankkeen osalta päättämällä tili 1738 tilille 2560.

Tase ennen nettoutusta, mutta osakohdennuskirjausten jälkeen (luvuissa mukana varainhoitovuoden alkusaldot ja kertymät):

LKP-tili	Debet	Kredit
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset	54 500	
2560 Saadut hankintaennakot		32 700

Nettoutuskirjaus

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1738 Lyhytaikaiset hankesaamiset			54 500
2560 Saadut hankintaennakot		54 500	

Nettoutuksen jälkeen ei tileille 1738 ja 2560 jää hankkeen osalta saldoa taseeseen. Tätä nettoutuskirjausta ei enää pureta, koska hanke on valmistunut ja luovutettu tilaajalle.

4.7. Ennakkomaksut

Ennakkomaksut syntyvät siten, että meno maksetaan ennen vastaavan hyödykkeen saamista, tai suoritus asiakkaalta saadaan ennen vastaavan suoritteen luovuttamista.

Maksettuja ennakkoja varten on taseen vastaavaa puolella kussakin omaisuusryhmässä omana eränä ennakkomaksut ja saatuja ennakkomaksuja varten taseen vastattavaa puolella on omat tilinsä ryhmässä Saadut ennakot. Aina kun ennakkomaksu saadaan tai maksetaan, tehdään samanaikainen kirjaus talousarviokirjanpidon tililuokkaan.

Seuraavassa käsitellään saatujen ja maksettujen ennakkomaksujen kirjaamista kahdessa tapauksessa, 1) silloin kun ne on budjetoitu suoriteperusteella ja 2) silloin kun ne on budjetoitu maksuperusteella. Ennakkomaksun budjetointi maksuperusteella edellyttää, että ennakkomaksun maksuperusteisuudesta on mainittu momentin päätösosassa. Se kirjataan lopulliselle talousarvioltilille jo ennakon saamisen yhteydessä.

4.7.1 Maksetut ennakkomaksut

Menon kirjaamisperusteena on tuotannontekijän vastaanottaminen (suoriteperuste). Tästä syystä maksettua ennakkoa ei vielä ennakon maksamisen yhteydessä lueta hankintamenoon, vaan se kirjataan liikekirjanpidossa maksettuihin ennakkomaksuihin. Maksettavaan ennakkoon sisältyvää arvonlisäveroa ei kirjata erikseen vaan se kirjataan niin ikään maksetun ennakon tilille. Vasta kun suorite vastaanotetaan, kirjataan ennakkomaksu liikekirjanpidossa menoksi ja siihen sisältyvä arvonlisävero arvonlisäveromenoksi.

Silloin kun hankintameno on budjetoitu suoriteperusteella, käytetään ennakkoa maksettaessa talousarviokirjanpidossa tiliä 620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot. Kun suorite vastaanotetaan, ennakkomaksu ja siihen sisältyvä arvonlisävero kirjataan lopullisille talousarviokirjanpidon tileille.

Esimerkki maksetusta ennakkomaksusta / suoriteperusteella budjetoitu hankinta

Tilataan kopiokone 122 000 € (sis. alv 22 %) . Toimituksen ehtona on 73 200 €:n (sis. alv 22 %) suuruinen ennakkomaksu. Hankinta on budjetoitu suoriteperusteella.

1. Maksetaan ennakkomaksu
2. Vastaanotetaan kone ja lasku vielä maksamatta olevasta osuudesta 48 800 € (sis. alv 22 %). Samalla kirjataan aiemmin maksettu ennakko liikekirjanpitoon menoksi ja talousarviokirjanpitoon talousarviomenoksi.
3. Maksetaan erotus 48 800 €.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakkomaksut	620 talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot	73 200	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			73 200
2.	1256 Toimistokoneet ja laitteet	28.05.21	100 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	22 000	
2.	1294 Muut ennakkomaksut	620 talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot		73 200
2.	2570 Ostovelat (T)			48 800
3.	2570 Ostovelat (T)		48 800	
3.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			48 800

Silloin kun ennakkomaksu on budjetoitu maksuperusteella, se kirjataan lopulliselle talousarviotilille jo ennakkomaksun yhteydessä. Liikekirjanpidossa maksettu ennakkomaksu kirjataan ennakkomaksun tilille. Kun suorite vastaanotetaan, maksettu ennakkomaksu kirjataan liikekirjanpidossa menoksi. Tällöin on kyseessä ainoastaan liikekirjanpidon tapahtuma, jota ei kirjata enää talousarviokirjanpitoon.

Esimerkki maksetusta ennakkomaksusta / budjetoitu maksuperusteella

1. Maksetaan 15.12.2001 ennakkomaksu suuresta laitehankinnasta 73 200 (sis. alv 22 %). Ennakkomaksu on budjetoitu momentille 2x.xx.79.
2. Vastaanotetaan 15.5.2002 kone ja lasku vielä maksamatta olevasta osuudesta 48 800 € (sis. alv 22 %). Samalla kirjataan aiemmin maksettu ennakko liikekirjanpidossa menoksi.
3. Maksetaan erotus 48 800 €.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakkomaksut	2x.xx.79	60 000	
1.	1294 Muut ennakkomaksut	xx.xx.xx	13 200	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			73 200
2.	1269 Muut koneet ja laitteet	2x.xx.79	40 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	8 800	
2.	2570 Ostovelat (T)			48 800
2.	1294 Muut ennakkomaksut			73 200
2.	1269 Muut koneet ja laitteet		60 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %		13 200	
3.	2570 Ostovelat (T)		48 800	
3.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			48 800

4.7.2 Saadut ennakkomaksut

Tulon kirjaamisperusteena on suoritteen luovuttaminen (suoriteperuste). Silloin kun asiakkaalta saadaan suorituksia ennen suoritteen luovuttamista, kyseessä ovat saadut ennakkomaksut. Saadut ennakkomaksut kirjataan tuloksi, kun suorite luovutetaan.

Liikekirjanpidossa myynnistä saatuun ennakkomaksuun liittyvä arvonlisävero kirjataan arvonlisäverotuottotilille jo saadun ennakkomaksun yhteydessä.

Seuraavassa käsitellään saatujen ennakkomaksujen kirjaamista kahdessa tapauksessa, 1) silloin kun ne on budjetoitu suoriteperusteella ja 2) silloin kun ne on budjetoitu maksuperusteella.

Silloin kun tulo on budjetoitu suoriteperusteella, saatu ennakko kirjataan talousarviokirjanpidossa tilille 600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot. Kun suorite luovutetaan, myyntitulon veroton osuus ja siihen liittyvä arvonlisävero kirjataan lopullisille talousarviotileille.

Esimerkki saaduista ennakkomaksuista / budjetoitu suoriteperusteella

Saadaan 122 000 € (sis. alv 22 %) arvoinen tilaus asiakkaalta. Toimituksen ehtona on 73 200 € ennakkomaksu (sis. alv 22 %).

1. Asiakas suorittaa ennakkomaksun.
2. Suorite ja lasku vielä saamatta olevasta suorituksesta 48 800 € (sis. alv 22 %) toimitetaan asiakkaalle.
3. Asiakas suorittaa loppusumman maksun.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot		60 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot		13 200
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		73 200	
2.	3002 Tuotot elinkeinoelämältä	12.xx.xx		100 000
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		22 000
2.	2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot	60 000	
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot	13 200	
2.	1700 Myyntisaamiset (T)		48 800	
3.	1700 Myyntisaamiset (T)			48 800
3.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		48 800	

Silloin kun ennakkomaksu on budjetoitu maksuperusteella, se kirjataan lopulliselle talousarviotilille jo ennakon saamisen yhteydessä. Tässäkin tapauksessa saatu ennakko kirjataan liikekirjanpidossa saatujen ennakoiden tilille. Kun suorite luovutetaan, maksettu ennakkomaksu kirjataan liikekirjanpidossa tuloksi. Tällöin on kyseessä ainoastaan liikekirjanpidon tapahtuma, jota ei kirjata enää talousarviokirjanpitoon.

Esimerkki saadusta ennakkomaksusta, joka on budjetoitu maksuperusteella.

Saadaan 122 000 € (sis. alv 22 %) arvoinen tilaus asiakkaalta. Toimituksen ehtona on 73 200 € ennakkomaksu (sis. alv 22 %). Ennakkomaksu on budjetoitu momentille 12.xx.xx.

1. Asiakas suorittaa ennakkomaksun.
2. Suorite ja lasku vielä saamatta olevasta suorituksesta 48 800 € (sis. alv 22 %) toimitetaan asiakkaalle.
3. Asiakas suorittaa loppusumman maksun.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2569 Muut saadut ennakot	12.xx.xx		60 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		13 200
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		73 200	
2.	3002 Tuotot elinkeinoelämältä	12.xx.xx		40 000
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		8 800
2.	1700 Myyntisaamiset (T)		48 800	
2.	2569 Muut saadut ennakot		60 000	
2.	3002 Tuotot elinkeinoelämältä			60 000
3.	1700 Myyntisaamiset (T)			48 800
3.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		48 800	

4.8 Antolainat ja muut sijoitukset

Valtion varoista myönnettyillä lainoilla on pyritty aikaansaamaan vaikutuksia sellaisilla alueilla, joita halutaan poliittisesti edistää. Näiden vaikutusten aikaansaaminen ja seuranta on lainan myöntäjän vastuulla, minkä johdosta lainat kohdistetaan myöntäjäviraston taseeseen. Näin menetellään niissäkin tapauksissa, joissa lainan maksuliikettä hoitaa toinen kirjanpitoyksikkö.

Talousarvion bruttoperiaatteesta ja lainojen nettobudjetoinnista johtuen annetut lainat ja niiden takaisinmaksut kirjataan liikekirjanpidossa omille tileilleen tilikauden aikana. Tilinpäätöksessä saatavtilin saldoa oikaistaan tilikauden aikana saaduilla takaisinmaksuilla.

Käyttöomaisuusarvopapereihin ja muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvissa tiliryhmissä sijoitusten ja niiden takaisinmaksujen kirjaus noudattaa samaa logiikkaa kuin antolainojen kohdalla on mainittu. Toisin sanoen tehdyt sijoitukset ja niiden takaisinmaksut käsitellään tilikauden aikana omilla tileillään.

Virasto myöntää lainan ja hoitaa myös siitä aiheutuvan maksuliikkeen

Mikäli lainan myöntäjävirasto hoitaa myös lainan maksuliikkeen eli lainan ulos maksamisen ja lainan sekä korkojen takaisinperimisen, kohdistuu laina automaattisesti oikein lainan myöntäjäviraston taseeseen.

Esimerkki

1. Lainan myöntäminen (budjetoitu maksuperusteella)
2. Lainan ulos maksaminen 1 200 000 €
3. Lainan lyhennys 200 000 € ja koron maksu 30 000 €
4. Tilinpäätöskirjaus: oikaistaan saatavtilin saldoa tilikauden aikana saaduilla takaisinmaksuilla 200 000 €

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
	Myöntäjävirasto			
1.	- ei kirjausta			
2.	1340 Annetut euromääräiset velkakirjalainat	xx.xx.xx	1 200 000	
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			1 200 000
3.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		230 000	
3.	1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut	xx.xx.xx		200 000
3.	5000 Korot euromääräisistä saamisista	xx.xx.xx		30 000
4.	1340 Annetut euromääräiset velkakirjalainat			200 000
4.	1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut		200 000	

Viraston myöntämän lainan maksuliikettä hoitaa toinen virasto

Lainan myöntäjävirasto voi olla eri kuin lainan maksuliikettä hoitava virasto. Tällöin lainan maksuliikkeestä vastaava virasto lähettää kuukausittain lainan myöntäjävirastolle lainoja koskevat tiedot.

Lainan myöntäjävirasto kirjaa lainoihin liittyvät tapahtumat sekä liike- että talousarviokirjanpitoonsa asianomaisille tileille. Lainan maksuliikettä hoitava virasto käyttää seuraavia liike- ja talousarviokirjanpidon tilejä:

1. lainan ulosmaksaminen

liikekirjanpito: 1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot

talousarviokirjanpito: 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot

2. lainan sekä korkojen takaisinperiminen

liikekirjanpito: 2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät tulot

talousarviokirjanpito: 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot

Esimerkki

Opetusministeriö myöntää veikkausvoittovaroista lainoja, joiden maksuliikettä hoitaa Valtiokonttori.

Esimerkki on yksinkertaistettu siten, että kaikki suoritukset kirjataan kirjanpitoon maksuperusteella.

1. Opetusministeriö myöntää lainan
2. Valtiokonttori maksaa lainan ulos 1 200 000 €
 - 3a. Valtiokonttori ilmoittaa opetusministeriölle tiedot lainasta ja sen ulos maksamisesta ja kirjaa opetusministeriöltä saadun suorituksen 1 200 000 €
 - 3b. Opetusministeriö saa Valtiokonttorilta lainaa koskevat tiedot ja kirjaa lainan lopullisille liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon tileille 1 200 000 €
4. Valtiokonttori kirjaa lainan lyhennyksen 200 000 € ja koron 30 000 €
 - 5a. Valtiokonttori ilmoittaa opetusministeriölle lainan lyhennyksiä ja korkoja koskevat tiedot ja kirjaa opetusministeriölle hyvittämiensä suorituksen 230 000 €.
 - 5b. Opetusministeriö saa lainaa koskevat tiedot ja kirjaa lainan lyhennyksen ja koron lopullisille liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon tileille, lyhennys 200 000 € ja korko 30 000 €
6. Tilinpäätöskirjaus: opetusministeriö oikaisee saatavatilin saldoa tilikauden aikana saaduilla takaisinmaksuilla 200 000 €

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	- ei kirjausta			

Valtiokonttori

2.	1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot	630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	1 200 000	
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			1 200 000

Valtiokonttori

3a.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		1 200 000	
3a.	1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot	630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		1 200 000

Opetusministeriö

3b.	1340 Annetut euromääräiset velkakirjalainat	xx.xx.xx	1 200 000	
3b.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			1 200 000

Valtiokonttori

4.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		230 000	
4.	2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävä tulot	610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot		230 000

Valtiokonttori

5a.	2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävä tulot	610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot	230 000	
5a.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			230 000

Opetusministeriö

5b.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		230 000	
5b.	1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut	xx.xx.xx		200 000
5b.	5000 Korot euromääräisistä saamisista	xx.xx.xx		30 000

Opetusministeriö

6.	1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut		200 000	
6.	1340 Annetut euromääräiset velkakirjalainat			200 000

Kirjaukset voidaan tehdä myös läheteiden tilin kautta, jos maksuliiketilien käyttö ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

4.9 Valtion velka

Vieras pääoma jaetaan taseessa lyhytaikaiseen ja pitkäaikaiseen sen takaisinmaksun perusteella. Lyhytaikaiseen kuuluu sellainen laina tai se osa lainasta, joka erääntyy seuraavan varainhoitovuoden aikana. Pitkäaikaista lainaa on sellainen laina tai se osa lainasta, jonka maksuaika on tätä pitempi.

Vieraassa pääomassa on omat tilit sekä lainanotolle että lyhennyksille. Taseen liitteenä on ilmoitettava pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan kuuluvat velat, jotka erääntyvät maksettavaksi viiden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua, pääomaerien mukaan eriteltynä.

Tilinpäätöksessä täsmäytetään tilikauden aikana maksetut lyhennykset ja velkasaldo. Tilinpäätöksessä pitkäaikaisten lainojen seuraavan tilikauden lyhennystä vastaava osuus kirjataan ryhmään 252 Pitkäaikaisen vieraan pääoman lyhennykset. Tilinpäätöshetkellä ryhmä 252 Pitkäaikaisen vieraan pääoman lyhennykset sisältää siis vain pitkäaikaisten lainojen seuraavana tilikautena erääntyvät lyhennykset. Tilikauden aikana ryhmä sisältää näistä lyhennyksistä kuolettamatta olevan osuuden.

Lyhytaikaisen lainan oton sekä siihen liittyvien lyhennysten kirjaus tapahtuu käyttäen tili-ryhmiä 253 Lyhytaikaiset euromääräiset lainat ja 254 Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat.

Esimerkki pitkäaikaisen lainan otosta sekä siihen liittyvistä lyhennyksistä

1. Pitkäaikaisen euromääräisen velkakirjalainan otto 1.6.20xx 3 600 000 € (3 vuotta, lyhennykset neljän kuukauden välein)
2. Pitkäaikaisen euromääräisen velkakirjalainan lyhennys 1.10.20xx 400 000 €.
3. Tilinpäätöskirjaukset.
4. Oikaistaan velkatilin saldoa tilikauden aikana tehdyillä ensimmäisen lainavuoden lyhennyksillä 400 000 €.
5. Seuraavan vuoden lyhennysosuuden siirto lyhytaikaisten velkojen ryhmään, 1200 000 € (3 600 € / 3 vuotta).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		3 600 000	
1.	2401 Euromääräiset velkakirjalainat	150201		3 600 000
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			400 000
2.	2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset	150201	400 000	

Tilinpäätöskirjaukset:

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
3.	2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset			400 000
3.	2401 Euromääräiset velkakirjalainat		400 000	
4.	2401 Euromääräiset velkakirjalainat		1 200 000	
4.	2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset			1 200 000

Esimerkki lyhytaikaisen lainan otosta sekä siihen liittyvistä lyhennyksistä

1. Lyhytaikaisen euromääräisen velkakirjalainan otto 1.6.20xx 1 200 000 €. Laina-aika on alle yksi vuot-

ta.

2. Lyhytaikaisen euromääräisen velkakirjalainan lyhennys 1.10.20xx 400 000 €.

Tilinpäätöskirjaus.

3. Oikaistaan velkatilin saldoa tilikauden aikana tehdyillä lyhennyksillä 400 000 €.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		1 200 000	
1.	2533 Lyhytaikaiset euromääräiset velkakirja-lainat	150201		1 200 000
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			400 000
2.	2534 Lyhytaikaisten euromääräisten velkakirja-lainojen lyhennykset	150201	400 000	

Tilinpäätöskirjaus:

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
3.	2534 Lyhytaikaisten euromääräisten velkakirja-lainojen lyhennykset			400 000
3.	2533 Lyhytaikaiset euromääräiset velkakirja-lainat		400 000	

Valtion lainojen erityiskysymyksiä kuten emissio eroja käsitellään omassa erillisessä tämän käsikirjan luvussa.

4.10 Arvostuserät

Arvostuserät ovat liikekirjanpidon muiden tase-erien korjauseriä. Niille on omat tilinsä taseeseen vastaavaa ja vastattavaa puolella. Arvostuserillä ei ole vaikutusta talousarviokirjanpitoon. Valtion kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon arvonorotuksesta.

Arvonorotuksista on säädetty talousarvioasetuksen 66 d §:ssä seuraavaa:

Jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesi-alueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenoa lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenoa erotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava. (600/1997)

Arvonorotukset eivät ole realisoituneita menoja tai tuloja eivätkä siten liiketapahtumia. Arvonorotusten tarkoituksena on informoida eräiden pitkävaikutteisten kansallis- ja käyttöomaisuushyödykkeiden alkuperäisen hankintahinnan pysyväisluontoisesti ylittävästä todennäköisestä luovutushinnasta eli hallussapitovoitosta.

Talousarvioasetus antaa mahdollisuuden tehdä arvonorotuksia mutta ei pakota siihen. Arvonorotus voidaan tehdä vain mikäli seuraavat edellytykset täyttyvät:

1. hyödyke on maa- tai vesialue, rakennus, arvopaperi tai muu niihin verrattava
2. hyödykkeen todennäköinen luovutushinta tilinpäätöshetkellä on suurempi kuin sen alkuperäinen hankintameno
3. arvoero on pysyvä ja
4. arvoero on olennainen.

Jos arvonkorotuksen edellytykset täyttyvät, korotus voidaan tehdä korkeintaan todennäköisen luovutushinnan ja kirjanpitoarvon erotuksen suuruisena. Arvonkorotuksen tekemiseen sisältyy velvoite jatkuvaan seurantaan, sillä mikäli hyödyke menettää arvonsa tai tuhoutuu, arvonkorotus on purettava.

Arvonkorotuksesta ei saa tehdä suunnitelman mukaisia poistoja. Arvonkorotuksen tekemisen jälkeen arvoa korotetun hyödykkeen hankintamenosta jatketaan kuitenkin suunnitelman mukaisten poistojen kirjaamista.

Arvonkorotuksen kirjaaminen

Arvonkorotus on liikekirjanpidon kahden tasetilin välinen kirjaus, per asianomainen kansallistai käyttöomaisuuden tili an arvostuserät. Tilikartan vastattavapuolella eri omaisuusryhmien arvonkorotuksille on omat tilinsä Vastaavapuolella arvonkorotuksia seurataan omilla kansallistai- ja käyttöomaisuuden alatileillä. Arvonkorotuksia ei kirjata talousarviokirjanpitoon.

Koska arvonkorotus ei ole liiketapahtuma, sillä ei ole erityistä syntymisajankohtaa. Mikäli arvonkorotusten edellytykset täyttyvät, arvonkorotus voidaan kirjata kirjanpitoon.

Esimerkki arvonkorotuksen muodostamisesta

Kiinteistölaitos on ostanut vuonna 1988 rakennuksen hintaan 1 000 000 €. Vuonna 1998 rakennuksen todennäköiseksi luovutushinnaksi arvioidaan 1 500 000 €. Rakennuksen arvon arvioidaan tästä vielä kohoavan. Rakennuksen poistamaton hankintameno kirjanpidossa on 600 000 €.

Kaikki arvonkorotuksen tekemisen edellytykset todetaan täyttyvän, joten arvonkorotus on mahdollinen. Arvonkorotuksen suuruus on korkeintaan 1 500 000 - 600 000 € = 900 000 €.

Kirjataan arvonkorotus

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1220 Asuinrakennukset		900 000	
2301 Käyttöomaisuuden ja muiden pitkäaikaisten sijoitusten arvonkorotukset			900 000

Mikäli arvoero ei ole pysyvä, arvonkorotus on purettava.

Talousarvion ulkopuolella olevilla valtion rahastoilla on mahdollisuus esittää arvostuserissä myös vieraan pääoman arvon muutokset. Ne esitetään joko taseen vastaavaa tai vastattavaa puolella sen mukaan, onko vieraan pääoman arvo lisääntynyt tai vähentynyt alkuperäiseen arvoon verrattuna.

4.11 Oikaisu- ja siirtokirjaukset

Talousarvioasetuksen 42 §:ssä säädetään oikaisu- ja siirtoeristä seuraavaa:

Liikekirjanpitoon merkitään liiketapahtumina tulot, menot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. (600/1997)

Talousarviokirjanpitoon merkitään talousarviotapahtumina talousarviotulot ja talousarviomenot sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. (600/1997)

Oikaisu- ja siirtoerien avulla korjataan kirjanpitoon tehtyjä kirjauksia jälkeinpäin. Oikaisu- ja siirtokirjaukset voivat koskea mitä tahansa liike- ja talousarviokirjanpidon tilejä.

Oikaisukirjaustapahtumia on kahdentyyppisiä. Ensinnäkin oikaisukirjauksella korjataan kirjanpitoon aiemmin tehtyä virheellistä kirjausta. Toiseksi oikaisukirjauksiin joudutaan silloin, kun suoriteperusteinen, menon tai tulon syntyhetkellä tehty kirjaus ei ole euromäärältään lopullinen. Vasta kun maksu tapahtuu, tiedetään menon tai tulon lopullinen suuruus ja oikaistaan suoriteperusteinen kirjaus vastaamaan lopullista kassatapahtumaa.

Myös siirtokirjaukset liittyvät kahdentyyppisiin tapahtumiin. Liikekirjanpidossa siirtokirjaukset aiheutuvat siitä, että jonkin liikekirjanpidon tilille kirjatun menon käyttötarkoitus muuttuu toiseksi ja meno siirretään uutta tarkoitustaan vastaavalle tilille. Talousarviokirjanpidon tililuokassa siirtokirjaukset liittyvät talousarvion tilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjausta odottavien erien käsittelyyn. Sellaisissa tapauksissa, joissa lopullista talousarviokirjanpidon tiliä ei ole tiedossa tai sille ei ole kirjauslupaa, talousarvion tapahtuma ikään kuin siirretään odottamaan lopulliselle tilille kirjaamista.

Oikaisu- ja siirtokirjaukset tehdään molempiin pakollisiin tililuokkiin. Näin menetellään aina huolimatta siitä, että alkuperäinen kirjaus on ollut jommassa kummassa tililuokassa oikein.

Kun oikaisu- tai siirtokirjaus koskee kuluvaan vuoteen, kirjaukset tehdään alkuperäistä kirjauskombinaatiota käyttäen. Jos oikaisu- tai siirtokirjaus kohdistuu aikaisempaan, jo suljettuun varainhoitovuoteen, kirjauksessa käytetään niin ikään alkuperäistä liikekirjanpidon tiliä; sen sijaan talousarviokirjanpidossa tulee ratkaistavaksi, mitä ja minkä vuoden määrärahaa oikaisussa tulee käyttää. Poikkeuksen edelliseen liikekirjanpidon kirjaussääntöön muodostavat menot, jotka on aktivoitu väärin tai jätetty aktivoimatta aiempaan varainhoitovuoteen. Nämä erät korjataan satunnaisten tuottojen ja kulujen tilien avulla.

4.11.1 Menonoikaisut

Menonoikaisuja ovat menonvähennykset ja menonlisäykset. Menonvähennyksiä ovat esimerkiksi saadut käteis-, vuosi- ja muut alennukset, saadut hyvitykset ja tuotannon tekijöiden hankinnan yhteydessä syntyneet kurssivoitot. Menonlisäyksiä ovat esimerkiksi ulkomailta velaksi ostetuista tuotannon tekijöistä aiheutuvat kurssitappiot.

Esimerkki virheellisen kirjauksen oikaisusta saman tilikauden aikana

On ostettu kopiopaperia, josta on saatu lasku suuruudeltaan 2 440 euroa (sis. alv. 22 %). Lasku on viety kirjanpitoon seuraavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	2 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	440	
2570 Ostovelat (T)			2 440

Jälkeenpäin todetaan, että lasku on viety kirjanpitoon 200 euroa liian suurena. Havaittu virhe kirjataan alkuperäisten tilien oikaisuksi.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21		156
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx		44
2570 Ostovelat (T)		200	

Kirjanpidon virheen korjaamisesta on todettu talousarvioasetuksen 45 §:ssä seuraavaa:

Kirjanpidon virhe on korjattava siten, että voidaan selvästi todeta, mikä on korjattava tosite, mitä on korjattu ja miten korjaus on tehty. (600/1997)

Korjaus-, oikaisu- ja siirtokirjauksen todentava tosite on asianmukaisesti hyväksyttävä. (600/1997)

Esimerkki saadun alennuksen kirjaamisesta

Vastaanotetaan tilattua paperitavaraa ja lasku 1 220 € (sis.alv 22 %).

Maksetaan lasku, josta vähennetään 10 %:n käteisalennus. Kirjataan maksu ja käteisalennus.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21	1 000	
1.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	220	
1.	2570 Ostovelat (T)			1 220
2.	2570 Ostovelat (T)		1 220	
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			1 098
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx		22
2.	4001 Toimistotarvikkeet	28.05.21		100

4.11.2 Tulonoikaisut

Tulonoikaisuja ovat tulonvähennykset ja tulonlisäykset. Ne syntyvät vasta myynnin jälkeen ja nimensä mukaisesti vähentävät tai lisäävät aikaisemmin kirjattuja tuloja. Tulonvähennyksiä ovat esimerkiksi annetut käteis-, vuosi- ym. alennukset, annetut hyvitykset sekä myynteihin liittyvät kurssitappiot. Tulonlisäys on esimerkiksi ulkomailla velaksi tapahtuvassa myynnissä syntyvä kurssivoitto. Luottotappiot kirjataan tileistäpoistojen tileille, ei alkuperäisen myynnin oikaisuksi.

Esimerkki annetun alennuksen kirjaamisesta

Myydään suorite hintaan 1 220 €. Asiakas maksaa suoritteen vähennettynä 10 %:n käteisalennuksella.

1. Tulokirjaus 1220 €
2. Tulon maksu vähennettynä 10%:n käteisalennuksella sekä käteisalennuksen kirjaus

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	3012 Tuotot elinkeinoelämältä	122823		1 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		220
1.	1700 Myyntisaamiset (T)		1 220	
2.	1700 Myyntisaamiset (T)			1 220
2.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		1 098	
2.	3012 Tuotot elinkeinoelämältä	122823	100	
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01	22	

4.11.3 Siirtoerät

Liikekirjanpidossa menot kirjataan eri tileille niiden tarkoituksen ja lajin mukaan. Mikäli alkuperäinen menon käyttötarkoitus muuttuu, meno on siirrettävä uutta tarkoitustaan vastaavalle tilille. Tämä on tärkeää, jotta kirjanpito sisältää oikeat tiedot kulujen rakenteesta eli siitä, mihin varat on käytetty. Myös tilinpäätöskäsittely eri menoilla on erilainen.

Esimerkki menonsiirtokirjauksesta saman tilikauden aikana

On ostettu myytäväksi tarkoitettuja laitteita 6 100 eurolla (sis. alv. 22 %). Tapahtuma on viety kirjanpitoon seuraavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	28.05.21	5 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	1 100	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			6 100

Laitteita otetaan saman tilikauden aikana viraston omaan käyttöön 1 000 euron arvosta. Kirjataan menon luonteen muutos.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	28.05.21		1 000
1269 Muut koneet ja laitteet	28.05.21	1 000	

4.11.4 Tileistäpoistot

Liikekirjanpidossa toteutuneet luottotappiot kirjataan siihen tuottojen ryhmään oikaisuksi, johon tuotto alun perin on kirjattu. Myös edellisen tilikauden tuottoihin liittyvät luottotappiot kirjataan kuluvan tilikauden tapahtumiksi jos edellinen tilikausi on päätetty. Luottotappion kirjaus vääristää tältä osin tilikauden suoriteperusteista tuotto- /kulujäämää.

Talousarvion yleisten soveltamismääräysten mukaan (TM 9509 12.4.1995):

"Valtion saamisen perimisestä luopuminen saa tapahtua vasta sen jälkeen, kun on luotettavasti selvitetty, ettei saamisesta velallisen todetun varattomuuden tai muun siihen verrattavan syyn takia voida saada perittyä. Tämänkin jälkeen on ao. viraston tai laitoksen seurattava jatkuvasti velallisen taloudellista asemaa ja mikäli tälle ilmaantuu varoja, ryhdyttävä perimistoimenpiteisiin.

Vähäiset saamiset jätetään perimättä sen mukaisesti kuin niistä on erikseen säädetty (Laki eräiden saatavien perimättä jättämisestä 266/50)".

"Mikäli saatava on merkitty hallinnollisessa kirjanpidossa tulorästiksi tai muuksi saamiseksi, päätöksen saatavan tileistä poistamisesta tekee ao. kirjanpitoyksikkö. Tileistä poisto tehdään tähän tarkoitukseen käytettävissä olevasta viraston tai laitoksen omasta määrärahasta. Jos virasto tai laitos harjoittaa liike-toimintaa tai maksullista toimintaa, on tästä toiminnasta aiheutuneiden saatavien tileistä poistamiseen käytettävä aina ensin mainitussa tapauksessa liiketoimintaan ja jälkimmäisessä tapauksessa maksulliseen toimintaan käytettävissä olevia varoja."

Lainasaamisten poistamisen menettely lainakirjanpidosta on em. soveltamismääräyksessä.

Julkisoikeudellisten suoritteiden maksujen perinnästä on säädetty valtion maksuperusteasetuksessa.

Esimerkki oikaisusta maksullisen toiminnan tuottoja sisältävään laskuun, jota ei ole saatu asiakkaalta perittyä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1700 Myyntisaamiset (T)			122
3090 Maksullisen toiminnan saamisten tileistäpoistot	28.05.21	100	
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01	22	

Esimerkki 2. Oikaistaan edelliseen laskuun liittyvä viivästyskorkolasku, joka on kirjattu saamiseen kirjanpitoon

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1739 Muut siirtosaamiset (T)			10
5098 Rahoitustuottosaamisten tileistäpoistot	xx.xx.xx	10	

4.12 Kurssierot

Valuuttamääräiset liiketapahtumat merkitään kirjanpitoon pääsääntöisesti tapahtuman syntymispäivän mukaiseen kurssiin Suomen rahaksi muutettuna. Muunterusteena käytetään Euroopan keskuspankin menon, tulon tai rahoitustapahtuman syntymispäivänä noteeraamaa valuuttakurssia. Tätä noudatetaan johdonmukaisesti myös liiketapahtumien mahdollisten oikaisujen kirjauksissa.

Myyneistä ja ostoista eli viraston tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvat kurssierot kirjataan myyntien ja ostojen oikaisuksi samalle LKP- ja TaKP-tilille, jolle alkuperäinen tulo ja meno on kirjattu.

Valuuttamääräisen velan tai sen lyhennyksen yhteydessä syntyvä realisoitunut kurssiero kirjataan tilille 5110 Realisoituneet kurssierot veloista. Valuuttamääräisiin saamisiin (esim. annettu laina) liittyvät kurssierot kirjataan tilille 5010 Kurssierot saamisista.

Ulkomaanrahan määräiset ennakkomaksut merkitään tasetileille syntymispäivän kurssiin. Ulkomaanrahan määräisiin liiketapahtumiin liittyvät hyvityslaskut ja käteisalennukset kirjaan käyttäen samaa vaihtokurssia kuin alkuperäistä menoa tai tulos kirjattaessa on käytetty.

Esimerkki ostojen kurssieron kirjauksesta

1. Tilataan kanadalaiselta toimittajalta varavoimalla aktivoitavaksi käyttöomaisuuteen. Keskusten hinta on 50 000 CAD. Kyseessä hankinta ns. kolmansista maista. Esimerkissä käytetään valuutoista niiden ISO-koodeja, joita pankit käyttävät maksunvälityksessään.
2. Kirjanpitoyksikkö vastaanottaa varavoimalan ja sitä koskevan laskun. Euroopan keskuspankin kurssi on 1,3230 eli 50 000 CAD / 1,3230 = 37 792,89 EUR
3. Lasku maksetaan. Euroopan keskuspankin kurssi on nyt 1,2952. Maksettava rahatililtä 50 000 CAD / 1,2952 = 38 604,08 EUR. Kurssitappio 38,604,08 – 37 792,89 = 811,19 EUR

Huomaa, että esimerkissä on kyse tavaraostosta ns. kolmansista maista. Ostoon liittyvä arvonlisävero tulee tällöin kirjatuksi tullauspäätöksen yhteydessä.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	ei kirjausta			
2.	1257 Puhelinkeskukset ja muut viestintälaitteet	28.05.21	37 792,89	
2.	2570 Ostovelat (T)			37 792,89
3.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			38 604,08
3.	1257 Puhelinkeskukset ja muut viestintälaitteet	28.05.21	811,19	
3.	2570 Ostovelat (T)		37 792,89	

Esimerkki hyvityslaskun ja alennuksen kirjauksesta

1. Saadaan lasku ja toimitus ostosta 110 GBP (14 pv -2%, 30 pv netto). Euroopan keskuspankin kurssi on 0,6148. Laskun summa euroina on 110 GBP / 0,6148 = 178,92 EUR. Kyseessä on yhteisöhankinta. Alv:n osuus on 39,36 EUR.
2. Saadaan hyvityslasku 10 GBP. Hyvityslasku kirjataan käyttäen alkuperäistä vaihtokurssia 0,6148. Hyvityslaskun suuruus euroissa on siten 10 GBP / 0,6148 = 16,27 EUR. Alv:n osuus 3,58 EUR.
3. Maksetaan lasku käteisalennusta käyttäen. Kurssi on maksettaessa 0,6012. Käteisalennus kirjataan käyttäen alkuperäistä vaihtokurssia 2% * 100 GBP / 0,6148 = 3,25 EUR. Alv:n osuus 0,72 EUR. Maksetaan lasku (110 GBP - 10 GBP - 2 GBP) / 0,6012 = 163,01 EUR. Alv:n osuus 35,86 EUR. Kurssitappio on 98 GBP / (0,6148 - 0,6012) = 3,61 EUR.

Esimerkissä esitetään myös yhteisöhankinnan arvonlisäveron kirjaus.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4001 Toimistotarvikkeet	xx.xx.21	178,92	
1.	9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.19	39,36	
1.	9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.xx		39,36
1.	2570 Ostovelat (T)			178,92
2.	4001 Toimistotarvikkeet	xx.xx.xx		16,27
2.	9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.19		3,58
2.	9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.xx	3,58	
2.	2570 Ostovelat (T)		16,27	
3.	4001 Toimistotarvikkeet	xx.xx.xx		3,25
3.	9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.19		0,72
3.	9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.xx	0,72	
3.	2570 Ostovelat (T)		3,25	
3.	4001 Toimistotarvikkeet	xx.xx.21	3,61	
3.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			163,01
3.	2570 Ostovelat (T)		159,40	

Esimerkki valuuttamääräisen lainan kurssieron, koron ja lyhennyksen kirjauksista

1. Lainan määrä vuonna N on 1 000 USD. Tilikauden alussa lainan arvo on 1 000 euroa. Tilikauden päättyessä euron dollarin kurssi on 1 USD = 1,05000. Arvostetaan laina tilinpäätökseen tilinpäätöshetken kurssiin ja kirjataan kurssitappio 50 euroa.
2. Vuoden N+1 alussa puretaan edellisen vuoden tilinpäätöksen kurssitappiokirjaus.
3. Kirjataan maksettu lainan korko 2 % = 20 USD. Kirjaushetkellä dollarin kurssi = 1,05000. Korko = 20 * 1,05000 = 21 euroa. (Yksinkertaisuuden vuoksi ei tässä korkomenoa jaksoteta.)
4. Vuoden N+2 tilinpäätöshetkellä dollarin kurssi on 1,04000. Arvostetaan laina tilinpäätökseen tilinpäätöshetken kurssiin ja kirjataan kurssitappio 40 euroa.
5. Lainasta erääntyy vuonna N+2 lyhennyksiä 500 USD. Ennakoitu lainan lyhennys, 500 * 1,04000 = 520 euroa, kirjataan lyhytaikaisten velkojen tilille.
6. Puretaan vuoden N+2 alussa tilinpäätöksen N+1 kurssitappiokirjaus, jolloin realisoituneen kurssieron laskenta tehdään lainan alkuperäisen kurssin ja takaisinmaksuhetken kurssin perusteella.
7. Maksetaan erääntynyt lyhennys. Maksuhetkellä dollarin kurssi on 1,0300. Kirjataan lainan maksu ja realisoitunut kurssitappio. Kurssitappio = 500 * 0,03 = 15 euroa.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat			50
1.	5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista		50	
2.	2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat		50	
2.	5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista			50
3.	5101 Korot valuuttamääräisistä veloista	36.03.90	21	
3.	1920 Kirjanpitoyksikön yleinen maksuliikemenotili (T)			21
4.	2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat			40
4.	5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista		40	
5.	2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat		520	
5.	2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset			520
6.	2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat		20	
6.	2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset		20	
6.	5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista			40
7.	2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset	15.03.01	500	
7.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	15.03.01	15	
7.	1920 Kirjanpitoyksikön yleinen maksuliikemenotili (T)			515

Valuuttatileihin liittyvät kurssierot

Valuuttatilejä käsitellään kuten muitakin valuuttamääräisiä saamisista. Täten myynneistä ja ostoista aiheutuvat valuuttatilien kurssierot kirjataan myyntien ja ostojen oikaisuihin. Vastaavasti valuuttatilien pääomiin liittyvät sekä realisoitumattomat kurssierot (esim. kurssieron jaksotus) että realisoituneet kurssierot (esim. tilin lopetus) kirjataan molemmat tilille 5010 Kurssierot saamisista.

Esimerkki

8. Valuuttatilin avaus Valtiokonttorin luvalla ja siirto maksuliikemenotililtä valuuttatilille 10 000 USD. Euroopan keskuspankin kurssi on 0,8693, jolloin 10 000 USD / 0,8693 = 11 503,51 EUR
9. Tilinpäätöspäivänä tilin saldo on 10 000 USD. Tilinpäätöskurssi on 0,7905, jolloin 10 000 USD / 0,7905 = 12 650,22 EUR. Kurssivoitto on 12 650,22 – 11 503,51 = 1 146,71. Kurssivoitto on kirjattu valuuttatilin saldon lisäykseksi ja saamisten kurssierotilille.
10. Seuraavan vuoden tammikuussa käyttö 2 000 USD, kurssi 0,7724, 2 000 USD / 0,7724 = 2 589,33 EUR. (Tilin saldo maksun jälkeen on tilinpäätöshetken saldo – maksu eli 12 650 EUR – 2 589,33 EUR = 10 060,89 EUR).
11. Loppurahojen, 8 000 USD, käyttö helmikuussa, kurssi 0,9237. Maksutapahtuman kirjaus 8 000 USD / 0,9237 = 8 660,82 EUR. Tilin saldon 10 060,89 EUR ja maksutapahtuman 8 660,82 EUR erotus 1 400,07 kirjataan kurssierojen tilille.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1931 Valuuttatilit (T)		11 503,51	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			11 503,51
2.	1931 Valuuttatilit (T)		1 146,71	
2.	5010 Kurssierot saamisista	xx.xx.21		1 146,71
3.	xxxx Kulutili	xx.xx.21	2 589,33	
3.	1931 Valuuttatilit (T)			2 589,33
4.	xxxx Kulutili	xx.xx.21	8 660,82	
4.	5010 Kurssierot saamisista	xx.xx.21	1 400,07	
4.	1931 Valuuttatilit (T)			10 060,89

Myös silloin jos valuuttatili olisi kohdan 4 maksutapahtuman sijasta lopetettu, olisi kurssiero kirjattu tilille 5010 Kurssierot saamisista.

5 LUKU: KIRJANPITOYKSIKKÖJEN VÄLISTEN JA KIRJANPITOYKSIKÖN SISÄISTEN TAPAHTUMIEN KIRJAUKSET

Tässä luvussa käsitellään kirjanpitoyksikköjen ja virastojen ja laitosten välisten tapahtumien kirjaamista siltä osin kuin niissä ei noudateta samoja sääntöjä kuin kirjanpitoyksikön ja talousarviotalouden ulkopuolisen talousyksikön välisissä kirjauksissa. Esimerkiksi maksullisesta toiminnasta laskutettavat budjetoidut tulot kirjataan samalla tavalla riippumatta siitä onko asiakas toinen virasto tai laitos vai ulkopuolinen asiakas. Lisäksi tässä luvussa käsitellään toisen viraston puolesta maksettujen menojen ja toisen viraston puolesta perittyjen tulojen kirjauksia sisäisen rahaliikkeen tasetilien avulla sekä läheteiden tilin käyttöä.

Virastojen ja laitosten väliset budjetoidut tuotot ja sisäiset arvonlisäverotuotot kirjataan liikekirjanpidossa sisäisille tuottotileille. Sisäisille kuluttileille kirjataan liikekirjanpidossa virastojen välisistä budjetoiduista kuluista vain yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitusosuudet, yhteistoiminnan kustannusten korvaukset ja sisäiset arvonlisäverokulut. Talousarviotalouden sisäiset tuotto- ja kulutilit on merkitty liikekirjanpidon tilikartassa tilinumeron eteen sijoitettulla tähdellä (*).

Talousarvioasetuksen 67 §:n 3 momentin (1786/2009) mukaan virastojen ja laitosten välisten tuottojen ja kulujen sekä keskinäisten saamisten ja velkojen vaikutus eliminoidaan valtion tilinpäätöksessä ottaen huomioon asian olennaisuus. Tällä hetkellä eliminointi tehdään vain tuottojen ja kulujen osalta siten, että sisäisillä tuotoilla oikaistaan sisäisiä kuluja. Kirjanpitoyksikköjen välisiä saamia ja velkoja ei ole katsottu olennaisiksi eikä niitä siten ole tilikartassa eroteltu valtion ja ulkopuolisten välisistä saamisista ja veloista. Tuottojen ja kulujen eliminointi tehdään valtion keskuskirjanpidossa valtion tuotto- ja kululaskelmaa laadittaessa. Eliminointi ei vaikuta kirjanpitoyksikköjen tuotto- ja kululaskelmiin.

5.1 Toisen kirjanpitoyksikön määrärahan käyttö omaan toimintaan

Kirjanpitoyksiköllä voi olla tai kirjanpitoyksikkö voi saada oikeuden käyttää oman toimintansa rahoittamiseen muuta kuin sille tilijaottelussa osoitettua määrärahaa (määrärahan käyttöoikeus). Tähän liittyen on ainakin seuraavia tilanteita:

1. Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus, jolloin rahoittajavirasto myöntää hankkeen toteuttajavirastolle määrärahansa käyttöoikeuden (hallinnollinen määrärahan jakopäätös).
2. Useiden viranomaisten viranomaistehtäviin kuuluvan tietyn tehtäväkokonaisuuden budjetointi keskitetyksi yhdelle momentille (jakamaton määräraha).
3. Eräät virastojen väliset viranomaistehtäviin liittyvät lakisääteiset kustannusten korvaukset, jotka eivät ole maksullista toimintaa. Tällaisia eriä ovat esimerkiksi korvaus virkaavusta, korvaus toisen viraston suoritteiden perustana olevan järjestelmän ylläpidosta aiheutuvista menoista sekä korvaus matka- ym. menoista, joita toiselle virastolle aiheutuu ministeriön asettamaan tai vastaavaan, viranomaistehtäviin liittyvään työryhmään osallistumisesta.
4. Virastojen välisen, tietyn viranomaistehtävän hoitamista ja rahoittamista koskevan sopimuksen perusteella toiselle virastolle maksettavat korvaukset.
5. Talousarvion tilijaottelussa teknisistä syistä jakamattomat määrärahat.

5.2 Menojen kirjaaminen suoraan toisen kirjanpitoyksikön määrärahaan

Silloin, kun menojen maksajalla on oikeus kirjata menot suoraan momentille (käyttö- ja kirjausoikeus), kirjaukset tehdään kuten käytettäessä omaa määrärahaa.

5.3 Menojen laskuttaminen

Toiselle kirjanpitoyksikölle tilijaottelussa osoitettua määrärahaa voidaan käyttää vain laskuttamalla talousarviomenoja, koska käyttäjäkirjanpitoyksikkö ei voi ottaa tällaista talousarviotiliä omaan kirjanpitoonsa (käyttö- mutta ei kirjausoikeus). Jakamattoman määrärahan käyttö voi tapahtua joko kirjaamalla menot suoraan kyseiselle talousarviotilille (kirjausoikeus) tai laskuttamalla.

5.4 Menojen kohdentaminen

Laskuttamisessa on otettava huomioon myös oikea kohdentaminen. Laskuttamisen tulee johtaa samaan menojen kohdentamiseen kuin kirjausoikeuden käyttäminen. Se, millaista menettelyä käyttäen menot siirretään lopullisesti maksavalle kirjanpitoyksikölle, ei toisin sanoen saa vaikuttaa menojen kohdentamisperusteeseen. Kun toiminnasta rahoitusta saavalle virastolle aiheutuvat menot ovat palkka- yms. suoriteperusteisia menoja, menot on laskutettava rahoittavalta virastolta varainhoitovuoden aikana riittävin väliajoin ja joka tapauksessa varainhoitovuosittain siten, että myös rahoittava virasto ehtii kirjaamaan menot sille varainhoitovuodelle, jona ne ovat toteuttajavirastolle suoriteperusteisesti syntyneet.

5.5 Toisen kirjanpitoyksikön puolesta perityt tulot ja maksetut menot

Toisen kirjanpitoyksikön puolesta perityt tulot ja toisen kirjanpitoyksikön puolesta maksetut menot ovat eriä, jotka eivät liity tuloja perivän tai menoja maksavan viraston omaan toimintaan. Tämän vuoksi niitä ei kirjata tuloja perivän tai menoja maksavan viraston talousarviotuloksi tai -menoksi eikä liikekirjanpidon tuloksi tai menoksi.

Tulot

Virasto voi periä toisen viraston puolesta tuloja sellaisista suoritteista, jotka eivät ole perivän viraston omia suoritteita. Talousarviokirjanpidossa perityt tulot kirjataan tilille 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot. Liikekirjanpidossa käytetään tasetiliä 2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät tulot. Tilinpäätöksessä tileillä 610 ja 2583 ei saa olla saldoa.

Talousarviotulot siirretään aika ajoin tililtä 610 toiselle virastolle. Tulot vastaanottava kirjanpitoyksikkö kirjaa tulot lopulliselle talousarviokirjanpidon tilille ja liikekirjanpidossa tulojen luonteen mukaiselle tuottotilille.

Esimerkki:

Kirjanpitoyksikkö A perii kirjanpitoyksikkö B:n puolesta talousarviotuloja. A kirjaa B:n suoritteista saadut tulot talousarviokirjanpidossa tilille 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		100	
2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät tulot	610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot		100

Kirjanpitoyksikkö A siirtää kirjanpitoyksikkö B:lle sille kuuluvat tulot:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät tulot	610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot	100	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			100

Kirjanpitoyksikkö B kirjaa kirjanpitoyksikkö A:n perimät ja B:lle siirtämät tulot talousarviokirjanpidossa tilijaottelun mukaiselle talousarvioltilille ja liikekirjanpidossa tulon luonteen mukaiselle tuottotilille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		100	
xxxx Tuottotili	xx.xx.xx		100

Menot

Toisen kirjanpitoyksikön puolesta maksetulla menolla tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa kirjanpitoyksikkö A maksaa kirjanpitoyksikkö B:n suoritustuotantoon liittyvän menon B:lle tilijaottelussa osoitetuista määrärahoista. Tämä edellyttää, että A:lla on käyttöoikeus B:n määrärahaan.

Menon maksava virasto kirjaa talousarviotapahtuman tilille 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot määrärahan käyttöoikeuden myöntäneelle kirjanpitoyksikölle siirrettäväksi. Liikekirjanpidossa käytetään tasetiliä 1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot. Menon maksanut kirjanpitoyksikkö ilmoittaa maksamiensa menojen lajin ja määrän käyttöoikeuden myöntäneelle kirjanpitoyksikölle, joka maksaa ne maksuliiketilien kautta. Myös seuraavassa kohdassa ohjeistettua läheteiden tiliä voi käyttää menon siirtoon.

Määrärahan käyttöoikeuden myöntänyt kirjanpitoyksikkö kirjaa menon lopullisille talousarviokirjanpidon ja liikekirjanpidon tileille. Kuvattu tilanne on käytännössä harvainen.

Tilinpäätöksessä tileillä 630 ja 1992 ei saa olla saldoa.

Esimerkki:

Kirjanpitoyksikkö A:lla on käyttöoikeus, mutta ei kirjausoikeutta kirjanpitoyksikkö B:n määrärahaan. A maksaa painatuspalvelumenoja, jotka liittyvät B:n suoritteisiin.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot	630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	122	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

A ilmoittaa maksamiensa menojen lajin ja määrän B:lle, joka maksaa ne maksuliiketilien kautta A:lle.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4320 Painatuspalvelut	xx.xx.xx	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	22	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

A:n kirjaukset maksua vastaanotettaessa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot	630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		122
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		122	

5.6 Läheteiden tilin käyttö

Kirjanpitoyksikköjen välisissä kirjauksissa on laskutettaessa mahdollista käyttää maksuliiketilien sijasta tiliä 1991 Läheteiden tili (T), jos maksuliiketilien käyttö ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Lähetteen tilin käytöstä on ilmoitettava viipymättä sille kirjanpitoyksikölle, jonka määrärahan käytöstä on kysymys. Ilmoituksen saajan on tehtävä lähetteen tiliä koskevat kirjaukset heti ilmoituksen saatuaan. Ilmoituksessa on mainittava, mille kuukaudelle kirjaukset on tehty, koska kirjanpitoyksiköiden on tehtävä kirjaukset samalle kuukaudelle. Kirjanpitoyksiköiden tulee toimittaa lähetteen tilin erittely kuukausittain Valtiokonttorin määräyksen Tietojen toimittaminen keskuskirjanpitoon mukaisesti. Tilinpäätöksessä lähetteen tilin saldo siirretään tilille 2082 Siirrot lähetteen tililtä (T). Tilinpäätöksessä lähetteen tilillä ei saa olla saldoa.

Esimerkki:

Käyttöoikeuden saanut kirjanpitoyksikkö maksaa hankkeeseen kuuluvan menon (kirjanpitoyksiköt kuuluvat eri hallinnonaloihin, joten myös arvonlisävero laskutetaan):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	1) xx.xx.01 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	1) xx.xx.29 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	22	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

- 1) Menon veroton osa maksetaan toimintamenomomentilta ja arvonlisäveron osuus hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi).
- 2) Talousarviokirjanpidon tilin 630 käyttö: sekä menon veroton osa että arvonlisävero kirjataan tilille 630.

Kirjanpitoyksikkö laskuttaa yhteishankkeeseen liittyvät kulunsa. Tulon kirjaaminen:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1991 Lähetteen tili (T)		122	
*3967 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoilta ja laitoksilta	1) xx.xx.01 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		100
*9228 Sisäiset arvonlisäverotuotot 22 %	1) xx.xx.29 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		22

- 1) Menon veroton osuus kirjataan laskutettaessa tuloksi toimintamenomomentille ja arvonlisäveron osuus tuloutetaan hallinnonalan yleiselle arvonlisäveromenomomentille (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi).
- 2) Talousarviokirjanpidon tilin 630 käyttö: sekä menon veroton osa että arvonlisävero kirjataan tilille 630.

Määrärahan käyttöoikeuden myöntäneen kirjanpitoyksikön kirjaukset (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
*4907 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoille ja laitoksille	1) yyyy.01 2) yyyy.50	100	
*9328 Sisäiset arvonlisäverokulut 22 %	1) yyyy.29 2) yyyy.50	22	
1991 Läheteiden tili(T)			122

- 1) Määräraha on budjetoitu verottomana, jolloin käytetään arvonlisäveromenomomenttia.
- 2) Määräraha on budjetoitu verollisena, jolloin käytetään sitä momenttia, jolle arvonlisävero on budjetoitu.

5.7 Kirjanpitoyksikön sisäiset suoritukset

Tiliä 1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T) käytetään kirjanpitoyksikön sisäisesä maksuliikkeessä silloin, kun sitä ei hoideta maksuliiketilien kautta. Kirjaukset lopullisille meno- ja tulotileille tekee se, jonka puolesta meno on maksettu tai tulo peritty. Tilin käytöstä on viipymättä ilmoitettava sille, jota kirjaus koskee. Ilmoituksen saajan on tehtävä kirjanpitoyksikön sisäisten suoritusten tiliä koskevat kirjaukset heti ilmoituksen saatuaan. Kirjaukset on tehtävä samalle kuukaudelle. Vuoden vaihteessa on huolehdittava siitä, että kirjaukset tehdään oikean tilikauden kirjanpitoon.

Tilinpäätöksessä tilillä 1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T) ei saa olla saldoa.

Esimerkki kirjanpitoyksikön sisäisen läheteiden tilin käytöstä toisen viraston puolesta maksetun menon kirjaamisessa

Virasto B maksaa samassa kirjanpitoyksikössä olevan virasto A:n puolesta menon 100 euroa. B ilmoittaa tilin 1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T) käytöstä A:lle.

Kirjaukset maksun suorittajan, virasto B:n, kirjanpidossa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T)		122	
1921 Muut maksuliikemenotilit (T)			122

Kirjaukset menot kirjaavan virasto A:n kirjanpidossa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T)			122
4007 Lämmitys, sähkö ja vesi	xx.xx.xx	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	22	

Esimerkki kirjanpitoyksikön sisäisen läheteiden tilin käytöstä toisen viraston puolesta perityn tulon kirjaamisessa

Virasto B perii samassa kirjanpitoyksikössä olevan virasto A:n puolesta tulon 50 euroa ja ilmoittaa tilin 1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T) käytöstä A:lle.

Kirjaukset tulon perivän virasto B:n kirjanpidossa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T)			50
1911 Muut maksuliiketulotilit (T)		50	

Kirjaukset tulon kirjaavan A:n kirjanpidossa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T)		50	
3001 Tuotot kotitalouksilta	xx.xx.xx		50

Kirjanpitoyksikön sisäinen hallinnan siirto

Kirjanpitoyksikön sisäisessä hallinnan siirrosta sekä omaisuuden luovuttaja että vastaanottaja käyttää vastatilinä oman pääoman tiliä 2083 Hallinnan siirrot. Hallinnan siirto on kirjattava molemmin puolin saman kuukauden aikana. Siirto tehdään kirjanpitoarvolla. Tilinpäätöksessä tilillä 2083 ei saa olla kirjanpitoyksikön sisäisistä kirjauksista aiheutuvaa saldoa. Hallinnan siirroista on ilmoitettava Valtiokonttorille sen antaman määräyksen mukaisesti.

Esimerkki kirjanpitoyksikön sisäisestä hallinnan siirrosta

Virasto A luovuttaa samassa kirjanpitoyksikössä olevalle virasto B:lle hallinnassaan olevan auton, jonka kirjanpitoarvo on 40 000 euroa. A kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1250 Autot ja muut maajetäsvälineet			40 000
2083 Hallinnan siirrot		40 000	

B kirjaa:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1250 Autot ja muut maajetäsvälineet		40 000	
2083 Hallinnan siirrot			40 000

5.8 Myynti toiselle virastolle tai laitokselle

Viraston toiselta valtion virastolta tai laitokselta saamat maksullisen toiminnan tulot, vuokra- ja käyttökorvaustulot sekä käyttöomaisuuden myyntivoitot kirjataan sisäisille tuototileille (LKP-tilit *30xx, *31xx ja *391x). Muilta osin kirjauksissa ei ole eroa sen suhteen, saadaanko tuotto toiselta virastolta tai laitokselta vai talousarviotalouden ulkopuolelta. Talousarviotalouden sisäiseen myyntiin ei kuitenkaan liity arvonlisäverokirjauksia, koska valtioverovelvollisen sisällä tapahtuvaa myyntiä pidetään verovelvollisen sisäisenä toimituksena. Käyttöomaisuuden myynnit ovat maksullista toimintaa siltä osin, kun myydään maksullisen toiminnan käytössä ollutta käyttöomaisuutta. Käyttöomaisuuden myyntitappiot kirjataan talousarviotalouden sisäisissä myyntitilanteissa samoin kuin talousarviotalouden ulkopuoliselle talousyksikölle myytäessä.

Esimerkki: Maksuperustelain mukaisen liikelähdöllisen suorituksen myynti toiselle virastolle. Arvonlisäveroa ei veloiteta budjettitalouden sisällä.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		100	
*3008 Tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta	xx.xx.xx		100

Esimerkki: Edellisen esimerkin myyntiä vastaava ostokirjaus toisessa virastossa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.xx	100	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			100

5.9 Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitteinen toiminta

Yhteisrahoitteista toimintaa kokonaisuutena sisältäen talousarviotalouden sisäisen ja talousarviotalouden ulkopuolelta saadun rahoituksen käsitellään tarkemmin toisaalla tässä käsikirjassa. Tässä käsitellään vain talousarviotalouden sisäisessä yhteisrahoituksessa noudatettavia kirjausmenettelyjä.

5.9.1 Yhteisrahoitteisen toiminnan tulojen laskutus

Jos viraston toimintamenomomentti on yhteisrahoitteisen toiminnan osalta nettobudjetoitu, tuloutetaan yhteisrahoitteisen toiminnan tulot tälle momentille. Talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten mukaan toimintamenomomentille voidaan nettobudjetoida mm. viraston tai laitoksen vastuulla toteutettavasta tutkimus- tms. yhteishankkeesta tai yhteisestä toiminnasta tuloina saatavat muiden osapuolten maksusuodet ja hankkeesta tai toiminnasta aiheutuvat menot. Näistä yhteishankkeen voidaan viitata yhteisrahoitteiseen toimintaan.

Rakennerahastohankkeiden osalta kansallisina hallinto- ja maksuviranomaisina toimivien ministeriöiden määräykset tai ohjeet voivat kuitenkin edellyttää bruttobudjetointia. Jos kyseinen toiminta ei ole nettobudjetoitu toimintamenomomentille, laskutus on tehtävä talousarviokirjanpidon tilin 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot kautta.

Määrärahan käyttöoikeuden saanut virasto kirjaa liikekirjanpidossa laskutettavan ostomenon ja sitä vastaavan arvonlisäveron lopullisille menotileilleen. Talousarviokirjanpidossa käytetään nettobudjetoitua toimintamenomomenttia ja arvonlisäveromenomomenttia tai tiliä 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot.

Esimerkki:

Rahoittajaviraston määrärahaan käyttöoikeuden saanut virasto maksaa hankkeeseen kuuluvan menon. Virastot kuuluvat eri hallinnonaloihin, joten myös arvonlisävero laskutetaan. (Vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	1) xx.xx.01 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	100	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	1) xx.xx.29 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot	22	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

- 1) *Nettobudjetoidun toimintamenomomentin käyttö: menon veroton osa maksetaan toimintamenomomentilta ja arvonlisäveron osuus hallinnonalan yleiseltä alv-momentilta (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi).*
- 2) *Talousarviokirjanpidon tilin 630 käyttö: sekä menon veroton osa että arvonlisävero kirjataan tilille 630.*

*Myöntäjävirastoa velkoessaan määrärahan käyttöoikeuden saanut virasto kirjaa myöntäjävirastolta saadun tulon käyttäen sisäistä tuottotiliä ja sisäistä arvonlisäverotuottotiliä (LKP-tilit *3978 ja *922x).*

Virasto laskuttaa toiselta virastolta yhteisrahoitteeseen hankkeeseen liittyvät kulunsa. Virastot kuuluvat eri hallinnonaloihin, joten myös arvonlisävero laskutetaan. (Vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi). Tulon kirjaaminen:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		122	
*3978 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta	1) xx.xx.01 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		100
*9228 Sisäiset arvonlisäverotuotot 22 %	1) xx.xx.29 2) 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot		22

1. *Menon veroton osuus kirjataan laskutettaessa tuloksi toimintamenomomentille ja sisäisen arvonlisäveron osuus tuloutetaan hallinnonalan yleiselle arvonlisäveromenomomentille (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi).*
2. *Talousarviokirjanpidon tilin 630 käyttö: sekä menon veroton osa että arvonlisävero kirjataan tilille 630.*

Määrärahan käyttöoikeuden myöntänyt virasto kirjaa käyttöoikeuden saaneelta virastolta saamansa laskun liikekirjanpidossa vastaavasti valtion sisäiselle kulutilille ja sisäiselle arvonlisäverokulutilille. Talousarviokirjanpidossa käyttöoikeuden myöntänyt virasto kirjaa menon ja sitä vastaavan arvonlisäveron lopullisille talousarviotileille.

Menon kirjaaminen (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
*4908 Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitusosuudet valtion virastoille ja laitoksille	1) xx.xx.01 2) xx.xx.50	100	
*9328 Sisäiset arvonlisäverokulut 22 %	1) xx.xx.29 2) xx.xx.50	22	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			122

- 1) *Määräraha on budjetoitu verottomana.*
- 2) *Määräraha on budjetoitu verollisena.*

5.9.2 Kirjausoikeus

Silloin, kun menojen maksajalla on oikeus kirjata menot suoraan rahoittajaviraston momentille, kirjaukset tehdään kuten käytettäessä omaa määrärahaa.

Esimerkki:

Virasto kirjaa maksamansa palkan suoraan rahoittajaviraston momentille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.50	200	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			200

5.10 Yhteisrahoituksen arvonnäveromenojen laskuttaminen kirjanpitoyksikköjen kesken

Pääsääntönä on, että myös arvonnäveromenot laskutetaan rahoittavalta virastolta. Ilman arvonnäveroä budjetoitujen momenttien osalta tämä johtuu siitä, että arvonnäveromenot on budjetoitu hallinnonaloittain, minkä vuoksi ne on rahoitettava oikean hallinnonalan arvonnäveromenomomentilta. Arvonnäveroineen budjetoitujen momenttien osalta arvonnäveromenot puolestaan rahoitetaan jäljempänä mainittavia poikkeustapauksia lukuun ottamatta samalta momentilta kuin menon verotonkin osa.

Jos laskutus tuloutetaan nettobudjetoidulle toimintamenomomentille, on huolehdittava, että maksettuja arvonnäveromenoja vastaava laskutettava korvaus (liikekirjanpidossa sisäinen arvonnäverotuotto) tuloutetaan samalle momentille, jolta arvonnäveromeno on alun perin maksettu. Syynä tähän on talousarviossakin mainittu talousarvion erittelyperiaate, jonka mukaan määrärahaa saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, johon määräraha on budjetoitu. Jos arvonnävero on esimerkiksi maksettu oman hallinnonalan yleiseltä arvonnäveromenomomentilta, arvonnäveromenomomenttia oikaistaan vastaavalla määrällä toiselta virastolta laskutettavasta tulosta.

Poikkeuksena pääsääntöön on eräitä tilanteita, joissa arvonnäveroä joko ei saa laskuttaa tai sitä ei tarvitse laskuttaa määrärahaa hallinnoivalta kirjanpitoyksiköltä. Näitä tilanteita ovat seuraavat:

1. Virastot ovat samalla hallinnonalalla ja rahoittajan määräraha on budjetoitu ilman arvonnäveroä. Tässä tilanteessa, jos toteuttajavirasto on maksanut rahoitettavaan toimintaan liittyvät arvonnäveromenot hallinnonalan yleiseltä arvonnäveromenomomentilta, ei arvonnäveron laskuttaminen talousarvion erittelyperiaatteen nojalla ole enää tarpeen, koska toteuttajaviraston sisäinen arvonnäverotuotto ja rahoittajakirjanpitoyksikön sisäinen arvonnäverokulu kirjattaisiin tällöin samalle momentille, hallinnonalan yleiselle arvonnäveromenomomentille. Näissäkin tilanteissa arvonnäveron saa kuitenkin laskuttaa, jos virastot niin sopivat (vrt. kohta 2).
2. Rahoittajan määräraha on budjetoitu ilman arvonnäveroä ja rahoittaja edellyttää, että erillismenoihin liittyvät arvonnäveromenot kirjataan suoraan rahoittajaviraston hallinnonalan yleiselle arvonnäveromenomomentille. Näissä tilanteissa rahoittajavirasto on ilman arvonnäveroä budjetoidun määrärahasa käyttöä koskevassa jakopäätöksessä edellyttänyt, että hankkeen arvonnäveromenot kirjataan suoraan rahoittajaviraston hallinnonalan yleiselle arvonnäveromenomomentille.
3. Rahoittajan määräraha on budjetoitu arvonnäverollisena, mutta erityiset syyt estävät arvonnäveron laskuttamisen. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos virasto maksaa toteuttamassaan rakennerahastohankkeessa tukikelvottoman arvonnäverollisen menon. Tällöin rahoittajavirastolta ei voida laskuttaa menon verotonta osaa eikä arvonnäveroä, koska rakennerahastomomenteille ja tätä vastaaville valtion rahoitusosuuksimomenteille on budjetoitu vain tukikelpoisia menoja.

4. Virasto maksaa ulkomaan arvonlisäveroa ja rahoittajan määräraha on budjetoitu ilman arvonlisäveromenoja. Ulkomaisiin arvonlisäveromenoihin ei saa käyttää hallinnonalojen yleisiä arvonlisäveromenomomentteja. Tämän vuoksi ulkomaista arvonlisäveromenoa ei myöskään voi laskuttaa rahoittajaviraston hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta, vaan se rahoitetaan toteuttajaviraston toimintamenomomentilta.
5. Budjetoinnista johtuvat erityiset poikkeukset. Tällaiset mahdolliset poikkeukset ilmenevät sen momentin, jolta menon veroton osa maksetaan, päätösoasasta tai hallinnonalan yleisen arvonlisäveromenomomentin päätösoasasta. Esimerkiksi momentin päätösoasan perustelujen mukaan tietyn ministeriön hallinnonalaan kuuluvan rahoituksen saajan ei tarvitse laskuttaa hallinnonalan yleiselle arvonlisäveromenomomentille kirjaamia arvonlisäveromenoja (ks. kohta 1). Muihin hallinnonaloihin kuuluvat rahoituksen saajat sen sijaan laskuttavat maksamansa arvonlisäveromenot.

6 LUKU: ARVONLISÄVEROON LIITTYVÄT KIRJAUKSET

Tässä luvussa käsitellään pääasiassa arvonlisäverolain (1501/1993) mukaista ostoon ja myyntiin liittyvää arvonlisäveroa sekä arvonlisäveron kirjausta eräissä muissa tilanteissa. Viraston ja laitoksen toteuttamissa yhteisrahoitteisissa hankkeissa syntyneiden arvonlisäveromenojen kirjanpitoon liittyviä kysymyksiä käsitellään pääosin luvussa 7.

Valtio on arvonlisäverolain 1 ja 6 §:n perusteella yleisesti arvonlisäverovelvollinen liiketoiminnan muodossa Suomessa tapahtuvasta tavaroiden ja palvelujen mynnistä sekä maahan-tuonnista.

Hallinnollisista syistä valtio on verovelvollinen yhtenä yksikkönä. Valtion virasto, laitos tai muu yksikkö ei siten pääsääntöisesti ole verovelvollinen toiselle valtion yksikölle tapahtuvasta mynnistä, vaan myyntiä pidetään verovelvollisen sisäisenä toimituksena. Arvonlisäverolain 7 §:ssä on lueteltu pääsäännöstä poikkeuksena ne laitokset, joita ei arvonlisäverotuksessa lueta valtion osaksi ja jotka siten ovat erikseen verovelvollisia. Valtion arvonlisäverotyöryhmä (VM 31/2001) on lisäksi katsonut, että lain 7 §:ssä mainittujen laitosten lisäksi talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot eivät arvonlisäverotuksessa kuuluisi valtioverovelvolliseen.

Valtion virastot ja laitokset, lukuun ottamatta erikseen verovelvollisia, eivät tilitä arvonlisäveroa verovirastoille eivätkä lähetä verohallinnolle muita arvonlisäveroilmoituksia kuin yhteenvetoilmoitukset yhteisömyynneistä eli EU:n jäsenvaltioiden välisestä tavarakaupasta. Verohallinnon tarvitsemat tiedot saadaan suoraan keskuskirjanpidosta.

6.1 Arvonlisäveroneuvonta

Kaikkiin arvonlisäverotuksen (arvonlisäverolaki 189 §) aineellisoikeudellisiin kysymyksiin saa neuvontaa verovirastojen arvonlisäveroneuvonnasta sekä useista verohallituksen arvonlisäverotusta koskevista julkaisuista. Virasto ja laitos voi myös pyytää verohallinnolta asiaa koskevan ennakkoratkaisun (arvonlisäverolaki 190–190 a §). Veroneuvonnan yhteystiedot löytyvät verohallinnon internetsivuilta osoitteesta www.vero.fi.

Valtiokonttorin roolina arvonlisäveroasioissa on antaa määräykset ja ohjeet arvonlisäveron kirjanpidollisesta käsittelystä.

6.2 Arvonlisäveron kirjaaminen käytettäessä omaa määrärahaa

Liikekirjanpito

Liikekirjanpidossa arvonlisäverolliset ostot ja myynnit kirjataan siten, että oston tai myynnin veroton määrä kirjataan asianomaiselle meno- tai tulotilille ja arvonlisäveron määrä verokannan mukaiselle arvonlisäverokulu- tai tuottotilille. Poikkeuksen muodostavat tavarana tai palveluna luovutettavat valtionavut ja avustukset, joiden ostomenot kirjataan liikekirjanpidossa siirtotalouden kuluksi arvonlisäveroineen. Näissä tilanteissa arvonlisäveron osuutta ei siis eritellä verokannan mukaiselle arvonlisäverokulutilille.

Liikekirjanpidossa ostomenoon liittyvä arvonlisävero kirjataan arvonlisäverokulutilille samanaikaisesti, kun ostomenon veroton osuus kirjataan menoksi. Näin menetellään myös yhteisö Hankintojen kohdalla. Myyntiin liittyvä arvonlisävero kirjataan arvonlisäverotuotoksi samanaikaisesti kun myyntitulon veroton osuus kirjataan tuloksi. Kuitenkin mynnistä saatuu ennakkomaksuun liittyvä arvonlisävero kirjataan liikekirjanpidossa arvonlisäverotuototilille jo saadun ennakkomaksun yhteydessä.

Talousarviokirjanpito

Arvonlisäverotulo kirjataan talousarvion mukaisesti arvonlisäverotulomomentille (vuoden 2010 talousarviossa momentti 11.04.01).

Arvonlisäveromeno kirjataan talousarviokirjanpidon tilille sen mukaan, mille talousarvio-kirjanpidon tilille hankinta on budjetoitu. Kun arvonlisäverolliseen hankintaan käytetään määrärahaa, joka on budjetoitu ilman arvonlisäveroa (vuoden 2010 talousarviossa momentit 1–29 ja 70–79, ellei asianomaisen momentin päätösosassa ole tehty tähän poikkeusta), ostohintaan sisältyvä arvonlisävero kirjataan asianomaisen hallinnonalan yleiselle arvonlisäveromenomomentille (vuoden 2010 talousarviossa 29-momentit).

Arvonlisäveromenomomentti on vuoden 2010 talousarviossa osittain nettobudjetoitu. Silloin kun menoa, joka maksetaan viraston toimintamenomomentilta ja hallinnonalan arvonlisäveromenomäärärahasta, vastaan saadaan tuloa (kuten maksullinen toiminta, EU- ja muu yhteisrahoitus), tulon arvonlisäveromenoa vastaava osuus nettobudjetoidaan. Valtion viraston tai laitoksen arvonlisäverollisten suoritteiden myynnistä arvonlisäverolain mukaan suoritettava vero tuloutetaan kuitenkin momentille 11.04.01 Arvonlisävero.

Talousarvioon sisältyy myös määrärahoja, jotka on budjetoitu arvonlisäverollisina. Näitä ovat vuoden 2010 talousarviossa kaikki siirtomenomomentit 30–69, ellei asianomaisen siirtomenomomentin tai hallinnonalan yleisen arvonlisäveromenomomentin päätösosassa ole tehty tähän poikkeusta. Näitä verollisia määrärahoja käytettäessä arvonlisäveron osuus menosta kirjataan ao. määrärahan käyttöksi. On huomattava, että osa siirtomenomomenteista on ns. sekamomentteja, jolloin momentin määrärahaa saa talousarvion mukaan käyttää myös valtion omiin sinällään kulutusmenoluonteisiin ostomenoihin (ks. esimerkki 4).

Arvonlisävero kirjataan talousarviotilille samanaikaisesti, kun varsinainen myyntitulon tai ostomenon veroton osuus kirjataan lopulliselle talousarviokirjanpidon tilille.

Esimerkki 1. Viraston omaan toimintaan liittyvän arvonlisäverollisen menon kirjaaminen

Kirjataan verollinen osto 6 100 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 % (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
xxxx Menotili	1) xx.xx.01 2) xx.xx.50	5 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	1) xx.xx.29 2) xx.xx.50	1 100	
2570 Ostovelat (T)			6 100

1) Määräraha on budjetoitu verottomana, jolloin käytetään arvonlisäveromenomomenttia.

2) Määräraha on budjetoitu verollisena, jolloin käytetään sitä momenttia, jolle arvonlisävero on budjetoitu.

Esimerkki 2. Arvonlisäverollisen tulon kirjaaminen

Kirjataan verollinen myynti 122 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 % (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
3002 Tuotot elinkeinoelämältä	xx.xx.01		100
9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		22
1700 Myyntisaamiset (T)		122	

Esimerkki 3. Tavarana tai palveluna annettavaan valtionapuun liittyvän ostomenon kirjaaminen

Kirjataan muina aineina, tarvikkeina ja tavaroina elinkeinoelämälle annettava valtionapu 122 000 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 % (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
8230 Käyttötalouden kulut elinkeinoelämälle	xx.xx.50	122 000	
2570 Ostovelat (T)			122 000

Esimerkki 4. Siirtomenojen momenteilla olevien määrärahojen käyttäminen valtion omiin ostomenoihin

Kirjataan siirtomenojen momentilla olevan määrärahan käyttäminen viraston omiin aine-, tarvike- ja tavaraostoihin, 122 000 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 % (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	xx.xx.50	100 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.50	22 000	
2570 Ostovelat (T)			122 000

Esimerkki 5. Saadun ennakkomaksun kirjaaminen (poikkeus pääsäännöstä, tulo kirjataan heti lopulliselle lkp-tilille)**A) Talousarviotulo on budjetoitu suoriteperusteella**

- Asiakas suorittaa ennakkomaksun 73 200 € (sis. alv 22 %).
- Suorite toimitetaan asiakkaalle.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot		60 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot		13 200
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		73 200	
2.	2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot	60 000	
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot	13 200	
2.	3012 Tuotot elinkeinoelämältä	xx.xx.xx		60 000
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		13 200

B) Talousarviotulo on budjetoitu maksuperusteella

1. Asiakas suorittaa ennakomaksun 73 200 € (sis. alv 22 %).
2. Suorite toimitetaan asiakkaalle.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2569 Muut saadut ennakot	xx.xx.xx		60 000
1.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		13 200
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		73 200	
2.	2569 Muut saadut ennakot		60 000	
2.	3002 Tuotot elinkeinoelämästä			60 000

Esimerkki 6. Maksetun ennakomaksun kirjaaminen**A) Talousarviomeno on budjetoitu suoriteperusteella**

1. Maksetaan ennakomaksu 73 200 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 %.
2. Vastaanotetaan kone (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakomaksut	620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot	73 200	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			73 200
2.	1294 Muut ennakomaksut	620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot		73 200
2.	1269 Muut koneet ja laitteet	xx.xx.xx	60 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.29	13 200	

B) Talousarviomeno on budjetoitu maksuperusteella

1. Maksetaan ennakomaksu 73 200 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22 %, (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).
2. Vastaanotetaan kone.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakomaksut	xx.xx.01	60 000	
1.	1294 Muut ennakomaksut	xx.xx.29	13 200	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			73 200
2.	1294 Muut ennakomaksut			73 200
2.	1269 Muut koneet ja laitteet		60 000	
2.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %		13 200	

6.3 Arvonlisäveron kirjaaminen käytettäessä toisen kirjanpitoyksikön hallinnoimaa määrärahaa

Kirjanpitoyksiköllä voi olla tai kirjanpitoyksikkö voi saada oikeuden käyttää oman toimintansa rahoittamiseen toisen kirjanpitoyksikön hallinnoimaa määrärahaa (määrärahan käyttöoikeus). Tilanteet voivat liittyä joko talousarviotalouden sisäiseen yhteisrahoitukseen tai viranomaistehtävien hoitamiseen.

Toisen kirjanpitoyksikön hallinnoiman määrärahaan käyttöön liittyviä arvonlisäverokysymyksiä on käsitelty kokonaisuutena luvussa 5.

6.4 Yhteisökaupan (EU:n jäsenvaltioiden välisen tavarakaupan) arvonlisäveromenettely

Valtion virastot ja laitokset käyttävät EU:n jäsenmaiden välisessä yhteisökaupassa kirjanpitoyksikön Y-tunnuksesta muodostettua ALV-numeroa (VAT-tunnus). Verohallitus on ohjeistanut ALV-numeron käyttöä verovirastoille osoitetussa ohjekirjeessä (Verohallitus 1.12.2003: Arvonlisäverotunnisteen, arvonlisäveronumeron ja nimen merkitseminen valtion virastojen ja laitosten antamiin laskuihin). Ks. luku 6.7.5. Viraston Y-tunnuksen, VAT-tunnisteen ja nimen käyttö myyntilaskuissa.

Arvonlisäverotietoja käytetään mm. yhteisökauppaa koskevassa valvonnassa. Tarvitsemansa arvonlisäverotiedot Verohallitus saa suoraan keskuskirjanpidosta. Tästä syystä on tärkeää, että kaikki yhteisökaupan arvonlisäverokirjaukset tehdään täydellisinä seuraavassa käsiteltyjen ohjeiden mukaisesti.

Yhteisöhankinnat

Arvonlisäverovelvollisiksi rekisteröityneiden välisessä yhteisökaupassa yhteisöhankintalaskut ovat verottomia laskuja. Virastot ja laitokset laskevat näihin arvonlisäveron Suomen arvonlisäverolainsäädännön mukaisesti ja kirjaavat veron seuraavasti.

Yhteisöhankinnoista kirjattava arvonlisävero lasketaan ja kirjataan kustakin hankintaerästä (laskusta) erikseen. Veromeno kirjataan liikekirjanpidon tililuokkaan verokannan mukaiselle yhteisöhankintojen arvonlisäverokulutilille. Talousarviokirjanpidon tililuokkaan veromeno kirjataan sen mukaan, mitä tässä luvussa talousarviokirjanpidosta on aikaisemmin sanottu.

Laskettua arvonlisäveroa ei makseta rahasuorituksena verovirastolle. Maksun sijasta laskettu arvonlisävero kirjataan menokirjauksen kanssa samanaikaisesti kuluksi ja tuotoksi liikekirjanpitoon verokannan mukaiselle yhteisöhankintojen arvonlisäverokulu- ja -tuottotilille sekä menoksi ja tuloksi talousarviokirjanpitoon. Talousarviokirjanpidon tulokirjaus tehdään aina arvonlisäverotulomomentille riippumatta siitä, minkä tilin veloitukseksi itse ostomeno talousarviokirjanpidon tililuokassa on kirjattu.

Esimerkki 7. Yhteisöhankinnan arvonlisäveron kirjaaminen

Kirjataan EU-jäsenmaasta saatu (veroton) yhteisöhankintalasku 1 000 € (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
xxxx Menotili	1) xx.xx.01 2) xx.xx.50	1 000	
9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	1) xx.xx.29 2) xx.xx.50	220	
9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	11.04.01		220
2570 Ostovelat (T)			1 000

- 1) Määräraha on budjetoitu verottomana, jolloin käytetään arvonlisäveromenomomenttia.
 2) Määräraha on budjetoitu verollisena, jolloin käytetään sitä momenttia, jolle arvonlisävero on budjetoitu.

Esimerkki 8. Yhteisöhankinnan ennakkomaksumenon kirjaaminen**A) Talousarviomeno on budjetoitu suoriteperusteella**

1. Maksetaan ennakkomaksu 60 000 €.
 2. Vastaanotetaan kone (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakkomaksut	620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot	60 000	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			60 000
2.	1294 Muut ennakkomaksut	620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot		60 000
2.	1269 Muut koneet ja laitteet	xx.xx.01	60 000	
2.	9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.29	13 200	
2.	9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	11.04.01		13 200

B) Talousarviomeno on budjetoitu maksuperusteella

1. Maksetaan ennakkomaksu 60 000 €.
 2. Vastaanotetaan kone (vuoden 2008 talousarvion mukainen numerointi).

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	1294 Muut ennakkomaksut	xx.xx.xx	60 000	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			60 000
2.	1294 Muut ennakkomaksut			60 000
2.	1269 Muut koneet ja laitteet		60 000	
2.	9318 Arvonlisäverokulut yhteisöhankinnoista 22 %	xx.xx.29	13 200	
2.	9218 Arvonlisäverotuotot yhteisöhankinnoista 22 %	11.04.01		13 200

Yhteisömyynnit

Kirjanpitoyksikön on annettava yhteenvedoilmoitus yhteisömyynneistä Uudenmaan verovirastolle. Yhteenvedoilmoitus annetaan verohallinnon vahvistamalla lomakkeella. Ilmoitusta ei anneta sellaiselta kaudelta, jonka aikana yhteisömyyntiä ei ole ollut.

Myyjän on varmistettava, että ostaja on rekisteröity arvonlisäverovelvolliseksi toisessa jäsenmaassa. Sen, onko ostajan ilmoittama arvonlisäveronumero (VAT-tunnus) voimassa, voi varmistaa joko komission internetsivuilta tai verohallituksen CLO-yksiköstä.

Jos verottoman myynnin edellytykset eivät täyty, myyjän on veloitettava arvonlisävero tavaroiden myynnistä Suomessa. Tällöin arvonlisävero kirjataan liikekirjanpidon tililuokan verokannan mukaiselle arvonlisäverotuottotilille (tililaji 920) ja talousarviokirjanpidon tililuokkaan tuloksi arvonlisäverotulomomentille.

Kolmansien maiden kanssa käytävä tavarakauppa

Kolmansien maiden kanssa käytävän tavarakaupan arvonlisäverotuksen hoitaa tullilaitos.

Palveluiden ulkomaankauppa

Yhteisökaupan säännöt palvelujen osalta muuttuivat 1.1.2010. Palvelujen ulkomaankauppaa koskevaa arvonlisäveroneuvontaa saa verovirastojen arvonlisäveroneuvonnasta. Kysymyksiä voi esittää myös sähköpostitse osoitteessa www.vero.fi.

6.5 Ahvenanmaan veroraja

Verohallituksen julkaisussa 176.08 (1.12.2008) ”Ahvenanmaan veroraja arvonlisäverotuksessa” on todettu, että Suomen EU-liittymissopimuksen mukaan Ahvenanmaan maakunta ei kuulu Euroopan yhteisön arvonlisävero- eikä valmisteveroalueeseen. Ahvenanmaan maakunnan ja muun Suomen sekä maakunnan ja muiden EU:n jäsenvaltion välillä on veroraja.

Koska Ahvenanmaan maakuntaa pidetään arvonlisäverotuksessa kolmannen maan asemassa myös suhteessa muuhun Suomeen, vienti ja tuonti hoidetaan tullin kautta. Jos valtion virastot ja laitokset tai niiden toimipisteet käyvät kauppaa tai niillä on muuta tavaraliikennettä Ahvenanmaan kanssa tai jos Ahvenanmaalla sijaitsevat yksiköt käyvät tavarakauppaa Manner-Suomen kanssa, tullaukseen liittyvät menettelytavat tulee selvittää tulliviranomaisen kanssa.

6.6 Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot

Arvonlisäverolain mukaan ministeriöiden kehitysyhteistyötä varten kotimaasta ostamat palvelut ovat arvonlisäverollisia. Vaikka kehitys- ja lähialueyhteistyömäärärahat on budjetoitu siirtomenomomenteille, niiden toteuttamiseen liittyvien kotimaasta tehtävien hankintojen arvonlisäveromenot on budjetoitu erikseen (vuonna 2010 momentille 24.01.29), jotta arvonlisäverolla ei rasieta Suomen kehitysyhteistyötä ja lähialueyhteistyötä.

6.7 Eräitä erityiskysymyksiä

Yksittäisiä kysymyksiä arvonlisäveron kirjauksista sisältyy myös Valtiokonttorin kotisivuilla julkaistuihin Kysymyksiä ja vastauksia -dokumentteihin.

6.7.1 Toimitilan jälleenvuokraus

Jälleenvuokraus vähennyskelpoiseen käyttöön

Silloin, kun virasto tai laitos vuokraa edelleen itse arvonlisäverollisena vuokraamiaan toimitiloja valtion ulkopuolisen jälleenvuokraajan vähennyskelpoiseen käyttöön, jälleenvuokraus on arvonlisäverollista.

Arvonlisäverolain kiinteistönluovutusta koskevan pääsäännön (27 §) mukaan kiinteistön käyttöoikeuden luovuttaminen on verotonta. Lain 30 §:n mukaan käyttöoikeuden luovuttaminen voidaan käsitellä verollisena, jos luovuttaja hakeutuu tästä erikseen verovelvolliseksi. Valtion arvonlisäverotyöryhmän (VM 31/2001) mukaan valtion virasto tai laitos ei noudattaisi verotuskäytännössä kuitenkaan hakeudu erikseen arvonlisäverovelvolliseksi tiloista, jotka se luovuttaa edelleen. Tästä huolimatta se käsittelee verollisina vuokraamiensa tilojen edelleen vuokrauksen verollisena silloin, kun vuokralainen käyttää tiloja vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen.

Esimerkki 9. Jälleenvuokraus vähennyskelpoiseen käyttöön

3. Virasto vuokraa toimitilaa ja maksaa tästä vuokraa 244 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22% (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).
4. Virasto vuokraa osan toimitilasta edelleen ja saa tästä vuokratuottona 122 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22%.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4202 Muiden rakennusten vuokrat	xx.xx.xx	200	
1.	9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.29	44	
1.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			244
2.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		122	
2.	3102 Vuokrat muista rakennuksista	xx.xx.xx		100
2.	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		22

Jälleenvuokraus vähennyskeltottomaan käyttöön

Silloin, kun virasto tai laitos jälleenvuokraa itse arvonlisäverollisena vuokraamiaan tiloja valtion ulkopuolisen jälleenvuokraajan vähennyskeltottomaan käyttöön, jälleenvuokraus on arvonlisäverotonta. Tällöin viraston tulee hinnoitella jälleenvuokra siten, että vuokra sisältää myös viraston maksaman arvonlisäveron. Arvonlisäveromenomomentti on vuoden 2010 talousarviossa osittain nettobudjetoitu. Silloin kun vuokra maksetaan viraston toimintamomentilta ja hallinnonalan arvonlisäveromenomäärärahasta ja sitä vastaan saadaan tuloa, tulon arvonlisäveromenoa vastaava osuus on nettobudjetoitu. Viraston hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta maksama arvonlisäveroa vastaava osuus vuokratuotosta kirjataan arvonlisäveromenomomentille.

Esimerkki 10. Jälleenvuokraus vähennyskelvottomaan käyttöön

Virasto vuokraa toimitilaa ja maksaa tästä vuokraa 244 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22% (vuoden 2010 talousarvion mukainen numerointi).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4202 Muiden rakennusten vuokrat	xx.xx.01	200	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.29	44	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			244

Virasto jälleenvuokraa toimitilan ja saa tästä vuokratuottona 244 €, joka sisältää arvonlisäveroa 22%

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		244	
3102 Vuokrat muista rakennuksista	xx.xx.01		200
3102 Vuokrat muista rakennuksista	xx.xx.29		44

Vuokran arvonlisävero maksetaan hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta, ja tätä vastaava osuus jälleenvuokratulosta tuloutetaan arvonlisäveromenomomentille.

6.7.2 Käytetyn käyttöomaisuuden myynti

Valtion virastojen ja laitosten käytössä olleiden käyttöomaisuushyödykkeiden kuten koneiden ja kaluston myynnin arvonlisäverollisuus riippuu siitä, mihin toimintaan niitä on virastossa tai laitoksessa käytetty. Ainoastaan liiketaloudellisessa maksullisessa toiminnassa käytetyn käyttöomaisuushyödykkeen myynti on valtion virastolle ja laitokselle arvonlisäverollista, jos hyödyke on hankittu 1.6.1994 jälkeen. Muussa käytössä olleen tai ennen 1.6.1994 hankitun käyttöomaisuushyödykkeen myynti on arvonlisäverotonta.

Jos samaa käyttöomaisuutta on käytetty sekä verollisessa että verottomassa toiminnassa, on myyntihinta jaettava verolliseen ja verottomaan osaan, jos hyödykkeen myyntihinta on merkittävä. Jako voidaan tehdä esimerkiksi käytön suhteessa. Jaon perusteet tulee voida osoittaa. Vähäisen myynnin verollisuus voidaan ratkaista hyödykkeen pääasiallisen käytön perusteella.

Myynnistä saatu tulo voidaan talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten mukaan nettouttaa toimintamenomomentille, jos hyödykkeen hankinta on rahoitettu toimintamenomäärärahasta.

Esimerkki 11. Käytetyn käyttöomaisuuden myynti

Esimerkki kirjauksista, kun liiketaloudellisessa maksullisessa toiminnassa käytetty tietokone myydään käytettynä yritykselle. Myyntihinta on 1 220 € (sis. alv 220 €). Tietokoneen tasearvo käyttöomaisuuskirjanpidon mukaan on myyntihetkellä 900 €. Poistoja on kirjaamatta 100 €.

- Poisto-osuuden kirjaaminen
- Myyntivoiton kirjaaminen

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	4823 Poistot koneista ja laitteista		100	
1.	1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet			100
2.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)		1 220	
2.	3906 Muiden koneiden ja laitteiden myyntivoitot	xx.xx.xx		1 000
2	9208 Arvonlisäverotuotot 22 %	11.04.01		220
2	3906 Muiden koneiden ja laitteiden myyntivoitot		800	
2	1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet			800

6.7.3 Ulkomaisen arvonlisäveron kirjaaminen

Ulkomaista arvonlisäveroa tai muuta vastaavaa kulutusveroa ei käsitellä arvonlisäveromeno- ja -kuluna Suomen valtion kirjanpidossa. Liikekirjanpidossa ulkomainen arvonlisäveromeno kirjataan samaksi kululajiksi kuin menon veroton osa. Talousarviokirjanpidossa ulkomais- ta arvonlisäveroa tai muuta vastaavaa kulutusveroa ei ilman arvonlisäveroa budjetoitujen momenttien yhteydessä saa maksaa hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta, ellei talousarviossa ole erikseen toisin mainittu.

Esimerkki 12. Ulkomaisen arvonlisäveron kirjaaminen

Maksetaan virkamiehen ulkomaanmatkasta aiheutunut 120 €:n hotellilasku, joka sisältää 20 % kyseisen maan arvonlisäveroa.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4502 Matkustuspalvelut	1) xx.xx.01	120	
	2) xx.xx.50	120	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			120

1) Verottomana budjetoitu määräraha

2) Verollisena budjetoitu määräraha

Huomaa, että virastolla on tietyin reunaehdoin mahdollisuus saada takaisin arvonlisäveroliseen toimintaansa (eli liiketaloudelliseen maksulliseen toimintaansa) liittyvät maksetut ulkomaiset arvonlisäveromenot ns. arvonlisäveron ulkomaalaispalautuksena. Takaisinsaantia ohjeistaa tarkemmin verovirastojen arvonlisäveroneuvonta.

6.7.4 Käännetty verovelvollisuus ja valtio

Yleisessä arvonlisäverotuksessa sovelletaan arvonlisäverolain 9 §:n mukaan käännettyä verovelvollisuutta, jos ulkomaalaisella tavaroiden tai palveluiden myyjällä ei ole Suomessa kiinteää toimipaikkaa eikä ulkomaalainen myyjä ole hakeutunut Suomessa verovelvolliseksi. Käännetyllä verovelvollisuudella tarkoitetaan ostajan velvollisuutta suorittaa vero myyjän puolesta.

Arvonlisäverolain 9 §:n erityissäännöksen mukaan käännettyä verovelvollisuutta ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun ostajana on valtion virasto tai laitos. Käännetyn verovelvollisuuden tilanteissa ei näin ollen tehdä lainkaan arvonlisäverokirjauksia.

6.7.5 Viraston Y-tunnuksen, VAT-tunnisteen ja nimen käyttö myyntilaskuissa

Verohallitus on antanut 1.12.2003 ohjeen (Dnro 2661/40/2003) Arvonlisäverotunnisteen, arvonlisäveronumeron ja nimen merkitseminen valtion virastojen ja laitosten antamiin laskuihin. Ohje on saatavissa Verohallituksen internet-sivuilla osoitteesta www.vero.fi/vero-ohjeet linkin alta. Ohje koskee arvonlisäverotuksen piiriin kuuluvaa laskutusta, ei esimerkiksi julkis- oikeudellisten suoritteiden laskutusta.

Kotimaan kaupassa viraston arvonlisäverotunniste on ohjeen mukaan Suomen valtion Y-tunnus, joka on 0986674-0.

Yhteisökaupassa laskuun tulee merkitä myyjän Y-tunnuksen lisäksi ostajan ja myyjän arvonlisäveronumerot (ALV-numero, VAT-tunniste). Tätä arvonlisäveronumeroa ei muodosteta Suomen valtion Y-tunnuksesta, vaan viraston omasta Y-tunnuksesta kuten tähänkin asti. Arvonlisäveronumero saadaan jättämällä viraston Y-tunnuksesta väliviiva pois ja lisäämällä sen eteen FI. Esimerkiksi, jos viraston Y-tunnus on 1234567-8, arvonlisäveronumero on FI12345678.

Arvonlisäverotuksessa valtioverovelvolliseen kuuluvien virastojen ja laitosten tulee Verohallituksen ohjeen mukaan merkitä laskuun myyjän nimeksi Suomen valtio, minkä lisäksi laskuun merkitään viraston tai laitoksen nimi (ja osoite), eli Suomen valtio/virasto x. Tämä vaatimus koskee kaikkia arvonlisäverolain alaisia laskuja. Uudenmaan verovirasto neuvoa mitkä virastot, laitokset ja muut yksiköt kuuluvat valtion piiriin yhtenä verovelvollisena.

7 LUKU: YHTEISRAHOITTEINEN TOIMINTA

7.1 Käsite ja luonne

Yhteisrahoitteisella toiminnalla tarkoitetaan sellaista toimintaa, johon saadaan rahoitusta joko talousarvionalouden ulkopuolelta tai toiselta kirjanpitoyksiköltä ilman velvoitetta luovuttaa rahoittajalle välitöntä vastiketta. Välittömän vastikkeen puuttumisesta seuraa, että kyseessä ei koskaan ole maksullinen toiminta. Rajanvetotapauksissa maksulliseen toimintaan nähden viraston itse tai viime kädessä asianomaisen ministeriön on ratkaistava (ks. valtion maksuperustelain 8 ja 9 §), onko tietyssä toiminnassa kysymys virastoa tai laitosta koskevassa, maksuperustelain nojalla annetussa maksuasetuksessa tai erityismaksulainsäädännössä tarkoitettu maksullisesta toiminnasta vai yhteisrahoitteisesta toiminnasta.

Yhteisrahoitteinen toiminta on yleisintä erilaisessa tiede-, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Tyypillisiä talousarvionalouden ulkopuolisia yhteisrahoittajia ovat Euroopan Unioni (rakennerahastot sekä puiteohjelmat ja muu suora rahoitus), tietyn alan toimintaa rahoittavat koti- ja ulkomaiset säätiöt ja yleishyödylliset yhdistykset, kunnat ja kuntayhtymät (paitsi EU-hankkeen osarahoittajina myös muuten) sekä osin myös yritykset. Suurimpia talousarvionalouden sisäisiä yhteisrahoittajia ovat Suomen Akatemia, Teknologian tutkimiskeskus sekä ministeriöt ns. sektoritutkimusmäärärahoillaan.

Yhteisrahoitteisessa toiminnassa ei ole kysymys viraston lakisääteisesti pakollisten viranomaistehtävien toteuttamisesta. Lakisääteisten viranomaistehtävien hoitamiseen esimerkiksi toiselle kirjanpitoyksikölle osoitetusta tai jakamattomasta määrärahasta saatu rahoitus ei siten ole yhteisrahoitusta. Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteisrahoitteisen toiminnan tuloja eivät ole ainakaan:

- maksullisen toiminnan tulot, joihin rinnastetaan myös sponsorirahoitus,
- käyttötarkoitukseltaan täysin avoimet eli puhtaat lahjoitukset ja testamentit, koska niitä ei saada mihinkään tiettyyn toimintaan,
- muille tahoille välitettävät läpikulkuerät kuten koordinoitava EU- tai muu vastaava rahoitus, koska kyseiset varat eivät ole koordinaattorin omia tuloja,
- lakisääteistä viranomaistehtävää varten toiselle kirjanpitoyksikölle osoitetusta tai jakamattomasta määrärahasta saatu rahoitus kuten kustannusten korvaus virka-avusta, korvaus toisen viraston suoritteiden perustana olevan järjestelmän ylläpidosta aiheutuvista menoista sekä korvaus matka- ym. menoista, joita toiselle virastolle aiheutuu ministeriön asettamaan tai vastaavaan viranomaistehtäviin liittyvään työryhmään osallistumisesta, eivätkä
- hallintolain 3 §:ssä (434/2003) tarkoitetun hallintosopimuksen nojalla hoidettavaksi otettuihin tehtäviin saatu rahoitus.

7.2 Budjetointi

Viraston omaa yhteisrahoitteista toimintaansa varten saamat tulot ja suorittamat menot ovat viraston tai laitoksen toiminnasta kertyviä tuloja ja siitä aiheutuvia menoja. Tällaiset tulot ja menot voidaan talousarviolain 3 a §:n mukaan nettobudjetoida (toimintamenomomentti). Jos tuloja ei ole nettobudjetoitu, tulojen käyttäminen edellyttää lisätalousarvion laatimista. Lisätalousarviossa momentti voidaan muuttaa kyseisten yhteisrahoitteisten tulojen osalta nettobudjetoiduksi tai säilyttää bruttobudjetoituna lisäen määrärahaa tulomomentille kirjattavan yhteisrahoitustulon verran.

Jos toimintamenomomentti on nettobudjetoitu, sille nettobudjetoidaan vuoden 2008 talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten brutto- ja nettobudjetointia koskevien määräysten mukaan seuraavat yhteisrahoitteiseen toimintaan liittyvät tulot ja näitä vastaavat menot:

- viraston tai laitoksen vastuulla toteutettavasta tutkimus- tms. yhteishankkeesta tai yhteisestä toiminnasta tuloina saatavat muiden osapuolten maksuosuudet ja hankkeesta tai toiminnasta aiheutuvat menot,
- viraston tai laitoksen toimintaan liittyvät, EU:lta saatavat tulot ja näihin tuloihin liittyvät menot sekä
- viraston tai laitoksen lahjoituksina ja testamentilla saamat varat silloin, kun virastolla tai laitoksella on oikeus ottaa ne vastaan eikä kysymys ole viraston tai laitoksen tavanomaiseen toimintaan ja talouteen nähden epätavallisen suurista määristä.

Koska käyttötarkoitukseltaan täysin avoimet eli puhtaat lahjoitus- ja testamenttisaannot eivät ole yhteisrahoitteisen toiminnan tuloja, lahjoitus- ja testamenttisaannot ovat yhteisrahoitteista toimintaa vain siltä osin kuin ne on osoitettu käytettäväksi tietynlaiseen (esim. biolääketieteen tutkimus) tai tiettyyn (biolääketieteen hanke x) viraston omaan toimintaan. Tällaisia yhteisrahoitteisen toiminnan tuloja ovat esimerkiksi lahjoitusprofessuuria varten saadut varat. Jos taas kyse on valtiolle lahjoitetuista tai testamentatuista varoista, jotka on käytettävä tiettyyn kolmatta osapuolta hyödyttävään määrätarkoitukseen, jossa ei mitään osin ole kysymys valtion omasta toiminnasta, varat pelkästään rahastoidaan tasetilille 1951 Rahastojen varat (T). Ks. tilinpäätöksen liitettä 13 koskeva ohjeistus.

Osa talousarviotalouden ulkopuolelta saatavista yhteisrahoitteisen toiminnan tuloista on bruttobudjetoitu.

Jos talousarviotalouden sisäistä yhteisrahoitteista hanketta toteuttavan viraston toimintamenomomentti ei ole nettobudjetoitu, toiselta kirjanpitoyksiköltä laskutettava yhteisrahoitusosuus kirjataan talousarviokirjanpidossa tilille 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot.

7.3 Tulojen kohdentaminen

Talousarviolain 6 a §:ssä säädetään budjetoinnissa ja talousarviokirjanpidossa noudatettavista kohdentamisen yleisperiaatteista. Näitä konkretisoivat talousarvioasetuksen 5 a § ja 5 b § sekä mahdollisesti talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleiset määräykset ja asianomaisen momentin päätösoosan perustelut, joilla voidaan poiketa talousarvioasetuksessa säädetyistä kohdentamisperusteista. Jos talousarviossa ei ole toisin säädetty, noudatetaan asetuksen kohdentamisperusteita.

7.3.1 Talousarviotalouden ulkopuolinen yhteisrahoitus

Yleistä

Yhteisrahoitteisen toiminnan tulot ovat muita sekalaisia tuloja (TaA 3 §:n 2 momentin 2 kohta). Talousarvioasetuksen 5 a §:n 2 momentin nojalla yhteisrahoitteisen toiminnan tulon kohdentamisperusteena on tulon kertyminen tehdyn sitoumuksen perusteella. Kyseessä on suori-teperustetta vastaava peruste, jota kutsutaan myös ”tulo menon kohdalle” -periaatteeksi. Vähäinen tulo saadaan edellä mainitun säännöksen mukaan kirjata tuloksi kuitenkin myös maksuperusteella.

”Tulo menon kohdalle” -periaatteen mukaan oikeus talousarviotalouden ulkopuolisen rahoittajan rahoitukseen syntyy rahoittajan rahoitusosuuden mukaisena sitä mukaa, kun hankkeessa syntyy niitä menoja, joita rahoittaja on yhteisrahoitusta koskevassa sopimuksessa sitoutunut rahoittamaan. Jos esimerkiksi hankkeessa on varainhoitovuoden aikana syntynyt yhteisrahoittajan rahoittamiksi hyväksymiä menoja 100 ja jos yhteisrahoittajan rahoitusosuus on 40 %, viimeistään tilinpäätöksessä kirjataan 40:n suuruinen yhteisrahoitustulo. (Tilinpäätösmenettelyä on yksityiskohtaisesti selostettu toisaalla tässä käsikirjassa.)

Purkavien ja lykkäävien ehtojen vaikutus

Periaatteessa on mahdollista, että virasto on hyväksynyt yhteisrahoitus sopimukseen rahoitusta koskevia purkavia tai lykkäviä ehtoja.

Purkavalla ehdolla tarkoitetaan tällöin ehtoa, joka toteutuessaan antaa rahoittajalle oikeuden vetäytyä rahoituksesta ja saada se takaisin. Vaikka tällaiset ehdot sinällään voivat olla viraston kannalta vaarallisia tai ainakin epätarkoituksenmukaisia, ne eivät vaikuta yhteisrahoitteisen toiminnan tulon kohdentamiseen. Yhteisrahoitustulo kirjataan purkavasta ehdosta huolimatta ”tulo menon kohdalle” -periaatteella.

Lykkäävällä ehdolla tarkoitetaan ehtoa, joka saattaa rahoituksen riippuvaiseksi jostakin tulevaisuuden epävarmasta tapahtumasta, esimerkiksi hankkeen loppuraportin valmistumisen tiettyn hetkeen mennessä. Pelkästään laskutusajankohtien sopiminen tietyksi ajankohdiksi ei ole rahoituksen epävarmuutta lisäävä ja siten lykkäävä ehto. Lykkäävä ehto vaikuttaa talousarviotalouden ulkopuolelta saatavan yhteisrahoitustulon kohdentamisperusteeseen siten, että tulo kirjataan vasta, kun lykkäävä ehto on toteutunut.

7.3.2 Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus

Valtio on talousarvioasetuksen 23 §:n 1 momentin mukaisesti yksi kirjanpitovelvollinen. Valtion meno syntyy silloin, kun hankkeen toteuttamisesta aiheutuva meno syntyy hankkeen toteuttavalle virastolle. Talousarviotalouden sisällä rahoittaja- ja toteuttajavirastojen välillä tapahtuva menojen laskutus ei saa vaikuttaa menojen tosiasialliseen ajalliseen kohdentamiseen, vaan valtion menon syntyminen toteuttajavirastolle määrää sen varainhoitovuoden, jolle menot on kohdennettava myös rahoittajavirastossa.

Toteuttajavirastolle hankkeen toteuttamisesta aiheutuvat menot ovat palkka-, aine- ja tarvike- yms. menoja. Nämä menot kohdennetaan suoriteperusteisesti. Talousarviotalouden sisällä ”tulo menon kohdalle” -periaatteen noudattaminen merkitsee näin ollen sitä, että toteuttajaviraston suoriteperusteiset palkka-, aine- ja tarvike- yms. menot, näitä vastaavat rahoittajavirastolta laskutettavat talousarviotalouden sisäiset yhteisrahoitustulot sekä rahoittajaviraston näitä vastaavat menot tulee kaikki kohdentaa samalle varainhoitovuodelle. Tästä seuraa, että vuoden vaihteen tilanne on aina määrärahan jakopäätöstä tai virastojen välistä rahoitus sopimusta tehtäessä määrättävä yhdeksi laskutusajankohdaksi, jotta myös rahoittajavirasto ehtii kirjata sisäiset menot suoriteperusteisesti päättyvälle varainhoitovuodelle. Erityisesti on huomattava, että kirjanpitoyksiköt eivät voi keskinäisillä laskutusaikataulua tai muita seikkoja koskevilla sopimuksillaan ohittaa molempia velvoittavia kohdentamissäännöksiä. Kirjanpitoyksiköt eivät siten voi sopia laskutusajankohdista tai muistakaan seikoista siten, että ne johtaisivat talousarvioasetuksen vastaiseen kohdentamiseen.

7.4 Arvonlisäverokysymyksiä

7.4.1 Toiminnan arvonlisäverollisuus

Yhteisrahoitteisen toiminnan luonteeseen kuuluu, ettei rahoittaja saa rahoituspanostaan vastaan mitään välitöntä vastiketta toisin kuin maksullisessa toiminnassa. Tämän vuoksi perusoletuksena on, että yhteisrahoitteisessa toiminnassa ei voi olla kysymys arvonlisäverollisesta tavarain tai palvelun myynnistä. Toiminnan verollisuus on toisin sanoen merkki maksullisesta toiminnasta.

Viraston tai laitoksen maksullisista suoritteista päättää valtion maksuperustelain 8 §:n mukaan asianomainen ministeriö, jonka antamaa maksuasetusta virastot ja laitokset soveltavat toiminnassaan. Kannan ottaminen tietyn toiminnan arvonlisäverollisuuteen tai verotomuuteen puolestaan on tarvittaessa veroviranomaisen tehtävä ja tämän toimivallassa (ks. arvonlisäverolain 20 luku).

Koska tietyn toiminnan käsittelemisestä maksullisena toimintana päättää viime kädessä eri taho kuin toiminnan arvonlisäverollisuudesta, virastot ovat joissakin tilanteissa käsitelleet myös yhteisrahoitteiseen hankkeeseen talousarviotalouden ulkopuolelta saatua rahoitusta arvonlisäverollisena tavarain tai palvelun myyntinä. Tässä käsikirjassa ei voida ottaa kantaa näiden ratkaisujen oikeellisuuteen, vaan vain todeta kumpaankin eri tilanteeseen liittyvät arvonlisäveron kirjausmenettelyt. Jos on epäselvää, sovelletaanko tiettyyn toimintaan arvonlisäverolakia vai ei, asiaa tulee tarvittaessa kysyä veroviranomaiselta.

7.4.2 Hankkeen arvonlisäveromenojen kirjaaminen ja laskuttaminen rahoittajalta

Talousarviotalouden sisäisessä yhteisrahoituksessa on kysymys toisen kirjanpitoyksikön hallinnoiman määrärahan käyttämisestä omaan toimintaan. Näihin liittyviä arvonlisäverokirjauksia ja arvonlisäveron laskuttamista on arvonlisäverokirjauksia käsittelevissä jaksossa.

Talousarviotalouden ulkopuolelta saatavan yhteisrahoituksen kirjausmenettelyt riippuvat siitä, käsitelläänkö saatavaa rahoitusta verottomana vai poikkeuksellisesti verollisena tavarain tai palvelun myyntinä (ks. edellä luku 7.4.1).

Verottomassa yhteisrahoituksessa on sääntönä, että hankkeen arvonlisäveromenot on maksettava ulkopuolelta saatavasta rahoituksesta samassa suhteessa kuin rahoituksesta on ulkopuolisen rahoittajan kanssa muutenkin sovittu.

Arvonlisäveromenojen tukikelpoisuus erilaisissa hankkeissa vaihtelee. Tarvittaessa arvonlisäveromenojen tukikelpoisuutta erilaisissa EU- ja muissa yhteisrahoitteisissa hankkeissa tulee kysyä rahoittavilta viranomaisilta.

Tässä yhteydessä on huomattava, että arvonlisäverolain 116 §:n säännöksellä, jonka mukaan valtio ei saa tehdä hankinnoistaan vähennystä, ei ole tässä merkitystä. Säännös ei vaikuta arvonlisäveron tukikelpoisuuden arviointiin.

Jos talousarviotalouden ulkopuolelta saatavaa yhteisrahoitusta poikkeuksellisesti käsitellään arvonlisäverollisena myyntinä, rahoittajalta laskutetaan tämän rahoitusosuutta vastaavat arvonlisäverottomat menot, jonka päälle lisätään kyseistä tavaraa tai palvelua arvonlisäverolain mukaan koskevan verokannan mukainen arvonlisävero.

7.5 Kirjausesimerkkejä

Tämän luvun esitys perustuu kuvion mukaiseen numerojaotteluun. Kuvion perusteella erilaiset yhteisrahoitustilanteet voidaan jakaa seuraavasti:

Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus (luku 7.5.1)

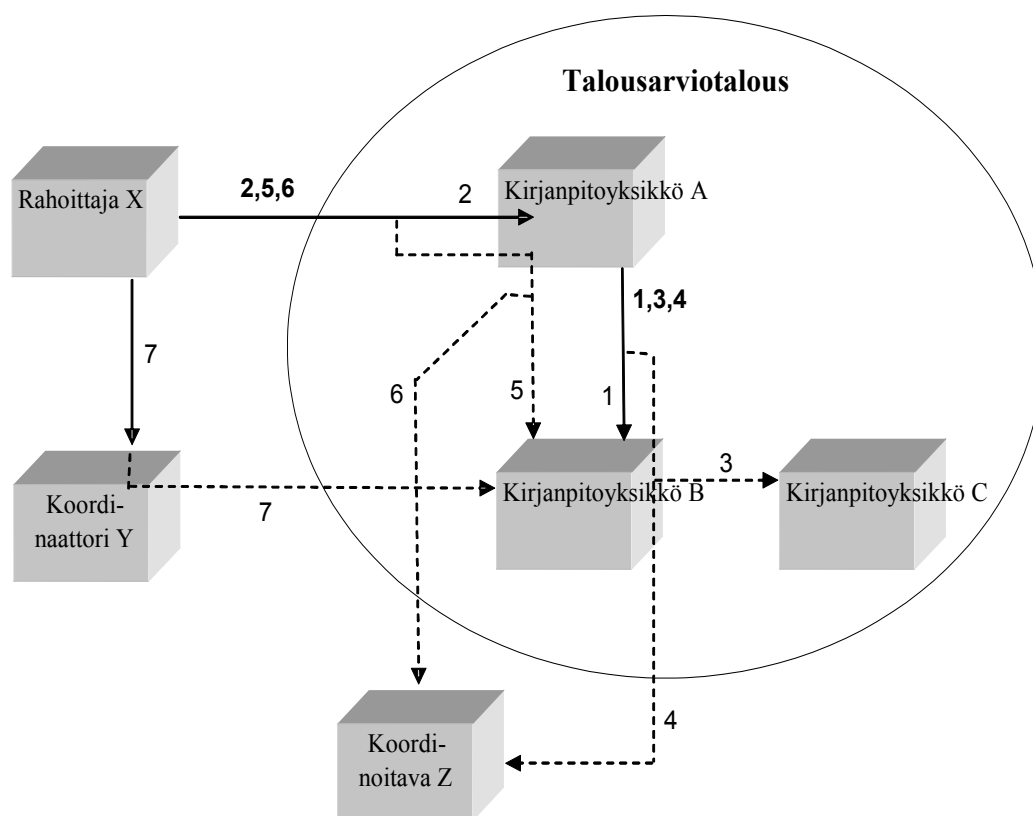
1. Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus (A-B)

Talousarviotalouden ulkopuolelta saatava yhteisrahoitus (luku 7.5.2)

2. Talousarviotalouden ulkopuolelta saatava yhteisrahoitus (X-A)

Koordinaattoritulanteet (luku 7.5.3)

3. Talousarviotalouden sisältä saatavan yhteisrahoituksen välittäminen koordinaattorina toiselle virastolle (B välittää A:n rahoituksen C:lle)
4. Talousarviotalouden sisältä saatavan yhteisrahoituksen välittäminen koordinaattorina talousarviotalouden ulkopuoliselle toimijalle (B välittää A:n rahoituksen Z:lle)
5. Talousarviotalouden ulkopuolelta saatavan yhteisrahoituksen välittäminen koordinaattorina toiselle virastolle (A välittää X:n rahoituksen B:lle).
6. Talousarviotalouden ulkopuolelta saatavan yhteisrahoituksen välittäminen koordinaattorina talousarviotalouden ulkopuoliselle toimijalle (A välittää X:n rahoituksen Z:lle).
7. Talousarviotalouden ulkopuolelta saatavan yhteisrahoituksen saaminen koordinaattorin kautta (Y välittää X:n rahoituksen B:lle).

Kuvio: Erilaiset kirjanpitoyksikön saamaan yhteisrahoitukseen liittyvät tilanteet.

7.5.1 Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus

Talousarviotalouden sisäisessä yhteisrahoituksessa on taloushallinnollisesti kysymys toisen kirjanpitoyksikön hallinnoiman määrärahan käyttämisestä joko laskuttamalla nettobudjetoidun toimintamenomomentin tai talousarviokirjanpidon tilin 630 kautta tai kirjaamalla menot suoraan määrärahaa hallinnoivan viraston talousarviotilille. Kirjaukset tehdään rahoittajan rahoitusosuuden suuruisina.

Suurimpia talousarviotalouden sisäisiä yhteisrahoittajia ovat Suomen Akatemia, Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus sekä ministeriöt ns. sektoritutkimusmäärärahoillaan. Rahoitusta saavan kirjanpitoyksikön budjetoinnin ja kirjanpidon näkökulmasta myös EU:n rakennerahastorahoitus voidaan ymmärtää talousarviotalouden sisäiseksi yhteisrahoitukseksi, koska rahoitus rakennerahastovarojen bruttobudjetoinnin vuoksi saadaan talousarvion määrärahoista eikä suoraan EU:lta. Rakennerahastovaroihin ja näitä vastaaviin valtion rahoitusosuuksiin voidaan soveltaa nettobudjetointia samalla tavalla kuin muuhunkin yhteisrahoitukseen, jos saajan toimintamenomomentti on kyseisen toiminnan osalta nettobudjetoitu ja edellyttäen, ettei rakennerahastohankkeiden kansallisina hallinto- ja maksuviranomaisina toimivien ministeriöiden määräyksistä tai ohjeista rakennerahastohankkeiden osalta muuta johdu.

7.5.2 Talousarviotalouden ulkopuolelta saatava yhteisrahoitus

Kohdentaminen ”tulo menon kohdalle” -periaatteen mukaan merkitsee tulon kirjaamista syntyneiden menojen perusteella. Ennen rahoituksen perusteena olevien menojen syntymistä saatu rahoitusosuus kirjataan siten saaduksi ennakoksi.

Esimerkki: Saadun ennakkomaksun kirjaaminen sekä arvonlisäverokorvauksen käsittely ja kohdentaminen

Saadaan säätiöltä 1.2.2008 ennakkomaksu ennen tutkimushankkeen aloittamista. Hanke alkaa 1.3.2008.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T)		100	
2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot		100

Kun hankkeessa on maksettu menoja, joita yhteisrahoittaja rahoittaa, ennakkomaksua tuloutetaan rahoittajan rahoitusosuuden suhteessa. Vuoden 2008 talousarviossa arvonlisäveromenomomentti on nettobudjetoitu saadun ulkopuolisen rahoituksen osalta, edellyttäen että toimintamenomomentti on nettobudjetoitu. Arvonlisäveromenoja vastaava kustannusten korvaus kirjataan liikekirjanpidossa yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoksi ja talousarviokirjanpidossa arvonlisäveromenomomentille, jos arvonlisäveromeno on maksettu hallinnonalan arvonlisäveromenomomentilta. Se osa jo saadusta ennakosta, jota vastaavia menoja hankkeessa ei vielä ole syntynyt, jää tilinpäätöksessä saaduksi ennakoksi tileille 2569 Muut saadut ennakot ja 600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotuotot. Yhteisrahoitteisen toimintaan liittyvät tilinpäätösviennit on ohjeistettu luvussa 11. Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen laatiminen.

Hankkeen menot 1.3.2005 – 31.12.2008 ilman arvonlisäveromenoja ovat 130 ja arvonlisäveromenojen osuus on 20 (näitä aiemmin tehtyjä menokirjauksia ei ole esitetty tässä), yhteensä 150. Arvonlisäveromenot on maksettu hallinnonalan yleiseltä arvonlisäveromenomomentilta. Rahoittaja rahoittaa myös arvonlisäveromenoja. Rahoitussopimukseen ei sisälly kohdentamiseen vaikuttavia lykkäviä ehtoja.

Säätiön rahoitusosuus on 50 % hankkeen menoista. Puretaan saatua ennakkomaksua rahoittajan rahoitusosuutta vastaavassa suhteessa tuotoiksi: $50\% \times 130$ eli 65 kirjataan yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoksi nettobudjetoidulle toimintamenomomentille ja arvonlisäveron osuus $50\% \times 20$ eli 10 yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoksi arvonlisäveromenomomentille.

Tilinpäätöksessä tileille 2569 ja 600 jää saldoa $100 - 75 = 25$.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2569 Muut saadut ennakot	600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot	75	
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.01		65
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.29		10

”Tulo menon kohdalle” -periaatteen mukaan oikeus talousarviotalouden ulkopuolisen rahoittajan rahoitukseen syntyy rahoittajan rahoitusosuuden mukaisena sitä mukaa kun hankkeessa syntyy niitä menoja, joita rahoittaja on yhteisrahoitusta koskevassa sopimuksessa sitoutunut rahoittamaan.

Käytännössä rahoittaja usein maksaa osuutensa vasta rahoituksen perusteena olevien menojen syntymisen jälkeen laskutusta vastaan. Tilikauden aikana virasto kirjaa tavallisesti laskutuksen yhteydessä yhteisrahoitteisen toiminnan tulon ja saamisen. Tilinpäätöksessä on tuloutettava myös rahoittajalta laskuttamaton osuus yhteistoiminnan menoista.

Esimerkki: Saamisen kirjaaminen rahoittajan rahoitusosuudesta

Kunnan kanssa on 1.9.2008 tehty sopimus kehittämishankkeen rahoittamisesta. Kunnan rahoitusosuus on 50 %. Kunta ei maksa ennakkoa. Rahoitus sopimuksen mukaan laskutus tapahtuu puolivuositain tilanteesta 30.6. ja 31.12.

Hankkeessa syntyy 1.9.2008 – 31.12.2008 menoja ilman arvonlisäveromenojen osuutta 130 ja arvonlisäveromenojen osuus on 20, yhteensä 150.

Menot on kirjattu seuraavasti:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4xxx Menotilit	xx.xx.01	130	
9308 Arvonlisäverokulut 22%	xx.xx.29	20	
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)			150

Kunta ei sopimuksen mukaan ole suostunut rahoittamaan arvonlisäveromenoja. Koska vastaavaa tuloa ei ole, tukikelvoton arvonlisäveromeno jää maksetuksi arvonlisäveromenomomentilta.

Rahoituspäätökseen ei sisälly kohdentamiseen vaikuttavia lykkäviä ehtoja.

Kirjataan tilinpäätöksessä kunnan rahoitusosuutta vastaava saaminen sekä yhteisrahoitteisen toiminnan tuotto ja talousarviotulo. Koska kunta ei rahoita arvonlisäveromenoja, saamiseksi ja yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoksi kohdennetaan vain syntyneitä verottomia menoja vastaava osuus eli $50 \% \times 130 = 65$.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)		65	
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.01		65

Kuntaa laskutetaan sen osuudesta 1.2.2009 ja kunta maksaa sen 10.2.2009, jolloin saaminen poistuu.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T)		65	
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)			65

7.5.3 Koordinaattoritilanteet

Yhteisrahoitteisessa toiminnassa on melko yleistä, että yksi rahoitusta saavista hankeosa-puolista toimii koordinaattorina rahoittajan ja muiden rahoitusta saavien koti- tai ulkomais-ten organisaatioiden eli koordinoitavien välillä. Koordinaattorin velvollisuuksiin kuuluu tyy-pillisesti mm. keskitetty raportointi rahoittajalle sekä rahoittajan rahoitusosuuksien välittä-minen koordinoitaville.

Aina keskitetystä raportoinnista huolehtiva hankeosapuoli ei kuitenkaan huolehdi rahoituksen välittämistä muille hankeosapuolille, vaan rahoittaja saattaa koordinaattorin hoitamasta keskitetystä raportoinnista huolimatta maksaa kullekin hankeosapuolelle kuuluvan rahoituk-sen erikseen. Tällöin ei ole kyse tässä tarkoitettusta ”kirjanpidollisesta” koordinaattoritilantees-ta, jonka edellytyksenä on aina koordinoitavien varojen välittäminen muille hankeosapuolille.

Kirjanpitoyksikkö koordinaattorina

Koordinaattori kirjaa rahoittajalta saadut varat talousarviotuloksi ja tuotoksi vain siltä osin kuin varat saadaan omaan käyttöön. Näihin voi varsinaisten yhteisrahoitteisista hankkeista aiheutuneiden välittömien menojen korvauksen lisäksi kuulua tietty korvaus koordinaattori-tehtävästä aiheutuneista hallintomenoista.

Omaan toimintaan talousarvionalouden ulkopuolelta saatujen varojen osalta kirjaukset tehdään, kuten edellä kohdassa 7.5.2 on kerrottu.

Oman osuutensa hankkeeseen saatavasta rahoituksesta koordinaattori kirjaa saamisena sekä talousarvion tulona ja yhteisrahoitteisen toiminnan tuottona nettobudjetoidulle toimintamenomomentilleen tai talousarvionalouden sisäisessä yhteisrahoituksessa, jossa toimintamenomomenttia ei ole nettobudjetoitu, talousarviokirjanpidon tilille 630.

Kun koordinaattorivirasto laskuttaa rahoittajaa muiden hankeosapuolten puolesta, se kirjaa saamisen ja velan. Näitä koordinoitaville välitettäviä varoja käsitellään taseessa läpikulueränä tilillä 2622 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T). Näin tehdään myös silloin, kun koordinoitavana on toinen virasto.

Kirjanpitoyksikkö koordinoitavana

Kun koordinoitava kirjanpitoyksikkö lähettää koordinaattorille laskun (maksatushakemuksen) edelleen rahoittajalta veloittettavaksi, se kirjaa saamisen ja yhteisrahoitteisen toiminnan tuoton nettobudjetoidulle toimintamenomomentilleen tai talousarviokirjanpidon tilille 630. Liikekirjanpidon tuotto kirjataan saaduksi rahoittajan sektorilta (ks. tililajin 397x tilien sektorijako). Esimerkiksi koordinaattorina olevan toisen kirjanpitoyksikön kautta saatu rahoitus EU:n tutkimuksen ja kehityksen 6. puiteohjelmasta kirjataan tilille 3971 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot EU:lta.

Esimerkki: Kirjanpitoyksikkö koordinaattorina ja koordinoitavana

Kirjanpitoyksikkö A on EU-hankkeen koordinaattori. Muut hankeosapuolet ovat kirjanpitoyksikkö B, ammattikorkeakoulu C ja ulkomainen yliopisto D. EU:n rahoitusosuus on 50 %. EU ei ole maksanut ennakkoa.

EU:n rahoituspäätöksen mukaan hankkeen laskutus tapahtuu kalenteripuolivuosittain. Koordinoitaville on syntynyt menoja 1.7.2008 – 31.12.2008 seuraavasti: A 300, B 100, C 80 ja D 500.

Koordinoitavat laskuttavat kirjanpitoyksikkö A:ta 15.1.2009 mennessä.

B kirjaa A:lle omasta osuudestaan tekemänsä laskun (50 % x 100 = 50):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)		50	
3971 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot EU:lta	xx.xx.xx		50

Kirjanpitoyksikkö A laskuttaa EU:ta omista ja koordinoitavien menoista 30.1.2009. Omalta osaltaan A laskuttaa 150 (50 % x 300). B on laskuttanut 50 (edellä), C 40 (50 % x 80) ja D 250, yhteensä 340.

A:n kirjaukset:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)		490	
3971 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot EU:lta	xx.xx.xx		150
2622 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T)			340

EU hyväksyy kaikki laskutetut menot tukikelpoisiksi kustannuksiksi ja maksaa A:lle 1.3.2009.

A:n kirjaukset:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T)		490	
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)			490

A maksaa koordinoitaville näiden osuudet.

A:n kirjaukset:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2622 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T)		340	
1920x Yleiset maksuliikemenotilit (T)			340

Kirjanpitoyksikkö B kirjaa A:n maksun:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1910x Yleiset maksuliiketulotilit (T)		50	
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)			50

7.6 EU-hankkeiden tositteiden säilytysaika ja -tapa

Yleistä

Tositteiden säilytysaikaa koskee yleisenä määräyksenä Valtiokonttorin kirjanpitoaineistojen säilytysajoista antama määräys. Jos tositteita on kansalliseen tai EU-lainsäädäntöön sisältyvän erityissäännöksen, toimivaltaisen viranomaisen päätöksen tai ohjeen tai rahoittajan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan säilytettävä Valtiokonttorin määräyksen mukaisia säilytysaikoja kauemmin, noudatetaan aina tällaisia pidempiä säilytysaikoja.

Tositteiden säilytystapaa koskevat yleissäännöksenä talousarvioasetuksen säännökset.

Säilytysaika

Rakennerahastohankkeiden tositteiden säilytysajasta on säädetty neuvoston antamassa rakennerahastoja koskevassa ns. yleisasetuksessa (1083/2006) ja valtioneuvoston asetuksessa eräiden työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan ohjelmien ja hankkeiden rahoittamisesta (1695/2009). Tositteet on säilytettävä kolmen vuoden ajan komission suorittamasta loppuerän maksusta (ellei Suomen osalta ole kahdenvälisissä hallintojärjestelyissä toisin sovittu). Tämän määräajan kulumisen keskeytyy kuitenkin oikeuskäsittelyn ajaksi sekä komission perustellusta pyynnöstä. Rakennerahastohankkeiden tositteiden hävittämistä suunniteltaessa on tarvittaessa varmistettava asianomaiselta ministeriöltä, milloin tositteet saadaan hävittää.

Muun kuin rakennerahastorahoituksen virasto saa yleensä suoraan komissiosta tai välillisesti koti- tai ulkomaisen koordinaattorin kautta, jonka kanssa hankkeen rahoituksesta on sovittu. Sopimisessa käytetään usein erilaisia vakiosopimus pohjia. Ellei hankkeen rahoittamisen yhteydessä ole toisin sovittu, muiden kuin rakennerahastohankkeiden tositteiden säilytysaikaa koskee Valtiokonttorin määräyksen mukaiset säilytysajat. Usein tositteiden säilyttämisaikasta on kuitenkin määräys vakiosopimuksessa. Esimerkiksi tutkimuksen ja kehityksen 6. puiteohjelman vakiosopimusmallin liitteen II (yleiset ehdot) ehdon II.29.3 mukaan sopimusosapuolten on säilytettävä hankkeen päättymistä seuraavien viiden vuoden ajan kaikki rahoitustukisopimukseen liittyvät alkuperäiset asiakirjat tai poikkeustapauksissa niiden asianmukaisesti oikeaksi todistetut jäljennökset (ks. komission päätös C(2003)3834, annettu 23.10.2003).

Säilytystapa

Rakennerahastohankkeiden tositteiden säilytystavasta on säädetty komission ns. valvonta-asetuksessa (Komission asetus 438/2001; muutettu 2355/2002). Asetuksen 7 artiklan 2 a-kohdan b-alakohdan mukaan asiakirjat on säilytettävä joko alkuperäiskappaleina tai ne on tallennettava yleisesti hyväksyttyjä tietojärjestelmiä käyttäen. Yleisesti hyväksytyinä tietojärjestelminä säännöksessä pidetään erityisesti valokopioita ja mikrofilmejä alkuperäisistä asiakirjoista, optisiin tietojärjestelmiin kuten CD-romille, kovalevylle tai magneettilevykkeelle tallennettuja alkuperäisten asiakirjojen sähköisiä versioita sekä ainoastaan sähköisessä muodossa olevia asiakirjoja. Lisäksi artiklakohtassa todetaan seuraavasti:

”Kansallisten viranomaisten on vahvistettava menettely, jolla todistetaan yleisesti hyväksyttyjä tietojärjestelmiä käyttäen tallennettujen asiakirjojen yhdenmukaisuus alkuperäisen asiakirjan kanssa, ja tällä menettelyllä on taattava, että tallennetut versiot täyttävät kansallisen lainsäädännön velvoitteet ja että niihin voidaan luottaa tarkastuksia varten. Jos asiakirjat ovat saatavilla ainoastaan sähköisessä muodossa, atk-järjestelmän, johon sähköiset versiot on tallennettu, on täytettävä hyväksytyt turvastandardit, joilla taataan, että tallennetut versiot täyttävät kansallisen lainsäädännön velvoitteet ja että niihin voidaan luottaa tarkastuksia varten.”

Valtiokonttori on vuonna 2005 pyytänyt rakennerahastovaroja hallinnoivilta ministeriöiltä lausunnon, edellyttääkö edellä mainittu artiklakohta ministeriöiden tulkinnan mukaan erillistä kansallista vahvistusmenettelyä vai määräytyvätkö kirjanpidon tositteiden hyväksyttävät säilytystavat voimassa olevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Maa- ja metsätalousministeriön, sisäasiainministeriön ja työministeriön lausuntojen mukaan artiklakohta ei edellytä erillistä vahvistusmenettelyä, vaan tositteiden koneellinen säilytys toteutetaan kansallisen lainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Tämä merkitsee, että rakennerahastohankkeiden tositteiden hyväksyttävää säilytystapaa koskevat kysymykset ratkaistaan talousarvioasetuksen säännösten ja sen nojalla kirjanpitoyksikölle mahdollisesti annetun Valtiokonttorin luvan määräysten perusteella.

Muulla EU-rahoituksella kuin rakennerahastorahoituksella rahoitettujen hankkeiden tositteiden säilyttämistapaa koskevat talousarvioasetuksen säännökset ja sen nojalla kirjanpitoyksikölle mahdollisesti annetun Valtiokonttorin luvan määräykset, ellei kirjanpitoyksikkö ole komission kanssa toisin sopinut.

8 LUKU: TALOUSARVIOKIRJANPIDON ERITYISKIRJAUKSET

8.1 Siirtomäärärahat

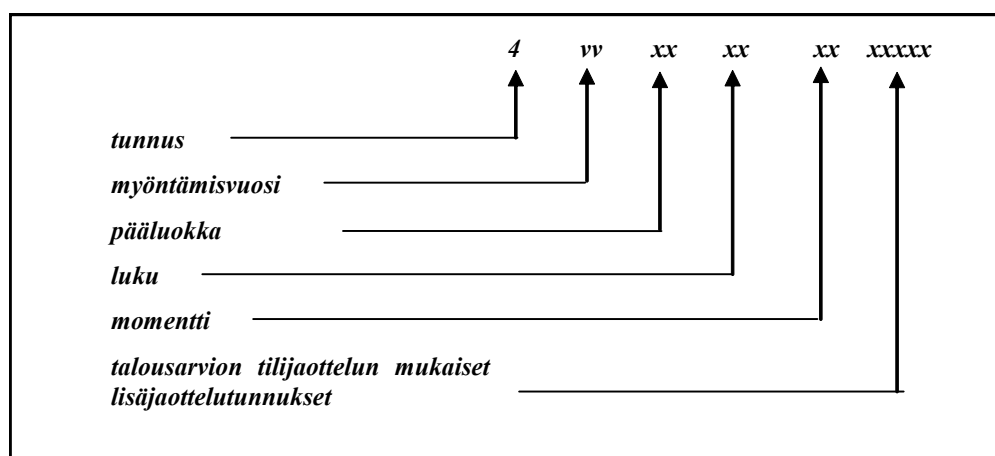
Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja. Varainhoitovuoden päätyttyä käyttämätön osa siirtomäärärahasta voidaan siirtää seuraavalle varainhoitovuodelle käytettäväksi.

8.1.1 Siirtomäärärahan siirto

Siirtomäärärahan siirto tehdään tilinpäätöksen yhteydessä. Se on kyseisen tilikauden talousarviomeno mutta liikekirjanpidon meno vasta todellisena käyttövuonna. Siitä huolimatta siirtomäärärahan siirtoon liittyy kirjaus sekä talousarvio- että liikekirjanpitoon.

Talousarviokirjanpidossa siirrettyjä määrärahoja seurataan siirrettyjen määrärahojen tileillä. Siirretyn määrärahan tili on 9-15 numeron pituinen. Se muodostetaan määrärahan myöntämisen vuoden talousarviotilistä lisäämällä talousarviotilin eteen tunnus 4 ja määrärahan myöntämisen vuoden vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa. Siirretyn määrärahan tili muodostetaan aina talousarvion tilijaottelun tarkkuudella.

Siirretyn määrärahan tili muodostetaan seuraavasti:

Siirtomäärärahan siirtokirjaus on talousarviokirjanpidossa kahdenkertainen kirjaus. Siirtomäärärahasta siirrettävä määrä kirjataan päätettävän vuoden talousarviokirjanpitoon menoarviotilin käytöksi tilin debettiin sekä samalla muodostettavan siirretyn määrärahan tilin krediitiin.

Liikekirjanpidossa siirtomäärärahan siirto kirjataan kaksipuolisena vientinä tilin 9900 Siirtomäärärahojen siirrot sekä debettiin että krediitiin. Tällöin kirjauksella ei ole vaikutusta tuotto- ja kululaskelman mukaisen tuotto-/kulujäämän muodostumiseen. Tilin 9900 Siirtomäärärahojen siirrot saldo tulee aina olla nolla.

Esimerkki siirtomäärärahan siirtokirjauksesta

Vuoden 2000 toimintamenomääräraha 28.05.21 on kaksivuotinen siirtomääräraha. Siirretään varainhoitovuoden 2000 päätyttyä määrärahan 28.05.21 käyttämätön osa seuraavalle vuodelle.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
9900 Siirtomäärärahojen siirrot	28.05.21	100 000	
9900 Siirtomäärärahojen siirrot	4.00.28.05.21		100 000

8.1.2 Siirretyn määrärahan käyttö

Siirrettyä määrärahaa voidaan käyttää niin kauan, kun määrärahaa ja määrärahan voimassaoloaika on jäljellä. Edellisiltä tilikausilta siirrettyjen määrärahojen käyttö ei vaikuta kuluvan vuoden talousarvion toteutumiseen mutta vaikuttaa tuotto- ja kululaskelman mukaisen tuotto-/kulujäämän muodostumiseen.

Kun menon maksamiseen käytetään siirrettyä määrärahaa, kirjataan se talousarviokirjanpidossa siirretyn määrärahan tilille ja liikekirjanpidossa asianomaiselle menotilille.

Esimerkki siirretyn määrärahan käytön kirjaamisesta.

Ostetaan toimistotarvikkeita 10 000 eurolla. Menon maksamiseen käytetään siirrettyä määrärahaa 4.vv.28.05.21 (vv = vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4001 Toimistotarvikkeet	4.vv.28.05.21	10 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	2 200	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			12 200

8.1.3 Siirretyn määrärahan peruutus

Mikäli siirretyn määrärahan voimassaoloaika umpeutuu ja määrärahaa on vielä jäljellä, peruutetaan jäljellä oleva määräraha. Siirretty määräraha peruutetaan tilinpäätöksen yhteydessä. Siirretyn määrärahan peruutus on kyseisen tilikauden talousarviotulo, mutta ei liikekirjanpidon tulo.

Siirretyn määrärahan peruutus kirjataan talousarviokirjanpidossa siirretyn määrärahan tilin käyttöksi tilin debettiin sekä tuloarviotilin hyvitykseksi tilin krediitiin.

Liikekirjanpidossa siirretyn määrärahan peruutus kirjataan kaksipuolisena vientinä tilin 9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset sekä debettiin että krediitiin. Tällöin kirjauksella ei ole vaikutusta tuotto- ja kululaskelman mukaisen tuotto-/kulujäämän muodostumiseen. Tilin 9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset saldo tulee aina olla nolla.

Esimerkki siirretyn määrärahan peruutuksen kirjaamisesta

Peruutetaan siirretyn määrärahan 4.vv.28.05.21 käyttämätön osa 40 000 euroa (vv = vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	4.vv.28.05.21	40 000	
9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	12.39.04		40 000

8.2 Edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvat erät

Varainhoitovuoden vaihtumisen jälkeen saattaa ilmaantua laskuja, jotka kuuluvat edelliselle varainhoitovuodelle. Mikäli edellisen varainhoitovuoden kirjanpito on vielä auki, viedään laskut normaalisti edellisen varainhoitovuoden kirjanpitoon.

Mikäli edellisen varainhoitovuoden sulkemisen jälkeen tulee edelliselle varainhoitovuodelle kuuluva lasku, jota ei ole kirjattu siirtovelaksi tilinpäätöksessä, se viedään uuden varainhoitovuoden kirjanpitoon. Tapahtuma ei aiheuta ongelmaa liikekirjanpidon tililuokassa. Lasku kirjataan asianomaisille liikekirjanpidon tileille. Sen sijaan talousarviokirjanpidon tililuokassa tulee ratkaistavaksi, mistä ja minkä vuoden määrarahasta lasku on mahdollista maksaa.

- Mikäli edellisen varainhoitovuoden kyseiseen tarkoitukseen budjetoitua, siirrettyä määrärahaa on käytettävissä, maksetaan lasku kyseisestä määrarahasta. Vastaavasti myös hyvitykset (menojen oikaisut) voidaan tulouttaa siirrettyyn määrärahaan.

- Mikäli edellisen varainhoitovuoden kyseiseen tarkoitukseen budjetoitua määrärahaa ei ole enää käytettävissä, meno voidaan maksaa kuluvan varainhoitovuoden vastaavaan tarkoitukseen käytettävissä olevasta määrärahasta, mikäli talousarviolain 20 § ja valtiovarainministeriön päätös TM 8801 sen sallivat. Vastaavassa tapauksessa saadut hyvitykset (menojen oikaisu) tulee kuitenkin tulouttaa tuloarviolille.

Talousarviolaki 20 §

Jos varainhoitovuonna tulee maksettavaksi varainhoitovuotta aikaisempaan vuoteen kohdistuva meno, se voidaan maksaa valtiovarainministeriön luvalla kulumassa olevan varainhoitovuoden vastaavaan tarkoitukseen käytettävissä olevasta määrärahasta. Valtiovarainministeriön päätöksellä voidaan kuitenkin määrätä, että kirjanpitoyksikkö voi päätöksessä tarkemmin määrätyn edellytyksin päättää menon maksamisesta ilman valtiovarainministeriön lupaa. (1096/2009)

TM 8801

Kuluva vuoden määräraha voidaan tiliviraston päätöksellä käyttää menon maksamiseen seuraavin edellytyksin:

- 1) Kuluvan vuoden määräraha voidaan käyttää aikaisempaan vuoteen kohdistuvaa menoa vastaavaan tarkoitukseen*
- 2) Mikäli määrärahasta on jäänyt käyttämättä vähintään menoa vastaava määrä. Arviomäärärahan osalta on lisäksi huomioitava se määrä, joka vastaa asianomaisen ministeriön antamaa lupaa ylittää kyseinen määräraha.*

Erillistä arvonlisäveron menomomenttia koskevat korjaukset tehdään varainhoitovuoden jälkeen kuluva varainhoitovuoden arvonlisäveron menomomentille. Samoin myös arvonlisäveron tulomomenttia koskevat korjaukset tehdään varainhoitovuoden jälkeen kuluva varainhoitovuoden arvonlisäveron tulomomentille. Toisin sanoen, jos erillinen arvonlisäveron meno- tai tulomomentti on muuttunut, edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvien arvonlisäverokirjausten yhteydessä käytetään muuttunutta, vastaavaa arvonlisäveron meno- tai tulotiliä.

Esimerkki edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvan menon maksamisesta, kun edellisen varainhoitovuoden määrärahaa on käytettävissä

Saadaan lasku edellisenä tilikautena 2000 ostetuista ja vastaanotetuista atk-laitteista 10 000 euroa (+ alv 22 %). Edellinen tilikausi on jo kiinni. Viedään lasku tilikauden 2001 kirjanpitoon. Koska edellisen tilikauden kyseiseen tarkoituksen budjetoitua määrärahaa on vielä käytettävissä (siirtomääräraha), maksetaan lasku kyseisestä määrärahasta.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet	4.97.28.05.21	10 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	2200	
2570 Ostovelat (T)			12 200

Arvio- tai kiinteän määrärahan osalta katso edempänä olevaa esimerkkiä.

Esimerkki edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvan menon oikaisusta, kun edellisen varainhoitovuoden määrärahaa (siirtomääräraha) on käytettävissä.

Tilikautena 2000 on ostettu 2 kopiokoneetta 96 000 euroa (+ alv 22 %) ja kirjattu tilikauden 2000 kirjanpitoon.

Tilikautena 2001 saadaan 2000 ostettuihin kopiokoneisiin liittyvä hyvityslasku 48 000 €. Viedään lasku tilikauden 2001 kirjanpitoon. Määrärahaa, jota käytettiin vuonna 2000 kopiokoneiden maksamiseen, on edelleen käytettävissä (siirtomääräraha). Tuloutetaan saatu hyvitys siirretyn määrärahan tilille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)		58 560	
1256 Toimistokoneet ja laitteet	4.97.28.05.21		48 000
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx		10 560

Esimerkki edelliselle tilikaudelle kuuluvan menon maksamisesta, kun edellisen tilikauden määrärahaa ei ole enää käytettävissä (TaL 20§)

Saadaan lasku edellisenä tilikautena 2000 ostetuista ja vastaanotetuista atk-laitteista 10 000 € (+ alv 22 %). Edellinen tilikausi on jo kiinni. Viedään lasku tilikauden 2001 kirjanpitoon. Edellisen tilikauden määrärahaa ei ole enää käytettävissä. Maksetaan lasku kuluvan vuoden määrärahasta edellyttäen, että TaL 20 § ja TM 8801 sen sallivat.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1255 Atk-laitteet ja niiden oheislaitteet	xx.xx.xx	10 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	2 200	
2570 Ostovelat (T)			12 200

Esimerkissä käytetty määräraha on budjetoitu verollisena, joten myös arvonlisäveron osuus kirjataan samalle momentille kuin ostomeno.

Esimerkki edelliselle tilikaudelle kuuluvan menon oikaisusta, kun määrärahaa ei ole enää käytettävissä.

Tilikautena 2008 on ostettu 2 kopiokoneetta 96 000 € ja kirjattu tilikauden kirjanpitoon.

Tilikautena 2010 saadaan tilikautena 2008 ostettuihin kopiokoneisiin liittyvä hyvityslasku 48 000 € (+ alv 22 %). Viedään hyvityslasku tilikauden 2010 kirjanpitoon. Määrärahaa, jota käytettiin vuonna 2008 kopiokoneiden maksamiseen, ei ole enää käytettävissä. Tuloutetaan saatu hyvitys tuloarviolille.

Meno on aikanaan maksettu siirtomäärärahasta (budjetoitu ilman arvonlisäveroa) ja siihen liittyvä arvonlisävero kirjattu arvonlisäveromomentille xx.xx.29.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)		58 560	
1256 Toimistokoneet ja laitteet	12.28.xx		48 000
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.29		10 560

8.3 Talousarvion ulkopuoliset varat

Kirjanpitoyksikössä ulkopuolisella rahoituksella ymmärretään tavallisesti sellaista rahoitusta, jota ei valtion talousarviossa ole merkitty kirjanpitoyksikön omille momenteille. Valtion kirjanpidossa sitä vastoin ulkopuoliseksi rahoitukseksi katsotaan siis vain valtion *talousarvion* ulkopuolelta tuleva rahoitus, jota ei kuulukaan ottaa talousarvioon. Esimerkiksi toisen kirjanpitoyksikön momentin käyttöoikeuden perusteella käytetyt varat eivät ole tässä kohdassa tarkoitettua ulkopuolista rahoitusta; eivät myöskään maksullisesta toiminnasta saadut tuotot.

Virastot ja laitokset saavat toimintaansa varten tarvitsemansa rahoituksen valtion talousarviossa. Suomen perustuslain (731/1999) 84 §:n mukaan valtion talousarvioon otetaan arviot vuotuisista tuloista ja määrärahat vuotuisiin menoihin sekä määrärahojen käyttötarkoitukset ja muut talousarvion perustelut (budjetin täydellisyysperiaate).

Myös silloin, kun virasto tai laitos saa tuloja valtion talousarvion ulkopuoliselta taholta käytettäväksi omaan toimintaansa, saadut varat on otettava talousarvioon voimassa olevien säädösten mukaisesti. Se, että varoja ei ole otettu talousarvion laadinnan yhteydessä huomioon, ei saa johtaa siihen, että saatuja varoja käsitellään kirjanpidossa talousarvion ulkopuolella talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tilillä. Tarvittaessa käytetään lisätalousarviomenettelyä.

Kirjanpitoyksikkö voi vastaanottaa myös sellaisia varoja, jotka se varojen antajan puolesta tilittää edelleen. Varojen antajan puolesta edelleen tilitettävät varat käsitellään ainoastaan tasetileillä.

8.3.1 Tuotto- ja kululaskelmaan kirjattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus

Tilikarttamääräyksen mukaan ainoastaan sellaiset tulot ja menot, joita ei ole otettu eikä pitäisikään ottaa talousarvioon, kirjataan tilille 670. Talousarvion ulkopuolinen rahoitus ja sillä rahoitetut menot. Silloin, kun kirjanpitoyksikkö saa talousarvion ulkopuoliselta taholta varoja, jotka on tarkoitettu käytettäväksi viraston vastuulla tapahtuvaan toimintaan, saadut varat tuloutetaan liikekirjanpidossa tuottotilille ja kirjataan talousarviokirjanpitoon talousarviotilille.

8.3.2 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus

Silloin, kun on kyse puhtaasti edelleen tilitettävistä eristä, jotka eivät liity viraston toimintaan, varoja käsitellään kirjanpidossa pelkästään liikekirjanpidon tasetilillä 2622 Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T). Nämä erät eivät ole valtion tuloja tai menoja, eikä niiden vastaanottaminen tai käyttäminen siten saa vaikuttaa viraston tuotto- ja kululaskelmaan.

Tarkempaa, menolajipohjaista tietoa edelleen tilitettävistä eristä voidaan tarvittaessa seurata esimerkiksi omassa tililuokassaan, tasetilin lisäerittelyinä, tai erilliskirjanpidolla.

Esimerkki omassa tililuokassa seuraamisesta:

1. Saadaan edelleen tilitettäviä varoja 1 000 euroa
2. Varoja käytetään 366 euroa

	LKP-tili	TaKP-tili	Toimintotililuokka	Debet	Kredit
1.	1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)			1 000	
1.	2622x Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T)				1 000
2.	1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)				366
2.	2622x Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T)		yyyy Meno 1	300	
2.	2622x Taseessa seurattava talousarvion ulkopuolinen rahoitus (T)		yyyy Meno 2	66	

Esimerkissä tilitys on yksilöity tilin 2622 alajaottelulla kun taas menolajipohjainen tieto on kirjattu omassa tililuokassa.

8.4 Valtiokonttorin määräämät talousarviokirjanpidon muut tilit

Talousarviokirjanpidossa on varsinaisten talousarviotilien, siirrettyjen määrärahojen tilien lisäksi 6-alkuisia talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilejä, osakohdennukseen liittyvä tili, sitoumusperusteella kirjattujen vastikkeellisten talousarviotulojen ja –menojen tili sekä talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili.

Talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilien avulla pyritään varmistamaan talousarvion toteutumisen aukoton seuranta. Tämä tarkoittaa sitä, että aina kun maksetaan sellaisia menoja tai saadaan sellaisia tuloja, jotka vaikuttavat talousarvion toteutumiseen, tapahtuma kirjataan sekä liikekirjanpitoon että talousarviokirjanpitoon. Liikekirjanpidossa maksu kirjataan heti oikealle meno- tai tulolajin mukaiselle tilille. Talousarviokirjanpidossakin tulee pyrkiä siihen, että tapahtuma kirjataan maksun yhteydessä heti sille talousarviokirjanpidon tilille, jolle meno tai tulo on budjetoitu. Aina ei kuitenkaan voida tehdä näin. Tällöin tapahtuma kirjataan talousarviokirjanpidossa 6-alkuisille tileille ja se jää odottamaan kirjaamista lopulliselle tilille, joka voi olla joko kyseisen varainhoitovuoden talousarviotili tai siirrettyjen määrärahojen tili.

Talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilit sisältävät kahdentyyppisiä tiliryhmiä:

1. Talousarviotilille kirjaamista odottavien tapahtumien tileillä käsitellään sellaisia tapahtumia, jotka kirjanpitoyksikkö kirjaa lopulliselle tilille omassa kirjanpidossaan.
2. Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävien tapahtumien tileillä käsitellään sellaisia tapahtumia, jotka toinen kirjanpitoyksikkö kirjaa lopulliselle tilille kirjanpidossaan.

Osakohdennetut talousarviotulot tiliä käytetään kirjattaessa ns. osakohdennusmenettelyn mukaisesti tuloja talousarviokirjanpitoon silloin, kun talousarviotulo kirjataan ennen sitä vastaavan maksun kertymistä.

Sitoumusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot tiliä käytetään talousarviotilin vastatilinä silloin, kun kirjataan talousarviokirjanpitoon sellaisia sitoumusperusteella budjetoituja tuloja tai menoja, joita ei kirjaamissäännöistä johtuen vielä kirjata liikekirjanpitoon.

Talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili on luonteeltaan erilainen kuin muut 6-alkuiset talousarviokirjanpidon tilit. Tällä tilillä on seurattu talousarvion ulkopuolelta saatua sellaista rahoitusta, jota ei ole otettu ja jota ei ole pitänyt ottaa talousarvioon. Käytännössä tili on perustettu vuoden 1998 kirjanpitu uudistuksen siirtymävaiheeseen liittyvien menettelyjen vuoksi. Tilillä olleet tapahtumat on tullut selvittää ja purkaa ao. talousarviokirjanpidon tilille. Koska kaikki valtion tulot ja menot otetaan valtion talousarvioon, ei tilille myöskään kuulu kertyä uutta saldoa.

8.4.1 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot ja -menot

Maksaessaan menojaan tai periessään tulojaan kirjanpitoyksikkö kirjaa tapahtuman liikekirjanpitoon ja talousarviokirjanpitoon. Liikekirjanpidossa kirjaus tehdään meno- tai tulolajin mukaiselle tilille. Talousarviokirjanpidossa kirjanpitoyksikkö kirjaa tapahtuman sille talousarviotilille, jolta meno on budjetoitu maksettavaksi tai jolle tulo on budjetoitu tuloutettavaksi. Kyseinen talousarviotili on talousarvion tilijaottelussa yleensä osoitettu kirjanpitoyksikölle itselleen.

Talousarvion tilijaottelussa kirjanpitoyksikölle itselleen osoitettujen määrärahojen lisäksi kirjanpitoyksikkö voi saada oikeuden käyttää menojensa maksamiseen toiselle kirjanpitoyksikölle budjetoituja määrärahoja. Määrärahan käyttöoikeuteen voi liittyä kirjaamisoikeus eli oikeus kirjata talousarviomenot suoraan ao. talousarviotilille. Jos kirjaamisoikeus on olemassa, kirjataan tapahtumat samalla tavalla kuin silloin, jos käytettäisiin kirjanpitoyksikölle itselleen osoitettuja talousarviotilejä.

Aina määrärahaa käyttävälle kirjanpitoyksikölle ei anneta kirjaamisoikeutta, joten määrärahaa käyttävä kirjanpitoyksikkö ei voi kirjata määrärahan käyttöä lopulliselle talousarviotilille. Kirjaamisoikeuden olemassa oleminen tai sen puuttuminen ei saa vaikuttaa talousarvioseurannan ajantasaisuuteen ja täydellisyyteen, vaan talousarviokirjanpidosta tulee ajantasaisesti käydä ilmi, kuinka paljon talousarvioon vaikuttavia menoja valtion varoista on maksettu ja paljonko tuloja kertynyt. Näistä syistä talousarviokirjanpitoon on perustettu toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävien talousarviotulojen ja – menojen tilit.

Talousarviokirjanpidon tiliä 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot käytetään, kun kirjanpitoyksikkö saa tuloja mutta sillä ei ole kirjaamisoikeutta sille talousarviotilille, jolle tulot on budjetoitu. Yleensä tällaiset tulot eivät ole kirjanpitoyksikön omia tuloja ja ne kirjataan liikekirjanpidossa tasetilille 2583 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät tulot. Tulot siirretään oikealle kirjanpitoyksikölle rahana tai läheteiden tilin välityksellä, jolloin edellä mainituille liike- ja talousarviokirjanpidon tileille tehdään vastakkainen kirjaus. Siirrot on hyvä tehdä vähintään kerran kuukaudessa. Kun kirjanpitoyksikkö on siirtänyt tapahtuman toiselle kirjanpitoyksikölle, tilin 610 saldo on nolla ja kirjanpitoyksikkö on siirtänyt vastuun tapahtuman kirjaamisesta toiselle kirjanpitoyksikölle.

Vastaanottava kirjanpitoyksikkö kirjaa tulon liikekirjanpidossa tulolajin mukaiselle tuottotilille ja talousarviokirjanpidossa sille talousarviotilille, jolle tulo on budjetoitu.

Tilinpäätöksessä tilillä 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot ei saa saldoa.

Talousarviokirjanpidon tiliä 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot käytetään, kun kirjanpitoyksikkö on määrärahan jakopäätöksellä saanut käyttöönsä talousarvion tilijaottelussa toiselle kirjanpitoyksikölle osoitettua määrärahaa, mutta ei oikeutta kirjata määrarahasta maksettavia menoja kyseiselle talousarviotilille. Yleensä menot ovat kirjanpitoyksikön omia menoja, jolloin liikekirjanpidossa käytetään asianomaisia kulutilejä. Siinä epätavallisessa tilanteessa, että kirjanpitoyksikkö käyttää toisen kirjanpitoyksikön määrärahaa toisen kirjanpitoyksikön menojen maksamiseen, käytetään liikekirjanpidossa tasetiliä 1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot. Kun toisen viraston menot laskutetaan tai siirretään läheteiden tilin kautta, tehdään 1992 tilille menot oikaiseva vastakainen kirjaus.

Maksettaessa omia menoja talousarviokirjanpidon tili 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot liitetään menolajin mukaiseen tiliin ja arvonlisäveromenotiliin. Meno laskutetaan tai siirretään läheteiden tilin kautta käyttöoikeuden myöntäneelle kirjanpitoyksikölle. Laskutus kirjataan liikekirjanpidossa käyttäen asianmukaista sisäisten tuottojen tiliä, joko *3967 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoilta ja laitoksilta tai *3978 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta. Vastaavasti myös menoon liittyvä arvonlisävero laskutetaan toiselta kirjanpitoyksiköltä ja kirjataan sisäisten arvonlisäverotuottojen tilille. Kun tapahtuma on laskutettu toiselta kirjanpitoyksiköltä, tilin 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot saldo on nolla. Tällöin kirjanpitoyksikkö on siirtänyt vastuun tapahtuman kirjaamisesta toiselle kirjanpitoyksikölle.

Määrärahan käyttöoikeuden myöntänyt kirjanpitoyksikkö kirjaa menon liikekirjanpidossa asianmukaiselle sisäisten kulujen tilille, joko *4907 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset valtion virastoille ja laitoksille tai *4908 Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitusosuudet valtion virastoille ja laitoksille ja talousarviokirjanpidossa sille talousarviotilille, jolle meno on budjetoitu. Menoon liittyvä arvonlisävero kirjataan liikekirjanpidossa sisäisten arvonlisäverokulujen tilille ja talousarviokirjanpidossa sille talousarviotilille, jolle vero on budjetoitu.

Tilinpäätöksessä tilillä 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot ei saa olla saldoa.

8.4.2 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot ja –menot

Talousarviokirjanpidon tilejä 600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot ja 620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot käytetään, kun on saatu tuloja tai maksettu menoja, joita jostakin syystä ei vielä maksun yhteydessä voida kirjata sille talousarviotilille, jolle ne on budjetoitu. Kun talousarviotili selviää, tapahtuma oikaistaan pois talousarviotilille kirjaamista odottavien tapahtumien tililtä. Näitä tilejä ei käytetä talousarviotalouden sisäisissä tapahtumissa, joissa käytetään Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot ja –menot tilejä.

Kirjaamista odottavien talousarviotapahtumien tilejä tarvitaan mm. saataessa ennakkomaksu suoriteperusteisesti budjetoidusta myyntitulosta tai maksettaessa ennakkomaksu suoriteperusteisesti budjetoidusta ostomenosta. Suoriteperusteinen talousarviotulo tai –meno ei vielä ole syntynyt (koska suoritetta ei ole luovutettu tai vastaanotettu), vaikka valtion kassaan on kertynyt tuloja tai sieltä on maksettu menoja. Kun suoriteperuste toteutuu, oikaistaan ennakkomaksu sille talousarviotilille jolle meno on budjetoitu. Jos ennakkomaksu on budjetoitu maksuperusteella, se kirjataan jo maksun yhteydessä talousarviotilille.

Edellä mainitusta tapauksesta on kuitenkin maksettujen ennakoiden osalta erotettava se, milloin ja millaisia ennakoita kirjanpitoyksikkö ylipäätään saa maksaa. Viraston tai laitoksen omaan tavanomaiseen juoksevaan toimintaan liittyvät vähäiset maksetut ennakkomaksut kirjataan nimittäin aina lopulliselle talousarviotilille jo ennakkomaksun yhteydessä. Tämä johtuu talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisen osan toimintamenomomentteja koskevista määräyksistä, joiden mukaan toimintamenomäärärahaa voidaan käyttää juoksevaan toimintaan liittyvien vähäisten ennakoiden maksamiseen, ellei momentin päätösosassa muuta johdu. Muiden kuin kirjanpitoyksikön juoksevaan toimintaan liittyvien vähäisten ennakkomaksujen maksaminen puolestaan edellyttää momentin päätösosassa olevaa nimenaista mainintaa siitä, että ennakon maksaminen on sallittua.

Tilinpäätöksessä talousarviotilille kirjaamista odottavien tapahtumien tileillä ei saa olla sellaisia tuloja ja menoja, jotka kuuluvat päätettävän varainhoitovuoden talousarvioon.

Talousarviotilille kirjaamista odottavien tapahtumien tilien oikaisukirjauksessa peruutetaan ensin alkuperäinen kirjaus. Sitten kirjataan uudelleen samalle liikekirjanpidon tilille ja sille talousarviokirjanpidon tilille, jolle meno tai tulo on budjetoitu. Tilin 620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat menot saldoa ei voi siirtää tulotilin avulla lopulliselle talousarviotilille niin kuin tilin 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot tilin saldo siirretään.

8.4.3 Osakohdennettavat talousarviotulot

Laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen eli hankkeen luovutuksesta saatava tulo voidaan talousarvioasetuksen 5 b §:n 2 momentin mukaan kohdentaa (budjetoida) talousarvioon hankkeen vaiheen tai valmistusasteen perusteella edellyttäen, että hankkeesta varainhoitovuodelle kertyvä erilliskate on luotettavalla tavalla ennakoitavissa. Tällöin hankkeesta kirjataan hankkeen vaiheen tai valmistusasteen perusteella talousarviotuloja, joista ei ole välttämättä vielä saatu maksusuoritusta. Tällaisen ilman maksusuoritusta tehtävän tulokirjauksen vastakirjaus kirjataan talousarviokirjanpidossa tilille 640 Osakohdennetut talousarviotulot.

Kun maksu saadaan, kirjataan saaminen pois liikekirjanpidon saatavatilin lisäksi myös tältä tililtä. Hankkeen kaikkien maksusuoritusten kertyttyä kassaan ei tilille 640 Osakohdennetut talousarviotulot saa jäädä hankkeeseen liittyvää saldoa.

8.4.4 Sitoumusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot

Talousarviokirjanpidon tiliä 650 Sitoumusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot käytetään talousarviotilin vastatilinä silloin, kun kirjataan talousarviokirjanpitoon sellaisia sitoumusperusteella budjetoituja tuloja tai menoja, joita ei kirjaamissäännoista johtuen vielä kirjata liikekirjanpitoon.

Vastikkeellista sitoumusperusteista myyntituloa kirjattaessa käytetään liikekirjanpidossa sekä debet- että kredit-kirjauksessa tiliä 9920 Sitoumusperusteinen tulokirjaus. Vastikkeellista sitoumusperusteista ostomenoa kirjattaessa käytetään liikekirjanpidossa sekä debet- että kredit-kirjauksessa tiliä 9930 Sitoumusperusteinen menokirjaus.

8.4.5 Talousarvion ulkopuolisen rahoituksen tili

Suomen perustuslain (731/1999) 84 §:n mukaan valtion talousarvioon otetaan arviot vuotuisista tuloista ja määrärahat vuotuisiin menoihin sekä määrärahojen käyttötarkoitukset ja muut talousarvion perustelut (budjetin täydellisyysperiaate).

Talousarviokirjanpidon tilillä 670 voidaan siis seurata vain sellaisia tuloja ja menoja, joita ei ole otettu ja joita olisi pitänyt ottaa talousarvioon. Täydellisyysperiaatteesta johtuen tällaisia eriä ei kuitenkaan nykyisin ole. Tiliä 670 käytettiin vuoden 1998 kirjanpitu uudistuksen yhteydessä selvitettyä pelkästään tasetileille kirjattuja eriä, joiden suhde talousarvioon oli epäselvä.

9 LUKU: RAHASTOT

Valtion rahastot voidaan karkeasti jakaa kolmeen ryhmään: talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot, talousarvion sisäiset valtion rahastot sekä muut valtion rahastot.

Jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen edellyttää, voidaan valtion varoja siirtää rahastoon talousarviotalouden ulkopuolelle. Rahaston varat voidaan myös varata tulevien vuosien menojen maksuun. Tällaisia ovat esim. suhdannevaihteluiden tasaamiseksi perustetut ns. suhdannerahastot. Niitä ei voida pitää varsinaisena budjetin ulkopuolisena rahastona vaan valtion tekeminä talletuksina, joiden purkamisesta ja tulouttamisesta talousarvioon päättää valtioneuvosto. Valtion suhdannerahastoja on lailla perustettu vuosien 1934 - 53 ja 1969 - 88 välisiksi ajoiksi.

Talousarvioasetuksen 35 § edellyttää valtion hoidossa olevien rahastojen varojen kirjanpidollista erottamista toisistaan ja muista varoista. Jollei rahastolle ole myönnetty lupaa omien pankkitilien käyttämiseen on rahastojen maksuliike hoidettava rahaston maksuliikettä ja kirjanpitoa hoitavan kirjanpitoyksikön maksuliiketilien tai kassan välityksellä. Varat ja sellainen pääoma, joista on rajoittavia erityismääräyksiä, on ilmoitettava taseessa erikseen (66 a §:n 2 mom.). Rahastoista ja lahjoitetuista varoista on tarpeen mukaan pidettävä erillistä liikekirjanpitoa.

9.1 Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot

Talousarvion ulkopuolella olevia valtion rahastoja (vuonna 2011) ovat Valtion asuntorahasto, Huoltovarmuusrahasto, Maatalouden interventiorahasto, Maatilatalouden kehittämisrahasto, Valtion eläkerahasto, Valtion ydinjätehuoltorahasto, Valtiontakuurahasto, Valtion vakuusrahasto, Öljysuojarahasto, Valtion televisio- ja radiorahasto ja Palosuojelurahasto. Nämä rahastot toimittavat kuukausikohtaiset tilitiedot keskuskirjanpitoon Valtiokonttorin tietojen toimittamisesta keskuskirjanpitoon antaman määräyksen mukaisesti.

Talousarvion ulkopuolella olevilla valtion rahastoilla ei yleensä ole omaa kassaa eikä omia pankkitilejä (poikkeuksena Valtion eläkerahasto). Maksut rahastoon ja rahastosta hoidetaan rahastoa hoitavan kirjanpitoyksikön maksuliikemenotilin ja -tulotilin kautta. Valtion liikekirjanpidon tilikartassa on talousarviotalouden ja rahaston välisen saamis- ja velkasuhteen rahastokohtaisesti osoittavat yhdystilit. Näille tileille kirjataan maksutapahtumakirjausten lisäksi kirjanpitotapahtumat, jotka syntyvät siirrettäessä varoja rahastoon tai siirrettäessä rahastosta varoja takaisin talousarviotalouteen (=valtiovarasto).

Rahastoa hoitava kirjanpitoyksikkö kirjaa tapahtuman kyseisen rahaston yhdystilille (tililaji 250 - 251 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdystilit). Rahasto kirjaa vastaavan tapahtuman tilille 1958 Valtion kassatalouden piirissä olevat talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen varat. Valtion eläkerahasto, jolla on omat kassavarat ja omat maksuliiketilinit käyttää yhdystilien sijaan omiin pankkitileihinsä liitettyjä liikekirjanpidon tilejä.

9.1.1 Talousarviotalouden ja rahastotalouden vastintilit liikekirjanpidossa

Valtiokonttori raportoi kuukausittain valtionalouden (= budjettitalous ja talousarvion ulkopuoliset rahastot) tilinpidosta. Tämä kuukausittain julkaistava tiedote sisältää mm. valtionalouden rahoituslaskelman. Rahavirtalaskelman muotoon laadittava rahoituslaskelma laaditaan kirjanpitoyksiköiden ja rahastojen kirjanpitotietojen perusteella. Laskelma kuvaa valtionalouden rahavirtoja kassaperusteisesti ja sitä laadittaessa eliminoidaan virastojen ja laitosten väliset tuotot ja kulut sekä talousarviotalouden ja rahastotalouden väliset tuotot ja kulut.

Seuraavassa taulukossa on esitetty ne tiliparit, joita talousarviotalous ja rahastotalous käyttävät kirjanpidossaan kirjatessaan talousarviotalouden ja rahastotalouden välisiä tapahtumia. Kuukausitiedotteen laatimisen kannalta on tärkeää, että kaikki rahaston ja kirjanpitoyksikön väliset tapahtumat ja rahaston maksuliiketapahtumat kirjataan sekä rahastossa että sitä hallinnoivassa kirjanpitoyksikössä samalle kuukaudelle.

<i>Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston käyttämä LKP-tili</i>	<i>Vastintili talousarviotalouden kirjanpidossa</i>
<i>1958 Valtion kassatalouden piirissä olevat talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen varat</i>	<i>250-251 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdistilit</i>
<i>4395 Palveluiden ostot valtion virastoilta ja laitoksilta</i>	<i>3009 Muut tuotot liiketaloudellisesti hinnoitelluista suoritteista</i> <i>3019 Muut tuotot julkisoikeudellisista suoritteista</i> <i>3029 Muut tuotot erillislakien mukaisista liiketaloudellisesti hinnoitelluista suoritteista</i> <i>3039 Muut tuotot erillislakien mukaisista julkisoikeudellisista suoritteista</i> <i>3969 Muut yhteistoiminnan kustannusten korvaukset</i>
<i>5008 Korkotuotot euromääräisistä saamisista talousarviotaloudelta</i>	<i>5108 Korkokulut euromääräisistä veloista rahastotaloudelle</i>
<i>8252 Käyttötalouden kulut talousarviotaloudelle</i>	<i>8052 Käyttötalouden tuotot rahastotaloudesta</i>
<i>8253 Pääomatalouden kulut talousarviotaloudelle</i>	<i>8053 Pääomatalouden tuotot rahastotaloudesta</i>
<i>2101 Talousarviosiirrot</i>	<i>8090 Siirrot valtion eläkerahastosta</i> <i>8091 Muut siirrot talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista</i> <i>8290 Siirrot talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille</i>
<i>Näille tileille ei ole vastintilejä. Eliminointi tapahtuu talousarviotaloudessa käytettyjen tilien avulla</i>	<i>2440 Lainat eläkerahastolta</i> <i>2441 Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta</i>

9.1.2 Siirrot talousarviosta rahastoon ja takaisin (=valtiovarastoon)

Talousarviosta voidaan eduskunnan päätöksellä siirtää varoja valtion rahastoihin. Jos rahastoon kertyy ylimääräisiä varoja tai jo alun perin on ollut tarkoitus käyttää rahat tulevien menojen rahoittamiseen, voidaan varoja tulouttaa takaisin talousarviotalouteen ottamalla budjettiin tätä koskeva tulomomentti. Talousarviotaloutta ja sen varoja kutsutaan lakitekstissä usein valtiovarastoksi.

Esimerkki:

Talousarviossa on määräraha, joka momentin päätösoosan perustelujen mukaan saa käyttää Öljysuojarahastoon tehtävän siirron maksamiseen.

Siirretään 150 000 euroa Öljysuojarahastoon.

Ympäristöministeriön kirjaus:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2504 Öljysuojarahaston yhdistili (T)			150 000
8290 Siirrot talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille	xx.xx.xx	150 000	

Öljysuojarahaston kirjaus:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2101 Talousarviosiirrot			150 000
1958 Valtion kassatalouden piirissä olevat talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen varat		150 000	

Tilit 8290 ja 2101 eliminoidaan valtiontalouden rahoituslaskelmaa laadittaessa.

9.1.3 Rahaston hallinnon hoidosta saatava korvaus

Rahaston hallinto on usein ns. isäntäviraston hoidossa. Yleensä isäntävirastona toimii jokin ministeriö mutta myös virasto tai laitos voi olla isäntävirastona. Isäntävirasto perii rahaston hallintotehtävien hoidosta maksun, joka on luonteeltaan kustannusten korvauksia niistä kustannuksista, joita isäntävirastolle on aiheutunut. Kustannusten korvauksia peritään palkausmenojen lisäksi toimitilavuokrista, siivouksesta, virastopalveluista, posti- ja puhelinmenoista ja rahaston tilinpidosta sekä henkilöstöhallinnon tehtävistä. Esimerkiksi tilinpidon ja tilinpäätöksen osalta kustannukset muodostuvat mm. henkilötyön, tarvikkeiden ja laitteiden, tietojärjestelmien ja tietoliikenteen kustannuksista.

Esimerkki:

Palosuojelurahastolain nojalla toiminnasta aiheutuvat hallintomenot suoritetaan rahaston varoista. Palosuojelurahasto maksaa sisäasiainministeriölle saamistaan hallinnon palveluksista:

1. Maksetaan palkkaa 10 000 euroa (yksinkertaisuuden vuoksi henkilösivukuluja ei tässä esitetä)
2. Laskutetaan se rahastolta

Sisäasiainministeriön kirjaus:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4100 Virkasuhdepalkat	26.xx.xx	10 000	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			10 000
3969 Muut yhteistoiminnan kustannusten korvaukset	26.xx.xx		10 000
2510 Palosuojelurahaston yhdistili (T)		10 000	

Palosuojelurahaston kirjaus:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4395 Palveluiden ostot valtion virastoilta ja laitoksilta		10 000	
1958 Valtion kassatalouden piirissä olevat talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen varat			10 000

9.2 Muut valtion rahastot

Tili 2128 Muut rahastot (T) sisältää sellaiset viraston lahjoituksena saamat varat, jotka on rahastoitu.

Kirjanpitoyksikön hoidossa olevat rahastoidut varat

Rahastoidut valtion saamat lahjoitukset ovat lahjoituksia ja testamentattuja varoja, joihin liittyy erityisehtoja varojen käytöstä. Yleensä ne on pidettävä erillään niitä hoitavan kirjanpitoyksikön muista varoista. Tällaisten rahastojen rahaliikennettä ei tavallisesti hoideta valtion kassavarojen kautta. Tilinpäätöksen liitteenä kirjanpitoyksikkö esittää sen hoidossa olevien rahastojen nimet ja niiden taseen loppusummat sekä rahaston käyttötarkoituksen.

Rahastoidut valtion saamat lahjoitukset merkitään kirjanpitoon siten, että rahastoa hallinnoivan viraston taseen vastaavaa puolelle tilille 1951 Rahastojen varat (T) ja taseen vastattavaa puolelle tilille 2128 Muut rahastot (T) merkitään rahaston taseen loppusumma.

Rahastojen kirjausketjun kuvaus silloin kun rahaston varat eivät sisälly valtion yleisiin kassavaroihin

A) Rahastoa hoitavan kirjanpitoyksikön kirjanpito

1. Tilinavaustiedot: Lahjoitetut varat, vastaavaa 5 000 euroa ja lahjoitetut varat, vastattavaa 5 000 euroa. Kyseessä valtion saamasta lahjoituksesta tehty talletus, jota ei voida käyttää valtion yleisiin tarkoituksiin.
2. Rahaston varojen käyttö 500 euroa palkanmaksuun sekä 200 euroa ulkopuolisten palveluiden ostoon.

Liikekirjanpito

1951 Rahastojen varat (T)	
1.	5 000
2.	700
	4 300
Tuotto- ja kulutilit	

2128 Muut rahastot (T)	
	5 000
700	
4 300	
Tasetilit	
4 300	4 300
0	0

Talousarviokirjanpito

Talousarviotili	
Talousarvion yli-/alijäämätili	

B) Rahaston kirjanpito

1. Tilinavaustiedot: Pankkitili 5 000 euroa ja Pääoma 5 000 euroa.
2. Rahaston varojen käyttö 500 euroa esim. palkanmaksuun.
3. Rahaston varojen käyttö 200 euroa ulkopuolisten palveluiden ostoon.

	Pankkitili	Palkat	Palvelujen ostot	Pääoma
1.	(5 000)			(5 000)
2.	500	500		
3.	200		200	
	4 300	500	200	5 000

	Tuotto- ja kulutilit			Tasetilit	
Palkat	500			5 000	Pääoma 1.1
Palvelujen ostot	200			- 700	Alijäämä
Alijäämä		700	Pankkitili	4 300	
	700	700		4 300	4 300

9.3 Taseeseen sisältyvät kirjanpitoyksikön hallinnoimat rahastoidut varat, säätiöt ja yhdistykset

Niillä lahjoitetuilla varoilla, jotka on säätiöity tai joita hoitamaan on perustettu yhdistys, ei ole yhteyttä valtion kirjanpitoon. Säätiöt ja yhdistykset ovat oikeushenkilöitä ja pitävät kirjanpitonsa kirjanpitolain mukaan. Kirjanpitoyksikkö ilmoittaa tilinpäätöksen liitteenä taseeseen sisältyvättömien kirjanpitoyksikön hallinnoimien rahastoitujen varojen, säätiöiden ja yhdistysten nimet ja niiden taseiden loppusummat. Lisäksi tulisi mahdollisuuksien mukaan ilmoittaa rahastoitujen varojen, säätiön ja yhdistyksen käyttötarkoitus.

10 LUKU: VALTION VELKA

Valtio voi ottaa lainaa vain eduskunnan suostumuksella. Valtion velanhoidon strategisena tavoitteena on velasta aiheutuvien kustannusten minimointi siten, että velanhoidollisten toimenpiteiden ja itse velkasalkun riskit pysyvät hyväksyttävällä tasolla ja siten, että valtion maksuvalmius turvataan kaikissa olosuhteissa. Kustannuksia minimoidaan muokkaamalla aktiivisesti velkasalkun korkorakennetta siten, että velasta aiheutuvia korkomenoja voitaisiin hallitusti vähentää. Lisäksi pidetään yllä mahdollisimman likvidit viitelainamarkkinat edullisen rahoituksen turvaamiseksi.

Valtiovarainministeriö vastaa valtion budjettitalouden velkasalkun hoidon strategisesta ohjauksesta. Valtiokonttori toteuttaa velanhoidossa tarvittavat rahoitusoperaatiot. Valtiovarainministeriö laatii vuosittain toimintaohjeen, jossa määritellään Valtiokonttorille valtion budjettitalouden velanhoidossa noudatettavat riskirajat ja käytettävät instrumentit.

Talousarvioasetuksen 5 a §:n mukaan valtionvelan kuoletus ja valtionvelan ottamiseen tai vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomatappio kohdennetaan talousarvioon maksuperusteella. Valtionvelan korkoon ja pääomaan liittyvistä johdannaisista saatava tulo ja niistä aiheutuva meno kohdennetaan talousarvioon sille varainhoitovuodelle, jolta ne kertyvät. Valtion lainanotto sekä valtionvelan ottamiseen ja vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomavoitto kohdennetaan talousarvioon maksuperusteella.

Liikekirjanpidon kirjausperusteesta säädetään asetuksen 42 d §:ssä. Sen mukaan korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan liikekirjanpidossa suoriteperustetta vastaavalla tavalla. Muut velanhoitoon liittyvät tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarviokirjanpidossa.

Seuraavia pääperiaatteita sovelletaan kaikkien rahoitusinstrumenttien käsittelyssä tilinpäätöksessä viraston toimialasta riippumatta.

10.1 Velanhoidon kirjauksissa käytettävät tilit

Emissioero jaksetaan laina-ajan kulumisen perusteella tilikausille korkotuotoiksi ja -kuluiksi. Pitkäaikaiset korkotulot kirjataan pitkäaikaisten siirtosaamisten tilille ja pitkäaikaiset korkomenot pitkäaikaisten korkovelkojen tilille. Lainan takaisinmaksun yhteydessä emissioero puretaan korkovelkoja ja -saamisia vastaan. Lainan liikkeellelaskumenojen jaksottamista ei pidetä tarkoituksenmukaisena oikeiden ja riittävien tietojen antamisen kannalta.

Kirjanpidossa on emissioerojen käsittelyyn tarvittavat tilit euro- ja valuuttamääräisiä velkoja varten. Kirjanpidon tiedoista tuotetaan valtion tilinpäätöksen velkojen liitetietojen, valtiontalouden rahavirtalaskelman ja Valtiokonttorin Rahoitustoimialalla laadittavien raporttien tarvitsemat tiedot.

Pitkäaikaisia euro- ja valuuttamääräisiä eriä käsitellään seuraavilla tileillä:

24.-29. Vieras pääoma

24. Pitkäaikainen

240 Otetut euromääräiset lainat

2400 Euromääräiset joukkovelkakirjalainat

2406 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen emissiovoitot

2407 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen emissiotappiot

241 Otetut valuuttamääräiset lainat

2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat

2416 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen emissiovoitot

2417 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen emissiotappiot

Lyhytaikaisia euro- ja valuuttamääräisiä eriä käsitellään seuraavilla tileillä:

24.-29. Vieras pääoma

25.-26. Lyhytaikainen

252 Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset

2520 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2525 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiovoitot

2526 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiovoitot

2527 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiotappiot

2528 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiotappiot

Emissioerojen jaksotuksiin liittyvissä kirjauksissa käytetään seuraavia pitkäaikaisten siirtosaamisten ja velkojen tililajeihin kuuluvia tilejä:

1603 Pitkäaikaiset saamiset jaksotetuista emissiovoitoista

2471 Pitkäaikaiset siirtovelat jaksotetuista emissiotappioista

Varsinaisia velkakirjassa sovittuja korkojen jaksotusta varten on tilikartassa lyhytaikaisten ja pitkäaikaisten ryhmissä seuraavat siirtosaamisten ja velkojen tilit:

1602 Pitkäaikaiset siirtosaamiset

1731 Korkosaamiset

2479 Muut pitkäaikaiset siirtovelat

2612 Korkovelat

2615 Korkovelat (T)

10.2 Varainhankinta: Kirjaukset velkaa nostettaessa

Säännökset korkojen kirjaamisesta on siirretty talousarviolaista talousarvioasetukseen. Velan hankinta-arvoksi kirjataan sopimuksen perusteella saatu rahamäärä (nimellisarvo ± emissioero) seuraavasti: Nimellisarvotilille kirjataan velan nimellisarvo ja mahdollinen emissiovoitto tai -tappio kirjataan omille tasetileille.

Johdannaissopimuksen hankinta-arvoksi kirjataan saatu tai maksettu rahamäärä.

Sitovasta takaisinostosopimuksesta hankinta-arvoksi kirjataan siitä saatu rahamäärä.

Korko-option hankinta-arvo on siitä maksettu tai saatu hinta-ero (preemio).

Valuuttajohdannaisten hankinta-arvoksi kirjataan saatu tai maksettu rahamäärä.

Valuuttatermiinien hankinta-arvoksi kirjataan saatu tai maksettu rahamäärä.

Lainan liikkeellelaskusta aiheutuvat menot ovat menoja, jotka maksetaan lainan noston yhteydessä pääsääntöisesti lainan markkinoivalle taholle kuten investointipankille.

10.2.1 Viitelainat: (Syndikoitu & huutokauppa)

Viitelainat ovat Suomen valtion sarjaobligaatiolainoja, joita voidaan laskea liikkeeseen mm. syndikoidulla liikkeeseenlaskulla tai huutokaupalla. Syndikaattilaina on suurien lainojen yhteydessä käytettävä järjestely, jossa lainan antajina on yhden rahalaitoksen sijasta useita rahalaitoksia. Yksi rahalaitoksista on lainan pääjärjestäjä. Syndikaattilaina hajauttaa esimerkiksi yksittäisen suuren lainan riskiä useille rahalaitoksille, jolloin yhden lainaajan riski pienenee.

Suomen viitelainoissa on tällä hetkellä kiinteä korko ja niiden maturiteetti (juoksuaika) on n. 3-15 vuotta. Viitelainat muodostavat pääosan valtion pitkäaikaisesta varainhankinnasta.

Esimerkki a:

1. Valtio laskee liikkeeseen syndikoidun sarjaobligaatiolainan 31.5.200x
Nimellismäärä: 4 000 000 000,00
Korko: 4.25%, ensimmäinen kuponki lyhyt, seuraava koronmaksupäivä 15.9.200x
Emissiohint: 99,605% -> $4\,000\,000\,000,00 \times 99,605\% = 3\,984\,200\,000,00$
Emissiotappio: $4\,000\,000\,000,00 - 3\,984\,200\,000,00 = 15\,800\,000,00$
2. Syndikaatille maksetaan myyntipalkkiota 0,10% nimellismäärästä
 $4\,000\,000\,000,00 \times 0,10\% = 4\,000\,000,00$

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2400 Euromääräiset joukkovelkakirjalainat	15.03.01.11**)		4 000 000 000,00
1.	5102 Emissioerot euromääräisistä veloista *)	15.03.01.22	15 800 000,00	
1.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)		3 984 200 000,00	
2.	5199 Muut rahoituskulut	36.09.20.1	4 000 000,00	
2.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)			4 000 000,00

*) Mahdollinen emissiovoitto kirjataan: Kredit 5102/15.03.01.21

**) Osasto 15, nettolainanotto, alijäämäinen budjetti. Pääluokka 37, nettokuoletukset, ylijäämäinen budjetti

Esimerkki b:

Valtio laskee huutokaupalla liikkeelle jatkoemission edellisessä esimerkissä mainitulle sarjaobligaatiolainalle 4.12.200x

Nimellismäärä: 1 001 000 000,00

Korko: 4.25%, ensimmäinen kuponki lyhyt 31.5.200x – 15.9.200x, ensimmäinen koronmaksupäivä 15.9.

Emissiohint: 101,14 %

Emissiovoitto: $1\,001\,000\,000,00 - 1\,012\,411\,400,00 = -11\,411\,400,00$

Sijoittaja maksaa korkoa ajalta 15.9.200x – 4.12.200x 4.25% 1 001 000 000,00 nimellismäärälle = 9 298 907,11

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2400 Euromääräiset joukkovelkakirjalainat	15.03.01.11**)		1 001 000 000,00
5102 Emissioerot euromääräisistä veloista *)	15.03.01.21		11 411 400,00
5100 Korot euromääräisistä veloista	36.09.20.1		9 298 907,11
1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)		1 021 710 307,11	

*) Mahdollinen emissiotappio kirjataan: Debet 5102/15.03.01.22

**) Osasto 15, nettolainanotto, alijäämäinen budjetti. Pääluokka 37, nettokuoletukset, ylijäämäinen budjetti

10.2.2 Takaisinostot (Sarjaobligaatiolainat)

Sarjaobligaatiolaina on valtion tärkein varainhankintainstrumentti. Valtio voi käyttää takaisin ostamansa sarjaobligaatiot ennenaikaisesti kuoletukseen, pitää ne salkussaan tai laskea ne uudestaan liikkeeseen. Takaisinostamista koskeva ehto on kaikissa sarjaobligaatioissa. Pääsääntöisesti takaisinostot kohdistuvat sarjaobligaatioihin, jotka ovat menettäneet viitelaina-asemansa (jäljellä oleva laina-aika on alle vuosi). Joskus on myös tarpeen vähentää jonkun viitelainan ulkona olevaa kantaa. Mikäli valtio joutuu enenevässä määrin turvautumaan vakuuksiin rahoitusoperaatioissa tai turvaamaan rahoituksen maksuliikenteen oikea-aikaisen sujumisen, voi valtio käyttää tähän tarkoitukseen ostamia sarjaobligaatioita. Takaisinostaminen määräytyy kuitenkin aina markkina- ja budjettitilanteiden mukaan.

Esimerkki:

Valtio ostaa 25.05.2005 takaisin sarjaobligaatiolainaa RFGB 2.75, jonka eräpäivä on 04.07.2006.

Nimellismäärä: 10 000 000,00

Korko: 2,75%, ensimmäinen kuponki lyhyt 19.2.2003 – 4.7.2003, ensimmäinen koronmaksupäivä 4.7.

Takaisinostohinta: 100,670% -> 10 000 000,00 + 67 000,00 = 10 067 000,00

Pääomatappio: 67 000,00

Valtio maksaa korkoa ajalta 4.7.2004 – 25.05.2005, 2,75% nimellismäärälle 10 000 000,00 = 244 863,01

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2520 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennykset	15.03.01.13	10 000 000,00	
5104 Pääomaerot euromääräisistä veloista *)	15.03.01.31	67 000,00	
5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.12	244 863,01	
1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)			10 311 863,01

*) Mahdollinen pääomavoitto kirjataan: Kredit 5104/15.03.01.32

10.3 Likviditeetin hallinta

Likviditeetin hallinta perustuu Valtiokonttorin ylläpitämään koko valtiosektorin kassaennustejärjestelmään. Ennustetietojen perusteella Valtiokonttori joko sijoittaa ylimääräisiä kassavaroja tai hakee markkinoilta lyhytaikaista rahoitusta.

Valtiovarainministeriö on asettanut rajoitteita ennustettujen kattamattomien maksujen suuruuteen. Sijoituspäätöksiä tehtäessä valtio tähtää luottoriskittömiin vaihtoehtoihin, esimerkiksi vakuudelliseen sijoittamiseen ensisijaisena vaihtoehtona. Lyhytaikaisina varainhankintamuotoina ovat mm. valtion velkasitoumukset, joita voidaan laskea liikkeeseen sekä euro- että USD-määräisinä sekä muut lyhytaikaiset lainat.

10.3.1 Valtion velkasitoumus (Euromääräinen)

Valtion velkasitoumus on jälkimarkkinakelpoinen rahamarkkinainstrumentti, jolla valtio laskee liikkeeseen lyhytaikaista velkaa. Instrumentin enimmäisjuoksuaika on 364 päivää. Kyseessä on diskonttoinstrumentti, jossa koronlaskentakonventio on Act/360. Instrumenttityyppi on diskonttopaperi, jolloin velan määrä lasketaan ns. likvidiarvon perusteella (ilman korkoa).

Esimerkki:

1. Valtio laskee liikkeelle euromääräisen valtion velkasitoumuksen 9.9.200x

Nimellismäärä: 200 000 000,00

Hinta: 97,937384275

Yield: 2,27%

9.9.200x valtio vastaanottaa 195 874 765,55

2. Eräntyminen ja koronmaksu arvolla 9.12.200y

9.8.200y valtio maksaa korkoa ja kuoletusta yht. 200 000 000,00

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2535 Muut lyhytaikaiset euromääräiset lainat	15.03.01.11		195 874 768,55
1.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)		195 874 768,55	
2.	2536 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten lainojen lyhennykset	15.03.01.13	195 874 768,55	
2.	5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.15	4 125 231,4	
2.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)			200 000 000,00

3. Tilinpäätökseen kirjataan kertyneet korot.

Mikäli laina-aika jatkuu vuodenvaihteen yli, jaksotetaan korkovelkaa liikkeellelaskuajankohdasta lähtien vuoden viimeiseen päivään asti liikekirjanpidontilille 2615 Korkovelat (T) käyttäen vastatilinä tiliä 5100 Korot euromääräisistä veloista sekä talousarvioon momentille 36.01.90.15 Korot velkasitoutilainoista.

10.3.2 USD-määräisen velkasitoumuksen liikkeeseenlasku ja EUR/USD FX-swap

USD-määräisten valtion velkasitoumusten liikkeeseenlaskujen yhteydessä tehdään valuuttaswapit, joilla USD-määräiset maksut vaihdetaan euromääräisiksi maksuiksi. Liikkeeseenlaskuun liittyvistä myyntikaupoista arvopäivänä saatavat dollarit Valtiokonttori maksaa swap-vastapuolelle, jolta Valtiokonttori saa swap-sopimuksen mukaisen määrän euroja. Velanhoitoon liittyvistä lunastustapahtumista (eräntymiset) eräpäivänä maksettavat dollarit saadaan swap-vastapuolelta, jolle Valtiokonttori maksaa swap-sopimuksen mukaisen määrän euroja.

Esimerkki:

- Valtio laskee liikkeelle USD-määräisen valtion velkasitoumuksen 8.12.200x
Nimellismäärä: USD 50 000 000
Hinta: 99,196180286
Yield: 4.29%
8.12.200x Valtiokonttori vastaanottaa USD 49 598 090,14 = EUR 42 160 906,27
Kurssi 8.12.200x EUR/USD 1.1764
- FX-swap 8.12.200x
Valtio ostaa EUR 42 142 994,43
Valtio myy USD 49 598 090,14 hintaan 1.1769 (valtio saa euroja 42 142 994,43)
Kurssi 8.12.200x EUR/USD 1.1764 (valtio myy arvopäivänä saatavat dollarit USD 49 598 090,14/1.1764 = 42 160 906,27)

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2544 Muut valuuttamääräiset lainat	15.03.01.12		42 160 906,27
1.	1931 Valuuttatilit (T)		42 160 906,27	
2.	2535 Muut lyhytaikaiset euromääräiset lainat	15.03.01.11		42 142 994,43
2.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)		42 142 994,43	
2.	2544 Muut valuuttamääräiset lainat	15.03.01.12	42 160 906,27	
2.	1931 Valuuttatilit (T)			42 160 906,27

3. Tilinpäätökseen kirjataan kertyneet korot

Mikäli laina-aika jatkuu vuodenvaihteen yli, jaksotetaan korkovelkaa liikkeellelaskuajankohdasta lähtien vuoden viimeiseen päivään asti liikekirjanpidontilille 2615 Korkovelat (T) käyttäen vastatilinä tiliä 5100 Korot euromääräisistä veloista sekä talousarvioon momentille 36.01.90.15 Korot velkasitoutilainoista.

10.3.3 USD-määräisen velkasitoumuksen ja EUR/USD FX-swapin erääntyminen

Esimerkki:

1. USD- määräinen velkasitoumus erääntyy 14.2.2006, jolloin valtio maksaa USD 50 000 000,00
 Kurssi 14.2.2006 EUR/USD 1.1898 USD 50 000 000,00 / 1.1898 = EUR 42 023 869,56
 Kurssi 8.12.2005 EUR/USD 1.1764 USD 49 598 090,14 / 1.1764 = EUR 42 160 906,28
 Kurssiero = lyh. 42 160 906,27 + korko 337 796,15 = 42 498 702,42 – 42 023 869,56 = 474 832,86
 Korko 0,80381972% USD 50 milj. pääomalle = USD 401 909,86 / 1.1898 = EUR 337 796,15
2. FX- swap erääntyy samanaikaisesti 14.2.2006, jolloin valtio vastaanottaa USD 49 598 090,14 ja maksaa EUR 42 327 684,00
 Kurssi 14.2.2006 EUR/USD 1.1898 USD 49 598 090,14 / 1.1898 = 41 686 073,41
 Kurssi 8.12.2005 EUR/USD 1.1764 USD 49 598 090,14 / 1.1764 = 42 142 994,43
 Lyh. 42 142 994,43 + korko 184 689,57 = 42 327 684,00
 Korko 0,43824501% EUR 42 142 994,43 pääomalle = EUR 184 689,57

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2545 Muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset	15.03.01.14	42 160 906,27	
1.	5101 Korot valuuttamääräisistä veloista	36.01.90.19	337 796,15	
1.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	15.03.01.14		474 832,86
1.	1931 Valuuttatilit (T)			42 023 869,56
2.	2536 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten lainojen lyhennykset	15.03.01.13	42 142 994,43	
2.	5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.15	184 689,57	
2.	1930 Valtion PM-tili (T) (Target2)			42 327 684,00
2.	2545 Muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset	15.03.01.14		42 160 906,27
2.	5101 Korot valuuttamääräisistä veloista	36.01.90.19		337 796,15
2.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	15.03.01.14	474 832,86	
2.	1931 Valuuttatilit (T)		42 023 869,56	

10.4 Portfolion hallinta

Rahoituksen maailmassa eri arvopapereista koostuvaa sijoitussalkkua kutsutaan portfolioksi. Portfoliolla suojaudutaan korko- ja valuuttariskiltä.

Korkoriskiaseman hallinnan keskeinen periaate on eriyttää pääosin johdannaisinstrumentein toteutettava korkoriskin hallinta varainhankinnasta. Portfolionhallinnan tehtävänä on hallita todellisen velan korkoriskiä asetettujen riskilimiittien puitteissa.

Portfolion hallinnassa käytetään johdannaisopimuksia, joilla muokataan velkasalkun korkoriskiasemaa, jolla tarkoitetaan velkasalkun keskimääräistä uudelleenhinnoittelujaksoa.

10.4.1 Valuuttatermiini (Valuuttakauppa Forward)

Valuuttatermiinikauppa on sopimus tulevaisuudessa tapahtuvasta valuuttakaupasta eli kahden valuutan vaihdosta markkinaehtoisesti määräytyvään vaihtokurssiin. Termiinin eräpäivä eli valuuttojen vaihtopäivä voidaan valita vapaasti, sikäli kun se on molemmissa valuutoissa pankkipäivä. Termiinivaluuttakurssi eroaa spot-kurssista siten, että spot-kurssiin lisätään (positiiviset tai negatiiviset) termiinipisteet. Nämä kuvastavat vaihdettavien valuuttojen välistä korkoeroa eli sitä korkohyötyä, jonka jompikumpi kaupan osapuolista saa pitäessään hallussaan korkeampikorkoista valuuttaa yli spot-päivän.

Terminikauppoja voidaan tehdä kaikissa niissä valuutoissa, joissa on toimivat toimitukselliset valuuttamarkkinat, yleisimmissä jopa 5 vuoteen asti. Terminikaupan kassavirrat tapahtuvat eräpäivänä. Terminiinisolimus velvoittaa ostamaan (myymään) sovitun valuuttamäärän termiinin eräpäivänä.

Valtio käy termiinivaluuttakauppaa hankkiakseen ulkomaanvaluuttamääräiseen erääntyvään velkaeraan tai kassavirtaan tarvittavia valuuttoja tai vaihtakseen valuuttamääräisiä tuloeria tai kassavirtoja euromääräisiksi (esim. valtion osakemyyntitulot ulkomaanvaluutassa).

Valuuttatermiini ei ole kirjanpitotapahtuma eikä se näin ollen myöskään näy velkakannassa. Vuodenvaihteessa avoinna olevat termiinit esitetään tilinpäätöksen liitteellä 12 Valtion vastuositoumukset.

Esimerkki:

Valtio ostaa termiini-valuuttakaupalla JPY 501 369 863,00 kurssiin 134,544 arvolla 16.9.2008. Transaktioiden spot-hinta oli 134,56, joten termiinipisteet olivat 0,016. Arvopäivänä valtio maksaa sovitun kaupantekohinnan (134,544) EUR 3 726 437,92 ja vastaanottaa JPY 501 369 863,00.

Kaupassa realisoituu kurssiero CR 36 470,09 euroa, joka muodostuu kaupantekohinnan 134,544 (JPY 501 369 863/134,544 = 3 726 437,92) ja spot-hinnan 134,56 (JPY 501 369 863/133,24 = 3 725 994,82) välisestä erotuksesta eli 3 726 437,92 - 3 725 994,82 = DB 443,1 (termiinipisteet 0,016)

Spot hinnan 134,56 (JPY 501 369 863/134,544 = 3 725 994,82) ja arvopäivän kurssin 133,24 (JPY 501 369 863/133,24 = 3 762 908,01) välisestä erotuksesta eli 3 725 994,82 - 3 762 908,01 = - 36 913,19.

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	620	443,10	
1.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	620		36 913,19
2.	1930 Valtion PM -tili (T) (Target2)			3 726 437,92
2.	19313 JPY-tili		3 762 908,01	

Korko ja kuoletus oikaistaan muistiolla sille TaKP-tilille, jolle se on budjetoitu.

10.4.2 Koron- ja valuutanvaihtosopimus (swap)

Koron- ja valuutanvaihtosopimus (swap) on johdannaisopimus, jossa kaupan osapuolet sitoutuvat vaihtamaan keskenään kahden eri valuutan korko- ja pääomavirrat. Sopijaosapuolet sopivat kaupantekohetkellä vaihdettavien kassavirtojen valuutasta, korkosidonnaisuudesta ja maturiteetista. Pääomia vaihdetaan sopimuksen alussa ja lopussa.

Koron- ja valuutanvaihtosopimuksia käytetään eri valuutoissa olevien kassavirtojen vaihtamiseen. Samalla voidaan esim. kiinteäkorkoista kassavirtaa vaihtaa vaihtuvakorkoiseksi. Tällöin voidaan hallita velkasalkun valuutta- ja korkoriskiä (duraatiota, keskimaturiteettia ja muita riskilukuja) ilman käteisinstrumenteilla käytävää kauppaa.

Koron- ja valuutanvaihtosopimuksen määrä velassa lasketaan nimellisarvon perusteella.

Esimerkki:

Valtio tekee koron- ja valuutanvaihtosopimuksen FINL 3.25 15.05.09 USD lainaan, jonka liikkeeseenlasku tapahtui 10.3.2004.

Voimaantulopäivä: 10.3.2004

Eräpäivä: 15.5.2009

Nimellisarvo: USD 400 000 000

Voimaantulopäivänä vaihdetaan pääomia.

Valuuttakurssi per 10.3.2004 EUR/USD 1.2299 USD 400 000 000 / 1.2299 = EUR 325 229 693,47

Valuuttakurssi per 15.5.2009 EUR/USD 1.3518 USD 400 000 000 / 1.3518 = EUR 295 901 760,62

1. Voimaantulopäivänä
valtio maksaa pääoman USD 400 000 000, kurssi 1.2299 = EUR 325 229 693,47
ja vastaanottaa pääoman EUR 328 596 073,28.
2. Eräpäivänä
valtio maksaa pääoman EUR 328 596 073,28 ja koron EUR 1 360 305,59,
valtio vastaanottaa pääoman USD 400 000 000, kurssi 1.2299 = EUR 325 229 693,47
ja koron USD 957 966,67, kurssi 1,3518 = EUR 708 660,06.
Kurssiero 325 229 693,47 – 295 901 760,62 = 29 327 932,85

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	2400 Euromääräiset jvk-lainat (nimellisarvo)	15.03.01.11		328 596 073,28
1.	2410 Valuuttamääräiset jvk-lainat, (nimellisarvo)	15.03.01.12	325 229 693,47	
1.	1930 Valtion PM-tili (T) (Target2)		328 596 073,28	
1.	1931 Valuuttatilit (T)			325 229 693,47
2.	2520 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennykset (nimellisarvo)	15.03.01.13	328 596 073,28	
2.	5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.13	1 360 305,59	
2.	2523 Valuuttamääräisten jvk-lainojen lyhennykset (nimellisarvo)	15.03.01.14		325 229 693,47
2.	5101 Korot valuuttamääräisistä veloista	36.01.90.19		708 660,06
2.	5110 Realisoituneet kurssierot veloista	15.03.01.14	29 327 932,85	
2.	1930 Valtion PM-tili (T) (Target2)			329 956 378,87
2.	1931 Valuuttatilit (T)		296 610 420,68	

Lainanhoitojärjestelmässä dollarimääräisen pääoman nosto kirjautuu lyhennysten tilille.

10.5 Tilinpäätös

Tilinpäätöksessä jaksotettavia eriä ovat velkakirjassa sovitut korot ja emissioerot. Emissioero on lainasta sen liikkeelle laskettaessa saadun summan ja siitä lainan sopimuksen mukaan maksettavan summan erotus. Lainaani liittyvää korkoa voidaan siis tavanomaisen tavan lisäksi maksaa tällä tavalla emissioeron muodossa. Lainan liikkeellelaskun yhteydessä saatu määrä voi olla enemmän kuin nimellisarvo, jolloin emissioero on positiivinen.

Tavanomaisista koroista jaksotetaan päättyneelle tilikaudelle kuuluva osuus. Se osa, jota ei vielä ole maksettu ja joka erääntyy maksettavaksi seuraavan tilikauden aikana, esitetään lyhytaikaisten siirtovelkojen ryhmässä. Se osa, joka erääntyy tätä myöhemmin, esitetään pitkäaikaisten siirtovelkojen ryhmässä.

Lainan emissioerot jaksotetaan koko laina-ajalle. Riittävä jaksotustarkkuus saavutetaan useimmiten, kun edellä mainitut erät jaksotetaan tasaisesti laina-ajalle, ottamatta kantaa lainan kulloisenkin pääoman suuruuteen. Näin jaksotetut erät ovat laina-ajan alussa lainan pääomaan nähden pieniä ja lopussa suuria. Yksittäisen lainan osalta tämä johtaa kulujen epätarkkaan ajoitukseen sillä rahoitettuun toimintaan nähden. Koska valtion velkaa kuitenkin lyhennetään ja uutta lainaa otetaan jatkuvasti, niin eri elinkaareissa olevat lainat tasaavat toisiansa näiden erien osalta. Suurempi teoreettinen tarkkuus saavuttaisiin, jos käytettäisiin IAS 39:ssä esitettyä menettelyä, joka käytännössä tarkoittaisi diskonttauslaskentaa.

Valtion kirjanpidossa jaksotuksen perustana käytetään ensin mainittua havainnollista ja riittävän tarkkuuden tuottavaa tapaa. Edellä mainitut aktivoinnit ja niiden kuluksi kirjaamiset tehdään viimeistään tilinpäätösten yhteydessä. Mikäli kirjanpitoyksiköllä on erityinen tarve raportoida näitä asioita tilikauden aikana, voidaan nämä kirjaukset tehdä useamminkin, esi-

merkiksi kolmannesvuosittain, kuukausittain tai tapahtumittain. Jos kirjanpitoyksikkö haluaa esittää myös IAS 39:n mukaiset tiedot, on ne esitettävä tilinpäätöksen liitteessä.

Tilinpäätöksessä seuraavan vuoden lyhennykset siirretään pitkäaikaisista eristä lyhennysten tileille lyhytaikaisiin velkoihin. Samoin tehdään pitkäaikaisten korkovelkojen kanssa siirtämällä ne pitkäaikaisista siirtovelloista lyhytaikaisiin siirtovelkoihin.

Tasetta laadittaessa pitkäaikaisten emissiovoittojen ja -tappioiden tileille (2406, 2407, 2416, 2417) kirjatut määrät oikaisevat tileille 2400 Euromääräiset joukkovelkakirjalainat sekä 2410 Valuuttamääräiset joukkovelkakirjalainat kirjatut lainojen nimellisarvot saadun rahamäärän suuruiseksi.

Vastaavasti lainojen lyhennyksiin liittyvien emissiovoittojen ja -tappioiden tileille (2525, 2526, 2527, 2528) kirjatut määrät oikaisevat tileille 2520 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset sekä 2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset kirjatut lainojen nimellisarvoja vastaavat lyhennykset saatua rahamäärää vastaavien lyhennysten suuruiseksi.

Tilinpäätöksessä kaikki ulkomaanrahan määräisten erien arvostukset tehdään tilinpäätöshetken valuuttakurssin mukaan.

Kuponkikorollinen velka arvostetaan tilinpäätöksessä hankinta-arvoon vähennettynä maksetuilla lyhennyksillä sekä oikaistuna jaksotetulla alkuperäisen hankinta-arvon ja nimellisarvon erotuksella (emissioeron jaksotus). Valuuttamääräinen velka arvostetaan tilinpäätöspäivän kurssiin.

Tilinpäätöksessä ei-suojaava johdannaissopimus arvostetaan markkinahinnan mukaan (käypä arvo). Ero kirjataan tuotto- ja kululaskelmaan rahoitustuottojen ja -kulujen ryhmään. Suojaava johdannaissopimus arvostetaan tilinpäätöksessä valuuttakurssimuutoksella korjattuun hankinta-arvoonsa. Tämä koskee kaikkia johdannaisia, myös valuuttajohdannaisia.

Tilinpäätöksessä sitovaa takaisinostosopimusta arvostettaessa kirjataan myyntihinta velaksi ja takaisinostohinnan ja myyntihinnan erotus jaksotetaan juoksuajalle korkokuluihin ja siirtovelaksi. Ulkomaanrahan määräiset erät arvostetaan tilinpäätöspäivän kurssiin.

Korko-optiosta (cap, collar, floor) saatu tai maksettu hintaero (premio) jaksotetaan tilinpäätöksessä suojausajalle.

Valuuttajohdannaiset käsitellään kuten muut johdannaissopimukset.

Valuuttatermiinit arvostetaan tilinpäätöshetken valuuttakurssin mukaan.

Markkinahintaan arvostetuista johdannaisista (TaA 5 a §) syntyvä realisoitumaton voitto tai tappio kirjataan tilinpäätöksessä sekä talousarvio- että liikekirjanpitoon. Valuuttakurssin muutoksesta aiheutunut realisoitumaton tulo tai meno kirjataan vain liikekirjanpitoon.

10.5.1 Korkovelat

1. Puretaan edellisen tilinpäätöksen korkovelka
2. Kirjataan uusi korkovelka

	LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1.	5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.		100
1.	2615 Korkovelat (T)		100	
2.	5100 Korot euromääräisistä veloista	36.01.90.	110	
2.	2615 Korkovelat (T)			110

10.5.2 Emissioerot

1. Puretaan edellisen tilinpäätöksen alkuperäinen emissiovoitto ja –tappio sekä emissiovoittojen ja –tappioiden jaksotukset

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1603 Pitkäaikaiset saamiset jaksotetuista emissiovoitoista			100
2406 Euromääräisten jvk-lainojen emissiovoitot		100	
2407 Euromääräisten jvk-lainojen emissiotappiot			100
2471 Pitkäaikaiset siirtovelat jaksotetuista emissiotappioista		100	

2. Kirjataan uudet saldot alkuperäisille emissioeroille ja uudet emissioerojen jaksotukset

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1603 Pitkäaikaiset saamiset jaksotetuista emissiovoitoista		100	
2406 Euromääräisten jvk-lainojen emissiovoitot			100
2407 Euromääräisten jvk-lainojen emissiotappiot		100	
2471 Pitkäaikaiset siirtovelat jaksotetuista emissiotappioista			100

3. Siirretään seuraavana vuonna erääntyvän sarjaobligatiolainan alkuperäinen emissioero ja jaksotus lyhytaikaiseen velkaan

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2406 Euromääräisten jvk-lainojen emissiovoitot		100	
2525 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennysten emissiovoitot			100
1603 Pitkäaikaiset saamiset jaksotetuista emissiovoitoista			100
2525 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennysten emissiovoitot		100	
2407 Euromääräisten jvk-lainojen emissiotappiot			100
2527 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennysten emissiotappiot		100	

4. Seuraavana vuonna erääntyvän sarjan jaksotusten siirto korkovelkoihin

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2471 Pitkäaikaiset siirtovelat jaksotetuista emissiotappioista		100	
2612 Korkovelat			100

10.5.3 Lyhennystilien saldojen päättäminen

Jos lyhennystileillä on jäänyt saldoa, eli arvioitu lyhennys ei ole ollut oikea kirjataan lyhennystilien saldot ensin pääomiin, jonka jälkeen tehdään uudet arviot.

1. *Euromääräisten jvk-lainojen lyhennystilin saldon päättäminen lainapääomaan.*

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2400 Euromääräiset jvk-lainat		100	
2520 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennykset			100

2. *Muiden euromääräisten lyhytaikaisten lainojen lyhennystilin saldon päättäminen lainapääomaan.*

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2535 Muut lyhytaikaiset euromääräiset lainat		100	
2536 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten lainojen lyhennykset			100

3. *Velkakirjalainojen lyhennystilin saldon päättäminen lainapääomaan.*

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2401 Euromääräiset velkakirjalainat		100	
2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset			100

4. *Valuuttamääräisten jvk-lainojen lyhennystilin saldon päättäminen sekä toteutuneiden kurssierojen oikaisu.*

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2523 Valuuttamääräiset jvk-lainojen lyhennykset		100	
5110 Realisoituneet kurssierot veloista			100

5. *Valuuttamääräisten velkakirjalainojen lyhennystilin saldon päättäminen sekä toteutuneiden kurssierojen oikaisu.*

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2524 Valuuttamääräisten velkakirjalainojen ja muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset		100	
5110 Realisoituneet kurssierot veloista			100

10.5.4 Euromääräisten lyhennysten siirto lyhennystileille

Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ja velkakirjalainojen arvioitujen lyhennysten siirto lainapääomista lyhennysten tileille

LKP-tili	TaKP-tili	Debet (EUR)	Kredit (EUR)
2400 Euromääräiset jvk-lainat		100	
2520 Euromääräisten jvk-lainojen lyhennykset			100
2401 Euromääräiset velkakirjalainat		200	
2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset			200

11 LUKU: KIRJANPITOYKSIKÖN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN

Tässä luvussa käsitellään kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen laatimista. Luvussa ohjeistetaan tilinpäätöksen laadinnassa noudatettavat pysyvät periaatteet ja menettelyt.

Toimintakertomusohje on julkaistu erikseen Valtiokonttorin kotisivulla.

11.1 Tilinpäätöksen säännöstausta ja kokonaisuus

Kirjanpitoyksikön tilinpäätös laaditaan noudattaen talousarviolakia ja -asetusta sekä valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin määräyksiä ja ohjeita. Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen laatimisesta on säädetty valtion talousarvioasetuksen 61 – 66 h §:ssä. Ministeriön tilinpäätöskannanotosta on säädetty asetuksen 66 i §:ssä. Asetuksen 62 §:n mukaan Valtiokonttori antaa tarvittavat määräykset tilinpäätöstietojen ja tilinpäätösten teknisestä toimittamisesta Valtiokonttorille sekä lisäksi tarvittavat ohjeet kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöksistä sekä niiden liitteistä ja laadinnasta.

11.2 Tilinpäätöksen sisältö, aikataulu ja hyväksyminen

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen sisällöstä, aikataulusta ja hyväksymisestä säädetään talousarvioasetuksen 63 §:ssä seuraavasti:

63 § (1786/2009)

Kirjanpitoyksikön on laadittava kultakin varainhoitovuodelta tilinpäätös. Kirjanpitoyksikön tilinpäätös sisältää:

- 1) toiminnallista tuloksellisuutta ja sen kehitystä sekä vaikutuksia yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehitykseen kuvaavan toimintakertomuksen;*
- 2) talousarvion toteutumista kuvaavan talousarvion toteutumalaskelman;*
- 3) tuottoja ja kuluja kuvaavan tuotto- ja kululaskelman;*
- 4) tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen;*
- 5) liitteenä ilmoitettavat tiedot (liitetiedot).*

Kirjanpitoyksikön 1 momentin 2 - 5 kohdassa tarkoitettujen tilinpäätöslaskelmien ja niiden liitteiden tiedot on laadittava ja toimitettava päättyneeltä varainhoitovuodelta valtiokonttoriin sen määräämänä aikana. Tilinpäätös on laadittava ja hyväksyttävä viimeistään varainhoitovuotta seuraavan maaliskuun 15 päivänä.

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen hyväksyvät ja allekirjoittavat kirjanpitoyksikköön kuuluvien virastojen ja laitosten päälliköt kukin omalta osaltaan. Jos virastolla tai laitoksella on hallitus tai muu vastaava monijäseninen toimielin ylintä johtoa ja päätöksentekoa varten, myös tämä hyväksyy ja allekirjoittaa tilinpäätöksen asianomaisen viraston tai laitoksen osalta. Ministeriön tilinpäätöksen hyväksyy ja allekirjoittaa ministeriön päällikkönä toimiva ministeri ministeriön kansliapäällikön tehtäviä hoitavan virkamiehen esittelystä. Jos ministeriön toimialan asioita käsittelemään on määrätty myös muu ministeri, hän hyväksyy ja allekirjoittaa tilinpäätöksen oman tehtäväalansa osalta.

Tilinpäätöksen hyväksymisen jälkeen kirjanpitoyksikön on viipymättä lähetettävä tilinpäätös ministeriölle, valtiontalouden tarkastusvirastolle ja valtiokonttorille. Tilinpäätös sijoitetaan valtiokonttorin ylläpitämään yleisessä tietoverkossa saatavilla olevaan tietopalveluun, jollei julkisuuslaista tilinpäätöksen joidenkin osien osalta muuta johdu.

Kirjanpitoyksikön tilinpäätös koostuu toimintakertomuksesta, tilinpäätöslaskelmista ja niiden liitteenä annettavista tiedoista. Tilinpäätöslaskelmia ovat talousarvion toteutumalaskelma, tuotto- ja kululaskelma sekä tase. Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavista tiedoista säädetään talousarvioasetuksen 66 h §:ssä ja toimintakertomuksen sisällöstä asetuksen 65 §:ssä.

Talousarvioasetuksen 64 §:n mukaan tilinpäätöslaskelmia varmentamaan laaditaan tase-erittelyt. Tase-erittelyjen laatimisesta säädetään tarkemmin asetuksen 66 e §:ssä.

Tilinpäätösohjeistuksessa on termejä varainhoitovuosi ja tilikausi käytetty samassa merkityksessä.

Kirjanpitoyksikössä laadittava tilinpäätös perustuu tilitietoihin, jotka toimitetaan Valtiokonttoriin valtion tilinpäätöstä varten helmikuun 15. päivään mennessä. Valtiokonttorin määräämät selvitykset, (kopiot tilinpäätöksen liitteistä 1, 9-12, 16 ja 17) tulee toimittaa Valtiokonttoriin helmikuun loppuun mennessä. Nämä tilinpäätöksen liitteet on siten laadittava viimeistään tähän ajankohtaan mennessä. Tase-erittelyjen laadinta ennen tilitietojen toimittamista Valtiokonttoriin varmentaa osaltaan tilitietojen oikeellisuutta.

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen liitteineen ja tase-erittelyineen tulee olla laadittuna ja hyväksyttynä varainhoitovuotta seuraavan maaliskuun 15. päivään mennessä.

Tilinpäätöksen allekirjoituksella varmennetaan myös se, että tilinpäätöksen ja liitteiden tiedot vastaavat Valtiokonttoriin valtion tilinpäätöstä varten toimitettuja tilitietoja.

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen hyväksyvät ja allekirjoittavat kirjanpitoyksikköön kuuluvien virastojen ja laitosten päälliöt kukin omalta osaltaan. Mikäli kirjanpitoyksikkönä toimivalta virastolla tai laitoksella on johtokunta tai muu johtoelin, tämä hyväksyy ja allekirjoittaa tilinpäätöksen. Tilinpäätöksen hyväksymisestä ja allekirjoittamisesta on oltava määräys kirjanpitoyksikön taloussäännössä. Tilinpäätökseen tulee vain yksi allekirjoitus / yhdet allekirjoitukset.

Tilinpäätöksen allekirjoituksen yhteydessä tulee olla maininta sen hyväksymisestä ja siitä tulee ilmetä paikka, aika ja allekirjoittajan nimenselvennys / allekirjoittajien nimenselvennykset.

11.3 Tilinpäätösprosessi

Talousarviolain 21 §:n mukaan viraston ja laitoksen tulee antaa tilinpäätöksessä ja tulosvastuun toteuttamista varten laadittavassa toimintakertomuksessa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta sekä viraston ja laitoksen tuotoista ja kuluista, taloudellisesta asemasta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen liitteenä on talousarvioasetuksen 66 h §:n mukaan annettava myös muut oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarpeelliset täydentävät tiedot. Tilinpäätöksessä on siten ilmoitettava kaikki tarpeelliset tiedot, vaikka kyseistä tietoa ei olisi erikseen vaadittu esitettäväksi.

Ennen tilinpäätöksen laatimista juoksevan kirjanpidon kirjaukset on oikaistava ja täydennettävä säädösten ja määräysten mukaisiksi, eli tulot ja menot on kohdennettava oikealle tilikaudelle. Liikekirjanpidossa menot on myös jaksotettava sekä saamiset ja velat on arvostettava.

Kohdentamisen sekä jaksottamisen ja arvostamisen lisäksi tilinpäätösprosessiin kuuluu tase-erittelyjen tekeminen ennen tilinpäätöslaskelmien laatimista. Tase-erittelyjen laatimista varten täsmäytetään osakirjanpidot pääkirjaan, selvitetään kaikkien tasetilien sisältö ja tehdään mahdolliset oikaisukirjaukset. Myös oman pääoman eriä koskevat tilinpäätösviennit kirjataan.

Oikea kirjausperuste (kohdentaminen)

Oikea kirjausperuste tarkoittaa sitä, että menot ja tulot kohdennetaan oikean varainhoitovuoden (tilikauden) kirjanpitoon sekä talousarviokirjanpidossa että liikekirjanpidossa.

Tulot ja menot kohdennetaan oikealle tilikaudelle niiden kirjaamisperusteen mukaan. Pyrkimyksenä on, että oikeaa kirjaamisperustetta noudatetaan jo juoksevassa kirjanpidossa. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan kirjanpidossa voidaan joutua noudattamaan rinnakkain eri kirjaamisperusteita. Talousarvioasetuksen 42 c § ja 42 d §, joissa säädetään varainhoitovuoden aikana noudatettavista kirjaamisperusteista, antavat tähän mahdollisuuden.

Talousarvioasetuksen 42 d §:ssä, johon jatkossa viitataan, säädetään tulojen ja menojen kirjaamisperusteesta seuraavaa:

Liikekirjanpidossa tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvan menon kirjaamisperusteena on tuotannontekijän vastaanottaminen. Suoritteiden myynnistä saatavan tulon kirjaamisperusteena on liikekirjanpidossa suoritteen luovuttaminen (suoriteperuste). (1111/1998)

Korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan liikekirjanpidossa suoriteperustetta vastaavalla tavalla. Veroihin liittyvät korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan liikekirjanpidossa samoin kuin talousarviokirjanpidossa. (1253/2004)

Liikekirjanpidossa muut kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarviokirjanpidossa. (1175/2002)

Liikekirjanpidossa menot ja tulot voidaan varainhoitovuoden kuluessa kirjata myös maksun perusteella (maksuperuste). (1111/1998)

Jos kirjaukset tehdään liikekirjanpitoon maksuperusteen mukaan, velat ja saamiset on voitava jatkuvasi selvittää. (1111/1998)

Lisäksi tulojen kirjaamisperusteista säädetään talousarvioasetuksen 66 f §:n 2 momentissa:

Jos laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvästä tulosta on valtion talousarviossa 5 b §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla kohdennettu varainhoitovuoden tuloksi luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa, suoritteen luovutus tulee kirjata liikekirjanpidossa tuotoksi luovutuksen vaiheen tai valmistusasteen perusteella. Kirjanpitoyksikön tulee noudattaa samaa perustetta kaikkien tässä momentissa tarkoitettujen tulojen kirjaamisessa tuotoiksi. (1786/2009)

Oikeaan kirjausperusteeseen on siirryttävä viimeistään tilinpäätöksessä. Oikeaan kirjausperusteeseen siirtymisestä säädetään talousarvioasetuksen 42 f §:ssä seuraavaa:

Jos edellä 42 d §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetut menot ja tulot on varainhoitovuoden aikana kirjattu liikekirjanpitoon maksuperusteen mukaan, kirjaukset on vähäisiä 42 d §:n 2 momentissa tarkoitettuja tuloja ja menoja koskevia kirjauksia lukuun ottamatta, oikaistava ja täydennettävä ennen tilinpäätöksen laatimista suoriteperusteen tai suoriteperustetta vastaavan tavan mukaisiksi. (1175/2002)

Jos muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja menoja ja tuloja ei ole liikekirjanpidossa kirjattu talousarviokirjanpidon mukaisesti varainhoitovuoden kuluessa, kirjaukset liikekirjanpidossa on oikaistava ja täydennettävä ennen tilinpäätöksen laatimista noudattamaan varainhoitovuoden talousarviokirjanpitoa. (1111/1998)

Jos talousarviokirjanpidossa talousarviomenoja ja talousarviotuloja ei ole varainhoitovuoden kuluessa kirjattu varainhoitovuoden talousarvion mukaisesti, kirjaukset talousarviokirjanpidossa on oikaistava ja täydennettävä ennen tilinpäätöksen laatimista noudattamaan varainhoitovuoden talousarviota. (1111/1998)

Talousarviomenojen ja talousarviotulojen kohdentamisesta talousarviossa säädetään talousarvioasetuksen 5 a §:ssä seuraavasti:

Tulo tai meno kohdennetaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluvaksi siten kuin jäljempänä säädetään, jollei talousarviosta muuta johdu. (1175/2002)

Maksullisen toiminnan tulon ja muun sekalaisen tulon sekä kulutus-, sijoitus- ja muun menon kohdentamisperusteena on suoritteen luovuttaminen tai tuotannontekijän vastaanottaminen (suoriteperuste) taikka tulon tai menon kertyminen laissa säädetyn tai tehdyn sitoumuksen perusteella (suoriteperustetta vastaava peruste), jollei jäljempänä toisin säädetä. Korkotulo ja korkomeno kohdennetaan siihen varainhoitovuoteen kuuluvaksi, jolta se kertyy lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella. Vähäinen tulo ja meno, valtion palvelussuhteessa olevan loma-ajan palkka ja lomarahat sekä sellainen tulo ja meno, joiden lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella muodostuvaa määrää ei voida ilman olennaisia lisäkustannuksia luotettavasti ennakoida ennen maksuvelvoitteen erääntymistä, voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen (maksuperuste). (936/2003)

Siirtomenon kohdentamisperusteena on valtionavun myöntöpäätöksen tekeminen (myöntöpäätösperuste) tai muu vastaava sitoutuminen menoon (muu sitoumusperuste). Silloin, kun oikeus saada valtionapua tai muu suoritus perustuu lakiin ja siirtomenon myönnettävistä ja maksettavasta määrästä säädetään yksityiskohtaisesti laissa tai maksettavaksi tuleva määrä määräytyy yksityiskohtaisesti lain nojalla (lakisääteinen siirtomeno), kohdentamisperusteena on kuitenkin menon maksettavaksi tulevan määrän yksityiskohtaista vahvistamista koskevan päätöksen tekeminen (maksatuspäätösperuste). Euroopan unionin rakennerahaston rahoitusosuus ja siihen liittyvä valtion rahoitusosuus kohdennetaan maksatuspäätöksen tai sitä vastaavalla perusteella. (1175/2002)

Veron ja veronluonteisen tulon, osinkotulon, liikelaitosten voiton tuloutuksen ja valtiolle saatavan muun voitto-osuuden kohdentamisperusteena on maksuperuste. (1175/2002)

Valtionvelan kuoletus ja valtionvelan ottamiseen tai vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomatappio kohdennetaan maksuperusteella. Valtionvelan korkoon ja pääomaan liittyvistä johdannaisista saatava tulo ja niistä aiheutuva meno kohdennetaan sille varainhoitovuodelle, jolta ne kertyvät. Valtion lainanotto sekä valtionvelan ottamiseen ja vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomavoitto kohdennetaan maksuperusteella. (936/2003))

Valtiolle takaisin maksettava laina kohdennetaan maksuperusteella. (1175/2002)

Talousarviomenojen ja talousarviotulojen kohdentamisesta talousarviossa säädetään lisäksi talousarvioasetuksen 5 b §:ssä:

Tuotannontekijän hankinnasta aiheutuva meno tai suoritteen luovutuksesta kertyvä tulo kohdennetaan talousarviossa kokonaisuudessaan sille varainhoitovuodelle, jona tuotannontekijä vastaanotetaan tai suorite luovutetaan. (1175/2002)

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä voidaan laajuudeltaan merkittävässä ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvästä tulosta kohdentaa varainhoitovuoden tuloksi luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa. Suoritteesta varainhoitovuodelle kohdentuvan erilliskatteen tulee tällöin olla luotettavalla tavalla ennakoitavissa. (1175/2002)

Valtaosa tulo- ja menotapahtumista kohdennetaan liikekirjanpitoon ja talousarviokirjanpitoon samanaikaisesti. Seuraavassa taulukossa esitetään liikekirjanpidossa ja talousarviokirjanpidossa noudatettavat talousarvioasetuksen mukaiset kirjausperusteet eri tulo- ja menolajien osalta.

<i>Meno- ja tulolajit (liikekirjanpidossa myös rahoitustapahtumalajeja)</i>	<i>Kirjaamisperuste liikekirjanpidossa</i>	<i>Kirjaamisperuste talousarviokirjanpidossa (TaA 5 a §)</i>
<i>Suoritteiden myynnistä saatavat tulot (maksullisen toiminnan tulot), muut toiminnan tulot</i>	<i>Suoriteperuste Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.</i>	<i>Suoriteperuste Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.</i>
<i>Tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvat menot (toiminnan menot, käyttöomaisuuden hankintamenot, sijoitusmenot)</i>	<i>Suoriteperuste Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.</i>	<i>Suoriteperuste Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.</i>
<i>Korkotulot ja koronluonteiset tulot</i>	<i>Suoriteperustetta vastaava peruste (käytännössä kuten suoriteperuste). Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen</i>	<i>Suoriteperustetta vastaava peruste (käytännössä kuten suoriteperuste). Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen</i>
<i>Veroihin liittyvät korkotulot ja koronluonteiset tulot</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>
<i>Korkomenot ja koronluonteiset menot</i>	<i>Suoriteperustetta vastaava peruste (käytännössä kuten suoriteperuste). Vähäinen tulo voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen</i>	<i>Suoriteperustetta vastaava peruste</i>
<i>Veroihin liittyvät korkomenot ja koronluonteiset menot</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>
<i>Osinkotulot, liikelaitosten voitontulotukset ja muut voitto-osuudet</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>
<i>Siirtotalouden tulot</i>	<i>Varainhoitovuoden talousarvion mukainen kirjaamisperuste (myöntöpäätösperuste, maksatuspäätösperuste, muu sitoumusperuste)</i>	<i>Varainhoitovuoden talousarvion mukainen kirjaamisperuste (myöntöpäätösperuste, maksatuspäätösperuste, muu sitoumusperuste)</i>
<i>Siirtotalouden menot</i>	<i>Varainhoitovuoden talousarvion mukainen kirjaamisperuste (myöntöpäätösperuste, maksatuspäätösperuste, muu sitoumusperuste)</i>	<i>Varainhoitovuoden talousarvion mukainen kirjaamisperuste (myöntöpäätösperuste, maksatuspäätösperuste, muu sitoumusperuste)</i>
<i>Verot ja veronluonteiset tulot</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>
<i>Valtionvelan ottamiseen ja vähentämiseen liittyvät tulot ja menot (lainan nostot ja lyhennykset)</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>
<i>Valtiolle takaisin maksettavat lainat</i>	<i>Maksuperuste</i>	<i>Maksuperuste</i>

Edellä olevassa taulukossa talousarviokirjanpidon kohdentamisperusteet eri tulo- ja menolajeille on ilmoitettu sen mukaisesti kuin niistä on talousarvioasetuksen 5 a §:n 2 – 6 momenteissa säädetty. Kuitenkin jos varainhoitovuoden talousarviossa on jokin tulo tai meno kohdennettu muulla perusteella, käytetään tätä kohdentamisperustetta ao. tulon tai menon kirjaamisessa talousarviokirjanpitoon. Talousarvioasetuksen 5 a §:n 2 – 6 momenttien mukaisista kohdentamisperusteista poikkeavista perusteista on mainittava talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisissä määräyksissä tai ao. momentin perusteluissa.

Oikeaan kirjausperusteeseen siirtyminen edellyttää talousarviokirjanpidossa myös sellaisia kohdentamiskirjauksia, jotka eivät asiallisesti koske liikekirjanpitoa, kuten esimerkiksi siirtomäärärahan siirtokirjaukset.

Jaksottaminen

Liikekirjanpidossa tulot ja menot tulee myös jaksottaa. Tulojen jaksottamisella tarkoitetaan sitä, että varainhoitovuodelle kohdennetut tulot kirjataan tuotoiksi. Muut tulot kirjataan taseeseen asianomaiselle taseen vastattavien tilille. Menojen jaksottamisella tarkoitetaan niiden jakamista kahteen osaan: menoihin tai niiden osiin, jotka kuuluvat päättyneen tilikauden tuotto- ja kululaskelmaan sekä menoihin tai niiden osiin, jotka aktivoidaan taseeseen.

Jaksottamisesta säädetään valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 f §:n 1 momentissa seuraavaa:

Tilinpäätöksessä varainhoitovuoden liikekirjanpidon tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne liikekirjanpidon menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset. Muut liikekirjanpidon menot saadaan aktivoida sen mukaan kuin jäljempänä säädetään. (600/1997)

Asetuksen 66 g §:n 1 – 3 momenteissa säädetään lisäksi menojen aktivoinnista seuraavaa:

Varainhoitovuoden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, erotus on kuitenkin kirjattava kuluksi. (600/1997)

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. (600/1997)

Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan. (600/1997)

Arvostaminen

Liikekirjanpitoon merkittävät tulot, menot ja rahoitustapahtumat arvostetaan juoksevassa kirjanpidossa todellisiin rahamääriinsä, esimerkiksi suoritteen myynnistä saatava tulo suoritteen myyntihintaan ja tuotannon tekijän hankinnasta aiheutuva meno tuotannon tekijän hankintahintaan. Tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä saamiset ja velat on vielä erikseen arvostettava taseeseen merkittäessä. Euromääräisten saamisten ja velkojen arvostamisesta on säädetty valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 c §:n 1 momentissa sekä ulkomaanrahan määräisten (valuuttamääräisten) saamisten ja velkojen arvostamisesta saman pykälän 2 momentissa. Ulkomaanrahan määräiset saamiset samoin kuin ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset muunnetaan euromääräisiksi varainhoitovuoden viimeisen Euroopan keskuspankin julkaiseman kurssin mukaan. Jos saamiset, velat tai muut sitoumukset on kuitenkin sopimuksilla tai muuten sidottu tiettyyn kurssiin, ne muunnetaan euromääräisiksi sitä noudattaen.

Tase-erittelyjen laatiminen

Tilinpäätöksessä tulee laatia tase-erittelyt liikekirjanpidon tasetileistä sekä talousarviokirjanpidon 6-alkuisista tileistä. Tase-erittelyjen tekeminen edellyttää sitä, että kirjanpidossa selvitetään jokaisen tasetilin saldon sisältö.

Tase-erittelyjä laadittaessa varmistetaan se, että osakirjanpitojärjestelmien tiedot ovat ajan tasalla ja että ne täsmäyvät pääkirjanpidon ja tilinpäätöksen tietoihin. Tällaisia osakirjan-

pitojärjestelmiä ovat esimerkiksi kassakirjanpito, reskontrat, käyttöomaisuuskirjanpito, pal-kanlaskentajärjestelmät, varastokirjanpito ja projektiseurantajärjestelmät.

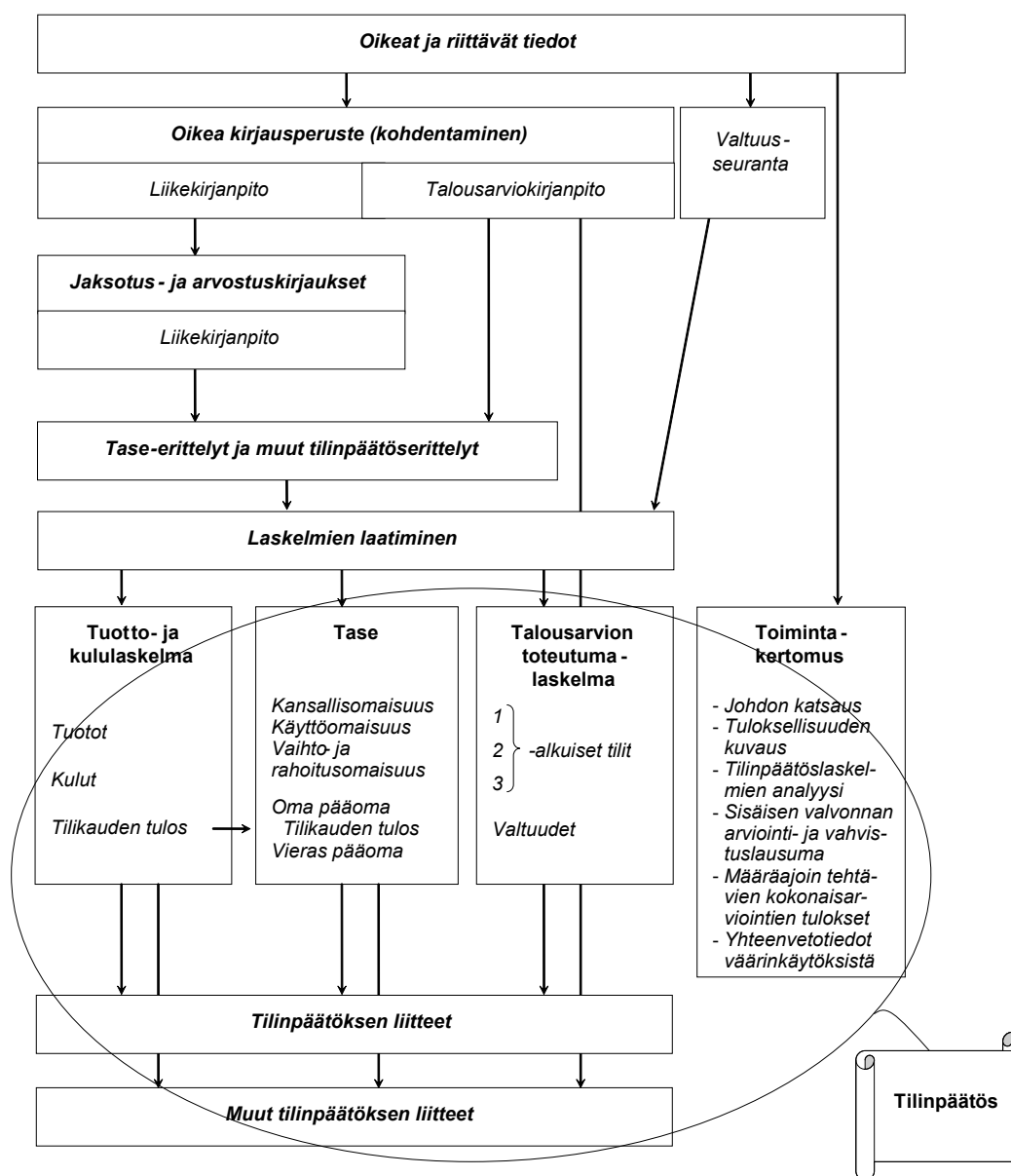
Tase-erittelyjä laadittaessa varmistutaan myös siitä, että mahdolliset epäselvät erät tulevat selvitettyiksi viimeistään tilinpäätöksessä.

Luvussa 14 Tilinpäätöserittelyt ja muu tilinpäätösaineisto on ohjeistettu tase- erittelyjen, muiden tilinpäätöserittelyjen sekä tilinpäätöksen yhteydessä laadittavien luetteloiden laa- dintaa.

Kirjanpitoa tarkasteltaessa tasetileittäin voidaan myös varmistua siitä, että talousarviokir- janpidon ja liikekirjanpidon virhetileillä tai näiden kirjanpitojen kirjausyhdistelmien kombi- naatioilla ei ole saldoa. Millekään talousarviokirjanpidon tilille ei siten saa jäädä toteutumaa minkään liikekirjanpidon virhetilin kanssa, eikä päinvastoin.

Seuraava kuvio esittää yhteenvedon tilinpäätösprosessista:

TILINPÄÄTÖSPROSESSI

11.4 Tilinpäätösmenettelyt

Tässä luvussa tarkastellaan kirjanpitoyksikön tilinpäätöksessä huomioon otettavia asioita sekä liikekirjanpidon että talousarviokirjanpidon osalta. Liikekirjanpidon tilinpäätösmentelyjä käsitellään tase-erittäin. Talousarviokirjanpidon tilinpäätösmentelyt esitetään siirtomäärärahojen ja talousarviokirjanpidon muiden tilien osalta. Joidenkin erien kohdalla on käsitelty paitsi tilinpäätökseen liittyviä kirjauksia ja siirtoja, myös tilinavaukseen liittyviä siirtoja.

Talousarvioasetuksen 66 a §:ssä säädetään taseen sisällöstä seuraavaa:

Taseeseen merkitään riittävästi eriteltyinä vastaaviin kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistamaton osa sekä arvostuserät samoin kuin vaihto-omaisuuden aktivoidut hankintamenot ja rahoitusomaisuus. Vastattaviin merkitään oma pääoma, varaukset, arvostuserät sekä vieras pääoma jaoteltuna pitkä- ja lyhytaikaisiin velkoihin. Pitkäaikaiseksi katsotaan velka tai se osa velasta, joka erääntyy maksettavaksi yhden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluessa. Jos virastolla tai laitoksella on saaminen siltä, jolle virasto tai laitos itse on velkaa, saaminen ja velka on ilmoitettava taseessa erikseen. (600/1997)

Varat ja sellainen pääoma, joista on rajoittavia erityismääräyksiä, on ilmoitettava taseessa erikseen. (600/1997)

Kirjanpitoyksikön tase toimii eri tilikausien kirjanpitojen yhdyssiteenä. Tilinavauksessa noudatetaan ns. tasejatkuvuuden periaatetta, jonka mukaan uuden tilikauden tilinavaus tehdään edellisen tilikauden päättävän taseen perusteella viemällä tilien edellisen tilikauden saldot seuraavalle tilikaudelle alkusaldoiksi.

Päättävä ja avaava tase eivät ole kaikilta osin identtisiä, koska avaavaa tasetta varten tehdään oman pääoman tileihin liittyvät tilinavaussirrot. Nämä sirrot on ohjeistettu omaa pääomaa käsittelevässä luvussa. Siltä osin kuin Kirjanpidot tilit -määräyksessä ei ole tilin tilinavauksesta mitään erikseen mainittu, tasetilin saldo siirretään sellaisenaan tilinavauksessa uuden tilikauden alkusaldoiksi. Tilinavauksessa millään tuotto- ja kululaskelman tilillä (3-9 -alkuiset liikekirjanpidon tilit) ei ole saldoa.

Tilinpäätöksessä seuraavalle tilikaudelle siirrettävistä, päätettävän varainhoitovuoden talousarvioon kuuluvista määrärahoista muodostetaan siirrettyjen määrärahojen tilit, joiden saldot siirretään tilinavauksessa seuraavalle tilikaudelle. Myös Valtiokonttorin määräämien talousarviokirjanpidon muiden tilien (6-alkuisten tilien) saldot siirretään tilinavauksessa seuraavalle tilikaudelle. Tilinavauksessa millekään 1-3 -alkuiselle talousarviokirjanpidon tilille ei viedä alkusaldoa.

11.4.1 Kansallisomaisuus ja käyttöomaisuus

Kansallis- ja käyttöomaisuushankinnat kirjataan juoksevassa kirjanpidossa tilikauden aikana asianomaiselle kansallis- tai käyttöomaisuuden tasetilille. Jos hyödyke valmistetaan itse, tilikauden aikana valmistuksesta aiheutuvat menot kirjataan juoksevasti asianomaisille toiminnan kulujen kulutileille ja hankintameno siirretään Valmistus omaan käyttöön tiliä hyvitäten asianomaiselle tasetilille, kun hyödyke on valmistunut.

Mikäli itse valmistettava hyödyke ei ole valmis vielä varainhoitovuoden päättyessä, sen hankintameno aktivoidaan taseeseen keskeneräisten hankintojen tilille. Taseen vastaavaa -puolella sekä kansallis- että käyttöomaisuuden ryhmissä on useita eri hankinnan luonteen mukaisia keskeneräisten hankintojen tilejä (1094-1097, 1191, 1295-1299). Vastatilinä käytetään tiliryhmään 47 Valmistus omaan käyttöön kuuluvaa tiliä, jolloin myös toiminnan kulut tulevat oikaistuiksi hankintamenoa vastaavalla määrällä.

Tilinpäätöksessä liikekirjanpitoon tehtävä keskeneräisen kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan hyödykkeen aktivointi ei aiheuta kirjausta talousarviokirjanpitoon.

Esimerkki hankintamenon aktivoinnista tilinpäätöksessä (keskeneräinen oma valmistus)

A. Valmistetaan omana työnä atk-ohjelmisto, josta aiheutuu tilikauden aikana palkkamenoja 100.000 euroa. Kirjaukset valmistuksen aikana (esimerkissä ei ole huomioitu palkkojen sivukuluja):

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	28.05.21	100 000	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			100 000

B. Ohjelmisto ei ole valmis käyttöönotettavaksi tilikauden päättyttyä. Aktivoidaan keskeneräinen atk-ohjelmisto tilinpäätöksessä keskeneräisten aineettomien käyttöomaisuushankintojen tilille.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1191 Keskeneräiset aineettomat käyttöomaisuushankinnat		100 000	
4700 Valmistus omaan käyttöön			100 000

11.4.1.1 Suunnitelman mukaiset poistot

Kuluvan kansallis- ja käyttöomaisuuden hankintamenot samoin kuin muut pitkävaikutteiset menot jaksetaan vuosittaisiksi kuluiksi ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaan. Suunnitelman mukaisesta poistamisesta on säädetty talousarvioasetuksen 66 g §:n 2 momentissa seuraavasti:

Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. (600/1997)

Poistosuunnitelmat laaditaan sille ajalle, jonka omaisuuserän arvioidaan hyödyttävän virastoa tuottamalla tuloa tai toimimalla muutoin tuotannon tekijänä. Tätä aikaa kutsutaan omaisuuden taloudelliseksi pitoajaksi ja se on yleensä sama kuin omaisuuden käyttöaika.

Poistolaskennassa voidaan käyttää yleisesti käytössä olevia menetelmiä, joista tavallisimmat ovat tasapoisto ja menojäännöspoisto. Poistolaskennassa voidaan käyttää myös muuta poistoperiaatetta, joka mahdollisimman hyvin noudattaa meno suoritteen luovuttamisen kohdalla -periaatteen mukaista ajattelutapaa.

11.4.1.2 Poistojen määrän ja perusteiden esittäminen tilinpäätöksessä

Talousarvioasetuksen 66 g §:n 4 ja 5 momentissa säädetään poistojen ja niiden perusteiden esittämisestä seuraavasti:

Tuotto- ja kululaskelmassa tai taseessa taikka niiden liitteenä on ilmoitettava varainhoitovuoden tuotoista vähennetyt kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistot tase-erien mukaan eriteltyinä sekä annettava selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista. Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin. (600/1997)

Valtiokonttori antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset poistoista ja poistosuunnitelmien laatimisesta sekä jaksottamisesta muuten. (600/1997).

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset esitetään tilinpäätöksen liitteenä, minkä lisäksi poistosuunnitelmat liitetään myös tase-erittelyihin. Valtiokonttori on antanut asiasta määräyksen Käyttöomaisuuskirjanpito sekä poistosuunnitelmien laatimisen ja poistojen kirjaaminen.

Poistojen ja poistosuunnitelman esittäminen tilinpäätöksessä on ohjeistettu lähemmin tilinpäätöslaskelmien liitteitä sekä tase-erittelyjä käsittelevissä kohdissa.

11.4.1.3 Kansallis- ja käyttöomaisuuden inventointi

Kansallis- ja käyttöomaisuus on inventoitava riittävän usein. Kirjanpitoyksikön on taloussäännössään annettava tarkemmat määräykset kansallis- ja käyttöomaisuuden inventointimenettelyistä.

11.4.1.4 Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden arvonorotukset

Mikäli oikeiden ja riittävien tietojen esittäminen niin edellyttää, voidaan kansallis- tai käyttöomaisuuden tase-eriin tehdä arvonorotus talousarvioasetuksen 66 d §:n ehtojen mukaisesti.

11.4.2 Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuutta ovat sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet.

Vaihto-omaisuuden hankinnat ja myynnit kirjataan tilikauden aikana juoksevasti asianomaisille toiminnan kulujen ja toiminnan tuottojen tileille. Tilinpäätöksessä vaihto-omaisuus inventoidaan ja arvostetaan niin, että voidaan kirjata varaston muutos.

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 g §:n 1 momentissa säädetään seuraavasti:

Varainhoitovuoden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, erotus on kuitenkin kirjattava kuluksi. (600/1997)

Vaihto-omaisuuden inventointi on osa viraston ja laitoksen normaalia omaisuuden hallintaa ja sen olemassaolon valvontaa. Inventaario tehdään vähintään kerran vuodessa ja, jos viraston tai laitoksen ei tarvitse pitää vaihto-omaisuudestaan varastokirjanpitoa, aina vuoden lopun tilanteesta (TaA 58 §). Inventointiajankohdan ei tarvitse tällöin olla vuoden viimeinen päivä edellyttäen, että vuoden päättymisajankohdan varasto kyetään selvittämään luotettavasti.

Vaihto-omaisuuden hankintameno lasketaan aina arvonlisäverottomin hinnoin.

Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno (jälleenhankintahinta) tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden osalta luovutushinta (myyntihinta) on tilikauden päättyessä hankintamenoa pienempi, erotus kirjataan kuluksi. Tällainen vaihto-omaisuuden hankintamenon hinnanalentumisesta ja epäkuranttisuudesta johtuva vähennys kirjataan kuluksi samoin kuin varaston todellinen vähennys.

Aleneva hintakehitys tai heikentyneet myyntinäköymät voivat johtaa sellaiseen tilanteeseen, jossa vaihto-omaisuuden jälleenhankintahinta tai todennäköinen myyntihinta on alempi kuin sen alkuperäinen hankintahinta. Vaihto-omaisuuden inventoinnin yhteydessä on tärkeää selvittää myös epäkurantin vaihto-omaisuuden määrä. Epäkuranttia on se osa vaihto-omaisuudesta, jolle ei ole käyttöä näköpiirissä. Usein kyseessä on sellainen vaihto-omaisuus, jolla ei ole ollut käyttöä pitkään aikaan. Kun epäkuranttisuus on todettu, epäkurantin vaihto-omaisuuden hankintameno kirjataan liikekirjanpidossa kuluksi todennäköistä arvonalennusta vastaavalta osaltaan.

Vaihto-omaisuuden hankintamenon aktivoinnissa noudatetaan olennaisuuden periaatetta. Tämän periaatteen mukaisesti vain sellainen luovutettavaksi tai kulutettavaksi tarkoitettu vaihto-omaisuus aktivoidaan, jonka aktivoimisella on vaikutusta oikeiden ja riittävien tietojen antamiseen kirjanpitoyksikön toiminnasta ja taloudesta ja niiden kehityksestä tuotto- ja kululaskelmassa ja taseessa. Esimerkiksi kirjanpitoyksikön toiminnan laajuus huomioon ottaen hankintamenoilta vähäisiä lomake- tai julkaisuvarastoja ei aktivoida.

Varaston muutos ilmaisee tilikauden lopussa varastossa olevien hyödykkeiden kirjanpito-arvon muutoksen verrattuna edellisen tilikauden lopun tilanteeseen. Varaston muutos tilikauden aikana vaikuttaa tilikauden kulujen määrään siten, että varaston vähentyminen lisää tilikauden kuluja ja varaston lisääntyminen vähentää tilikauden kuluja. Varaston muutoksen kirjaaminen korjaa näin taseeseen aktivoitavan hankintamenon tilinpäätöshetken tilannetta vastaavaksi sekä oikaisee tuotto- ja kululaskelmassa ostot tilikauden aikana vastaamaan tilikaudelle jaksotettuja kuluja.

Tileillä 1509 Muut aineet ja tarvikkeet, 1521 Valmiit tavarat ja 1529 Muu valmis vaihto-omaisuus olevien varastojen muutokset (lisäys tai vähennys) kirjataan käyttäen vastatilinä tiliä 4090 Aine-, tarvike- ja tavaravarastojen lisäys (-) tai vähennys (+).

Tililajin 151 Keskeneräinen tuotanto tileillä olevien keskeneräisten hankkeiden ja tuotteiden, sekä tilillä 1520 Valmiit tuotteet olevien varastojen muutokset (lisäys tai vähennys) kirjataan käyttäen vastatilinä tiliä 4600 Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+).

Vaihto-omaisuusvarastojen muutoksen kirjaus liikekirjanpitoon ei aiheuta kirjausta talousarviokirjanpitoon.

Keskeneräinen tuotanto

Myös pitkän valmistusajan vaativan tuotannon (pitkäaikaisten hankkeiden eli projektien) osalta valtion kirjanpidossa noudatetaan suoritteen luovutukseen perustuvaa tuottojen ja kulujen kirjausmenettelyä. Tilikauden aikana pitkäaikaisesta projektista aiheutuneet menot kirjataan juoksevasti asianomaisille menotileille samalla tavalla kuin vaihto-omaisuushankinnat yleensäkin. Tilikauden päättyessä keskeneräiset projektit inventoidaan ja niiden hankintameno aktivoidaan keskeneräisenä tuotantona taseeseen. Samalla oikaistaan toiminnan kuluja kirjaamalla vastaava määrä valmisteverastojen lisäyksenä tai vähennyksenä tuotto- ja kululaskelmaan. Pitkäaikaisesta projektista saatava tulo kirjataan suoriteperusteella tuloksi suoritteen luovutuksen yhteydessä. Ennen suoritteen luovuttamista saatua tuloa käsitellään ennakkomaksuna.

Keskeneräiseen tuotantoon voidaan sisällyttää niin aineellisia kuin aineettomiakin keskeneräisiä tuotteita. Aineeton hyödyke, esimerkiksi tutkimusprojekti, voidaan kirjata keskeneräiseen tuotantoon silloin, kun se muodostaa itsenäisen kokonaisuuden, jonka valmistusajankohta on erikseen todettavissa. Olennaisuuden periaatteen mukaisesti vain sellaiset keskeneräisten tuotteiden hankintamenot aktivoidaan, joiden aktivoimisella on vaikutusta oikeiden ja riittävien tietojen antamiseen kirjanpitoyksikön toiminnasta ja taloudesta ja niiden kehityksestä tuotto- ja kululaskelmassa ja taseessa.

Tavanomaisten massapäätösten ja muiden vastaavien hallinnollisten suoritteiden tuottamisesta aiheutuneita menoja ei tarvitse aktivoida taseeseen, vaan ne voidaan kirjata kokonaan kuluiksi. Sen sijaan sellaisen liiketaloudellisin perustein hinnoitellun keskeneräisen projektin hankintameno, jonka aktivoimisella on vaikutusta oikeiden ja riittävien tietojen antamiseen, tulee aktivoida siinäkin tapauksessa, että asiakasta on laskutettu projektista syntyneitä menoja vastaavasti.

11.4.3 Arvopaperi- ja muut sijoitukset

Tilikauden aikana tehtyjen sijoitusten ostot ja myynnit sekä lainanannot ja niiden takaisinmaksut käsitellään seuraavissa tililajeissa omilla tileillään:

- 134 Annetut euromääräiset velkakirjalainat
- 135 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot
- 136 Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset
- 137 Annetut valuuttamääräiset velkakirjalainat

138 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot

139 Muut pitkäaikaiset valuuttamääräiset sijoitukset

181 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot

183 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot

188 Muut lyhytaikaiset euromääräiset sijoitukset

189 Muut lyhytaikaiset valuuttamääräiset sijoitukset

Tilinpäätöksessä edellä alla mainituissa tililajeissa olevia ostojen, lainanantojen ja sijoitusten tilejä (o-loppuiset tilit) oikaistaan tilikauden aikana tapahtuneilla myynneillä ja takaisinmaksuilla, jotka on kirjattu edellä mainittuihin tililajeihin omille tileilleen (1-loppuiset tilit).

11.4.4 Saamiset ja velat

Saamiset ja velat käsittävät taseen vastaavaa-puolella olevat pitkä- ja lyhytaikaiset rahoitusomaisuuserät ja taseen vastattavaa-puolella olevat pitkä- ja lyhytaikaiset vieraan pääoman erät.

11.4.4.1 Saamisten ja velkojen arvostaminen tilinpäätöksessä

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 c §:n 1 momentissa säädetään euromääräisten tase-erien arvostamisesta seuraavaa:

Tilinpäätökseen merkitään

1) saamiset nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon; (600/1997)

2) rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat hankintamenon suuruisina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisinä; (600/1997)

3) velat velan ottamisen yhteydessä syntyneellä emissiovoitolla tai -tappiolla oikaistuun nimellisarvoon, tai jos velka on sidottu indeksiin taikka muuhun vertailuperusteeseen, se arvostetaan tätä korkeampaan muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon. (1175/2002)

Valtion saamiset merkitään tilinpäätöksessä taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon. Saamisen nimellisarvolla tarkoitetaan alun perin tehdyn sopimuksen mukaista saamisen arvoa vähennettynä tapahtuneilla suorituksilla. Saamisen arvo voi olla alempi kuin sen nimellisarvo sen vuoksi, että se on tullut epävarmaksi. Saamisten todennäköistä arvoa määritettäessä joudutaan jokaisen saamisen osalta ottamaan periaatteessa yksilöllisesti huomioon tilinpäätöstä laadittaessa tiedossa olevat epävarmuustekijät. Saaminen merkitään taseeseen ainoastaan siihen arvoon, jonka osalta maksusuorituksen odotetaan vielä tulevan, sekä arvon alentumista vastaava määrä saamisesta vähennetään tilinpäätöksessä kuluna. Luottotappioon johtava velallisen maksukyvyn huononeminen tapahtuu yleensä vähitellen. Valtion saaminen saadaan poistaa vasta sen jälkeen, kun on luotettavasti selvitetty, ettei saamista saada perittyä tai ettei perimisen jatkaminen ole saamisen vähäisyyden vuoksi tarkoituksenmukaista (ks. Valtion talousarvion yleiset soveltamismääräykset, kohdat 6.9-6.10).

Talousarvioasetuksen 66 c §:ssä säädetään saamisten ohella rahoitusomaisuuteen kuuluvien arvopaperien ja muiden sellaisten rahoitusvarojen merkitsemisestä tilinpäätöksessä taseeseen. Ne kirjataan lähtökohtaisesti hankintamenon suuruisina, mutta jos niiden todennäköinen luovutushinta tilikauden päättyessä on sitä alhaisempi, ne merkitään taseeseen todennäköisen luovutushinnan määräisinä ja sen ylittävä osa hankintamenosta kirjataan kuluksi.

Valtion velat merkitään tilinpäätöksessä taseeseen lähtökohtaisesti nimellisarvoon. Velan nimellisarvo on yleensä sama kuin alunperin velaksi saatu rahamäärä vähennettynä tapahtuneilla velan lyhennyksillä. Jos velan ottamisen yhteydessä saatu rahamäärä on kuitenkin suurempi tai pienempi kuin velan nimellisarvo erityisesti sen johdosta, että velan (esimer-

kiksi joukkovelkakirjalainan) nimelliskorko ylittää tai alittaa markkinakoron, velka merkitään taseeseen saadun rahamäärän ja nimellisarvon erotuksella eli emissiovoitolla tai -tappiolla oikaistuu nimellisarvoon. Velan ottamisen yhteydessä syntyneestä emissioerosta jaksotetaan tilinpäätöksessä velan juoksuajan (laina-ajan) kulumisen ja tilikaudella maksetun lyhennysmäärän perusteella johdonmukainen osa emissiotappiosta kuluksi tai emissiovoitosta kulujen oikaisuksi.

Jos velka on sidottu indeksiin taikka muuhun vertailuperusteeseen, velka merkitään taseeseen nimellisarvoa korkeampaan muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon. Indeksien tai muun vertailuperusteen noustua velan lisäys on kirjattava. Sitä vastoin vertailuperusteen alennuttua ei velan vähentymistä nimellisarvoa alhaisempaan arvoon oteta huomioon tilinpäätöstä laadittaessa. Velan lisäyksen vastaerä kirjataan tilinpäätöksessä erän luonteesta riippuen joko kuluksi tuotto- ja kululaskelmaan tai arvostuseräksi taseen vastaaviin.

Talousarvioasetuksen 66 c §:n 2 momentissa säädetään ulkomaanrahan määräisten saamisten ja velkojen muuntamisesta euromääräisiksi tilinpäätökseen merkittäessä seuraavaa:

Ulkomaanrahan määräiset saamiset samoin kuin ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset muunnetaan euromääräisiksi varainhoitovuoden viimeisen Euroopan keskuspankin julkaiseman kurssin mukaan. Jos saamiset, velat tai muut sitoumukset on kuitenkin sopimuksilla tai muuten sidottu tiettyyn kurssiin, ne muunnetaan euromääräisiksi sitä noudattaen. (1253/2004)

Valtion ulkomaanrahan määräisillä (valuuttamääräisillä) liiketapahtumilla tarkoitetaan muita kuin euromääräisiä liiketapahtumia. Valuuttamääräiset liiketapahtumat viedään kirjanpitoon pääsääntöisesti tapahtuman syntymispäivän mukaiseen kurssiin euroiksi muutettuihin. Tilinpäätöksessä valuuttamääräiset saamiset ja velat muutetaan euroiksi käyttämällä Euroopan keskuspankin noteeraamaa vuodenvaihteen valuuttakurssia. Jos valuuttamääräiset liiketapahtumat on tilikauden aikana muutettu euroiksi esimerkiksi kuukausikohtaisesti määriteltäviä kiinteitä kursseja käyttäen, on viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa siirryttävä käyttämään muuntoperusteena talousarvioasetuksen 66 c §:n mukaista perustetta.

Vähäisten velkojen ja saamisten kurssierot voidaan tiedon taloudellisen tuottamisen periaatteeseen nojaten jättää arvostamatta tilinpäätöksessä ja kirjata maksuperusteella.

Tilinpäätöstä laadittaessa syntyy valuuttamääräisten saamisten ja velkojen muuttamisesta euroiksi laskennallisia kurssieroja, jotka realisoituvat maksun yhteydessä.

Valuuttamääräisiin saamisiin (esim. annettu laina) liittyvät kurssierot, sekä realisoituneet että realisoitumattomat, kirjataan molemmat tilille 5010 Kurssierot saamisista. Valuuttamääräisiin velkoihin (esim. otettu laina) liittyvät tilinpäätösvaiheessa velkojen arvostamisesta syntyneet kurssierot kirjataan tilille 5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista.

Edellisestä poiketen valuuttamääräisten myyntisaamisten ja ostovelkojen arvostamisesta viimeisen päivän kurssiin syntyvät kurssierot kirjataan oikaisuksi samalle LKP- ja TaKP-tilille, jolle alkuperäinen tulo ja meno on kirjattu. Näitten suoriteperusteella talousarvioon kohdennettavien menojen ja tulojen arvostus vaikuttaa siis myös talousarvion määrärahan käyttöön.

Arvostuskirjaukset lukuun ottamatta myyntisaamisiin ja ostovelkoihin liittyviä kurssieroja puretaan seuraavan tilikauden alussa, jolloin lopullinen kurssiero lasketaan velan alkuperäisen kurssin ja takaisinmaksuhetken kurssin perusteella.

11.4.4.2 Pitkä- ja lyhytaikaiset erät

Tilinpäätöksessä pitkäaikaisista saamisista ja veloista seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset siirretään lyhytaikaisten saamisten ja velkojen ryhmään, lukuun ottamatta tilillä 1600 Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset olevia saamisia. Lyhytaikaista on sellainen saaminen tai velka tai sen osa, joka erääntyy maksettavaksi seuraavan tilikauden aikana.

Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset

Tilinpäätöksessä tiliä 1600 Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset oikaistaan tilikauden aikana saaduilla lyhennyksillä, jotka on kirjattu tilille 1601 Pitkäaikaisten euromääräisten lainasaamisten takaisinmaksut.

Tilinpäätöksessä tilillä 1600 Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset olevien saamisten seuraavana tilikautena maksettavia lyhennyksiä ei siirretä lyhytaikaisten saamisten tilille, koska näiden sosiaalisin perustein myönnettyjen lainojen takaisinmaksuun liittyy tavanomaista suurempi epävarmuus.

Muut pitkäaikaiset saamiset

Tileille 1602 Pitkäaikaiset siirtosaamiset ja 1609 Muut pitkäaikaiset saamiset kirjattujen pitkäaikaisten saamisten seuraavana varainhoitovuonna erääntyvät maksut kirjataan tilinpäätöksessä tilille 1799 Muut annetut ennakot. Tilejä 1739 Muut siirtosaamiset (T) ja 1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T) ei saa käyttää, koska siitä aiheutuisi ero täsmäytyslaskelmaan.

Lyhytaikaiset saamiset

Tilinpäätöksessä tililajien

171 Euromääräiset lainasaamiset ja

172 Valuuttamääräiset lainasaamiset

tileille kirjattua lyhytaikaista saamista oikaistaan tilikauden aikana saaduilla takaisinmaksuilla, jotka on kirjattu kyseiseen tililajiin kuuluvalla takaisinmaksujen tilille.

Pitkäaikainen vieras pääoma

Tilinpäätöksessä pitkäaikaisten lainojen tililajien

240 Otetut euromääräiset lainat,

241 Otetut valuuttamääräiset lainat ja

244 Lainat eläkerahastolta

tileille tehdään jokaisesta lainasta tarvittaessa seuraava kirjaus tai seuraavat kirjaukset:

1. Ensin pitkäaikaista lainaa oikaistaan tililajissa 252 Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset olevien lyhennysten tilien mahdollisilla saldoilla. (Saldo syntyy silloin, kun edellisenä tilikautena lyhytaikaiseksi velaksi siirretty ja lyhennettäväksi aiottu velkaerä poikkeaa viimeksi päättyneen tilikauden toteutuneista lyhennyksistä.)
2. Tämän jälkeen seuraavan vuoden lyhennysten osuus pitkäaikaisesta lainasta kirjataan tililajissa 252 Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset oleville lyhennysten tileille.

Tileille 2479 Muut pitkäaikaiset siirtovelat ja 2499 Muut pitkäaikaiset velat kirjattujen pitkäaikaisten velkojen seuraavana varainhoitovuonna erääntyvät lyhennykset kirjataan tilinpäätöksessä tilille 2569 Muut saadut ennakot. Tilejä 2619 Muut siirtovelat (T) ja 2629 Muut lyhytaikaiset velat (T) ei saa käyttää, koska siitä aiheutuisi ero täsmäytyslaskelmaan.

Lyhytaikainen vieras pääoma

Tilinpäätöksessä tililajien

253 Lyhytaikaiset euromääräiset lainat ja

254 Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat

tileille kirjattua lyhytaikaista lainaa oikaistaan tilikauden aikana maksetuilla lyhennyksillä, jotka on kirjattu kyseiseen tililajiin kuuluvalla lyhennysten tilille.

Valtion velanhoidon kirjanpito tilinpäätöskirjauksineen käsitellään tarkemmin omassa erillisessä luvussaan.

11.4.5 Ennakkomaksut

Suoritteiden myynnistä saatavat tulot kirjataan suoriteperusteella tuotoiksi sinä vuonna, jonka aikana suorite luovutetaan asiakkaalle. Jos asiakkaalta on tilikauden aikana saatu maksusuorituksia ennen suoritteen luovuttamista, ne kirjataan liikekirjanpidossa saatuihin ennakkoihin tililajissa 256 Saadut ennakot olevalle tilille.

Tuotantontekijöiden hankinnasta aiheutuneet menot kirjataan suoriteperusteella liikekirjanpitoon. Jos ennen hyödykkeen vastaanottamista on maksettu menoja, ne kirjataan maksetuiksi ennakkomaksuiksi. Maksettuja ennakkoja varten on taseen vastaavaa-puolella kussakin omaisuusryhmässä omana eränään ennakkomaksut.

Viraston tai laitoksen toimintaan liittyvät tavanomaiset annetut ennakot, kuten matkaennakot sekä muut etukäteisvarat, kirjataan viimeistään tilinpäätöksen yhteydessä toimintamomentille talousarviomenoksi. Varainhoitovuoden aikana ennakkomaksujen kirjaamisessa on mahdollista käyttää lopullisen talousarviotilin sijasta talousarviokirjanpidon tiliä 620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot.

Tilinpäätöksessä talousarviokirjanpidon tilin 620 saldo ei saa sisältää viraston tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvien talousarviomenojen kassasta maksuja.

11.4.6 Siirtyvät erät

Siirtosaamisiksi tai -veloiksi kirjataan tilinpäätöksessä sellaiset tilikaudelle suoriteperusteella kuuluvat maksamattomat tulot ja menot, joita ei ole sisällytetty myyntisaamisiin, ennakkomaksuihin eikä ostovelkoihin. Useimmiten kirjaukset koskevat ajan kulumisen perusteella syntyviä tuloja ja menoja, kuten vuokratuloja ja -menoja, korkotuloja ja -menoja, energian käyttömenoja sekä palkkoja.

Siirtosaamisiin merkitään menoennakot ja tulojäämät. Menoennakoita ovat esimerkiksi etukäteen maksetut vuokrat ja korot. Tulojäämiä puolestaan ovat esimerkiksi saamatta olevat korko- ja vuokratulot. Siirtovelkoja ovat esimerkiksi lomapalkkavelka ja varainhoitovuonna aiheutuneet mutta vielä maksamattomat korkomenot.

Esimerkki siirtovelkakirjauksesta tilikaudella 2003

Ulkopuolisen asiantuntijan palveluveloituksesta ajalta 1.10.2003 - 31.12.2003 ei tilinpäätöstä tehtäessä ole laskua käytettävissä. Sopimuksen perusteella tiedetään kuitenkin tilikaudelle 2003 suoriteperusteen mukaan kuuluvan osuuden suuruudeksi 300.000 € + Alv 22 %.

Kirjataan kyseinen erä tilinpäätöksessä siirtovelaksi.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.21	300 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	66 000	
2619 Muut siirtovelat (T)			366 000

Esimerkki siirtovelan purkamisesta tilikaudella 2004

Seuraavan vuoden maaliskuussa saadaan lasku asiantuntija- ja tutkimuspalvelusta 500.000 € + Alv 22 % ajalta 1.10.2003 - 28.2.2004 ja viedään se kirjanpitoon maaliskuussa 2004 purkaen siirtovelka.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2619 Muut siirtovelat (T)		366 000	
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.21	200 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	44 000	
2570 Ostovelat (T)			610 000

Lomapalkkavelan kirjaaminen

Lomapalkkavelka sisältää ansaittujen, mutta tilikauden päättyessä vielä pitämättömien lomapäivien palkat henkilöstösivukuluineen. Se on suoriteperusteella tilikaudelle kuuluva maksamaton meno, joka tilinpäätöksessä on kirjattava siirtovelaksi.

Lomapalkkavelan kirjaus tehdään aina liikekirjanpitoon. Talousarviossa suoriteperusteella budjetoitu lomapalkka ja lomaraha kohdennetaan tämän lisäksi myös talousarviokirjanpitoon sille varainhoitovuodelle, jonka aikana lomapalkka ja lomaraha on ansaittu.

Kirjanpitoyksikkö merkitsee lomapalkkavelakseen sen määrän, jonka se joutuisi suorittamaan, mikäli maksamattomat ansaitut lomapalkat ja pitämättömät säästövapaat tms. lomapäivistä kertyneet vapaat tulisivat kerralla tilikauden päättyessä maksettavaksi. Myös maksamattoman lomarahan osuus on lomapalkkavelkaa.

Lomapalkkavelan kirjaustilit

Lomapalkkavelan kirjaus on lomapalkkavelan muutos -tilin ja lomapalkkavelkatilin välinen kirjaus. Lomapalkkavelan muutos eritellään kahdelle eri kulutilille. Tilille 4108 Lomapalkkavelan muutos kirjataan tilikauden päättyessä pitämättömien lomapäivien palkat ja tilille 4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos kirjataan tilikauden päättyessä pitämättömien lomapäivien palkkojen sivukulut.

Virastolla voi olla sekä suoriteperusteella että maksuperusteella budjetoituja lomapalkkoja. Kun lomapalkka on budjetoitu suoriteperusteella, on lomapalkkavelan kasvusta aiheutuva muutos talousarviomeno ja lomapalkkavelan vähenemisestä aiheutuva muutos talousarvio-menon hyvitys.

Lomapalkkavelkatili valitaan sen mukaan, onko lomapalkat otettu talousarvioon maksuperusteella vai suoriteperusteella. Maksuperusteella budjetoitujen lomapalkkojen ja lomarahojen osalta kirjaus tehdään siirtovelkatilille 2611 Lomapalkkavelka ja suoriteperusteella budjetoitujen erien osalta siirtovelkatilille 2614 Lomapalkkavelka (T).

Suoriteperusteella budjetoitujen lomapalkkojen ja lomarahojen velan muutos kirjataan myös talousarviokirjanpitoon ao. talousarviotilille. Sen sijaan maksuperusteella budjetoitujen lomapalkkojen ja lomarahojen suoriteperusteinen kirjaus tehdään ainoastaan liikekirjanpitoon.

Esimerkki lomapalkkavelan kirjaamisesta, kun lomapalkka on talousarviossa budjetoitu maksuperusteella

Lomapalkkavelka tilikaudelta 1.1.vvvo - 31.12.vvvo on kirjattu (31.12.vvvo) siirtovelaksi seuraavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4108 Lomapalkkavelan muutos		15 000	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos		3 990	
2611 Lomapalkkavelka			18 990

Lomapalkat maksetaan varainhoitovuoden vvvi aikana virka- ja työsuhteisille henkilöille normaalin palkanmaksun yhteydessä. Palkkakirjaukset tehdään normaalisti liikekirjanpidon henkilöstökulujen tileille ja ao. talousarviotileille.

Tilikauden 1.1.vvvi - 31.12.vvvi lomapalkkavelaksi muodostuu edellä olevien laskelmien perusteella 20.851 €, josta palkkojen osuus on 16.470 € ja sivukulujen osuus 4.381 €. Tilinpäätöksen yhteydessä (31.12.vvvi) kirjataan tilikausien vvvi ja vvvo maksamattomien lomapalkkojen muutos henkilöstösivukuluineen 1.861 € (20.851–18.990) siirtovelkoihin.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4108 Lomapalkkavelan muutos		1 470	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos		391	
2611 Lomapalkkavelka			1 861

Sinä varainhoitovuonna, jonka talousarviossa virasto on siirtynyt lomapalkkojen budjetoinnissa maksuperusteesta suoriteperusteiseen, tehdään lomapalkka- ja lomarahakirjaukset talousarviokirjanpitoon edellisenä varainhoitovuonna aiheutuneiden erien osalta maksuperusteisesti ja kuluvana varainhoitovuonna aiheutuvien erien osalta suoriteperusteisesti.

Siirtymävuoden jälkeen lomapalkat ja lomarahat kirjataan talousarviokirjanpitoon niiden maksamisen yhteydessä. Suoriteperusteella kirjattua lomapalkkavelkaa ei näin ollen pureta suoraan siirtovelkatililtä 2614 Lomapalkkavelka (T), kuten ei toimita myöskään maksuperusteella budjetoituihin lomapalkkoihin liittyvän lomapalkkavelan osalta.

Lomapalkkojen suoriteperusteinen kirjaaminen talousarviokirjanpidossa ei eroa vaiheiltaan maksuperusteisesta kirjaamisesta silloin, kun käytössä on ainoastaan yksi momentti (talousarviotili). Silloin kun käytössä on useampia talousarviotilejä, lomapalkkavelan kirjaaminen edellyttää myös useampia kirjausvientejä. Seuraavissa esimerkeissä on esitetty ensiksi suoriteperusteella budjetoitujen lomapalkkojen kirjaaminen talousarviokirjanpidossa yhtä momenttia (TaKP-tili xx.xx.21) käytettäessä. Sen jälkeen on esitetty kirjaukset siirryttäessä maksuperusteisesta kirjaamisesta suoriteperusteiseen kirjaamiseen sellaisessa tilanteessa, jossa viraston palkkoja maksetaan kahdelta eri momentilta (kaksi talousarviokirjanpidon tiliiä).

Esimerkki lomapalkkojen suoriteperusteisesta kirjaamisesta (yksi talousarviotili)

Lomapalkkavelka tilikaudelta 1.1.vvvo - 31.12.vvvo on kirjattu (31.12.vvvo) siirtovelaksi seuraavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.21	15 000	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.21	3 990	
2614 Lomapalkkavelka (T)			18 990

Lomapalkat maksetaan varainhoitovuoden vvv1 aikana virka- ja työsuhteisille henkilöille normaalin palkanmaksun yhteydessä. Palkkakirjaukset tehdään normaalisti liikekirjanpidon henkilöstökulujen tileille ja TaKP-tilille xx.xx.21..

Tilikauden 1.1.vvv1 - 31.12.vvv1 lomapalkkavelaksi muodostuu edellä olevien laskelmien perusteella 20.851 €, josta palkkojen osuus on 16.470 € ja sivukulujen osuus 4.381 €. Tilinpäätöksen yhteydessä (31.12.vvv1) kirjataan tilikausien vvv1 ja vvvo maksamattomien lomapalkkojen muutos henkilösivukuluineen 1.861 € (20.851–18.990) siirtovelkoihin.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.21	1 470	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.21	391	
2614 Lomapalkkavelka (T)			1 861

Esimerkki siirtymisestä lomapalkkojen maksuperusteisesta kirjaamisesta suoriteperusteiseen kirjaamiseen talousarviokirjanpidossa (useita talousarviotilejä)

Tilikauden vvv1 alussa tilin 2611 Lomapalkkavelka alkusaldo on 18.990, jossa lomapalkkojen osuus on 15 000 euroa ja sivukulujen osuus on 3 990 euroa. Lomapalkkavelka on kirjattu vuoden vvvo talousarviokirjanpidossa maksuperusteella. Vuoden vvv1 talousarviossa virasto on siirtynyt lomapalkkojen osalta suoriteperusteiseen budjetointiin.

Lomapalkat maksetaan varainhoitovuoden vvv1 aikana virka- ja työsuhteisille henkilöille normaalin palkanmaksun yhteydessä. Palkkakirjaukset tehdään normaalisti liikekirjanpidon henkilöstökulujen tileille ja ao. talousarviotileille. Maksettavista lomapalkkoista osa on ansaittu vuonna vvvo ja osa tammi-maaliskuussa vuonna vvv1. Kun lomapalkat maksetaan, on koko henkilöstön palkanmaksumomentti xx.xx.21.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4100 Virkasuhdepalkat	xx.xx.21	25 000	
4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	xx.xx.21	1 704	
4112 Eläkemaksut	xx.xx.21	4 875	
4114 Tapaturmamaksut	xx.xx.21	71	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			31 650

Vuoden vvv1 tilinpäätöksessä selvitetään eri henkilöiden lomapalkat ja sivukulut ansaittujen mutta varainhoitovuoden päättyessä pitämättömien lomapäivien osalta talousarviotileittäin eriteltynä. Yhden työntekijän (työntekijä A) palkka on maksettu kolmen kuukauden ajalta momentilta xx.xx.53, muut palkat on maksettu toimintamenomäärärahasta, momentti xx.xx.21.

Lomapalkkavelan määrä on yhteensä 20.851 euroa henkilöstösivukuluineen. Lomapalkkavelasta 1000 euroa + henkilöstösivukulut 266 euroa kohdennetaan momentille xx.xx.53. Toimintamenomomentille kohdennettavia lomapalkkoja on 15.470 euroa ja henkilöstösivukuluja 4.115 euroa.

Maksuperusteella budjetoitujen lomapalkkojen osalta 31.12.vvvo kirjatun lomapalkkavelan purkaminen tililtä 2611 sekä suoriteperusteinen lomapalkkavelka 31.12.vvv1 kirjataan seuraavasti:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
2611 Lomapalkkavelka		18 990	
4108 Lomapalkkavelan muutos			15 000
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos			3 990
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.21	15 470	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.21	4 115	
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.53	1 000	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.53	266	
2614 Lomapalkkavelka (T)			20 851

Esimerkki lomapalkkavelan kirjaamisesta, kun lomapalkka budjetoidaan talousarviossa suoriteperusteella

Lomapalkkavelka tilikaudelta 1.1.vvv1 - 31.12.vvv1 on kirjattu (31.12.vvv1) siirtovelaksi edellisessä esimerkissä esitetyllä tavalla. Tilikaudella vvv2 tilin 2614 Lomapalkkavelka (T) alkusaldo on 20.851 euroa, josta lomapalkkojen osuus on 16.470 euroa ja sivukulujen osuus 4.381 euroa.

Lomapalkat maksetaan varainhoitovuoden vvv2 aikana virka- ja työsuhteisille henkilöille normaalin palkanmaksun yhteydessä. Palkkakirjaukset tehdään normaalisti liikekirjanpidon henkilöstökulujen tileille ja ao. talousarviotileille. Maksettavista lomapalkoista osa on ansaittu vuonna vvv1 ja osa tammi-maaliskuussa vuonna vvv2. Kun lomapalkat maksetaan, on koko henkilöstön palkanmaksumomentti xx.xx.21.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4100 Virkasuhdepalkat	xx.xx.21	25 000	
4110 Työntekijän sosiaaliturvamaksut	xx.xx.21	1 704	
4112 Eläkemaksut	xx.xx.21	4 875	
4114 Tapaturmamaksut	xx.xx.21	71	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			31 650

Vuoden vvv2 tilinpäätöksessä selvitetään eri henkilöiden ansaitsemat lomapalkat sivukuluineen varainhoitovuoden päättyessä pitämättömien lomapäivien osalta talousarviotileittäin eriteltyinä. Yhden työntekijän (työntekijä A) palkka on maksettu kolmen kuukauden ajalta momentilta xx.xx.53, muut palkat on maksettu toimintamenomäärärahasta, TaKP-tili xx.xx.21. Lomapalkkavelan määrä varainhoitovuoden vvv2 päättyessä on henkilöstöjärjestelmästä saadun raportin mukaan yhteensä 22.788 euroa, jossa lomapalkkojen osuus on 18.000 euroa ja sivukulujen osuus 4.788 euroa. Lomapalkkavelasta kohdennetaan 1.266 euroa momentille xx.xx.53.

Varainhoitovuoden vvv2 aikana lomapalkkavelan muutos on 22.788 euroa – 20.851 euroa = 1.937 euroa, josta momentille xx.xx.53 kohdennettavien lomapalkkojen osuus on 1.000 euroa ja sivukulujen osuus 266 euroa. Toimintamenomomentille kohdennettavien lomapalkkojen ja sivukulujen osuudet ovat 530 euroa ja 141 euroa. Lomapalkkavelan muutos kirjataan suoriteperusteella seuraavasti:

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.21	530	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.21	141	
4108 Lomapalkkavelan muutos	xx.xx.53	1 000	
4118 Lomapalkkojen henkilöstösivukuluvelan muutos	xx.xx.53	266	
2614 Lomapalkkavelka (T)			1 937

11.4.7 Oman pääoman kirjaukset ja siirrot

Oma pääoma jakautuu valtion pääomaan sekä rahastojen pääomaan.

Valtion pääoman saldo muodostui aloittavan taseen yhteydessä per 31.12.1997 laskennallisenä eränä. Se koostuu omaisuusraportin (aloittavan taseen vastaavaa) loppusumman ja pääomaraportissa (aloittavan taseen vastattavaa) esitetyn vieraan pääoman erotuksesta.

Valtion pääoma

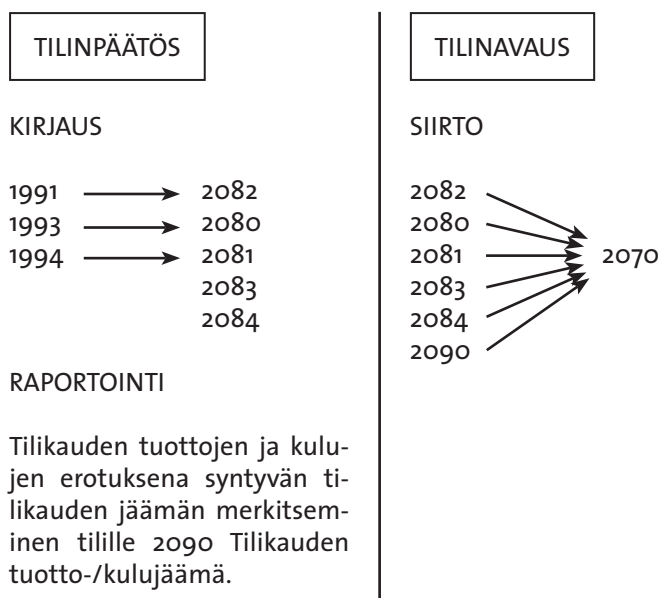
Tilinpäätöksessä seuraavien tilien saldot tyhjennetään asianomaiselle tililajin 208 Pääoman siirrot tilille:

- 1991 Läheteiden tili (T) tilille 2082 Siirrot läheteiden tililtä (T)
- 1993 Katteet (T) tilille 2080 Siirrot valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä (T)
- 1994 Tyhjennykset (T) tilille 2081 Siirrot valtion yleisille maksuliiketulotileille (T)

Tilinpäätösvientien jälkeen seuraavilla tileillä ei ole saldoa:

- 1991 Läheteiden tili (T)
- 1992 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät menot
- 1993 Katteet (T)
- 1994 Tyhjennykset (T)
- 1995 Kirjanpitoyksikön sisäinen läheteiden tili (T)
- 1996 Sisäiset katteet (T)
- 1997 Sisäiset tyhjennykset (T)

Seuraava kuvio selventää tilinpäätös- ja tilinavauksen kirjausketjua:

Kirjanpitoyksikköjen välisiin rahoitustapahtumiin tarkoitettujen tilien saldot (läheteiden tili, katteet, tyhjennykset) kirjataan tilinpäätöksen yhteydessä pääoman siirtotileille. Näin estetään ko. tilien kumuloituminen vuodesta toiseen kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöksessä. Tilinavauksessa kaikki tililajin 208 tilien saldot siirretään tilille 2070 Edellisten tilikausien pääoman muutos lisättynä tilin edellisen varainhoitovuoden loppusaldoon.

Tilinavauksessa edellisen tilikauden tuotto- ja kulujäämä sekä pääomansiirtotilien saldot siirretään ohjelmallisesti tilille 2070 Edellisten tilikausien pääoman muutos. Tilille ei saa tehdä kirjauksia.

Esimerkki läheteiden tilille kertyneen saldon kirjaamisesta

Tili 1991 Läheteiden tili (T) sisältää toisen kirjanpitoyksikön puolesta suoritettut ja perityt maksut. Läheteiden tilille tilikauden aikana kertynyt saldo kirjataan tilille 2082 Siirrot läheteiden tililtä (T).

Tilikauden aikana läheteiden tilille on viety debetkirjauksia 540 € ja kreditkirjauksia 400 €.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1991 Läheteiden tili (T)			140
2082 Siirrot läheteiden tililtä (T)		140	

Esimerkki Katteet -tilin saldon kirjaamisesta

Tili 1993 Katteet (T) sisältää kirjanpitoyksikön yleisille maksuliikemenotileille valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä siirrettyt katteet. Tilinpäätöksessä tilille kertynyt kumulatiivinen saldo kirjataan tilille 2080 Siirrot valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä (T).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1993 Katteet (T)		700	
2080 Siirrot valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä (T)			700

Esimerkki Tyhjennykset -tilin saldon kirjaamisesta

Tili 1994 Tyhjennykset (T) sisältää kirjanpitoyksikön yleiseltä maksuliiketulotililtä valtion yleiselle maksuliiketulotilille tehdyt tyhjennykset. Tilinpäätöksessä tilille kertynyt kumulatiivinen saldo kirjataan tilille 2081 Siirrot valtion yleisille maksuliiketulotileille (T).

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
1994 Tyhjennykset (T)			68
2081 Siirrot valtion yleisille maksuliiketulotileille (T)		68	

Tilikauden tuotto-/kulujäämä (209)

Tilinpäätöksessä tilikauden tuotot ja kulut päätetään tuotto- ja kulutilille. Tuottojen ja kulujen erotuksena syntyvä tilikauden jäämä merkitään ”ohjelmallisesti” tilille 2090 Tilikauden tuotto-/kulujäämä. Tilille ei saa tehdä kirjauksia.

Tuotto- ja kulutili		Tasetili		2090 Tilikauden tuotto-/kulu- jäämä	
	(540)	(35)			
Kulujäämä		505			
	(540)	540		505	
		0	0		

Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen pääomat

Tililajin 210 Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot saldo osoittaa rahaston oman pääoman.

Tilikauden tuottojen ja kulujen erotuksena syntyvä tilikauden jäämä esitetään tilillä 2103 Tilikauden tuotto-/kulujäämä. Tilinavauksessa tilin 2103 Tilikauden tuotto-/kulujäämä summa siirretään tilille 2102 Edellisten tilikausien tuotto-/kulujäämä. Vastaavasti tilin 2101 Talousarviosiirrot ja tilin 2104 Siirrot talousarvioletalouteen saldot siirretään tilille 2100 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen pääomat.

11.4.8 Varaukset

Ainoastaan talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot voivat tehdä vapaaehtoisia ja pakollisia varauksia, mikäli tämä on mahdollista rahastoa koskevan lain tai muun rahastoa koskevan säädöksen perusteella.

11.4.9 Arvostuserät

Arvostuserät käsittävät kansallis- ja käyttöomaisuuden arvonorotukset sekä vieraan pääoman arvon lisääntymisten ja vähentymisten taseeseen merkityt vastaerät. Edellytys omaisuuden arvonorotuksen tekemiselle on, että todennäköisen luovutushinnan ja hankintameno-ero on pysyvä ja olennainen. Talousarvioasetuksen 66 d §:ssä säädetään arvonorotuksista seuraavaa:

Jos kansallisuusomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päätyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintameno-ero lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintameno-erotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava. (600/1997)

11.4.10 Virhetilit

Virhetileillä 2990 Kirjanpitoyksikön virhetili ja 2999 Keskuskirjanpidon virhetili ei saa olla saldoa tilinpäätöksessä. Näille tileille ohjautuneet virheelliset kirjaukset tulee selvittää ja korjata koko kirjauskombinaation osalta.

11.4.11 Siirtomäärärahat

Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja. Varainhoitovuoden päätyttyä käyttämätön osa siirtomäärärahasta voidaan siirtää seuraavalle varainhoitovuodelle käytettäväksi. Siirtomäärärahan siirto on kyseisen tilikauden talousarviomeno, mutta liikekirjanpidossa meno vasta todellisenä käyttövuonna. Tästä syystä siirtomäärärahan siirtoon liittyvä kirjaus liikekirjanpitoon tehdään tililajiin 99 Tekniset tilit kuuluvalla tilille.

Siirtomäärärahan siirto tehdään vähintään talousarvion tilijaottelun tarkkuudella. Siirtomäärärahan siirron yhteydessä siirrettävästä määrärahasta muodostetaan 4-alkuinen siirretyn määrärahan tili. Siirtomäärärahasta siirrettävä määrä kirjataan menoarviotilin käy-töksi tilin debettiin sekä samalla muodostettavan siirretyn määrärahan tilin krediitiin.

Liikekirjanpidossa siirtomäärärahan siirto kirjataan kaksipuolisena vientinä tilille 9900 Siirtomäärärahojen siirrot. Liikekirjanpidon tilin 9900 saldo tulee olla aina nolla.

Siirrettyjen määrärahojen tilien saldot siirretään alkusaldoiksi uuden tilikauden talousarvio-kirjanpitoon.

Siirretyn määrärahan tilin muodostamista ja siirtomäärärahan siirtoa on käsitelty Valtiokonttorin antamassa määräyksessä Kirjanpidon tilit ja omassa luvussa tässä käsi-kirjassa.

11.4.12 Valtiokonttorin määräämät talousarviokirjanpidon muut tilit

Valtiokonttorin määräämät talousarviokirjanpidon muut tilit käsittävät seuraavat 6-alkuiset talousarviokirjanpidon tilit:

- 600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot
- 610 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviotulot
- 620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot
- 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot
- 640 Osakohdennettavat talousarviotulot
- 650 Sitomusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot
- 670 Talousarvion ulkopuolinen rahoitus ja sillä rahoitetut menot
- 698 Kirjanpitoyksikön talousarviokirjanpidon virhetili
- 699 Keskuskirjanpidon talousarviokirjanpidon virhetili

Talousarviokirjanpidon tilien 600 - 650 avulla pyritään varmistamaan tapahtuman kirjaus talousarvioon.

Tileillä 610 ja 630 ei saa olla saldoa tilinpäätöksessä, koska ao. tileille saa kirjata vain kuluvalle varainhoitovuodelle kuuluvia eriä. Tilillä 610 olevat toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät ta-lousarviotulot tulee siirtää lopulliselle saajalleen jo ennen tilinpäätöstä ja vastaavasti tilillä

630 olevat toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot tulee laskuttaa hyvissä ajoin ennen tilinpäätöstä niin, että se virasto, jolle menot siirretään, voi tehdä tarvittavat kirjaukset asianmukaisille talousarviotileille.

Tileillä 600 ja 620 ei tilinpäätöksessä saa olla sellaisia tuloja ja menoja, jotka sisältyvät päätettävän varainhoitovuoden talousarvioon. Tällaisia eriä ovat muun muassa varainhoitovuonna maksetut tavanomaiset toimintaan liittyvät ennakkomaksut. Varainhoitovuoden talousarvioon kuuluvat erät tulee kirjata lopullisille talousarviotileille ennen tilinpäätöstä. Vastaavasti sellaiset varainhoitovuoden talousarviotileille kirjatut tapahtumat, jotka eivät talousarvion mukaan ole varainhoitovuoden talousarviotuloja tai talousarviomenoja, kirjataan ennen tilinpäätöstä tilille 600 tai 620.

Tiliä 640 käytetään talousarvioasetuksen 5 b §:ssä tarkoitetun osakohdennusmenettelyn yhteydessä, jossa laajuudeltaan merkittävien ja useista vaiheista koostuvien hankkeiden tuloista kirjataan talousarviotuloksi hankkeen luovutuksen vaihetta tai valmistusastetta vastaava osa.

Tiliä 650 Sitoumusperusteella kirjatut vastikkeelliset talousarviotulot ja -menot käytetään talousarviotilin vastatilinä silloin, kun kirjataan talousarviokirjanpitoon sellaisia sitoumusperusteella budjetoituja tuloja tai menoja, joita ei kirjaamissäännöistä johtuen vielä kirjata liikekirjanpitoon.

Vastikkeellista sitoumusperusteista myyntituloa kirjattaessa käytetään liikekirjanpidossa sekä debet- että kreditkirjauksessa tiliä 9920 Sitoumusperusteinen tulokirjaus. Vastikkeellista sitoumusperusteista ostomenoa kirjattaessa käytetään liikekirjanpidossa sekä debet- että kreditkirjauksessa tiliä 9930 Sitoumusperusteinen menokirjaus.

Tilille 670 ei tule kirjata uusia rahoitustapahtumia.

Talousarviokirjanpidon virhetilit 698 ja 699 tulee selvittää ennen tilinpäätöstä. Tileillä ei saa olla saldoa tilinpäätöksessä.

Tilinpäätöksessä talousarviokirjanpidon 6-alkuisilla tileillä olevat saldot viedään alkusaldoiksi uuden tilikauden talousarviokirjanpitoon.

Talousarviokirjanpidon 6-alkuisia tilejä on käsitelty Valtiokonttorin määräyksessä Kirjanpidon tilit.

11.4.13 Osakohdennettavat talousarviotulot

Laajuudeltaan merkittävät ja eri vaiheista koostuvat hankkeet kohdennetaan talousarviossa pääsääntöisesti suoriteperusteella. Tällöin hankkeen menot kirjataan sen varainhoitovuoden talousarviomenoksi, jonka aikana tuotannontekijä vastaanotetaan, ja hankkeen tulot sen varainhoitovuoden talousarviotuloksi, jonka aikana suorite luovutetaan.

Pääsääntönä olevasta suoriteperusteesta on maksullisten suoritteiden (hankkeiden) osalta budjetoitaessa voitu poiketa talousarvioasetuksen 5 b §:n 2 momentin nojalla. Säännös mahdollistaa laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan maksullisen toiminnan suoritteiden kohdentamisen talousarvioon suoriteperusteen sijasta osakohdennetusti, jos hankkeen erilliskate on luotettavasti ennakoitavissa. Kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä tämä merkitsee sitä, että hankkeen kokonaistulosta kirjataan kunkin vuoden talousarviotuloksi hankkeen vaihetta tai valmistusastetta vastaava osa jo ennen hankkeen luovutusta. Talousarvioasetuksen 66 f §:n 2 momentin mukaan sama koskee tällöin myös liikekirjanpitoa.

Osakohdennusta on käsitelty tarkemmin keskeneräistä tuotantoa koskevassa jaksossa.

11.4.14 Yhteisrahoitteisen toiminnan tilinpäätösmenettelyt

Yhteisrahoitteisen toiminnan tulon kohdentamisperusteena on tulon kertyminen tehdyn sitoumuksen perusteella (TaA 5a §). Kyseessä on suoriteperustetta vastaava peruste, jota kutsutaan myös ”tulo menon kohdalle” -periaatteeksi. Vähäinen tulo saadaan edellä mainitun säännöksen mukaan kirjata tuloksi myös maksuperusteella.

Talousarviotalouden ulkopuolinen yhteisrahoitus tilinpäätöksessä

”Tulo menon kohdalle” -periaatteen mukaan oikeus talousarviotalouden ulkopuolisen rahoittajan rahoitusosuuteen syntyy sitä mukaa, kun hankkeessa syntyy rahoitussopimuksen mukaisia menoja. Varainhoitovuonna toteutuneita menoja vastaavat rahoitusosuudet on tuloutettava viimeistään tilinpäätöksessä. Varainhoitovuodelle kuuluva rahoitusosuus laskutetaan ja peritään rahoittajalta varainhoitovuoden aikana, jos se sopimuksen mukaan on mahdollista. Jos sopimus ei salli laskun lähettämistä varainhoitovuoden aikana tai päättyessä, varainhoitovuodelle kuuluva kirjaamaton rahoitusosuus jaksotetaan ja kohdennetaan muistiotositteella hankkeen tuotoksi ja siirtosaamiseksi.

Ulkopuolisen rahoittajan ennakona maksamat rahoitusosuudet kirjataan liikekirjanpidossa tilille 2569 Muut saadut ennakot ja talousarviokirjanpidossa tilille 600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot, jolta ne kirjataan talousarviotuloksi sitä mukaa kun hankkeesta aiheutuu talousarviomenoja. Viimeistään tilinpäätöksessä toteutuneita menoja vastaava osuus rahoitusosuudesta kirjataan liikekirjanpidossa tililtä 2569 Muut saadut ennakot ao. tuottotilille (tililaji 397 Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot). Talousarviokirjanpidossa tilille 600 kirjatusta ennakosta kirjataan vastaava osuus lopulliselle talousarviotilille.

Se osuus saadusta ennakosta, jota vastaan ei tilinpäätöshetkellä ole toteutunut menoja, siirtyy tileillä 2569 ja 600 seuraavalle vuodelle. Ennakkojen siirron tulee perustua laskelmiin, joista voidaan luotettavasti todeta, että kaikki päätettävälle varainhoitovuodelle kuuluvat rahoitusosuudet on tuloutettu talousarvioon.

Talousarviotalouden sisäinen yhteisrahoitus tilinpäätöksessä

Talousarviotalouden sisäisessä yhteisrahoituksessa käytetään toisen kirjanpitoyksikön hallinnoimaa määrärahaa joko laskuttamalla toteutuneiden menojen mukainen rahoitusosuus tai kirjaamalla se suoraan rahoittajaviraston talousarviotilille. Vuoden vaihde on aina määrätävä yhdeksi laskutusajankohdaksi määrärahan jakopäätöstä tai virastojen välistä rahoitussopimusta tehtäessä. Erityisesti on huomattava, että virastot eivät saa keskinäisillä laskutusaikataulua tai muita seikkoja koskevilla sopimuksillaan ohittaa molempia velvoittavia kohdentamissäännöksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että rahoittajaviraston yhteisrahoitusosuus tulee kohdentaa tulona saajavirastossa ja menona rahoittajavirastossa aina samalle vuodelle, jolle hankkeen aiheuttamat menotkin on kohdennettu. Siis ”tulo menon kohdalle” -periaatteella molemmissa virastoissa, jolloin kohdentaminen talousarvioon valtiotasolla on oikein.

Yhteisrahoitteisen hankkeen toteuttamisesta aiheutuvat laskutettavat menot kirjataan toteuttajaviraston talousarviokirjanpidossa joko nettobudjetoidulle toimintamenomomentille tai tilille 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot. Päättyvälle varainhoitovuodelle kuuluvat talousarviomenot tulee laskuttaa hyvissä ajoin ennen tilinpäätöstä, jotta määrärahan myöntänyt virasto saa kohdennettua menot lopullisille talousarviotileille ja liikekirjanpitoon oikealle tilikaudelle. Virasto ei saa maksaa ennakoita toiselle virastolle yhteisrahoitteisista sopimuksista.

Tilillä 630 Toiselle kirjanpitoyksikölle siirrettävät talousarviomenot ei saa olla saldoa tilinpäätöksessä.

Suoraan rahoittajaviraston talousarviotilille kirjataan toteutuneista menoista sopimuksen mukainen rahoitusosuus.

Esimerkki keskeneräisen yhteisrahoitteisen hankkeen, josta on saatu ennakkomaksu, kohdentamisesta varainhoitovuoden 2008 tilinpäätöksessä.

Virasto X tekee yhteisrahoitteisena hankkeena tutkimuksen. Osarahoituksen hankkeeseen maksaa rahasto Y. Rahasto Y:n osuus hankkeen menoista on 80 %. Vuonna 2008 rahoittajalta saadaan 100 000 euron maksusuoritus. Rahasto Y:n maksusuoritus kirjataan ensin saatuihin ennakkoihin, josta sitä tuloutetaan syntyneitä menoja vastaavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Proj.	Debet	Kredit
2569 Muut saadut ennakot	600	aaa		100 000
1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T)			100 000	

Hankkeesta aiheutuu vuonna 2008 palkkamenoja 30 000 euroa ja alihankintamenoja 36 600 euroa (sis. alv 22 %). Virasto X:n toimintamenomomentti on nettobudjetoitu. Arvonlisäveromeno maksetaan arvonlisäveromenomomentilta, kuten vuoden 2008 talousarviossa on ulkopuolisen rahoituksen osalta määrätty. (Esimerkin yksinkertaistamiseksi palkkojen sivukuluja ei ole esitetty.)

LKP-tili	TaKP-tili	Proj.	Debet	Kredit
4101 Työsuhdepalkat	xx.xx.01	aaa	30 000	
4392 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	xx.xx.01	aaa	30 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.29	aaa	6 600	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)				66 600

Vuoden 2008 tilinpäätöksessä rahoittajalta ennakkona saadusta rahoitusosuudesta kirjataan tulo menon kohdalle -periaatteen mukaisesti tuotoiksi 80 % hankkeen kaikista menoista. $80 \% \times 66\,600 \text{ euroa} = 53\,280 \text{ euroa}$. Rahoittajan osuus toimintamenomomentilta maksetuista verottomista menoista, $80 \% \times 60\,000 \text{ euroa} = 48\,000 \text{ euroa}$, tuloutetaan toimintamenomomentille. Osuus arvonlisäveromenomomentilta maksetuista arvonlisäveromenoista, $80 \% \times 6\,600 = 5\,280 \text{ euroa}$, tuloutetaan arvonlisäveromenomomentille, kuten talousarviossa vuodelle 2008 on ulkopuolisen rahoituksen osalta määrätty.

LKP-tili	TaKP-tili	Proj.	Debet	Kredit
2569 Muut saadut ennakot	600	aaa	53 280	
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.01	aaa		48 000
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.29	aaa		5 280

Tilinpäätöksessä tileillä 2569 Muut saadut ennakot ja 600 Talousarvioon kirjaamista odottavat talousarviotuotot on saldoa 46 720 euroa tämän sopimuksen osalta.

Esimerkki keskeneräisen yhteisrahoitteisen hankkeen, josta ei ole saatu ennakkomaksua, kohdentamisesta varainhoitovuoden 2008 tilinpäätöksessä.

Virasto X tekee yhteisrahoitteisena hankkeena tutkimuksen, joka ajoittuu marraskuun 2008 ja maaliskuun 2009 väliselle ajalle. Osarahoituksen hankkeeseen maksaa rahasto Y. Rahaston Y osuus hankkeen menoista on 80 %. Sopimukseen ei sisälly lykkäviä ehtoja. Maksuaikataulun mukaisesti laskutusajan kohdaksi on sovittu 31.3.2009. Virasto X:n toimintamenomomentti on nettobudjetoitu.

Tilinpäätöksessä todetaan, että hankkeelle on toteutunut rahoituskelpoisia menoja 66 000 euroa. Menokirjaukset ovat samat kuin edellisessä esimerkissä.

Vuoden 2008 tilinpäätöksessä kirjataan tulo menon -kohdalle -periaatteella rahoitusosuudesta siirto-saamisiin ja liikekirjanpidon tuotoiksi 80 % hankkeen arvonlisäverollisista menoista eli $80 \% \times 66\,600 \text{ euroa} = 53\,280 \text{ euroa}$.

Rahoittajan osuus toimintamenomomentilta maksetuista verottomista menoista, $80 \% \times 60\,000$ euroa = 48 000 euroa, tuloutetaan toimintamenomomentille. Osuus arvonlisäveromenomomentilta maksetuista arvonlisäveromenoista, $80 \% \times 6\,600 = 5\,280$ euroa, tuloutetaan arvonlisäveromenomomentille, kuten talousarviossa vuodelle 2008 on ulkopuolisen rahoituksen osalta määrätty.

LKP-tili	TaKP-tili	Proj.	Debet	Kredit
1739 Muut siirtosaamiset (T)		aaa	53 280	
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.01	aaa		48 000
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.29	aaa		5 280

Vuosi 2009

Virasto suorittaa hankkeen loppulaskennan maaliskuussa 2009, jolloin rahoituskelpoisiksi kustannuksiksi saadaan yhteensä 100 000 euroa, josta Rahasto Y:n rahoitusosuus on 80 % eli 80 000 euroa. Verottomia menoja on maksettu 90 000 euroa toimintamenomomentilta ja arvonlisäveromenoja 10 000 euroa arvonlisäveromenomomentilta. Virasto lähettää Rahasto Y:lle 80 000 euron laskun.

Kokonaissaatava 80 000 euroa kirjataan lyhytaikaisiin saamisiin. Tilinpäätöksessä 2008 jaksotettu tulo 53 280 euroa kirjataan siirtosaamisten vähennykseksi.

Rahasto Y:n 80 000 euron rahoitusosuuden ja siitä tilinpäätöksessä edelliselle vuodelle jaksotetun 53 280 euron erotus 26 720 euroa kirjataan liikekirjanpidossa yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoksi.

Verottomia menoja vastaava vuoden 2009 rahoitusosuus ($80 \% \times 90\,000$) - 48 000 = 24 000 euroa kirjataan talousarviokirjanpidossa toimintamenomomentille, jolta menot on maksettu.

Osuus arvonlisäveromenomomentilta maksetuista vuodelle 2009 kohdistuvista menoista ($80 \% \times 10\,000$) - 5 280 = 2 720 euroa tuloutetaan arvonlisäveromenomomentille.

LKP-tili	TaKP-tili	Proj.	Debet	Kredit
1700 Myyntisaamiset (T)			80 000	
1739 Muut siirtosaamiset(T)		aaa		53 280
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.01	aaa		24 000
3979 Muut yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	xx.xx.29	aaa		2 720

11.4.15 Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma

Velvollisuus kustannusvastaavuuslaskelman laatimiseen

Talousarvioasetuksen 65 §:n 1 momentin 2. kohdan mukaan kirjanpitoyksikön on toimintakertomuksessaan annettava maksullisen toiminnan tulosta ja kannattavuutta ja yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuutta sekä niiden kehitystä koskevat tärkeimmät tiedot (toiminnallisen tehokkuuden tiedot). Valtiokonttori on 11.1.2011 antanut määräyksen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelman laatimisesta.

Maksullisen toiminnan erityismääräykset

Valtion virastojen ja laitosten maksullisesta toiminnasta on säädetty valtion maksuperuste-laissa (150/1992) ja maksullista toimintaa koskevissa erityislaeissa.

Maksullisen toiminnan seurannasta on säädetty valtion talousarviosta annetussa laissa (423/1988) sekä valtion talousarviosta annetussa asetuksessa (1243/1992). Valtion talousarvios-ta annetun lain 16 §:n 2 momentin (1096/2009) mukaan viraston ja laitoksen on järjestettävä maksullisen toiminnan kannattavuuden seuranta siten, että maksullisen toiminnan vuositulo voidaan esittää tilinpäätöksen yhteydessä, jollei maksullinen toiminta ole vähäistä.

Kustannusvastaavuuslaskelman laatimisvelvollisuus ja esittäminen

Maksullisen toiminnan kannattavuuden sekä sen kehityksen seuraamiseksi tulee laatia kustannusvastaavuuslaskelma varainhoitovuosittain. Kustannusvastaavuuslaskelma laaditaan kustakin seuraavasta maksullisen toiminnan osa-alueesta erikseen:

1. Maksuperustelain mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet
2. Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet
3. Erityislakien perusteella määrättävät maksut tai hinnoiteltavat suoritteet. Jokaisessa erityislaissa maksulliseksi määriteltyä toimintaa pidetään omana osa-alueenaan.

Yksittäisen osa-alueen kustannusvastaavuuslaskelman esittäminen toimintakertomuksessa on kirjanpitoyksikölle pakollista, jos osa-alueen tuotot ovat vähintään 100 000 euroa.

Jos maksuperustelain mukaiset muut suoritteet -osa-alueen suoritteiden tuottamiseen on ollut käytettävissä maksuperustelain 7 §:n (150/1992) mukaista hintatukea, osa-alueesta on aina laadittava erilliset laskelmat sekä hintatuetuista suoritteista että suoritteista, joita ei ole hintatuettu.

Kustannusvastaavuuslaskelma esitetään sen vuoden toimintakertomuksessa, jolta se on laadittu. Kustannusvastaavuuslaskelmassa on esitettävä toteutunut kustannusvastaavuus varainhoitovuodelta ja kahdelta edelliseltä varainhoitovuodelta sekä vertailutietona varainhoitovuoden tavoite.

Kustannusvastaavuuslaskelman laatimisessa noudatettavat yleisperiaatteet

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelman tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuotoista, kustannuksista ja kustannusvastaavuudesta. Tietojen oikeellisuutta ja riittävyyttä arvioitaessa noudatetaan olennaisuuden ja tiedon taloudellisen tuottamisen periaatetta.

Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen edellyttää mm. seuraavien asioiden huomioon ottamista:

- Tuotto- ja kustannustiedot perustuvat liikekirjanpitoon ja henkilöstökustannusten kohdistaminen perustuu käytössä olevaan toteutuneen työajan seurantaan.
- Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma laaditaan suoriteperusteisesti. Tulot kohdennetaan sille vuodelle, jolloin suorite on luovutettu. Kustannuksiksi kohdennetaan ne kustannukset, jotka ovat aiheutuneet suoritteiden tuottamisesta ja luovuttamisesta.
- Suoriteperusteisuudesta voidaan poiketa sellaisten pitkän valmistusajan vaativien hankkeiden osalta, joiden valmistusaika ulottuu vähintään kahdelle varainhoitovuodelle. Jos pitkäaikainen hanke laskutetaan valmistusasteen mukaisina erinä eri vuosina, voidaan tuotot jaksottaa vastaavalla tavalla. Tällöin kustannukset kohdennetaan sille varainhoitovuodelle, jolle vastaavat tuotot kohdennetaan.
- Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaan sisällytetään laskentavuoden kaikki maksullisen toiminnan tuotot ja kustannukset. Kustannusvastaavuuslaskelmaan ei kuitenkaan sisällytetä liikekirjanpidon tililajin 305 *Tuotot sponsorille tarjottavasta media- ja imagohyödyistä* mukaisia tuottoja ja niitä vastaavia kustannuksia eikä kirjanpitoyksikön sisäisiä tuotto- ja kustannuseriä. Maksullisen toiminnan tuottoihin rinnastetaan maksulainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle jäävä pelkästään virastojen ja laitosten välillä harjoitettava maksullinen toiminta (esim. valtion sisäisen palvelukeskuksen tuotot asiakasvirastoiltaan).
- Tuottojen ja kustannusten kohdistamisessa maksullisen toiminnan eri osa-alueille noudatetaan aiheuttamisperiaatetta.

- Kustannusten osalta varmistetaan erityisesti siitä, että ne sisältävät maksullisen toiminnan osuuden myös viraston yhteiskustannuksista, pääomakustannuksista ja muista laskennallisista eristä. Mikäli suoritteiden tuottamiseen osallistuu myös muita valtion viranomaisia alihankkijoina tai tätä vastaavalla tavalla, luetaan myös näille aiheutuvat kustannukset maksullisen toiminnan suoritteiden tuottamisesta aiheutuviin kustannuksiin.
- Eri vuosien kustannusvastaavuuslaskelmien tulee olla vertailukelpoisia. Tämä edellyttää, että laskentaperusteiden, kuten tuottojen ja kustannusten jaksottamista, kohdistamista ja arvostamista koskevien laskentaperusteiden tulee pysyä pääsääntöisesti samana. Mikäli laskentaperusteita joudutaan muuttamaan, muutokset mainitaan laskelmien liitetiedoissa. Olennaisten muutosten vaikutus laskelmiin on esitettävä liitetiedoissa.
- Viraston ohjauksesta ja valvonnasta vastaavien viranomaisten tulee voida varmistua kustannusvastaavuuslaskelmien oikeellisuudesta. Tämä edellyttää, että laskentaperusteet ja niiden mahdolliset muutokset dokumentoidaan tai niiden tulee olla saatavilla. Valtiokonttori on määrännyt kustannuslaskelmien ja niiden laadintaperusteiden säilytysajoista erikseen.
- Oikean ja riittävän tiedon saamiseksi kustannusvastaavuuslaskelmia on lisäksi tarvittaessa täydennettävä lisälaskelmilla ja liitetiedoilla. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilliset laskelmat maksullisen toiminnan saman osa-alueen erityyppisistä suoritteista tai kirjanpitoyksikköön hallinnollisesti kuuluvien itsenäisten virastojen, laitosten tai muiden toimielinten maksullisen toiminnan osa-alueista. Samoin mikäli kolmen vuoden aikasarja ei toiminnan luonteen vuoksi anna riittävää kuvaa maksullisen toiminnan suoritteiden todellisesta pitkän aikavälin kustannusvastaavuudesta, tulee kustannusvastaavuuslaskelman liitetietoina esittää myös pitkän aikavälin tiedot suoritteiden keskimääräisestä kustannusvastaavuudesta.

Kustannusvastaavuuslaskelman rakenne

Kustannusvastaavuuslaskelma laaditaan seuraavan kaavan mukaisesti. Kaavassa esitetty kustannuserien ryhmittely erillis- ja yhteiskustannuksiksi on kuitenkin esimerkinomainen. Jos kaavan mukainen laskelma ei anna riittäviä tietoja kustannusrakenteesta, kyseinen kustannuserä on eriteltävä kaavaa tarkemmin.

MAKSULLISEN TOIMINNAN KUSTANNUSVASTAAVUUSLASKELMA				
	Vuosi n toteutuma	Vuosi n tavoite	Vuosi n-1 toteutuma	Vuosi n-2 toteutuma
TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot				
Maksullisen toiminnan myyntituotot				
<u>Maksullisen toiminnan muut tuotot</u>				
Tuotot yhteensä				
KOKONAISKUSTANNUKSET				
Erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Henkilöstökustannukset				
Vuokrat				
Palvelujen ostot				
<u>Muut erilliskustannukset</u>				
Erilliskustannukset yhteensä				
Osuus yhteiskustannuksista				
Tukitoimintojen kustannukset				
Poistot				
Korot				
<u>Muut yhteiskustannukset</u>				
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä				
Kokonaiskustannukset yhteensä				
KUSTANNUSVASTAAVUUS (tuotot – kustannukset)				
Käytetty MPL 7.1 §:n mukainen hintatuki				
KUSTANNUSVASTAAVUUS HINTATUEN JÄLKEEN				
Käytettävissä ollut MPL 7.1 §:n mukainen hintatuki				

Maksullisen toiminnan tuotot

Maksullisen toiminnan myyntituotoilla tarkoitetaan virastoa tai laitosta koskevassa asetuksessa tai erityislaissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa mainittujen maksullisten suoritteiden myynnistä saatuja liikekirjanpidon tiliryhmään 30 *Maksullisen toiminnan tuotot* kirjattavia tuottoja lukuun ottamatta tililajin 305 *Tuotot sponsorille tarjottavasta media- ja imagohyödyistä* tileille kirjattuja tuottoja.

Maksullisen toiminnan muut tuotot käsittävät tiliryhmään 31 *Vuokrat ja käyttökorvaukset* kirjattuja vuokra- ja käyttökorvaustuottoja, maksullisen toiminnan käyttöomaisuuden myynnistä saatuja tuottoja, viivästyskorkoja, yms. eriä. Muihin tuottoihin saa sisällyttää vain sellaisten käyttöomaisuusesineiden myyntituottoja, jotka ovat olleet maksullisen toiminnan käytössä ja joiden aiheuttamat pääomakustannukset on kohdistettu maksulliselle toiminnalle. Mikäli käyttöomaisuusesineet ovat vain osittain maksullisen toiminnan käytössä ja maksulliselle toiminnalle on siten kohdistettu vain osa pääomakustannuksista, kohdistetaan myyntituottoja maksulliselle toiminnalle vastaavassa suhteessa.

Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset

Erilliskustannuksilla tarkoitetaan niitä kustannuksia, jotka ovat yksinomaan maksullisen toiminnan aiheuttamia. Erilliskustannusten erittely on liikekirjanpidon tilikartan mukainen.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat sisältävät hyödykkeiden suoriteperusteiset ostot. Tilikauden ostomenot oikaistaan suoriteperusteisia tuottoja vastaaviksi kustannuksiksi varaston muutoksen avulla.

Henkilöstökustannukset sisältävät liikekirjanpidon henkilöstökuluihin kirjatut erät, mm. ennakonpidätyksen alaiset palkat ja palkkiot sekä lakisääteiset ja vapaaehtoiset henkilösivukustannukset. Jos maksullisten suoritteiden tuottamiseen osallistuu myös työllisyysvaroin palkattua henkilöstöä, luetaan myös työllisyysvaroista maksetut palkat ja muut henkilöstökustannukset maksullisen toiminnan suoritteiden tuottamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Työllisyysvarojen osuus suoritteiden tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista ilmoitetaan laskelman liitetiedoissa.

Vuokrat sisältävät liikekirjanpidon vuokratileille kirjatut erät, mm. toimitila-, laite- ja sovelusvuokrat.

Palvelujen ostoihin kuuluvat liikekirjanpidon mukaiset erät, mm. ulkopuolisilta ostetut palvelut sekä palvelujen tuottajan laskuttamat tarvike- ja matkakustannukset. Palvelujen ostoihin kuuluvat myös sellaiset palkkiot, joita ei kirjata henkilöstökuluihin.

Muut erilliskustannukset sisältävät em. ryhmiin kuulumattomat kustannukset.

Yhteiskustannukset ovat maksullisen toiminnan, yhteisrahoitteisen toiminnan ja muun toiminnan yhteisesti aiheuttamia. Maksullisen toiminnan osuuteen yhteiskustannuksista luetaan kaikki ne kustannukset, joilla on aiheuttamisyhteys ko. maksulliselle toiminnalle. Kohdistettaessa virasto- tai tulosyksikötason yhteiskustannuksia maksulliselle toiminnalle voidaan käyttää volyymipohjaisia jakoperusteita tai muita aiheuttamisperiaatteen mukaisia jakoperusteita. Näiden tulee perustua dokumentoituihin selvityksiin.

Tukitoimintojen kustannukset -rivillä esitetään maksullisen toiminnan osuus yhteisten tukitoimintojen kustannuksista. Jos maksullisella toiminnalla on muusta toiminnasta erilliset tukitoiminnot, tukitoimintojen kustannukset käsitellään erilliskustannuksina.

Poistot ovat maksullisen toiminnan osuus poistoista.

Korot lasketaan sekä vaihto- että käyttöomaisuudelle. Vaihto-omaisuuden korko lasketaan varastoon varainhoitovuoden aikana keskimäärin sidotulle pääomalle. Käyttöomaisuuden korko lasketaan käyttöomaisuuteen varainhoitovuoden aikana keskimäärin sidotulle pääomalle. Korko lasketaan varaston ja käyttöomaisuuden joko alkuperäisestä hankintahinnasta, jolloin korkokantana käytetään nimelliskorkoa tai jälleenhankintahinnasta, jolloin korkokantana käytetään reaalikorkoa. Laskelman liitetiedoissa ilmoitetaan, kumpaa tapaa on käytetty. Valtiokonttori ilmoittaa vuosittain laskelmissa käytettävän reaalikoron kaavan ja Valtiokonttorissa lasketun nimelliskoron. Korkokustannusten sisällyttämisessä laskelmaan noudatetaan olennaisuuden periaatetta.

Muut yhteiskustannukset sisältävät muut kuin edellä mainitut yhteiskustannukset.

Kokonaiskustannuksilla tarkoitetaan erilliskustannusten ja yhteiskustannusten summaa.

11.4.16 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma

Velvollisuus kustannusvastaavuuslaskelman laatimiseen

Talousarvioasetuksen 65 §:n 1 momentin 2. kohdan mukaan kirjanpitoyksikön on toimintakertomuksessaan annettava maksullisen toiminnan tulosta ja kannattavuutta ja yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuutta sekä niiden kehitystä koskevat tärkeimmät tiedot (toiminnallisen tehokkuuden tiedot). Valtiokonttori on 4.2.2011 antanut määräyksen yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelman laatimisesta.

Yhteisrahoitteisen toiminnan erityismääräykset

Yhteisrahoitteista toimintaa on sellainen toiminta, johon saadaan rahoitusta joko valtion ulkopuolelta tai toiselta virastolta tai laitokselta ilman velvoitetta luovuttaa rahoittajalle välitöntä vastiketta (TM 0802/2008).

Jos toiminnan luonteesta tai muusta syystä johtuen toiminnan voidaan katsoa pitävän sisälleen sekä yhteisrahoitteisen että viranomaistoiminnan piirteitä, tulee toiminnan tuotot ja kustannukset raportoida yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmalla tilivelvollisuuden toteuttamiseksi.

Kustannusvastaavuuslaskelman laatimisvelvollisuus ja esittäminen

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuden selvittämiseksi kirjanpitoyksikön tulee laatia kustannusvastaavuuslaskelma varainhoitovuosittain.

Kustannusvastaavuuslaskelman laatiminen ja esittäminen kirjanpitoyksikön toimintakertomuksessa on pakollista, jos kirjanpitoyksikön saama ja varainhoitovuodelle jaksotettu rahoitus on vähintään 100 000 euroa.

Kustannusvastaavuuslaskelma esitetään sen vuoden toimintakertomuksessa, jolta se on laadittu. Kustannusvastaavuuslaskelmassa on esitettävä toteutunut kustannusvastaavuus varainhoitovuoden ja kahdelta edelliseltä varainhoitovuodelta sekä vertailutietona varainhoitovuoden tavoite.

Kustannusvastaavuuslaskelman laatimisessa noudatettavat yleisperiaatteet

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelman tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuotoista, kustannuksista sekä omarahoitusosuudesta ja kustannusvastaavuudesta. Laskelmalle otetaan sekä laskutetut että kirjausoikeudella saadut tuotot. Tietojen oikeellisuutta ja riittävyyttä arvioitaessa noudatetaan olennaisuuden ja tiedon taloudellisen tuottamisen periaatetta.

Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen edellyttää mm. seuraavien asioiden huomioon ottamista:

- Tuotto- ja kustannustiedot perustuvat liikekirjanpitoon ja henkilöstökustannusten kohdistaminen perustuu käytössä olevaan toteutuneen työajan seurantaan.
- Talousarviolouden sisäisessä yhteisrahoitteisessa toiminnassa ei ole merkitystä sillä, saako hanketta toteuttava virasto rahoittajalta varoja käyttöönsä laskuttamalla tai saamalla kirjausoikeuden rahoittajan momenttiin. Molemmissa tapauksissa tuotot ja kustannukset tulee sisällyttää laskelmalle.
- Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma laaditaan tulo menon kohdalle -periaatteen mukaisesti. Tällöin rahoittajien rahoitusosuudesta kohdennetaan kullekin varainhoitovuodelle tuotoksi vain hankkeen varainhoitovuodelle kohdennettuja kustannuksia vastaava osuus. Yhteisrahoitteisen toiminnan menot kohdennetaan suori-teperusteisesti.

- Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannuksiin sisällytetään kaikki tästä toiminnasta aiheutuvat kustannukset, kuten arvonlisäveromenot, siitä riippumatta ovatko kustannukset rahoittajan rahoitusehtojen mukaisia tukikelpoisia kustannuksia vai ei.
- Tuottojen ja kustannusten kohdistamisessa yhteisrahoitteiseen toimintaan noudatetaan aiheuttamisperiaatetta.
- Kustannusten osalta varmistetaan erityisesti siitä, että ne sisältävät yhteisrahoitteisen toiminnan osuuden myös viraston yhteiskustannuksista, pääomakustannuksista ja muista laskennallisista eristä.
- Eri vuosien kustannusvastaavuuslaskelmien tulee olla vertailukelpoisia. Tämä edellyttää, että laskentaperusteiden, kuten tuottojen ja kustannusten jaksottamista, kohdistamista ja arvostamista koskevien laskentaperusteiden tulee pysyä pääsääntöisesti samana. Mikäli laskentaperusteita joudutaan muuttamaan, muutokset mainitaan laskelmien liitetiedoissa. Olennaisten muutosten vaikutus laskelmiin on esitettävä liitetiedoissa.
- Viraston ohjauksesta ja valvonnasta vastaavien viranomaisten tulee voida varmistua kustannusvastaavuuslaskelmien oikeellisuudesta. Tämä edellyttää, että laskentaperusteet ja niiden mahdolliset muutokset dokumentoidaan tai niiden tulee olla saatavilla. Valtiokonttori on määrännyt kustannuslaskelmien ja niiden laadintaperusteiden säilytysajoista erikseen.
- Oikean ja riittävän tiedon saamiseksi kustannusvastaavuuslaskelmia on lisäksi tarvittaessa täydennettävä lisälaskelmilla ja liitetiedoilla.

Kustannusvastaavuuslaskelman rakenne

Kustannusvastaavuuslaskelma laaditaan seuraavan kaavan mukaisesti. Kaavassa esitetty kustannuserien ryhmittely erillis- ja yhteiskustannuksiksi on kuitenkin esimerkinomainen. Jos kaavan mukainen laskelma ei anna riittäviä tietoja kustannusrakenteesta, kyseinen kustannuserä on eriteltävä kaavaa tarkemmin.

YHTEISRAHOITTEISEN TOIMINNAN KUSTANNUSVASTAAVUUSLASKELMA (LASKELMA OMARAHOITUSOSUUDESTA)				
	Vuosi n toteutuma	Vuosi n tavoite	Vuosi n-1	Vuosi n-2
YHTEISRAHOITTEISEN TOIMINNAN TUOTOT				
Muilta valtion virastoilta saatu rahoitus				
EU:lta saatu rahoitus				
Muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus				
<u>Yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot</u>				
Tuotot yhteensä				
Yhteisrahoitteisen toiminnan erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Henkilöstökustannukset				
Vuokrat				
Palvelujen ostot				
<u>Muut erilliskustannukset</u>				
Erilliskustannukset yhteensä				
Yhteisrahoitteisen toiminnan yhteiskustannus- osuus				
Tukitoimintojen kustannukset				
Poistot				
Korot				
<u>Muut yhteiskustannukset</u>				
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä				
Kokonaiskustannukset yhteensä				
OMARAHOITUSOSUUS				
(Tuotot – Kustannukset)				
Omarahoitusosuus, %				

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot

Muilta valtion virastoilta saadulla rahoituksella tarkoitetaan talousarviotalouden sisäisiltä rahoittajilta saatua rahoitusta.

EU:lta saadulla rahoituksella tarkoitetaan Euroopan yhteisön rahastolta (rakennerahastohankkeet) tai suoraan muulta Euroopan yhteisön organisaatiolta saatua rahoitusta.

Muulla valtionhallinnon ulkopuolisella rahoituksella tarkoitetaan valtion talousarviotaulouden ulkopuoliselta julkishallinnon organisaatiolta, yritykseltä tai muulta yksityissektorin yhteisöltä saatavaa rahoitusta.

Yhteisrahoitteisen toiminnan muilla tuotoilla tarkoitetaan mahdollisia muita tuottoja kuin rahoittajalta saatua rahoitusta (esimerkiksi yhteisrahoitteiseen toimintaan liittyviä käyttöomaisuuden myyntituottoja).

Yhteisrahoitteisen toiminnan kokonaiskustannukset

Erilliskustannuksilla tarkoitetaan niitä kustannuksia, jotka ovat yksinomaan yhteisrahoitteisen toiminnan aiheuttamia. Erilliskustannusten erittely on liikekirjanpidon tilikartan mukainen.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat sisältävät hyödykkeiden suoriteperusteiset ostot. Tilikauden ostomenot oikaistaan suoriteperusteisia tuottoja vastaaviksi kustannuksiksi varaston muutoksen avulla.

Henkilöstökustannukset sisältävät liikekirjanpidon henkilöstökuluihin kirjatut erät, mm. ennakonpidätyksen alaiset palkat ja palkkiot sekä lakisääteiset ja vapaaehtoiset henkilösivukustannukset.

Vuokrat sisältävät liikekirjanpidon vuokratileille kirjatut erät, mm. toimitila-, laite- ja sovelusvuokrat.

Palvelujen ostoihin kuuluvat liikekirjanpidon mukaiset erät, mm. ulkopuolisilta ostetut palvelut sekä palvelujen tuottajan laskuttamat tarvike- ja matkakustannukset. Palvelujen ostoihin kuuluvat myös sellaiset palkkiot, joita ei kirjata henkilöstökuluihin.

Muut erilliskustannukset sisältävät em. ryhmiin kuulumattomat kustannukset.

Yhteiskustannukset ovat maksullisen toiminnan, yhteisrahoitteisen toiminnan ja muun toiminnan yhteisesti aiheuttamia.

Yhteisrahoitteisen toiminnan osuuteen yhteiskustannuksista luetaan kaikki ne kustannukset, joilla on aiheuttamisyhteys ko. toimintaan. Kohdistettaessa virasto- tai tulosityksikkötason yhteiskustannuksia yhteisrahoitteiselle toiminnalle voidaan käyttää volyymipohjaisia jakoperusteita (kuten toiminnan henkilötyövuodet, kokonaiskustannukset) tai muita aiheuttamisperiaatteen mukaisia jakoperusteita. Näiden tulee perustua dokumentoituihin selvi-tyksiin. Työkustannusten jakoperusteena käytetään aina dokumentoitua työaika.

Tukitoimintojen kustannukset -rivillä esitetään yhteisrahoitteisen toiminnan osuus yhteisten tukitoimintojen kustannuksista. Jos yhteisrahoitteisella toiminnalla on muusta toiminnasta erilliset tukitoiminnot, tukitoimintojen kustannukset käsitellään erilliskustannuksina.

Poistot -rivillä esitetään yhteisrahoitteisen toiminnan osuus poistoista.

Korot lasketaan sekä vaihto- että käyttöomaisuudelle. Vaihto-omaisuuden korko lasketaan varastoon varainhoitovuoden aikana keskimäärin sidotulle pääomalle. Käyttöomaisuuden korko lasketaan käyttöomaisuuteen varainhoitovuoden aikana keskimäärin sidotulle pääomalle. Korko lasketaan varaston ja käyttöomaisuuden joko alkuperäisestä hankintahinnasta, jolloin korkokantana käytetään nimelliskorkoa tai jälleenhankintahinnasta, jolloin korkokantana käytetään reaalikorkoa. Laskelman liitetiedoissa ilmoitetaan, kumpaa tapaa on käytetty. Valtiokonttori ilmoittaa vuosittain laskelmissa käytettävän reaalikoron kaavan ja Valtiokonttorissa lasketun nimelliskoron. Korkokustannusten sisällyttämisessä laskelmaan noudatetaan olennaisuuden periaatetta.

Muut yhteiskustannukset sisältävät muut kuin edellä mainitut yhteiskustannukset.

Kokonaiskustannuksilla tarkoitetaan erilliskustannusten ja yhteiskustannusten summaa.

12 LUKU: KIRJANPITOYKSIKÖN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA NIIDEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT

Talousarvioasetuksen mukaan kirjanpitoyksikön tilinpäätöslaskelmiin kuuluvat talousarvion toteutumalaskelma, tuotto- ja kululaskelma sekä tase. Näitä täydentävät talousarvioasetuksessa säädetty ja valtiovarainministeriön asetuksen nojalla määräämät liitetiedot.

Tilinpäätöslaskelmat ja niiden liitteet laaditaan valtiovarainministeriön määräämien kaavojen mukaan. Valtiovarainministeriö on määrännyt kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen kaavoista ja tilinpäätöksen liitteenä ilmoitettavista tiedoista 15.12.2011 antamallaan määräyksellä (TM 1101). Kirjanpitoyksikön nimi kirjoitetaan kunkin tilinpäätöksen laskelman ja liitteen otsikoon kohtaan, jossa kaavassa lukee ”Kirjanpitoyksikön”.

Tässä luvussa käsitellään tilinpäätöslaskelmien ja niiden liitteiden sisältöä. Tilinpäätöslaskelmien ja liitteiden esimerkeissä käytetyt luvut havainnollistavat pelkästään valtiovarainministeriön määräämien kaavojen laskutapaa eivätkä ne siten kuvaa oikein suuruusluokkia tai lukuarvojen keskinäisiä suhteita.

12.1 Talousarvion toteutumalaskelma ja sen sisältämät valtuuksia koskevat tiedot

Talousarvioasetuksen 63 §:n 1 momentin 2 kohdan (1786/2009) mukaan kirjanpitoyksikön tilinpäätös sisältää talousarvion toteutumista kuvaavan talousarvion toteutumalaskelman, jossa esitetään varainhoitovuoden talousarviotulot ja -menot, talousarvio sekä niiden välinen vertailu. Lisäksi laskelmassa on edellisen vuoden tilinpäätöstiedot. Laskelmassa esitetään myös asetuksen 64 §:n 1 momentissa säädetty tiedot edellisiltä varainhoitovuosilta siirtyneistä siirtomäärärahoista ja seuraavalle varainhoitovuodelle siirretyistä siirtomäärärahoista, tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä, käytöstä aiheutuneista menoista sekä käytöstä aiheutuvista määrärahatarpeista.

Toteutumalaskelmassa on kaksi osaa: tuloarvioita ja määrärahoja koskeva laskelma ja valtuuslaskelma.

12.1.1 Toteutumalaskelman tuloarvioita ja määrärahoja koskeva osa

Tämä toteutumalaskelman osa laaditaan talousarviokirjanpidon pääkirjan tietojen perusteella. Toteutumalaskelman pohjana olevan talousarviokirjanpidon tietojen tulee olla ajan tasalla. Mikäli virastolla on lukuisia talousarviokirjanpidon tilejä käytössään, on suositeltavaa laatia talousarviokirjanpidosta tulostettava erillinen talousarvion toteutumaraportti, jolla on toteutumalaskelmalla tarvittavat tiedot.

Pääkirjalla tulee näkyä kirjanpitoyksikön vahvistettuun talousarvioon kuuluvat talousarviokirjanpidon tilit ja käytettävissä olevien siirrettyjen määrärahojen talousarviokirjanpidon tilit sekä kaikki muut talousarviokirjanpidon tilit, jotka kirjanpitoyksikkö on ottanut kirjanpitoonsa saatuaan niihin kirjausoikeuden joko jakopäätöksellä tai tilijaottelumuutoksella. Lisäksi pääkirjalla tulee olla käytettävissä olevat määrärahat ja siirrettyjen määrärahojen alkusaldot.

Jos jakopäätöksellä annetaan määrärahaa toisen kirjanpitoyksikön käyttöön (ja jos jakopäätöksen saaja käyttää määrärahaa kirjausoikeudella eli ottaa ao. talousarviotilin omaan talousarviokirjanpitoonsa), jakopäätöksen antajan tulee vähentää oman talousarvion toteutumalaskelmansa talousarvioluvusta toisen käyttöön jakopäätöksellä osoitetun määrärahan määrä. Määrärahan vastaanottavan kirjanpitoyksikön tulee vastaavasti esittää oman talousarvion toteutumalaskelmansa talousarviolukuna jakopäätöksellä toiselta kirjanpitoyksiköltä saamansa määrärahan määrä.

Talousarvion tilijaottelu ja tilijaottelumuutokset

Varainhoitovuoden alussa vahvistettuun talousarvion tilijaotteluun ja käytettävissä oleviin siirrettyihin määrärahoihin voidaan tehdä varainhoitovuoden aikana tilijaottelumuutoksia. Myös lisätalousarviot aiheuttavat tilijaottelumuutoksia.

Talousarvion tilijaotteluun on merkitty kirjanpitoyksikkötunnuksella minkä kirjanpitoyksikön kirjanpitoon tuloarviot ja määrärahat tai niiden osat on jaettu.

Jos määräraha tai tuloarvio tai niiden osa on hallinnonaloille tai virastoille ja laitoksille jakamaton, käytetään tilijaottelussa o-alkuisia teknisiä kirjanpitoyksikkötunnuksia.

- Tunnuksella (000) merkittyjen hallinnonaloittain jakamattomien määrärahojen käytöstä päättää valtioneuvoston yleisistunto tai ministeriö. Kirjanpitoyksikkö saa kirjausoikeuden näihin määrärahoihin jakopäätöksellä.
- Tunnuksella (001) merkittyjen kirjanpitoyksiköittäin jakamattomien määrärahojen ja tuloarvioiden tai niiden osien jaosta päättää ministeriö. Kirjanpitoyksikkö saa kirjausoikeuden näihin määrärahoihin jakopäätöksellä.
- Tunnuksella (002) on merkitty lain tai asetuksen perusteella usean kirjanpitoyksikön käytettävissä olevat määrärahat ja tuloarviot.
- Tunnuksella (003) on merkitty ne määrärahat ja tuloarviot, joita ei tilijaottelun laadintavaiheessa teknisistä syistä ole jaettu kirjanpitoyksiköille.

Tilijaotteluun on merkitty viivalla ”-” ne ministeriön vahvistamat lisäjaottelut, joiden euro-määriä kirjanpitoyksikkö voi itse muuttaa. Sellaisista **siirretyistä** määrärahoista, joiden jaottelua kirjanpitoyksiköt saavat muuttaa, tarvitaan tilijaottelumuutos (alkusaldomuutos).

Tilijaottelumuutos tehdään myös siirrettyjen määrärahojen jakopäätöksistä siinä tapauksessa, että jakopäätöksellä annetaan kirjausoikeus siirretyn määrärahan tilille tai jos palauteaan toiselta kirjanpitoyksiköltä saadun siirretyn määrärahan käyttämättä jäänyt osa.

Toteutumataskelman rivit

Jos talousarvion momentti on tilijaottelussa lisäjaoteltu, toteutumataskelmassa esitetään tilijaottelutarkkuuden lisäksi koko momentin summa Momentti yhteensä -rivillä. Tällöin tilijaottelutarkkuus esitetään sisennettynä. Osaston/päälukan tiedot esitetään omana summarivinä.

Toteutumataskelmassa talousarvio esitetään euron tarkkuudella ja muiden sarakkeiden luvut sentin tarkkuudella.

Toteutumataskelman tuloarvioita koskevat sarakkeet

Sarake 1, Osaston, momentin ja tilijaottelun numero ja nimi

Sarakkeessa esitetään sekä tilinpäätösvuodelta (n) että edeltävältä vuodelta (n-1) virallisella tilijaottelutarkkuudella eriteltyinä kaikki kirjanpitoyksikön vahvistetun talousarvion tuloarviotilit ja kaikki muut tuloarviotilit, joihin sillä on ollut kirjausoikeus.

Jokaisen tuloarviotilin numeron on esiinnyttävä toteutumataskelmalla, numero on määräävä tekijä. Tilin nimen esitystapa raportilla määräytyy sen mukaan, onko tili ollut kirjanpitoyksiköllä käytössään kumpanakin raportointivuotena vai vain toisena. Jos tili on ollut käytössä vain edellisenä vuotena (n-1), tilin nimi esitetään edellisen vuoden talousarvion mukaisena. Jos tili on ollut käytössä molempina vuosina tai vain tilinpäätösvuotena, nimi esitetään tilinpäätösvuoden talousarvion mukaisena. Kukin tilinumero esitetään raportilla vain yhdellä rivillä riippumatta siitä, onko nimessä tapahtunut muutoksia kahden raportointivuoden välillä.

Sarake 2, Tilinpäätös n-1

Sarakkeeseen kopioidaan edellisen vuoden tarkastetun toteutumatilaskelman euromäärät sarakkeesta 4 (tilinpäätös). Jos kirjanpitoyksikkö on uusi valtion virasto, eikä sillä ole edellisen vuoden tilinpäätöstietoja, ei vertailulukuja esitetä. Jos uusi kirjanpitoyksikkö on muodostettu yhdistämällä tai purkamalla vanhoja kirjanpitoyksiköitä, tilinpäätöksen vertailuluku muodostetaan tapauskohtaisesti edellisen vuoden tilinpäätöstietojen avulla tai mahdollisesti jätetään esittämättä. Muutokset kirjanpitoyksikön rakenteessa ja vertailulukujen laskentatapa raportoidaan liitteellä 1 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus.

Sarake 3, Talousarvio n (TA + LTA:t)

Sarakkeessa esitetään talousarvioluvut kaikista kirjanpitoyksikön vahvistetun talousarvion mukaisista tuloarviotileistä ja muista tuloarviotileistä, joihin kirjanpitoyksiköllä on ollut kirjaamisoikeus.

Lain tai asetuksen perusteella usean kirjanpitoyksikön käytössä olevan (tilijaottelussa numerotunnus 002) tai teknisistä syistä jakamatta jätetyn (tilijaottelussa numerotunnus 003) tuloarvion talousarvioluvuksi merkitään tilinpäätösluku eli sama luku, joka esitetään sarakkeessa 4. Luku esitetään kaavan mukaisesti täysin euroina niin, että desimaalit jätetään pois.

Sarake 4, Tilinpäätös n

Sarakkeeseen merkitään tilinpäätösvuoden toteutuma eli kertymä vuoden alusta.

Sarake 5, Vertailu Tilinpäätös – Talousarvio

Sarakkeessa esitetään vertailu talousarvion ja tilinpäätöksen välillä vähentämällä sarakkeen 4 tilinpäätösluvusta sarakkeen 3 talousarvioluku. Talousarvioluvun alitus on miinusmerkinen, ylitys esitetään ilman etumerkkiä.

Sarake 6, Toteutuma %

Sarakkeessa esitetään kuinka monta prosenttia sarakkeen 4 tilinpäätösluku on sarakkeen 3 talousarvioluvusta.

Toteutumatilaskelman määrärahoja koskevat sarakkeet*Sarake 1, Pääluokan, momentin ja tilijaottelun numero, nimi ja määrärahalaji*

Sarakkeessa esitetään virallisella tilijaottelutarkkuudella eriteltyinä kaikki kirjanpitoyksikön vahvistetun talousarvion määrärahatilit ja kaikki ne määrärahatilit, joihin kirjanpitoyksiköllä on ollut kirjaamisoikeus. Tiedot sisältävät edellisen tilinpäätösvuoden määrärahatilit, tilinpäätösvuoden talousarvion määrärahatilit ja edellisiltä vuosilta siirtyneiden määrärahojen tilit.

Jokaisen määrärahatilin numeron on esiinnyttävä toteutumatilaskelmalla, siirrettyjen määrärahojen tilit esitetään ilman 4-alkuista etuliitettä ja varainhoitovuoden kahta viimeistä numeroa. Tilin numero on määräävä tekijä.

Tilin nimen esitystapa raportilla määräytyy sen mukaan, onko tili ollut kirjanpitoyksiköllä käytössä kumpanakin raportointivuotena vai vain toisena. Jos tili on ollut käytössä vain edellisenä vuotena (n-1), tilin nimi esitetään edellisen vuoden talousarvion mukaisena. Jos tili on ollut käytössä molempina vuosina tai vain tilinpäätösvuotena, nimi esitetään tilinpäätösvuoden talousarvion mukaisena.

Siirretyt määrärahat: Jos määrärahatilin numero ei esiinny tilinpäätösvuoden talousarviossa, nimi ja määrärahalaji merkitään edellisen vuoden talousarvion mukaan, jos edelliseltä vuodelta on vertailuluku sarakkeessa Tilinpäätös n-1. Jos edellisen vuoden vertailulukuaan ei ole, nimi ja määrärahalaji merkitään sen vuoden talousarvion mukaan, jolta määräraha on siirtynyt.

Kustakin määrärahatilistä esitetään raportilla vain yksi rivi riippumatta siitä, onko nimessä tai määrärahalajissa tapahtunut muutoksia raportointivuosien välillä.

Siirtomäärärahamentistä otetaan toteutumalaskelmaan kaikki esitettävien vuosien tilijaottelutasot. Toteutumalaskelma tehdään tilijaottelunumeroinnin mukaan. Samannumeroiset määrärahat esitetään samalla rivillä. Tilijaottelun nimen tai määrärahalajin muutos eri vuosina ei näy, mikä tulee ottaa huomioon myös toteutumalaskelmaa luettaessa ja tulkittaessa. Määrärahalajin muuttuminen edellisen varainhoitovuoden siirtomäärärahasta seuraavan vuoden arviomäärärahaksi tai kiinteäksi määrärahaksi voi laskelmassa aiheuttaa sen, että arviomäärärahan tai kiinteän määrärahan kohdalla tulee määrärahan aiemmasta lajista johdun esitettäväksi myös siirtomäärärahoja koskevia täydentäviä tietoja.

Sarake 2, Tilinpäätös n-1

Sarakkeeseen kopioidaan edellisen vuoden tarkastetun toteutumalaskelman tiedot sarakkeesta 6 (tilinpäätös) ellei kirjanpitoyksikössä ole tapahtunut tiliorganisaatiomuutoksia. Jos kirjanpitoyksikkö on uusi valtion virasto, ei sillä ole vertailulukuja eikä se siten esitä edellisen vuoden tilinpäätöstietoja. Jos kirjanpitoyksikkö on muodostettu yhdistämällä tai purkamalla vanhoja kirjanpitoyksiköitä, tilinpäätöksen vertailuluku muodostetaan tapauskohtaisesti edellisen vuoden tilinpäätöstietojen avulla tai mahdollisesti jätetään esittämättä. Muutokset kirjanpitoyksikön koostumuksessa ja vertailulukujen laskentatapa raportoidaan liitteellä 1 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus.

Sarake 3, Talousarvio n (TA + LTA:t)

Sarakkeessa esitetään talousarvioluvut kaikista kirjanpitoyksikön vahvistetun talousarvion määrärahatileistä ja kaikista niistä määrärahatileistä, joihin kirjanpitoyksiköllä on ollut kirjaamisoikeus.

Lain tai asetuksen perusteella usean kirjanpitoyksikön käytössä olevan (tilijaottelussa numerotunnus 002) tai teknisistä syistä jakamatta jätetyn (tilijaottelussa numerotunnus 003) määrärahan talousarvioluvuksi merkitään tilinpäätösluku eli sama luku kuin mitä esitetään sarakkeessa 6. Luku esitetään kaavan mukaisesti täysinä euroina niin, että desimaalit jätetään pois.

Sarake 4, Talousarvion n, määrärahojen käyttö vuonna n

Sarakkeeseen merkitään tilinpäätösvuoden talousarvion määrärahan todellinen käyttö ilman määrärahan siirtoa seuraavalle vuodelle. Määrärahan siirto seuraavalle vuodelle voidaan tunnistaa siitä, että se kirjataan liikekirjanpidon tilin 9900 Siirtomäärärahojen siirrot avulla.

Kun nettobudjetoidun määrärahamentin bruttotulot ovat bruttomenoja suuremmat, on nettomäärärahan käyttö miinusmerkkinen.

Sarake 5, Talousarvion n, määrärahojen siirto seuraavalle vuodelle

Sarakkeeseen merkitään määrärahan siirto seuraavalle vuodelle. Määrärahan siirto seuraavalle vuodelle tehdään 4xx-alkuisille tileille ja se kirjataan liikekirjanpidon tilin 9900 Siirtomäärärahojen siirrot avulla.

Nettobudjetoidun momentin seuraavalle vuodelle siirrettävä määrä voi olla kirjanpitoyksikötasolla enintään talousarvioluvun suuruinen.

Sarake 6, Tilinpäätös n

Sarakkeessa esitetään yhteenlaskettuna sarake 4 (käyttö tilinpäätösvuonna) ja sarake 5 (siirto seuraavalle vuodelle).

Sarake 7, Vertailu Talousarvio – Tilinpäätös

Sarakkeessa esitetään vertailu talousarvion ja tilinpäätöksen välillä vähentämällä sarakkeen 3 talousarvioluvusta sarakkeen 6 tilinpäätösluku.

Arviomäärärahojen ylitys esitetään vertailusarakkeessa miinusmerkkisenä ja käyttämättä jäänyt määrä ilman etumerkkiä. Tiedot arviomäärärahojen ylityksistä eritellään myös tilinpäätöksen liitteessä 3.

Kiinteää määrärahaa ei saa ylittää. Käyttämättä jäänyt määrä merkitään vertailusarakkeeseen.

Siirtomäärärahaa ei saa ylittää. Jos käyttämättä jäänyttä siirtomäärärahaa tai osaa siitä ei ole siirretty seuraavalle varainhoitovuodelle, vertailusarakkeeseen merkittävä talousarvioluvun ja tilinpäätösluvun erotus on käyttämättä jäänyt määrä.

Kun nettobudjetoidun määrärahamomentin bruttotulot ovat bruttomenoja suuremmat, on nettomäärärahan käyttö miinusmerkinen. Tällöin seuraavalle vuodelle siirrettävä määrä voi olla kirjanpitoyksikkötasolla enintään talousarvioluvun suuruinen. Vertailuluku on tässäkin tapauksessa talousarvioluvun ja tilinpäätösluvun erotus.

Sarakkeet 8 -11 Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot

Siirtomäärärahoja koskevissa täydentävissä tiedoissa esitetään varainhoitovuoden siirtomäärärahat ja ne edellisiltä vuosilta siirtyneet 2- tai 3-vuotiset määrärahat, jotka ovat olleet käytettävissä varainhoitovuonna.

Sarake 8, Edellisiltä vuosilta siirtyneet

Sarakkeessa esitetään 4xx-alkuisten talousarviokirjanpidon tilien alkusaldot eli käytettävissä olleiden siirrettyjen määrärahojen euromäärät.

Siirretyillä määrärahoilla on talousarviokirjanpidon pääkirjalla kredit-alkusaldo. Alkusaldo on käytettävissä olevan siirretyn määrärahan suuruinen. Tämä alkusaldo voi muuttua vuoden aikana: vähennyksiä alkusaldoon kirjataan varainhoitovuoden aikana muille kirjanpitoyksiköille annetuista kirjausoikeuksista ja lisäyksiä muilta virastoilta saaduista kirjausoikeuksista. Alkusaldo voi syntyä myös kesken vuotta silloin, kun kirjanpitoyksikkö saa tilinpäätösvuoden aikana kirjausoikeuden siirrettyyn määrärahaan. Samannumeroiset määrärahat esitetään samalla rivillä. Jos kirjanpitoyksiköllä on käytössään myös vastaava tilinpäätösvuoden määräraha, siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot esitetään samalla rivillä kuin tilinpäätösvuoden määrärahojen käyttöä koskevat tiedot.

Määrärahajin muuttuminen edellisen varainhoitovuoden siirtomäärärahasta seuraavan vuoden arviomäärärahaksi tai kiinteäksi määrärahaksi voi laskelmassa aiheuttaa sen, että niiden kohdalla tulee määrärahan aiemmasta lajista johtuen esitettäväksi myös siirtomäärärahoja koskevia täydentäviä tietoja.

Sarake 9, Käytettävissä vuonna n

Sarakkeessa esitetään yhteenlaskettuna sarake 3 (tilinpäätösvuoden talousarvio) ja sarake 8 (edellisiltä vuosilta siirtyneet).

Sarake 10, Käyttö vuonna n (pl. peruutukset)

Sarakkeeseen merkitään siirtomäärärahan todellinen käyttö. Todellinen käyttö tarkoittaa sitä, että lukuun ei sisällytetä varainhoitovuoden määrärahan siirtoa (sarake 5) eikä siirretyn määrärahan peruutusta.

Siirretty määräraha pitää peruuttaa, ellei sitä ole käytetty sen voimassaoloaikana. Peruutukset voidaan tunnistaa kirjanpidossa siitä, että ne kirjataan liikekirjanpidon tilin 9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset avulla. Tiedot peruutetuista siirretyistä määrärahoista esitetään tilinpäätöksen liitteessä 4.

Sarake 11, Siirretty seuraavalle vuodelle

Sarakkeeseen merkitään talousarviokirjanpidon tilin 4xx-alkuisten siirrettyjen määrärahojen (2- ja 3-vuotisten) loppusaldojen summa. Jos on tehty siirretyn määrärahan peruutus, seuraavalle vuodelle siirrettävä määrä ei ole käytettävissä olleen ja käytetyn määrärahan erotus.

Esimerkki toiselta virastolta tilinpäätösvuoden aikana saatujen siirrettyjen määrärahojen esittämisestä talousarvion toteutumalaskelmassa v. 2006

Toteutumalaskelmassa talousarvio esitetään euron tarkkuudella ja muiden sarakkeiden luvut sentin tarkkuudella. Yksinkertaisuuden vuoksi tässä esimerkissä on desimaalit jätetty pois.

Kirjanpitoyksikkö A saa vuoden 2006 marraskuussa käyttöönsä 14 000 euroa kirjanpitoyksikkö B:ltä momentin 28.80.24 edelliseltä vuodelta siirrettyä määrärahaa 4.05.28.80.24. Käyttö- ja kirjausoikeuden myöntänyt kirjanpitoyksikkö B lähettää päätöksen ja TM -lomakkeen kirjanpitoyksikkö A:lle ja Valtiokonttorille.

Kirjanpitoyksikkö A

Varainhoitovuoden aikainen kirjanpito:

Kirjanpitoyksikkö A:lla ei ole ennen tätä saatua käyttöoikeutta käytössään ko. momentin kuluvan vuoden määrärahaa eikä siirrettyä määrärahaa. Myöskään tilinpäätöksessä 2005 ko. momenttia ei ollut viraston käytössä.

1. Kirjanpitoyksikkö lisää kirjanpitoonsa TaKP-tilin 4.05.28.80.24 ja kirjaa sille alkusaldon 14 000 euroa.
2. Rahaa käytetään 2 728 euroa.
3. Käyttämättä jääneistä 11 272 eurosta tehdään siirretyn määrärahan peruutus, jolloin tilin kertymäksi tulee 14 000 euroa ja loppusaldoksi 0 euroa.

Siirrettyä määrärahaa 4.05.28.80.24 koskevat tiedot kirjanpitoyksikkö A esittää talousarvion toteutumalaskelmassaan seuraavasti:

Toteutumalaskelman sarakkeissa kirjain "n" tarkoittaa tilinpäätösvuotta 2006 ja "n-1" sitä edeltävää vuotta 2005. Sarakkeisiin kirjoitetaan oikeat vuodet.

- Momentin numero, nimi ja määrärahalaji merkitään sen mukaan kuin ne ovat olleet sen vuoden talousarviossa, jolta määräraha on siirtynyt. Tässä esimerkissä vuonna 2005 "28.80.24 Työhyvinvoinnin tuki (siirtomääräraha 2v)".
- "Tilinpäätös 2005" sarake jätetään tyhjäksi, koska edellisenä vuonna toteutumaa ei ollut.
- Tilinpäätösvuoden sarakkeet jätetään tyhjiksi, koska tilinpäätösvuoden määrärahaa ei ollut käytettävissä.

Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot:

- "Edellisiltä vuosilta siirtyneet" -sarakeeseen merkitään talousarviokirjanpidon pääkirjalta tai raportilta TaKP-tilin 4.05.28.80.24 alkusaldo 14 000 euroa.
- Sarakeeseen "Käytettävissä vuonna 2006" merkitään summa, joka saadaan laskemalla yhteen sarake "Talousarvio 2006 (TA + LTA:t)" ja "Edellisiltä vuosilta siirtyneet". ($0 + 14\,000 = 14\,000$).
- Sarakeeseen "Käyttö vuonna 2006 (pl. peruutukset)" merkitään määrärahan todellinen käyttö, 2 728 euroa. Käyttö tarkoittaa määrärahan käyttöä menojen maksamiseen, se ei sisällä tilinpäätösvuoden siirtomäärärahan siirtoa eikä edellisiltä vuosilta siirretyn määrärahan peruutusta. Luku lasetaan esim. vähentämällä talousarviotilin kertymästä viennit, joilla on liikekirjanpidon tilinä 9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset, yhteensä 11 282 euroa. ($14\,000 - 11\,282 = 2\,728$)
- Sarakeeseen "Siirretty seuraavalle vuodelle" merkitään tilin 4.05.28.80.24. loppusaldo eli sama luku, joka saadaan vähentämällä sarakeesta 9 (käytettävissä vuonna 2006) sarake 10 (käyttövuonna 2006 pl. peruutukset) sekä tehty peruutus. ($14\,000 - 2\,728 - 11\,282 = 0$)

Kirjanpitoyksikkö A esittää siirretyn määrärahan peruutuksen liitteellä 4.

Kirjanpitoyksikkö B

Varainhoitovuoden aikainen kirjanpito:

Kirjanpitoyksikkö B on myöntänyt kirjanpitoyksikkö A:lle 14 000 euron käyttö- ja kirjausoikeuden momentin 28.80.24. siirrettyyn määrärahaan 4.05.28.80.24. Käyttö- ja kirjausoikeuden myöntänyt kirjanpitoyksikkö B lähettää päätöksen ja TM -lomakkeen kirjanpitoyksikkö A:lle ja Valtiokonttorille.

Kirjanpitoyksikkö B:llä oli siirtomäärärahan alkusaldona 100 000 euroa, joten kirjausoikeuden myönnön jälkeen käytettäväksi jäi vielä 86 000 euroa. Kirjanpitoyksikkö B:llä on käytössään lisäksi 28.80.24. momentilla 20 000 euroa määrärahaa, joka siirretään käyttämättömänä kokonaan seuraavalle vuodelle.

1. Kirjanpitoyksikkö kirjaa TaKP-tilille 28.80.24. talousarvioluvuksi 20.000 euroa.
2. Kirjanpitoyksikkö kirjaa antamansa käyttöoikeuden muuttamalla TaKP-tilin 4.05.28.80.24 alkusaldon 86 000 euroksi.
3. Tilin 4.05.28.80.24. rahaa käytetään kaikki 86 000 euroa, jolloin tilin kertymäksi vuoden alusta tulee 86.000 euroa ja loppusaldoksi 0 euroa.
4. Kirjanpitoyksikkö kirjaa TaKP-tilille 28.80.24. siirtomäärärahan siirron 20 000 euroa, vastatilinä 4.06.28.80.24. ja LKP-tilinä 9900 Siirtomäärärahan siirrot.

Kirjanpitoyksikkö B:llä on kirjanpidossaan toteutumataskelmalla esitettävii tietoja talousarviokirjanpidon tileillä 28.80.24, 4.05.28.80.24. sekä 4.06.28.80.24. Toteumataskelmalla tiedot esitetään yhdellä rivillä tilin 28.80.24 yhteydessä. Tilistä esitetään tilinpäätösvouden 2006 nimi ja määrärahalaji riippumatta siitä, onko nimeen ja/tai määrärahalajiin tullut muutoksia verrattuna vuoden 2005 talousarvioon.

Talousarvion toteumataskelmalla kirjanpitoyksikkö B esittää tiedot seuraavasti:

- Momentin numero, nimi ja määrärahalaji tilinpäätösvouden määrärahan (28.80.24.) mukaan, siirtomäärärahoja (4.05.28.80.24. ja 4.06.28.80.24.) koskevat täydentävät tiedot esitetään samalla rivillä kuin tilinpäätösvouden määrärahojen käyttöä koskevat tiedot.
- "Tilinpäätös 2005"-sarakeeseen merkitään edellisen tilinpäätöksen toteumataskelmasta vertailuluku, jos siellä oli toteutuma tälle momentille.
- "Talousarvio 2006 (TA + LTA:t)"-sarakeeseen merkitään 20 000 euroa.
- "Talousarvio 2006, käyttö vuonna 2006"-sarake jää tyhjäksi, koska käyttöä ei ollut.
- "Talousarvio 2006, siirto seuraavalle vuodelle"-sarakeeseen merkitään tilin 4.06.28.80.24. loppusaldo 20 000 euroa eli tililtä 28.80.24 lkp-tilin 9900 avulla tehty siirtokirjaus.
- "Tilinpäätös 2006"-sarakeeseen lasketaan yhteen em. käyttö ja siirto, yhteensä 20 000 euroa. (0 + 20 000)
- "Vertailu TA-TP"-sarakeeseen lasketaan sarakkeiden "Talousarvio 2006 (TA+LTA:t)" ja "Tilinpäätös 2006" erotus (20 000 – 20 000 = 0).

Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot:

- "Edellisiltä vuosilta siirtyneet" sarakeeseen merkitään siirretyn määrärahan tilin 4.05.24.80.24. alkusaldo 86 000 euroa.
- "Käytettävissä vuonna 2006" sarakeeseen lasketaan summa, joka kirjanpitoyksiköllä on ao. määrärahaa käytössään eli tilinpäätösvouden määräraha 20 000 euroa sarakeesta "Talousarvio 2006 (TA+LTA:t)" ja sarakeesta "Edellisiltä vuosilta siirtyneet" siirretyn määrärahan alkusaldo 86 000 euroa, yhteensä 106 000 euroa.
- "Käyttö vuonna 2006 (pl. peruutukset)" sarakeeseen merkitään määrärahan todellinen käyttö. Käyttö tarkoittaa määrärahan käyttöä menojen maksamiseen, se ei sisällä tilinpäätösvouden siirtomäärärahan siirtoa eikä edellisiltä vuosilta siirretyn määrärahan peruutusta. Tilinpäätösvouden määrärahan käyttö 0 euroa otetaan sarakeesta "Talousarvion 2006 määrärahojen käyttö vuonna 2006". Siirretyn määrärahan käyttö otetaan kirjanpidosta tilin 4.05.28.80.24. vuoden kertymä 86 000 euroa. Nämä luvut lasketaan yhteen. Tässä esimerkissä virasto B ei tehnyt määrärahan peruutusta.
- Sarakeeseen "Siirretty seuraavalle vuodelle" merkitään kirjanpidosta tilin 4.06.28.80.24. loppusaldo 20 000 euroa.

Seuraavana on esimerkki kirjanpitoyksikön talousarvion toteumataskelman tuloarvioita ja määrärahoja koskevasta osasta.

Talousarvion toteutumalaskelma

Osaston, momentin ja tilijaoittelun numero ja nimi	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTAt)	Tilinpäätös n	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %			
11. Verot ja veronluonteiset tulot	5 500,00	6 000	5 600,00	-400,00	93			
11.04.03. Apteekkimaksut	3 000,00	3 200	3 300,00	100,00	103			
11.19.09. Muut verotulot	2 500,00	2 800	2 300,00	-500,00	82			
12. Sekalaiset tulot	9 000,00	9 500	10 200,00	700,00	107			
12.29.70. Opintotukitoiminnan tulot	9 000,00	9 500	10 200,00	700,00	107			
12.29.70.1. Vuonna 2004 maksettujen takausvastuiden lyhennykset	5 000,00	6 000	6 300,00	300,00	105			
12.29.70.1. Takausvastuusaatavien lisäys	4 000,00	3 500	3 900,00	400,00	111			
Tuloarviotilit yhteensä	14 500,00	15 500	15 800,00	300,00	102			
Päälukon, momentin ja tilijaoittelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTAt)	Talousarvion n määrärahojen käyttö vuonna n	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Tilinpäätös n	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käyttö vuonna n (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29. Opetusministeriön hallinnonala	55 000,00	51 200,00	35 600,00	15 000,00	50 600,00	9 800,00	49 800,00	15 500,00
29.01.19. Opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	7 000,00	7 200	7 200,00		7 200,00			
29.01.21. Opetusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 000,00	9 000	-1 000,00	9 000,00	8 000,00	800,00	9 800,00	-200,00
29.01.22. Kehittämistoiminta (siirtomääräraha 3 v)	26 000,00	20 000	17 000,00	3 000,00	20 000,00	7 000,00	27 000,00	3 500,00
29.01.22.5. Tietoyhteiskuntaohjelma	11 000,00					5 000,00	5 000,00	500,00
29.01.22.6. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma	15 000,00	20 000	17 000,00	3 000,00	20 000,00	2 000,00	22 000,00	3 000,00
29.08.66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	4 000,00	4 000	4 400,00		4 400,00			
29.88.23. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 000,00	11 000	8 000,00	3 000,00	11 000,00	2 000,00	13 000,00	3 000,00
Määräraha-tilit yhteensä	55 000,00	51 200	35 600,00	15 000,00	50 600,00	9 800,00	49 800,00	15 500,00

12.1.2 Toteutumatilaskelman valtuuksia koskeva osa (valtuustilaskelma)

Yleistä

Toteutumatilaskelman osana esitetään tiedot varainhoitovuoden valtuuksista ja niiden käytöstä sekä käytöstä kyseisenä varainhoitovuonna aiheutuneista menoista ja tulevana vuotena aiheutuvista määrärahatarpeista (valtuustilaskelma). Kaikki valtuuksia koskevat tiedot esitetään tuhannen euron tarkkuudella.

Valtiovarainministeriön kaavan mukaan valtuustiedot esitetään momenteittain jaoteltuna aikaisempina varainhoituvuosina käytettävissä olleisiin valtuuksiin ja kuluneena varainhoitovuonna käytettävissä olleisiin valtuuksiin. Tilaskelmassa ei kuitenkaan esitetä kyseistä jaoteltua, jos sitä koskeva rivi jäisi tyhjäksi. Jos esimerkiksi aikaisempina varainhoituvuosina käytettävissä olleista valtuuksista ei ole kuluva varainhoitovuotena enää aiheutunut menoja eikä niistä myöskään aiheudu määrärahatarpeita tulevana varainhoituvuosina, rivi jätetään pois.

Jos valtuudet sisältävät talonrakennushankevaltuuksia tai korkotukivaltuuksia tai muita vastaavia valtuuksia, ne eritellään lisäksi tilaskelmassa erikseen.

Jakopäätöksellä saadut valtuudet

Jos kirjanpitoyksikkö saa jakopäätöksellä käyttöönsä talousarvion tilijaottelussa jakamattomaksi merkityn määrärahan yhteydessä olevaa valtuutta, esitetään valtuuksia koskevat tiedot jakopäätöksellä jaetulta osin valtuutta saaneen kirjanpitoyksikön valtuustilaskelmassa. Valtuutta jakavan kirjanpitoyksikön valtuustilaskelmassa esitetään vastaavasti valtuuksia koskevat tiedot vain siltä osin kuin valtuus on ollut jakavan kirjanpitoyksikön käytettävissä. Kirjanpitoyksikkö esittää siis jakamattomiin määrärahoihin liittyvien valtuuksien osalta tiedot niistä valtuuksista, jotka sillä on jakopäätösten jälkeen käytettävissään.

Talonrakennushankevaltuudet

Koska siirtomäärärahan yhteydessä myönnetty talonrakennushankevaltuus on talousarviolain 10 §:n 2 momentin mukaan käytettävissä siirtomäärärahan voimassaoloajan, ei kuluva varainhoitovuonna käyttämättä jäänyttä talonrakennushankevaltuutta muiden valtuuksien tapaan merkitä ”Uusittavissa vuonna n+1 TA:ssa” -sarakeeseen (ks. esimerkki).

Seuraavalla sivulla on esimerkki kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumatilaskelman valtuuksia koskevasta osasta.

Talousarvion toteutumalaskelman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1 000 €) ¹⁾											
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy ²⁾	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö ³⁾	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Vuoden n valtuudet			Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1 000 €)				
				Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittavissa	Talousarvio- menot n	Määräraha- tarve n+1	Määräraha- tarve n+2	Määräraha- tarve n+3
29.01.27. Esimerkkimomentti x	0	1 000	1 000	800	200	200	400	200	150	50	800
Aikaisempien vuosien valtuudet											
Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet		1 000	1 000	800	200	200	400	200	150	50	800
29.01.50. Esimerkkimomentti xx	150 000	150 000	40 000	190 000	170 000	20 000	56 500	46 000	30 500	20 500	119 000
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	150 000						45 000	5 000			5 000
– korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾	100 000						5 000				
– talonrakennushankevaluudet ⁵⁾	15 000						10 000	5 000			5 000
Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet, josta		150 000	40 000	190 000	170 000	20 000	11 500	17 000	46 000	30 500	114 000
– korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾		40 000	20 000	60 000	55 000	5 000	1 500	2 000	1 000	500	4 000
– talonrakennushankevaluudet ⁵⁾		10 000	10 000	10 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000		10 000
Yhteensä	150 000	151 000	40 000	191 000	170 800	20 200	56 500	22 400	46 200	30 650	119 800
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	150 000						45 000	5 000			5 000
– korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾	100 000						5 000				
– talonrakennushankevaluudet ⁵⁾	15 000						10 000	5 000			5 000
Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet, josta		151 000	40 000	191 000	170 800	20 200	11 500	17 400	46 200	30 650	114 800
– korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾		40 000	20 000	60 000	55 000	5 000	1 500	2 000	1 000	500	4 000
– talonrakennushankevaluudet ⁵⁾		10 000	10 000	10 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000		10 000

¹⁾ Valtuuden ja sen käytön määräksi merkitään tehdyn tilauksen sopimushinta tai sitoumuksen määrä silloin, kun valtuus on rajattu alun perin muulla tavalla, mutta valtuuden käytön johdosta annetaan euromääräinen sitoumus. Korkotuetun lainakannan enimmäismääränä määritellyt korkotukivaltuudet ja muut vastaavat valtuudet eritellään lisäksi omilla riveillään.

²⁾ Myös pääluokan tai luvun päätösoassa myönnetty valtuudet sisällytetään taulukkoon. Tällöin luvun tai momentin numerotunnukseksi merkitään "00".

³⁾ Esitetään yhteismäärä niistä aikaisempina varainhoitovuosina käytetyistä valtuuksista, joista varainhoitovuotena on aiheutunut menoja tai joista aiheutuu tulevana varainhoitovuosina.

⁴⁾ Korkotukilainojen lainakannan enimmäismääränä tai valtionapuun oikeuttavien kustannusten enimmäismääränä tai muulla vastaavalla tavalla myönnettyjen valtuuksien määrä. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää tällä tavoin määriteltyjä valtuuksia.

⁵⁾ Talousarviolain 10 §:n 2 momentissa säädetyn laajuus- tai kustannusarvion perusteella myönnetty valtuudet. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää talonrakennushankevaluuksia.

12.2 Tuotto- ja kululaskelma ja tase

Valtiovarainministeriö on määrännyt kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen kaavoista ja tilinpäätöksen liitteenä ilmoitettavista tiedoista 15.12.2011 antamallaan määräyksellä (TM 1101). Tuotto- ja kululaskelman kaava on liitteessä 1 ja taseen kaava liitteessä 2.

Tuotto- ja kululaskelma ja tase laaditaan kirjanpitoyksikön liikekirjanpidon pääkirjan perusteella. Kirjanpitoyksikkö voi tarvittaessa laatia tuotto- ja kululaskelman sekä taseen kaavoja yksityiskohtaisempana. Siltä osin kuin kaavat sisältävät eriä, jotka eivät esiinny kirjanpitoyksikön kirjanpidossa, laskelmat laaditaan kaavoja suppeampina. Toisin sanoen, mikäli jollekin kaavan mukaiselle riville ei tule lukua varainhoitovuoden eikä edellisen vuoden sarakkeeseen, ko. kohta jätetään laskelmasta pois.

Talousarvioasetuksen 43 §:n 2 momentin mukaan kirjaukset on tehtävä siten, että niiden yhteys tilinpäätökseen voidaan vaikeuksitta todeta. Pääkirjan kirjanpitotilien yhteys tilinpäätökseen on oltava varmistettavissa pääkirjassa olevien summarivien avulla tai ns. pitkien, kaikki pääkirjan tilit eritellysti sisältävien, tilinpäätöslaskelmien avulla.

Tuotto- ja kululaskelman sekä taseen edellisen vuoden vertailulukuja on tarvittaessa muutettava niiltä osin kuin kirjauskäytäntö on muuttunut tai kirjanpitoyksikkö on itse muuttanut kirjauskäytäntöään. Olennaisista kirjauskäytännön muutoksista tulee raportoida liitteessä 1 (Selvitys tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja vertailtavuudesta) sekä tarvittaessa toimintakertomuksessa.

12.3 Tilinpäätöksen liitteet

Liitetietojen avulla täsmennetään tilinpäätöslaskelmien sisältöä asianomaisen organisaation, sen toimintaa valvovien ja ohjaavien ministeriöiden ja näiden edustajien sekä kansalaisten käyttöön. Liitetiedot julkaistaan tilinpäätösaineiston osana Valtiokonttorin ylläpitämässä valtionhallinnon raportointipalvelussa (www.netra.fi).

Kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen liitteenä on esitettävä (Talousarvioasetus 66 h §, 1786/2009):

- 1) tiedot tilinpäätöksen laatimisessa noudatetuista periaatteista, arvostusperiaatteista ja perusteista, jonka mukaista kurssia on käytetty muuttaessa viraston ja laitoksen ulkomaanrahan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset Suomen rahaksi sekä tilinpäätöksen vertailtavuuteen edellisen vuoden tilinpäätökseen vaikuttavista seikoista;
- 2) talousarvion toteutumalaskelmaa täydentävä laskelma nettobudjetoiduista tuloarvioista ja määrärahoista;
- 3) tiedot arviomäärärahojen ylityksistä;
- 4) tiedot peruutetuista siirteistä määrärahoista;
- 5) henkilöstökulujen erittely, joka sisältää selvityksen viraston ja laitoksen henkilöstökulujen jakautumisesta palkkoihin ja palkkioihin ja tulosperusteisiin eriin, johdon palkoista ja palkkioista, luontoisetujen yhteenlasketusta arvosta, lomapalkkavelasta, eläkekuluista ja muista henkilöstösivukuluista;
- 6) selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista;
- 7) selvitys kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistoista tase-erien mukaan eriteltynä;
- 8) erittely rahoitustuotoista ja -kuluista;
- 9) erittely viraston ja laitoksen valtion talousarviotaloudesta myöntämistä, varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleista lainoista;
- 10) selvitys viraston ja laitoksen hallinnassa olevista erilaisista osakkeista ja osuuksista sekä muista osakkeisiin rinnastettavista arvopapereista samoin kuin viraston ja laitoksen tekemistä oman pääoman ehtoisista sijoituksista;
- 11) selvitys taseen rahoituseristä sekä viraston ja laitoksen hoidossa olevasta valtion talousarviotalouden velasta ja sen muutoksista;
- 12) erittely viraston ja laitoksen myöntämistä, varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleista valtiontakauksista, valtiontakauksista ja muista valtion vastuista;
- 13) erittely kirjanpitoyksikön taseeseen sisältyvistä rahastoiduista varoista (1786/2009);

14) erittely kirjanpitoyksikön taseeseen sisällyttämistä, viraston ja laitoksen hallinnoimista rahastoiduista varoista, säätiöistä ja yhdistyksistä (1786/2009);

15) valtiovarainministeriön määrämät selvitykset;

16) muut oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarpeelliset täydentävät tiedot.

Talousarvioasetuksen 66 h §:ssä säädettyä on täsmennetty valtiovarainministeriön määräyksessä ”Valtiovarainministeriön määräys kirjanpitoyksikön tilinpäätöksen kaavoista ja liitteenä ilmoitettavista tiedoista” (TM 1101). Määräyksen mukaisten kaavojen Excel-lomakkeet löytyvät valtiovarainministeriön Internet-sivuilta valtion taloutta koskevaa raportointia ja valvontaa käsittelevästä kohdasta.

Jos ilmoitettavaksi vaadittua liitetietoa ei ole lainkaan, siitä tulee mainita ao. liitteen kohdalla. Liitteissä tarvitsee esittää vain ne rivit, joissa on sisältöä.

Kirjanpitoyksikkö voi esittää kunkin liitteen kohdalla raportoitavaan asiaan liittyviä täydentäviä tietoja. Asetuksen edellyttämät ja valtiovarainministeriön määrämät liitetiedot on kuitenkin voitava vaivatta erottaa kirjanpitoyksikön esittämistä täydentävistä tiedoista.

Seuraavassa käsitellään tilinpäätöksen liitteinä annettavien tietojen sisältö- ja muotovaatimuksia yksityiskohtaisemmin. Valtiokonttoriin on toimitettava kopio Tietojen toimittaminen keskuskirjanpitoon –määräyksen mukaisesti liitteistä 1,9,10,11,12,16 ja 17.

12.3.1 Liite 1: Selvitys tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja vertailtavuudesta

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 1 kohdassa tarkoitettuina tilinpäätöksen laatimista koskevana liitetietoina esitetään sellaiset olennaiset tilinpäätöksen laatimista ja vertailtavuutta edellyttävään tilinpäätökseen vaikuttavia seikkoja koskevat tiedot, jotka eivät välittömästi ilmene tilinpäätöksen laadintaa koskevista säännöksistä ja valtiovarainministeriön määräyksistä tai eivät ole yleisesti tunnettuja hyvän kirjanpitotavan asettamia vaatimuksia. Liitteessä esitetään ainakin seuraavat tiedot:

1) budjetointia koskevat muutokset ja muutosten tärkeimmät vaikutukset talousarvion toteutumalaskelmaan, tuotto- ja kululaskelmaan ja taseeseen sekä niiden vertailtavuuteen;

Esimerkki:

”Kirjanpitoyksikön taloushallintotehtäviä siirrettiin ulkopuoliseen palvelukeskukseen. Kirjanpitoyksikön toimintamäärärahat sekä niillä rahoitetut palkka- ja henkilösivukulut vähenivät tämän seurauksena 500 000 euroa ja taseen lomapalkkavelka supistui 50 000 euroa edelliseen varainhoitovuoteen verrattuna.”

2) valuuttakurssi, jota on käytetty muutettaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat sekä muut sitoumukset Suomen rahaksi;

Esimerkki:

Valuutta 1 kurssi 31.12.200x

Valuutta 2 kurssi 31.12.200x

Kirjanpitoyksiköllä oli ulkomaan valuutan määräisiä eriä, joita Euroopan keskuspankki ei noteeraa, seuraavasti:

Noteeraamaton valuutta 3 kurssi 31.12.200x

Noteeraamaton valuutta 4 kurssi 31.12.200x

3) tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät sekä erityisesti niissä tapahtuneiden muutosten vaikutukset tilikauden tuotto- ja kulujäämän sekä taseessa ilmoitettavien erien muodostumiseen;

Hankinnan ja valmistuksen kiinteiden menojen sisältyminen aktivoituun hankintamenuun:

Valtiokonttori on antanut määräyksen Hankintamenon määrittely, jossa edellytetään tilinpäätöksen liitteenä ilmoitettavaksi hankinnan ja valmistuksen kiinteiden menojen sisällyttämisestä aktivoituun hankintamenuun. Hankintamenua määrittäessä on noudatettava jatkuvasti samoja periaatteita, ellei niiden muuttamiseen ole erityistä syytä. Mikäli näitä periaatteita muutetaan, ilmoitetaan muutokset tässä liitteessä.

Esimerkki osakohdennuksesta:

Kirjanpitoyksikkö siirtyi käyttämään laajojen maksullisen toiminnan hankkeiden tuloutuksessa osakohdennusmenettelyä. Tämän vuoksi varainhoitovuoden maksullisen toiminnan tuotot lisääntyivät 200 000 euroa ja kulut kasvoivat 150 000 euroa. Taseen lyhytaikaisten velkojen määrä aleni 80 000 euroa ja vaihto-omaisuus väheni 55 000 euroa edelliseen varainhoitovuoteen verrattuna.

4) aikaisempiin vuosiin kohdistuvat tuotot ja kulut, talousarvion tulot ja -menot sekä virheiden korjaukset, jos ne eivät ole merkitykseltään vähäisiä;

Esimerkki:

Kirjanpitoyksikkö suoritti edelliseen varainhoitovuoteen liittyvän xx-kauppaa koskeneen 100 000 euron menon, johon ei ollut enää käytettävissä edellisen varainhoitovuoden kyseiseen tarkoitukseen budjetointua määrärahaa, vastaavaan tarkoitukseen osoitetusta kuluun vuoden määrärahasta talousarviolain 20 §:n ja sen nojalla annetun valtiovarainministeriön päätöksen TM 8801 nojalla.

5) selvitys edellistä vuotta koskevista tiedoista, jos ne eivät ole vertailukelpoisia tilinpäätösvuoden tietojen kanssa; ja

6) selvitys tilinpäätösvuoden jälkeisistä olennaisimmista tapahtumista siltä osin kuin niitä ei ilmoiteta toimintakertomuksessa.

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.2 Liite 2: Nettotulot ja menot

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 2 kohdassa tarkoitettu talousarvion toteutumalaskelmaa täydentävä laskelma laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 4 mukaisesti.

Liitteessä esitetään nettobudjetoidujen momenttien suunniteltu ja toteutunut brutto- ja nettokäyttö. Nettobudjetoiduja momenteja ovat esimerkiksi valtaosa toimintamenumomenteista sekä valtion lainanhoitomomentit. Nettobudjetoidujen momenttien kohdalla on Valtion talousarvion tilijaottelussa useimmiten merkintä "(nettob)". Talousarviossa momentin päätösosassa lukee esim. "Momentille myönnetään nettomäärärahaa".

Laskelma laaditaan kirjanpitoyksikön talousarviokirjanpidon ja liikekirjanpidon tiedoista yhdistelmänä momenteista, joille on talousarviossa merkitty nettotulot tai myönnetty nettomäärärahaa. Poimintasäännöt on esitetty jäljempänä. Poiminnassa liikekirjanpidon tilien avulla päätellään, onko talousarvion tilille tehty kirjaus talousarvion tulo vai -meno.

Laskelman muoto on sama kuin talousarvion toteutumalaskelmassa, samoin käsitteet ja laskentasäännöt. Tällä liitteellä esitetään samat nettobudjetoidut momentit kuin toteutumalaskelmalla. Huomattavaa on, että erittely bruttotuloihin ja -menoihin esitetään momentitasolla, ei siis tilijaottelun tasolla. Jokaisen momentin kohdalla on kolme riviä, joille merkitään bruttotulot, bruttomenot ja niiden erotus. Tulorivien kohdalla esitetään ylempänä bruttotulot, kun taas määrärahojen kohdalla esitetään ylempänä bruttomenot.

Laskelman sarakkeessa "Talousarvio n (TA + LTA:t)" eritellään tilinpäätösvuoden talousarvion mukaiset bruttotulot ja bruttomenot. Tässä voidaan esittää esimerkiksi talous- ja lisätalousarvioesitysten asianomaisen nettobudjetoidun momentin selvitysoseen sisältyvät bruttotulot ja bruttomenot. Kirjanpitoyksikkö voi käyttää myös omaan talousarvioehdotukseensa sisältyviä suunnitelmalukuja esimerkiksi momenteilla, joilla nettomääräraha on budjetoitu

useamman kirjanpitoyksikön käyttöön. Bruttotulojen ja bruttomenojen erittely voidaan kuitenkin jättää tässä sarakkeessa kokonaan esittämättä, jos kirjanpitoyksiköllä ei ole niistä tietoa käytettävissään.

Sarakkeessa "siirto seuraavalle vuodelle" määrärahan siirto esitetään vain rivillä "Nettomenot".

Sarakkeessa "Vertailu" arviomäärärahan kohdalla vertailuluku merkitään myös riveille Bruttotulot ja Bruttomenot, jos niillä on erittelytiedot "Talousarvio"-sarakkeessa. Vertailu bruttotulojen osalta tehdään vähentämällä "Tilinpäätös – Talousarvio". Siirtomäärärahojen kohdalla vertailu merkitään vain Nettomenot rivin kohdalle.

Jäljempänä olevassa mallissa kaavan käytännön soveltamista on havainnollistettu eri määrärahalajeilla. Liitteellä talousarvio esitetään euron tarkkuudella ja muiden sarakkeiden luvut sentin tarkkuudella. Seuraavissa selityksissä on euromääristä jätetty desimaalit pois.

12.39.50 Nettotulot osakemyynnistä

Tuloarvioita kuvaavassa esimerkissä momentti 12.39.50 Nettotulot osakemyynnistä on jakamaton tuloarvio (tilijaottelulla kirjanpitoyksikkötunnus 003). Kirjanpitoyksiköllä on ollut tiedossaan sekä bruttotulo että bruttomeno, jotka on merkitty sarakkeeseen "Talousarvio". Jos erittelyä ei olisi ollut tiedossa, olisi merkitty vain riville Nettotulot tulojen ja menojen erotus.

xx.xx.16. Arviomäärärahamentti

Arviomäärärahaa kuvaa momentti xx.xx.16. Sarakkeessa "Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös" arviomäärärahan kohdalla vertailuluku merkitään myös riveille Bruttotulot ja Bruttomenot, jos niillä on erittelytiedot "Talousarvio" sarakkeessa. Vertailu bruttotulojen osalta tehdään kuitenkin "Tilinpäätös – Talousarvio", jotta saadaan oikea lopputulos.

xx.xx.21. Siirtomäärärahamentti 1

Siirtomäärärahamentti 1 kuvaa 3-vuotista siirtomäärärahaa. Varainhoitovuoden käyttämättä jäänyt osa 200 on siirretty seuraavalle vuodelle. "Siirto seuraavalle vuodelle" ja "Vertailu Talousarvio – Tilinpäätös" merkitään siirtomäärärahojen kohdalla vain riville "Nettomenot". Siirtomäärärahoja koskeissa täydentävissä tiedoissa "Edellisiltä vuosilta siirtyneet"-sarakkeessa on 1 000, jolloin "Käytettävissä vuonna n" on tämä 1 000 ja varainhoitovuoden talousarvion 1 000 eli yhteensä 2 000. Sarakkeessa "Käyttö vuonna n (pl. peruutukset)" on bruttomenoina 3 500, joka on varainhoitovuoden käytön 2 800 ja edellisiltä vuosilta siirretyn rahan käytön 700 summa. Talousarviokirjanpidossa edellisten vuosien käyttö on kirjattu 4xx-alkuisille tileille. "Siirretty seuraavalle vuodelle"-sarakkeessa on tässä tapauksessa varainhoitovuoden määrärahan siirron 200 ja edellisiltä vuosilta siirtyneiden määrärahojen käyttämättä olevan määrän 300 summa, yhteensä 500.

xx.xx.22. Siirtomäärärahamentti 2

Siirtomäärärahamentti 2 kuvaa 3-vuotista siirtomäärärahaa, jolla ei ole varainhoitovuoden talousarviossa määrärahaa. Tällöin tietoja on edellisen vuoden vertailutiedon lisäksi vain siirtomäärärahoja koskeissa täydentävissä tiedoissa. Sarakkeeseen "Edellisiltä vuosilta siirtyneet" on merkitty siirrettyjen määrärahojen alkusaldo 3 000. Koska varainhoitovuoden talousarvio on tämän momentin kohdalla tyhjä, on käytettävissä oleva määrä myös 3 000. Siirretyn määrärahan tilille on kirjattu bruttotuloja 5 000 ja bruttomenoja 3 000. "Siirretty seuraavalle vuodelle"-sarakkeessa on tässä tapauksessa vain edellisiltä vuosilta siirtyneiden määrärahojen käyttämättä oleva määrä 1 000.

xx.xx.24. siirtomäärärahamentti 3

Siirtomäärärahamentti 3 kuvaa 2-vuotista määrärahaa. Määrärahan siirtoa seuraavalle vuodelle ei ole tehty, jolloin sarakkeeseen merkitään 0. Vertailu talousarvion ja tilinpäätösluvun kesken osoittaa, että talousarvioluku on yhtä suuri kuin tilinpäätösluku, eli vertailuluku

on nolla. Näissä tapauksissa vertailulukua ei esitetä. Momentilla on käytössä myös edellisiltä vuosilta siirtynyttä määrärahaa. Sarakkeeseen ”Edellisiltä vuosilta siirtyneet” on merkitty siirretyn määrärahan alkusaldo 1 000. Käytettävissä oleva määrä 2 000 on talousarvioluvun 1 000 ja edellisiltä vuosilta siirtyneiden 1 000 summa. Sarakkeessa ”Käyttö vuonna n (pl. peruutukset)” on bruttomenojen ja –tulojen kohdalla yhteenlaskettuna varainhoitovuoden ja edellisiltä vuosilta siirtyneiden rahojen talousarviolille kirjatut tulot ja menot. Käytettävissä oleva rahamäärä on yhtä suuri kuin käytetty rahamäärä, joten siirtoa ei ole ja ”Siirretty seuraavalle vuodelle” sarakkeeseen merkitään 0.

xx.xx.27. siirtomäärärahmomentti 4

Siirtomäärärahmomentti 4 kuvaa 2-vuotista määrärahaa, joka on poikkeuksellisesti tuloylijäämäinen. Bruttotulot 10 000 ovat bruttomenoja 7 000 suuremmat, jolloin nettomenot rivillä käyttö on -3 000. Seuraavalle vuodelle siirrettävä määrä voi olla kirjanpitoyksikkötasolla enintään talousarvioluvun 2 000 suuruinen. Vertailuluku 3 000 on talousarvioluvun 2 000 ja tilinpäätösluvun -1 000 erotus. Tässä esimerkissä ei ole edellisiltä vuosilta siirtyneitä määrärahoja, joten siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot ovat samat kuin varainhoitovuoden tiedot.

Bruttotulojen ja –menojen poimintasäännöt

Bruttotulot ja –menot poimitaan kirjanpidosta raportilla, jolle lasketaan nettobudjetoitujen momenttien nettokertymät seuraavassa luettelossa oleville liikekirjanpidon tulotileille ja menotileille.

Bruttotuloihin ja -menoihin luetaan seuraavien liikekirjanpidon tilien nettokertymät. Nettokertymällä tarkoitetaan varainhoitovuoden aikaisten debet- ja kredit-kirjausten erotusta (tilin alkusaldoa ei lueta tähän).

Bruttotulot

1-alkuisista tasetileistä seuraavat tilit:

- 1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut
- 1351 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1361 Muiden pitkäaikaisten euromääräisten sijoitusten myynnit
- 1371 Annettujen valuuttamääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut
- 1381 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1391 Muiden pitkäaikaisten valuuttamääräisten sijoitusten myynnit
- 1601 Pitkäaikaisten euromääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1711 Lyhytaikaisten euromääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1721 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1811 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1831 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1881 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten sijoitusten takaisinmaksut
- 1891 Muiden lyhytaikaisten valuuttamääräisten sijoitusten takaisinmaksut

Kaikki 2-alkuiset tasetilit lukuun ottamatta seuraavia tilejä, jotka lasketaan bruttomenotileihin:

- 2520 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

- 2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset
- 2522 Muiden euromääräisten lainojen lyhennykset
- 2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset
- 2524 Valuuttamääräisten velkakirjalainojen ja muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset
- 2529 Talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta otettujen lainojen lyhennykset
- 2532 Lyhytaikaisten euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset
- 2534 Lyhytaikaisten euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset
- 2536 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten lainojen lyhennykset
- 2541 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset
- 2543 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten velkakirjalainojen lyhennykset
- 2545 Muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset

Kaikki 3-alkuiset tilit

Kaikki 455-alkuiset tilit

Kaikki 50-alkuiset tilit

Kaikki 60-alkuiset tilit

Kaikki 80- ja 81-alkuiset tilit

Kaikki 90-, 91- ja 92-alkuiset tilit

9920 Sitomusperusteinen tulokirjaus

Mikäli talousarviokirjanpidon vientejä on tehty tilin 9940 Muut tekniset tilit kautta, poiminta on tehtävä niin, että bruttotulot ja bruttomenot saadaan näiden vientien osalta selvitettyä.

Bruttomenot

Kaikki 10 - 12 -alkuiset tilit

Kaikki 13 - 18 -alkuiset tilit lukuun ottamatta seuraavia tilejä, jotka lasketaan bruttotulotileihin:

- 1341 Annettujen euromääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut
- 1351 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1361 Muiden pitkäaikaisten euromääräisten sijoitusten myynnit
- 1371 Annettujen valuuttamääräisten velkakirjalainojen takaisinmaksut
- 1381 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1391 Muiden pitkäaikaisten valuuttamääräisten sijoitusten myynnit
- 1601 Pitkäaikaisten euromääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1711 Lyhytaikaisten euromääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1721 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten lainasaamisten takaisinmaksut
- 1811 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit
- 1831 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen myynnit

1881 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten sijoitusten takaisinmaksut

1891 Muiden lyhytaikaisten valuuttamääräisten sijoitusten takaisinmaksut

2-alkuisista tasetileistä seuraavat tilit:

2520 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset

2522 Muiden euromääräisten lainojen lyhennykset

2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2524 Valuuttamääräisten velkakirjalainojen ja muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset

2529 Talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta otettujen lainojen lyhennykset

2532 Lyhytaikaisten euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2534 Lyhytaikaisten euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset

2536 Muiden lyhytaikaisten euromääräisten lainojen lyhennykset

2541 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2543 Lyhytaikaisten valuuttamääräisten velkakirjalainojen lyhennykset

2545 Muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset

Kaikki 4-alkuiset tilit lukuun ottamatta 455-alkuisia tilejä

51- alkuisista tileistä seuraavat:

5100 Korot euromääräisistä veloista

5101 Korot valuuttamääräisistä veloista

5102 Emissioerot euromääräisistä veloista

5103 Emissioerot valuuttamääräistä veloista

5104 Pääomaerot euromääräisistä veloista

5105 Pääomaerot valuuttamääräisistä veloista

5106 SWAP-maksut veloista

5108 Korkokulut euromääräisistä veloista rahastotaloudelle

5110 Realisoituneet kurssierot veloista

5198 Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot

5199 Muut rahoituskulut

Kaikki 61-alkuiset tilit

Kaikki 82- ja 83-alkuiset tilit

Kaikki 93-alkuiset tilit

9930 Sitoumusperusteinen menokirjaus

Mikäli talousarviokirjanpidon vientejä on tehty tilin 9940 Muut tekniset tilit kautta, poiminta on tehtävä niin, että bruttotulot ja bruttomenot saadaan näiden vientien osalta selvitettyä.

Tilinpäätöksen liite 2: Nefoutetut tulot ja menot

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTA:t)*	Talousarvion määrärahojen käyttö vuonna n	Taloussarvio - siirto seuraavalle vuodelle	Tilinpäätös n	Toteutuma %
-------------------------	--------------------	--------------------------------------	---	---	------------------	----------------

12.39.50.						
Bruttotulot	2 000,00	4 000	3 900,00	-100,00		
Nettotulot	1 000,00	2 000	2 000,00	0,00		
osakemyynnistä	1 000,00	2 000	1 900,00	-100,00		95

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTA:t)*	Talousarvion määrärahojen käyttö vuonna n	Taloussarvio - siirto seuraavalle vuodelle	Tilinpäätös n	Siirtomäärärahoja koskevat tädenävät tiedot Edellisiltä Käytettävissä vuosilta vuonna n (2) siirtyneet	Käyttö vuonna n (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
xx.xx.16. Arviomäärä- rahamomentti	2 000,00	4 000	4 100,00		4 100,00			
	1 000,00	2 000	1 800,00		1 800,00			
	1 000,00	2 000	2 300,00		2 300,00			
xx.xx.21. Siirtomäärä- rahamomentti 1 (3)	2 000,00	3 000	2 800,00		3 000,00		3 500,00	
	1 000,00	2 000	2 000,00		2 000,00		2 000,00	
	1 000,00	1 000	800,00	200,00	1 000,00	1 000,00	1 500,00	500,00
xx.xx.22. Siirtomäärä- rahamomentti 2 (4)	2 000,00						5 000,00	
	1 000,00						3 000,00	
	1 000,00					3 000,00	3 000,00	1 000,00
xx.xx.24. Siirtomäärä- rahamomentti 3	2 000,00	3 000	3 100,00		3 100,00		6 000,00	
	1 000,00	2 000	2 100,00		2 100,00		4 000,00	
	1 000,00	1 000	1 000,00	0,00	1 000,00	1 000,00	2 000,00	0,00
xx.xx.27. Siirtomäärä- rahamomentti 4	2 000,00	8 000	7 000,00		9 000,00		7 000,00	
	1 000,00	6 000	10 000,00		10 000,00		10 000,00	
	1 000,00	2 000	-3 000,00	2 000,00	-1 000,00	0,00	2 000,00	2 000,00

* Tässä saa esittää talousarvion mukaiset bruttotulot- ja menot

1) Bruttotulot osalta vertailu kuitenkin "Tilinpäätös - talousarvio".

2) Edellisiltä vuosilta siirtyneet + TA + LTA:t yhteensä.

3) 3-vuotinen siirtomäärärahamomentti

4) 3-vuotinen siirtomäärärahamomentti, jolla ei ole ko. vuoden talousarviossa määrärahaa.

12.3.3 Liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 3 kohdassa tarkoitettu liite arviomäärärahojen ylityksistä laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 5 mukaisesti. Arviomäärärahojen ylitykset -liitteessä esitetään ylitetyistä arviomäärärahoista momentin tarkkuudella:

- tilin (pääluokka ja momentti) numero ja nimi,
- talousarviossa ja lisätalousarvioissa yhteensä myönnetty määräraha,
- määrärahan ylityksen rahamäärä ja
- ylityksen osuus prosentteina talousarviossa ja lisätalousarvioissa yhteensä myönnetystä määrärahasta.

Pääluokkia koskevilla riveillä ja "Pääluokat yhteensä" -rivillä esitetään Talousarvio -sarakeessa ja Ylitys -sarakeessa (vain) ylitettyjen arviomäärärahojen summa.

Liitteen laatii se kirjanpitoyksikkö, jolle määräraha on talousarvion tilijaottelussa osoitettu tai joka vastaa jakamattoman määrärahan käytöstä.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset

Pääluokan ja momentin numero ja nimi	Talousarvio (TA + LTA:t)	Ylitys	Ylitys %
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 054 640 000	13 254 365,87	1
28.07.05. Vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet sekä kuntoutustuet	2 054 640 000	13 254 365,87	1
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	17 320 000	260 000,00	2
32.30.42. Finnvera Oyj:n korkotuet	17 320 000	260 000,00	2
Pääluokat yhteensä	2 071 960 000	13 514 365,87	1

12.3.4 Liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 4 kohdassa tarkoitettu liite peruutetuista siirretyistä määrärahoista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 6 mukaisesti. Liitteessä esitetään pääluokakohtaisesti tilijaottelun tarkkuudella tiedot varainhoitovuonna peruutetuista siirretyistä määrärahoista.

Liitettä varten tarvittavat tiedot saadaan erittelemällä liikekirjanpidon tilille 9910 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset kirjatut 4-alkuiset siirretyt määrärahat.

Esimerkki:**Tilinpäätöksen liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat**

Pääluokan ja tilijaottelun numero ja nimi. Tilijaottelut eritellään myöntämisy-	Peruutettu	
	Tilijaottelu	Yhteensä
29. Opetusministeriön hallinnonala		19 000,00
Vuosi n-2		12 000,00
29.01.22.1. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimen toimialan hankkeet	12 000,00	
Vuosi n-1		7 000,00
29.01.22.6. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma	7 000,00	
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala		50 000,00
Vuosi n-1		50 000,00
28.81.25.09. Opetusministeriön hallinnonala	50 000,00	
Pääluokat yhteensä		69 000,00
Vuosi n-2		12 000,00
Vuosi n-1		57 000,00

12.3.5 Liite 5: Henkilöstökulujen erittely

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 5 kohdassa tarkoitettu henkilöstökulujen erittely laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 7 mallin mukaisesti.

Palkoilla ja palkkioilla tarkoitetaan liikekirjanpidon tilikartan tililajia 410 Palkat ja palkkiot vähennettynä näihin sisältyvillä tulospalkkiolla ja lomapalkkavelan muutoksella, jotka esitetään taulukossa erikseen.

Eläkekuluilla tarkoitetaan liikekirjanpidon tilikartan tiliä 4112 Eläkemaksut. Muilla henkilösivukuluilla tarkoitetaan muita tililajin 411 Henkilöstösivukulut mukaisia tilejä kuin tiliä 4112 Eläkemaksut.

Liitteessä esitetään varainhoitovuodelle kuluksi kirjatut menot. Palkkakulujen lisäksi ilmoitetaan luontoisetujen yhteisarvo, joka määritetään niiden verotusarvojen perusteella.

Johdon palkkojen ja palkkioiden erittely esitetään liitteessä valtion palkkatilaston tietojen perusteella siten, että johdon palkkoina ja palkkioina otetaan huomioon valtion palkkatilastointiluokituksen (VPL) tehtävätasoluokituksen tason 1 mukaiset viraston ja laitoksen johtajan sekä tulosyksikköjen ja vastaavien vastuuyksikköjen johtajien tehtävistä maksetut palkat ja palkkiot. Luokitus on julkaistu Valtiokonttorin Hallinnon ohjauksen internet-sivuilla Tahtiin liittyvien ohjeiden yhteydessä.

Johdon palkkojen ja palkkioiden erittely voidaan jättää kokonaan esittämättä, jos kirjanpitoyksikön henkilöstöhallinnon järjestelmät eivät sisällä tehtävätasoluokitusta.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 5: Henkilöstökulujen erittely

	n	n-1
Henkilöstökulut	1 040 000,00	1 040 000,00
Palkat ja palkkiot	1 000 000,00	1 000 000,00
Tulosperusteiset erät	20 000,00	30 000,00
Lomapalkkavelan muutos	20 000,00	10 000,00
Henkilösivukulut	240 000,00	240 000,00
Eläkekulut	200 000,00	200 000,00
Muut henkilösivukulut	40 000,00	40 000,00
Yhteensä	1 280 000,00	1 280 000,00
Johdon palkat ja palkkiot, josta	200 000,00	50 000,00
-tulosperusteiset erät	10 000,00	10 000,00
Luontoisedut ja muut taloudelliset etuudet	2 000,00	2 000,00
Johto	1 500,00	1 500,00
Muu henkilöstö	500,00	500,00

12.3.6 Liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 6 kohdassa tarkoitettu selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 8 mukaisesti. Omaisuuserät eritellään liitteessä samalla tarkkuudella kuin Valtiokonttorin antaman Käyttöomaisuuskirjanpito sekä poistosuunnitelmien laatiminen ja poistojen kirjaaminen -määräyksen mukaisessa poistosuunnitelmassa.

Poistosuunnitelma esitetään pääsääntöisesti liikekirjanpidon tilikartan 3 numeroisella tasolla. Tätä karkeampaa 2 numeroista tasoa voidaan käyttää, jos siihen sisältyvien kaikkien tilien poistosuunnitelma on kaikilta osilta sama. 3-numeroista tasoa yksityiskohtaisempaa erittelyä on käytettävä, jos kaikkiin tähän sisältyviin tileihin ei sovelleta samaa poistosuunnitelmaa.

Neljän merkin tasoa tarkempaa erittelyä ei liitteessä tarvitse tehdä, ellei se ole oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi välttämätöntä. Alajaotellut tilit, joihin sovelletaan eripituisia poistoaikoja, voidaan liitteellä yhdistää alla olevan esimerkin mukaisesti.

Poistosuunnitelmaa selostetaan esimerkiksi seuraavasti:

”Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu kirjanpitoyksikössä yhdenmukaisin periaattein kansallis- ja käyttöomaisuushyödykkeiden taloudellisen pitoajan mukaisina tasapoistoina alkuperäisestä hankintamenosta.”

Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on myös liitettävä tase-erittelyihin.

Esimerkki:**Tilinpäätöksen liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset**

Omaisuusryhmä	Poisto- menetelmä	Poistoaika vuotta	Vuotuinen poisto % ¹⁾	Jäännösarvo € tai %
122 Rakennukset	Tasapoisto	20	5	0 %
125 - 126 Koneet ja laitteet	Menojäännöspoisto		10	1 000,00
1254 Kevyet työkoneet	Tasapoisto	5 - 6	16,6 - 20	0 %
1282 Muut kuin metallimineraalit	Substanssipoisto	-	-	5 %

¹⁾ Jos kyseessä on substanssipoisto, sarakkeeseen merkitään -.

12.3.7 Liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 7 kohdassa tarkoitettu selvitys kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistoista tase-erien mukaan eriteltynä laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 9 mukaisesti.

Liite laaditaan aineettomista ja aineellisista hyödykkeistä sekä käyttöomaisuusarvopapereista ja muista pitkäaikaisista sijoituksista tase-erien mukaan eriteltynä. Käyttöomaisuuden aineelliset hyödykkeet voidaan vaihtoehtoisesti myös laatia erittelyllä:

- maa/rakennusmaa- ja vesialueet,
- rakennukset, rakennelmat ja rakenteet,
- koneet ja laitteet sekä kalusto,
- muut aineelliset hyödykkeet sekä
- ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat.

Virasto voi kuitenkin yhdistää aineettomista ja aineellisista hyödykkeistä sekä käyttöomaisuusarvopapereista ja muista pitkäaikaisista sijoituksista esitettävät tiedot samaan taulukoon tai muullakin ryhmittelyllä edellyttäen, että kaikki tässä liitteessä tarkoitettut tiedot voidaan esittää selkeällä tavalla.

Liitteessä tiedot ilmoitetaan vain niistä kansallis- ja käyttöomaisuushyödykkeistä sekä käyttöomaisuusarvopapereista ja muista pitkäaikaisista sijoituksista, joiden hankintamenoja ei ole ennen varainhoitovuoden alkua vielä kokonaan kirjattu poistoina kuluksi.

Termeillä tarkoitetaan seuraavaa:

1. Hankintameno 1.1.n tarkoittaa kumulatiivista hankintamenoa tilikauden n alkaessa. Tämä ilmoitetaan Valtiokonttorin määräyksen Hankintamenon määrittely mukaisesti.
2. Lisäykset tarkoittaa tilikauden aikana tehtyjä hankintoja mukaan lukien itse valmistetut, hallinnan siirtoina tai muulla tavalla saadut.
3. Vähennykset tarkoittaa tilikauden aikaisten myyntien, romutusten, hallinnan siirtojen ja muiden luovutusten hankintamenoa.
4. Hankintameno 31.12.n tarkoittaa kumulatiivista hankintamenoa tilikauden n loppuun mennessä.

5. Kertyneet poistot 1.1.n tarkoittaa edellisen tilikauden loppuun mennessä kertyneitä kumulatiivisia poistoja niiden hyödykkeiden osalta, joiden hankintamenoja ei ole tilikauden n alkaessa vielä kokonaan poistettu.
6. Vähennysten kertyneet poistot tarkoittaa vähennysten hankintamenoon kohdistuneita kumulatiivisia poistoja tilikauden loppuun mennessä.
7. Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot tarkoittavat liikekirjanpidon tilikartan tililajeja 480 Poistot kansallisomaisuudesta, 481 Poistot aineettomasta käyttöomaisuudesta ja 482 Poistot aineellisesta käyttöomaisuudesta.
8. Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot tarkoittaa liikekirjanpidon tilikartan tililajeja 489 Suunnitelmasta poikkeavat poistot.
9. Tilikauden arvonalennukset tarkoittavat tiliryhmästä 13 Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset tilikauden aikana kirjattuja mahdollisia arvonalentumisia. Ne sisältyvät liikekirjanpidon tilikartan tililajiin 5198 Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot.
10. Kertyneet poistot 31.12.n tarkoittaa tilikauden n loppuun mennessä kertyneitä kumulatiivisia poistoja niiden hyödykkeiden osalta, joiden hankintamenoja ei ole tilikauden alkaessa vielä kokonaan poistettu. Se saadaan vähentämällä kohdan 5 erästä kohdan 6 erä ja lisäämällä siihen kohtien 7-9 erät.
11. Arvonkorotukset tarkoittavat kumulatiivisia arvonkorotuksia tilikauden loppuun mennessä.
12. Kirjanpitoarvo 31.12.n tarkoittaa tilikauden n lopun kirjanpitoarvoa, joka sisältyy taseeseen 31.12.n. Se saadaan vähentämällä kohdan 4 erästä kohdan 10 erä ja lisäämällä siihen mahdollinen kohdan 11 erä.

Tämän liitteen mukaiset tiedot saadaan yleensä käyttöomaisuuskirjanpitojärjestelmästä valmiina raporttina

Esimerkki:

Esimerkissä on valtiovarainministeriön antamaan kaavaan lisätty etumerkit laskentatavan selventämiseksi. Kirjanpitoyksikkö voi yhdistää samaan taulukkoon aineettomat ja aineelliset hyödykkeet sekä käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset, kunhan liitteessä tarkoitetut tiedot (tietojen ryhmittely tase-erien mukaan ja summaukset) esitetään selkeällä tavalla.

Tilinpäätöksen liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

	Aineettomat hyödykkeet				Yhteensä
	112 Aineettomat oikeudet	...	...	...	
Hankintameno 1.1.n (+)	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	40 000,00
Lisäykset (+)	1 000,00	1 000,00	1 000,00	1 000,00	4 000,00
Vähennykset (-)	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-6 000,00
Hankintameno 31.12.n (=+)	9 500,00	9 500,00	9 500,00	9 500,00	38 000,00
Kertyneet poistot 1.1.n (-)	-500,00	-500,00	-500,00	-500,00	-2 000,00
Vähennysten kertyneet poistot (+)	100,00	100,00	100,00	100,00	400,00
Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot (-)	-800,00	-800,00	-800,00	-800,00	-3 200,00
Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot (-)	-200,00	-200,00	-200,00	-200,00	-800,00
Tilikauden arvonalennukset (-)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kertyneet poistot 31.12.n (=)	-1 400,00	-1 400,00	-1 400,00	-1 400,00	-5 600,00
Arvonkorotukset (+)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.n (=)	8 100,00	8 100,00	8 100,00	8 100,00	32 400,00

	Aineelliset hyödykkeet				Yhteensä
	120 Maa- ja vesialueet	...	...	...	
Hankintameno 1.1.n (+)	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	40 000,00
Lisäykset (+)	1 000,00	1 000,00	1 000,00	1 000,00	4 000,00
Vähennykset (-)	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-6 000,00
Hankintameno 31.12.n (=+)	9 500,00	9 500,00	9 500,00	9 500,00	38 000,00
Kertyneet poistot 1.1.n (-)	-500,00	-500,00	-500,00	-500,00	-2 000,00
Vähennysten kertyneet poistot (+)	100,00	100,00	100,00	100,00	400,00
Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot (-)	-800,00	-800,00	-800,00	-800,00	-3 200,00
Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot (-)	-200,00	-200,00	-200,00	-200,00	-800,00
Tilikauden arvonalennukset (-)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kertyneet poistot 31.12.n (=)	-1 400,00	-1 400,00	-1 400,00	-1 400,00	-5 600,00
Arvonkorotukset (+)	1 000,00	1 000,00	0,00	0,00	2 000,00
Kirjanpitoarvo 31.12.n (=)	9 100,00	9 100,00	8 100,00	8 100,00	34 400,00

	Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset				Yhteensä
	130 Käyttöomaisuus-arvopaperit	...	...	...	
Hankintameno 1.1.n (+)	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	40 000,00
Lisäykset (+)	1 000,00	1 000,00	1 000,00	1 000,00	4 000,00
Vähennykset (-)	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-1 500,00	-6 000,00
Hankintameno 31.12.n (=+)	9 500,00	9 500,00	9 500,00	9 500,00	38 000,00
Kertyneet poistot 1.1.n (-)	-500,00	-500,00	0,00	0,00	-1 000,00
Vähennysten kertyneet poistot (+)	100,00	100,00	0,00	0,00	200,00
Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot (-)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot (-)	-200,00	0,00	0,00	0,00	-200,00
Tilikauden arvonalennukset (-)	0,00	-500,00	0,00	0,00	-500,00
Kertyneet poistot 31.12.n (=)	-600,00	-900,00	0,00	0,00	-1 500,00
Arvonkorotukset (+)	1 000,00	0,00	0,00	0,00	1 000,00
Kirjanpitoarvo 31.12.n (=)	9 900,00	8 600,00	9 500,00	9 500,00	37 500,00

12.3.8 Liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 8 kohdassa tarkoitettu erittely rahoitustuotoista ja -kuluista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 10 mukaisesti.

Erittelyyn otetaan mukaan seuraavat liikekirjanpidon tilit:

Rahoitustuotot:

Korot euromääräisistä saamisista:

5000 Korot euromääräisistä saamisista

Korot valuuttamääräisistä saamisista:

5001 Korot valuuttamääräisistä saamisista

Emissio-, pääoma- ja kurssierot saamisista:

5002 Emissioerot euromääräisistä saamisista

5003 Emissioerot valuuttamääräisistä saamisista

5004 Pääomaerot euromääräisistä saamisista

5005 Pääomaerot valuuttamääräisistä saamisista

5010 Kurssierot saamisista

Osingot:

5090 Osingot

Liikelaitosten voiton tuloutukset:

5091 Liikelaitosten voiton tuloutukset

Muut rahoitustuotot:

5006 SWAP-maksut saamisista

5008 Korkotuotot euromääräisistä saamisista talousarviotaloudelta

*5092 Rahoitustuotot valtion virastoilta ja laitoksilta

5098 Rahoitustuottosaamisten tileistäpoistot

5099 Muut rahoitustuotot

Rahoituskulut:

Korot euromääräisistä veloista:

5100 Korot euromääräisistä veloista

5108 Korkokulut euromääräisistä veloista rahastotaloudelle

Korot valuuttamääräisistä veloista:

5101 Korot valuuttamääräisistä veloista

Emissio-, pääoma- ja kurssierot veloista:

- 5102 Emissioerot euromääräisistä veloista
- 5103 Emissioerot valuuttamääräisistä veloista
- 5104 Pääomaerot euromääräisistä veloista
- 5105 Pääomaerot valuuttamääräisistä veloista
- 5110 Realisoituneet kurssierot veloista
- 5111 Realisoitumattomat kurssierot veloista

SWAP-maksut veloista:

- 5106 SWAP-maksut veloista

Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot:

- 5198 Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot

Muut rahoituskulut:

- 5199 Muut rahoituskulut

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuotot	n	n-1	Muutos n-(n-1)
Korot euromääräisistä saamisista	1 000,00	3 000,00	-2 000,00
Korot valuuttamääräisistä saamisista	2 000,00	5 000,00	-3 000,00
Emissio-, pääoma- ja kurssierot saamisista	10,00	60,00	-50,00
Osingot	700,00	800,00	-100,00
Liikelaistosten voiton tuloutukset	1 200,00	400,00	800,00
Muut rahoitustuotot	110,00	900,00	-790,00
Rahoitustuotot yhteensä	5 020,00	10 160,00	-5 140,00

Rahoituskulut	n	n-1	Muutos n-(n-1)
Korot euromääräisistä veloista	100 000,00	300 000,00	-200 000,00
Korot valuuttamääräisistä veloista	200,00	500,00	-300,00
Emissio-, pääoma- ja kurssierot veloista	10,00	60,00	-50,00
SWAP-maksut veloista	70,00	80,00	-10,00
Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot	120,00	40,00	80,00
Muut rahoituskulut	430,00	210,00	220,00
Rahoituskulut yhteensä	100 830,00	300 890,00	-200 060,00
Netto	-95 810,00	-290 730,00	194 920,00

12.3.9 Liite 9: Talousarvioletaloudesta annetut lainat

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 9 kohdassa tarkoitettu erittely viraston ja laitoksen valtion talousarvioletaloudesta myöntämistä, varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleista lainoista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 11 mukaisesti.

Erittelyyn otetaan mukaan seuraavat liikekirjanpidon tililajit/tilit:

134 Annetut euromääräiset velkakirjalainat

137 Annetut valuuttamääräiset velkakirjalainat

171 Euromääräiset lainasaamiset

172 Valuuttamääräiset lainasaamiset

1600 Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset

Lainat ryhmitellään lainansaajien perusteella Tilastokeskuksen käyttämän sektoriluokituksen mukaisiin sektoreihin.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 9: Talousarviotaloudesta annetut lainat

Sektori	Laina- pääoma	Lisäys	Vähennys	Laina- pääoma	Pääoma- muutos
	31.12.n	n	n	31.12.n-1	n-(n-1)
Yritykset ja asuntoyhteisöt	264,00	63,00	33,00	234,00	30,00
Yritykset	168,00	41,00	21,00	148,00	20,00
- Julkiset yritykset	80,00	20,00	10,00	70,00	10,00
- Yksityiset yritykset	88,00	21,00	11,00	78,00	10,00
Asuntoyhteisöt	96,00	22,00	12,00	86,00	10,00
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	464,00	98,00	58,00	424,00	40,00
Rahalaitokset	104,00	23,00	13,00	94,00	10,00
Muut rahoituslaitokset	112,00	24,00	14,00	102,00	10,00
laitokset	120,00	25,00	15,00	110,00	10,00
Vakuutuslaitokset	128,00	26,00	16,00	118,00	10,00
Julkisyhteisöt	280,00	55,00	35,00	260,00	20,00
Paikallishallinto	136,00	27,00	17,00	126,00	10,00
Sosiaaliturvarahastot	144,00	28,00	18,00	134,00	10,00
Kotitaloudet	840,00	155,00	105,00	790,00	50,00
Työnantaja- ja muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	312,00	59,00	39,00	292,00	20,00
- Maatilatalouden harjoittajien kotitaloudet	152,00	29,00	19,00	142,00	10,00
- Muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	160,00	30,00	20,00	150,00	10,00
Palkansaajakotitaloudet	168,00	31,00	21,00	158,00	10,00
Omaisustulojen ja tulonsiirtojen saajakotitaloudet	176,00	32,00	22,00	166,00	10,00
Laitoskotitaloudet	184,00	33,00	23,00	174,00	10,00
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	392,00	69,00	49,00	372,00	20,00
Valtionkirkot	192,00	34,00	24,00	182,00	10,00
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	200,00	35,00	25,00	190,00	10,00
Ulkomaat	424,00	73,00	53,00	404,00	20,00
Euroopan unioni	208,00	36,00	26,00	198,00	10,00
Muut maat ja kansainväliset järjestöt	216,00	37,00	27,00	206,00	10,00
Yhteensä	2 664,00	513,00	333,00	2 484,00	180,00

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.10 Liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 10 kohdassa tarkoitettu selvitys viraston ja laitoksen hallinnassa olevista erilaisista osakkeista ja osuuksista sekä muista osakkeisiin rinnastettavista arvopapereista samoin kuin viraston ja laitoksen tekemistä oman pääoman ehtoista sijoituksista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 12 mukaisesti:

Käyttö- ja rahoitusomaisuusarvopaperit -selvitykseen otetaan mukaan seuraavat tililajit:

130 Käyttöomaisuusarvopaperit ja

180 Rahoitusomaisuusarvopaperit

Hallinnassa olevista osakkeista ja osuuksista sekä muista osakkeisiin rinnastettavista arvopapereista ilmoitetaan arvopaperin nimi ja sarja, kappalemäärä, kirjanpitoarvo, omistusosuus prosentteina, myyntioikeuksien alaraja prosentteina sekä varainhoitovuoden aikana kertyneet osingot. Julkisesti noteeratuista osakkeista ilmoitetaan lisäksi markkina-arvo.

Arvopaperin markkina-arvona pidetään sille julkisessa kaupankäynnissä varainhoitovuoden viimeisenä arvonmäärittäpäivänä tehtyjen kauppajen alinta kauppahintaa tai, jos arvonmäärittäpäivältä ei ole kauppakurssia saatavissa, arvopaperin viimeksi noteerattua ostokurssia.

”Omistusosuus %” -sarakeessa ilmoitetaan omistusosuus yhtiön kaikista osakkeista, jos omistusosuus on vähintään 10 % kaikista yhtiön osakkeista.

Jos eduskunta on antanut suostumuksensa osakkeiden luovuttamiseen, ”Myyntioikeuksien alaraja %” -sarakeessa ilmoitetaan, mihin prosenttimäärään saakka omistusoikeudesta korkeintaan saadaa luopua. Jos omistusoikeudesta saadaa luopua kokonaan, sarakkeeseen merkitään nolla.

Saadut osingot -sarakeessa esitetään liikekirjanpidon tilille 5090 kirjatut osinkotuotot.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Käyttö- ja rahoitusomaisuus arvopaperit

		31.12.n					31.12.n-1	
	Kappale- määrä	Markkina- arvo	Kirjanpito- arvo	Omistus- osuus %	Myynti- oikeuksien alaraja %	Saadut osingot	Markkina- arvo	Kirjanpito- arvo
Julkisesti noteeratut osakkeet ja osuudet		400,00	56,00			14,00	370,00	56,00
Yhtiö A	16	160,00	32,00	34,5	0,0	8,00	150,00	32,00
Yhtiö B	12	240,00	24,00	12,0		6,00	220,00	24,00
Julkisesti noteeraamattomat osakkeet ja osuudet			56,00			14,00		56,00
Yhtiö C, sarja K	16		32,00	100,0	51,0	8,00		32,00
Yhtiö D	12		24,00			6,00		24,00
Huoneisto- ja kiinteistöosakkeet			56,00			0,00		56,00
Huoneisto Oy	16		32,00					32,00
Kiinteistö Oy	12		24,00					24,00
Osakkeet ja osuudet yhteensä			168,00			28,00		168,00

Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset -selvitykseen otetaan mukaan liikekirjanpidon tililaji 131 Sijoitukset liikelaitoksiin ja liikekirjanpidon tililaji 136 Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset. Lisäksi selvitykseen otetaan mukaan liikekirjanpidon tilistä riippumatta muut oman pääoman ehdoin tehdyt sijoitukset.

Selvityksessä esitetään liikelaitoksittain eriteltyinä sijoitukset liikelaitoksen peruspääomaan ja muuhun liikelaitokseen oman pääoman ehdoin sijoitettuun pääomaan. Pääomalainasaamiset ja muut vastaavat oman pääoman ehtoiset sijoitukset esitetään saajittain.

Esimerkki:

Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset

	Kirjanpitoarvo 31.12.n	Kirjanpitoarvo 31.12.n-1
Liikelaitos A	61 630 000,00	61 600 000,00
- Peruspääoma	57 600 000,00	57 600 000,00
- Muu oma pääoma	4 030 000,00	4 000 000,00
Liikelaitos B	606 200 000,00	606 200 000,00
- Peruspääoma	421 700 000,00	421 700 000,00
- Muu oma pääoma	184 500 000,00	184 500 000,00
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	105 500,00	258 200,00
Osakeyhtiö A	22 300,00	125 000,00
Osakeyhtiö B	50 000,00	50 000,00
Saaja A		50 000,00
Saaja B	33 200,00	33 200,00
Yhteensä	667 935 500,00	668 058 200,00

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.11 Liite 11: Taseen rahoituserät ja velat

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 11 kohdassa tarkoitettu selvitys taseen rahoituseristä sekä viraston ja laitoksen hoidossa olevasta valtion talousarviotalouden velasta ja sen muutoksista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 13 mukaisesti:

Tähän selvitykseen otetaan mukaan seuraavat liikekirjanpidon tiliryhmät/lajit/tilit:

Vastaavien rahoituserät

Annetut euromääräiset velkakirjalainat:

134 Annetut euromääräiset velkakirjalainat

Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot:

135 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot

Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset:

136 Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset

Euromääräiset lainasaamiset:

1600 Pitkäaikaiset euromääräiset lainasaamiset

171 Euromääräiset lainasaamiset

Muut euromääräiset sijoitukset:

182 Muut euromääräiset sijoitukset

Muut valuuttamääräiset sijoitukset:

184 Muut valuuttamääräiset sijoitukset

Muut lyhytaikaiset euromääräiset sijoitukset:

188 Muut lyhytaikaiset euromääräiset sijoitukset

Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat:

19 Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat

Vastattavien rahoituserät

Otetut euromääräiset lainat:

240 Otetut euromääräiset lainat

Otetut valuuttamääräiset lainat:

241 Otetut valuuttamääräiset lainat

Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta:

244 Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta

Muut pitkäaikaiset velat:

249 Muut pitkäaikaiset velat

Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset:

252 Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset

Lyhytaikaiset euromääräiset lainat:

253 Lyhytaikaiset euromääräiset lainat

Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat:

254 Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat

Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat:

255 Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat

Rahoituserät jaetaan selvityksessä joko vaihtuva- tai kiinteäkorkoisiin eriin. Rahoituserää pidetään kiinteäkorkoisena, jos sen korko ei ole sopimusjakson aikana muutettavissa.

Rahoituserät esitetään lisäksi erääntymisajan mukaan eriteltyinä. Rahoituserien jako erääntymisajan mukaan tehdään siten, että selvityksessä esitetään erikseen alle vuoden kuluessa erääntyvät erät, 1 - 5 vuoden kuluttua erääntyvät erät ja yli 5 vuoden päästä erääntyvät erät.

Tiliryhmään 19 Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat sekä tililajiin 255 Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat kirjatut erät raportoidaan kiinteäkorkoisina alle vuodessa erääntyvinä erinä.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 11: Taseen rahoituserät ja velat

31.12.n	Vaihtuvakorkoiset			Kiinteäkorkoiset			Yhteensä
	Alle	1 - 5	Yli	Alle	1 - 5	Yli	
	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	
Vastaavien rahoituserät							
Annetut euromääräiset velkakirjalainat	500,00	600,00	700,00	800,00	900,00	10 000,00	13 500,00
Euromääräisten							
joukkovelkakirjalainojen ostot	2 000,00	7 000,00	11 000,00	2 000,00	7 000,00	1 100,00	30 100,00
Muut pitkäaikaiset euromääräiset							
sijoitukset	3 000,00	6 000,00	1 300,00	3 000,00	6 000,00	1 300,00	20 600,00
Euromääräiset lainasaamiset	4 000,00	5 000,00	1 500,00	4 000,00	5 000,00	1 500,00	21 000,00
Muut euromääräiset sijoitukset	5 000,00	4 000,00	1 700,00	5 000,00	4 000,00	1 700,00	21 400,00
Muut valuuttamääräiset sijoitukset	6 000,00	3 000,00	1 900,00	6 000,00	3 000,00	1 900,00	21 800,00
Muut lyhytaikaiset euromääräiset							
sijoitukset	7 000,00	2 000,00	2 100,00	7 000,00	2 000,00	2 100,00	22 200,00
Rahat, pankkisaamiset ja muut							
rahoitusvarat				8 000,00			8 000,00
Yhteensä	27 500,00	27 600,00	20 200,00	35 800,00	27 900,00	19 600,00	158 600,00

31.12.n	Vaihtuvakorkoiset			Kiinteäkorkoiset			Yhteensä
	Alle	1 - 5	Yli	Alle	1 - 5	Yli	
	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	
Vastattavien rahoituserät							
Otetut euromääräiset lainat	1 000,00	8 000,00	9 000,00	1 000,00	8 000,00	9 000,00	36 000,00
Otetut valuuttamääräiset lainat	2 000,00	7 000,00	11 000,00	2 000,00	7 000,00	1 100,00	30 100,00
Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta	3 000,00	6 000,00	1 300,00	3 000,00	6 000,00	1 300,00	20 600,00
Muut pitkäaikaiset velat	4 000,00	5 000,00	1 500,00	4 000,00	5 000,00	1 500,00	21 000,00
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	5 000,00	4 000,00	1 700,00	5 000,00	4 000,00	1 700,00	21 400,00
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	6 000,00	3 000,00	1 900,00	6 000,00	3 000,00	1 900,00	21 800,00
Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat	7 000,00	2 000,00	2 100,00	7 000,00	2 000,00	2 100,00	22 200,00
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat				8 000,00			8 000,00
Yhteensä	28 000,00	35 000,00	28 500,00	36 000,00	35 000,00	18 600,00	181 100,00

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.12 Liite 12: Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 12 kohdassa tarkoitettu erittely viraston ja laitoksen myöntämistä, varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleista valtiontakauksista, valtiontakuista ja muista taseeseen sisällyttämättömistä valtion vastuista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 14 mukaisesti. Liite koostuu seuraavista erittelyistä:

1. Myönnettyt takaukset ja takuut
2. Myönnettyt takaukset ja takuut valuutoittain
3. Muut monivuotiset vastuut

1. Myönnetty takaukset ja takuut

Tässä erittelyssä valtiontakaukset ja -takuut esitetään eriteltyinä Tilastokeskuksen sektoriluokituksen mukaisesti sektoreihin valtiontakauksen tai -takuun saajien perusteella. Erittelyssä mainitaan myös valtiontakauksen tai -takuun saaja sekä säädös tai eduskunnan päätös, johon valtiontakaus tai -takuu perustuu.

Valtiontakauksella tarkoitetaan sitoutumista vastuuseen toisen velasta ja valtiontakuulla sitoutumista korvaamaan tietyistä toiminnoista aiheutuvat tappiot tai menetykset.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 12: Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Myönnetty takaukset ja takuut

Sektorit	31.12.n	31.12.n-1	Muutos n-(n-1)
Yritykset ja asuntoyhteisöt	1 000,00	2 000,00	-1 000,00
Senaatti-kiinteistöt	1 000,00	2 000,00	-1 000,00
- Laki valtion liikelaitoksista (1185/2002)			
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2 000,00	3 000,00	-1 000,00
Finnvera Oyj	2 000,00	3 000,00	-1 000,00
- Laki valtion erityisrahastoyhtiön perustamiseen liittyvistä järjestelyistä (442/1998) ja laki valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta (445/1998, muut. 526/2001)			
Julkisyhteisöt	3 000,00	4 000,00	-1 000,00
Valtion taidemuseo/Sinebrychoffin taidemuseo	2 000,00	3 000,00	-1 000,00
Joensuun taidemuseo	1 000,00	1 000,00	0,00
- Laki taidenäyttelyjen valtiontakuusta (411/1986)			
Kotitaloudet	4 000,00	5 000,00	-1 000,00
Opintolainat	4 000,00	5 000,00	-1 000,00
- Opintotukilaki (28/1972, laki korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta (111/1992) ja opintotukilaki (60/1995)			
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	5 000,00	0,00	5 000,00
Stiftelsen för Svenska Teatern i Helsingfors	5 000,00	0,00	5 000,00
- Laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta (449/1988), vuoden 2009 toinen lisätalousarvio (737/2009)			
Ulkomaat	7 000,00	7 000,00	0,00
Pohjoismaiden Investointipankki (NIB)	7 000,00	7 000,00	0,00
- Asetus Pohjoismaiden Investointipankille annetun valtion takauksen korottamisesta (222/1991) ja 10/1994 talousarviosarja. Asetus Pohjoismaiden Investointipankin Baltian maiden yrityksille myönnettävien luottojen valtiontakauksista (897/1992). Asetus Pohjoismaiden Investointipankin ympäristöinvestointilainojen valtiontakauksesta, talousarviosarja 7/1996. TA 2002.			
Takaukset ja takuut yhteensä	22 000,00	21 000,00	1 000,00

2. Myönnetty takaukset ja takuut valuutoittain

Tässä erittelyssä takaukset ja takuut esitetään valuutoittain. Takauksista ja takuista ilmoitetaan niiden arvo muunnettuna euroiksi (vasta-arvo), ja kunkin valuutan prosentuaalinen osuus takauksien ja takuiden kokonaismäärästä (jakauma %) sekä tilinpäätöspäivän kurssi.

Esimerkki**Myönnetyt takaukset ja takuut valuutoittain**

Valuutta	Vasta-arvo	Jakauma	Tilinpäätöspäivän kurssi
	€	%	€
Euro (EUR)	20 000,00	90,9	
Norjan kruunu (NOK)	1 000,00	4,5	7,819
Yhdysvaltojen dollari (USD)	1 000,00	4,5	1,328
Yhteensä	22 000,00	100,0	

3. Muut monivuotiset vastuut

Muihin monivuotisiin vastuisiin sisällytetään sellaiset varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleet ja edelleen jatkuvat muut kuin valtion virastojen ja laitosten keskenään solmimiin sopimuksiin perustuvat vastuut, joita ei ole esitetty valtuuksina kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumalaskelmassa ja joiden arvo tilinpäätöshetkestä eteenpäin laskettuna on vähintään 500 000 euroa. Erittelyyn on siten sisällytettävä jokainen sellainen monivuotinen sopimus tai sitoumus, josta aiheutuvat määrärahatarpeet arvonlisäverollisin hinnoin tilinpäätöshetken jälkeen ovat vähintään 500 000 euroa.

Valtiovarainministeriön määräyksessä TM 1101 on siirtymäsäännös, jonka mukaan varainhoitovuoden 2011 tilinpäätöksessä raja on 500 000 euron sijaan 5 miljoonaa euroa.

Monivuotisilla vastuilla ei tässä tarkoiteta työsopimuksia tai nimityksiä virkaan tai virkasuhteeseen. Tämä tarkoittaa sitä, että irtisanomisajan palkkoja tms. erää ei ilmoiteta vastuina. Valtion virastojen väliset sopimukset on myös rajattu pois. Näin ollen esim. sopimuksia valtion palvelukeskusten ja virastojen välillä ei ilmoiteta tällä liitteellä.

Muut monivuotiset vastuut jaotellaan valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehtyihin viraston tai laitoksen toimintaan nähden tavanomaisiin sopimuksiin ja sitoumuksiin sekä muulla perusteella tehtyihin sopimuksiin ja sitoumuksiin.

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

Tässä kohdassa esitetään esim. vuokria, atk-käyttöpalveluja ja muita tällaisia toimintamenoista maksettavia hankintoja koskevat sopimukset. Sopimukset ilmoitetaan yhteelaskettuna yhdellä rivillä, niitä ei eritellä liitteellä. Liitteen tietojen varmentamista varten virastolla tulee olla riittävät tiedot jokaisesta sopimuksesta.

Muulla kuin valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset

Muulla perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset esitetään eriteltyinä säädöksittäin tai päätöksittäin. Jokaisesta sopimuksesta ja sitoumuksesta, joka esitetään säädöksen tai päätöksen kohdalla, tulee olla riittävät tiedot liitteen tietojen varmentamista varten.

Vastuun arvon määrittäminen

Toistaiseksi voimassa olevien sopimusten ja sitoumusten aiheuttamat vuosittaiset talousarviomenot ja määrärahatarpeet huomioidaan ensimmäiseen mahdolliseen irtisanomishetkeen saakka.

Vastuut ilmoitetaan arvonlisäverollisin hinnoin.

Vastuun määrä ilmoitetaan tehtyjen päätösten mukaisesti (ei laskennallista maksimivastuumäärää). Tulevien vuosien määrärahatarpeiden tarkkuutta arvioitaessa sovelletaan olenaisuuden ja tiedon taloudellisen tuottamisen periaatetta. Jos sitoumuksessa on selkeästi ilmaistu esimerkiksi vuotuinen korotusprosentti, niin se huomioidaan määrärahatarpeiden määrässä, muutoin määrärahatarpeet esitetään tilinpäätösvoiton hintatasossa.

Vastuusta aiheutuneet tilinpäätösvoiton talousarviomenot ilmoitetaan sarakkeessa *Talousarviomenot n*. Tulevien vuosien määrärahatarpeet ilmoitetaan eriteltyinä sarakkeissa *Määrärahatarve n+1 - Määrärahatarve myöhemmin*. Jos vastuu on sen luonteinen, että siitä ei voi ennakoita miten määrärahatarve ajoittuu eri vuosille, niin vastuun määrä ilmoitetaan sarakkeessa *Määrärahatarve myöhemmin*.

Esimerkki:

Muut monivuotiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

€	Talousarviomenot n	Määrärahatarve n+1	Määrärahatarve n+2	Määrärahatarve n+3	Määrärahatarve myöhemmin	Määrärahatarve yhteensä
Tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset yhteensä	300 000,00	300 000,00	100 000,00	100 000,00	50 000,00	550 000,00

Muulla kuin valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset

€	Talousarviomenot n	Määrärahatarve n+1	Määrärahatarve n+2	Määrärahatarve n+3	Määrärahatarve myöhemmin	Määrärahatarve yhteensä
Muut sopimukset ja sitoumukset						
- Laki valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta (445/1998)	1 000 000,00	5 000 000,00				5 000 000,00
- Päätös xx/ 8.12.2010 *)					9 000 000,00	9 000 000,00
Yhteensä	1 300 000,00	5 300 000,00	100 000,00	100 000,00	9 050 000,00	14 550 000,00

*) Määrärahatarve on esitetty sarakkeessa Määrärahatarve myöhemmin, koska määrärahatarpeen ajankohta ei ole tarkemmin ennakoitavissa.

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.13 Liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 13 kohdassa tarkoitettu erittely kirjanpitoyksikön taseeseen sisältyvistä rahastoiduista varoista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 15 mukaisesti.

Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat ovat valtion vastaanottamia varoja, jotka on käytettävä tiettyyn kolmatta osapuolta hyödyttävään määrätarkoitukseen, jossa ei milloin osin ole kysymys valtion omasta toiminnasta. Varat saadaan yleensä lahjoituksena, testamenttina tai niiden tuottoina. Tällaisten varojen vastaanottamista ja käyttöä ei kirjata talousarvioon.

Jos varojen saamisen edellytyksenä on ollut, että varoja on hallinnoitava erillään saajan muusta omaisuudesta, kyse on ns. epäitsenäisestä säätiöstä. Tästä omaisuuden erillisen hallinnoinnin vaatimuksesta voi johtua, että varoja ei ole voitu sisällyttää valtion yleisiin kassavaroihin. Tällöin varat ovat esimerkiksi erillisellä pankkitilillä ja ne on kirjattu tasetilille 1951 Rahastojen varat (T). Jos omaisuutta voidaan hallinnoida osana valtion yleisiä kassavaroja, ne on voitu kirjata tilille 1910 Yleiset maksuliiketulotilit (T). Kummassakin tapauksessa vastakirjauksessa käytetään tasetiliä 2128 Muut rahastot (T).

Liitteessä ilmoitetaan tilin 2128 rahastot. Rahastosta esitetään sen nimi tai siitä käytettävä nimitys, rahaston käyttötarkoitus sekä saldo varainhoitovuoden ja edellisen varainhoitovuoden lopussa.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Rahaston nimi	Varat		Käyttötarkoitus
	31.12.n	31.12.n-1	
Kauppaneuvos N.N:n rahasto	1 200 000,00	1 250 000,00	Lahjakkaiden ja vähävaraisten opiskelijoiden opiskelun tukeminen.
Ex-pääjohtaja M.M:n matka-apurahasto	2 500 000,00	2 400 000,00	Virasto X virkamiesten lomamatkojen tukeminen.
Yhteensä	3 700 000,00	3 650 000,00	

12.3.14 Liite 14: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 14 kohdassa tarkoitettu erittely kirjanpitoyksikön taseeseen sisältyvyydestä, viraston ja laitoksen hallinnoimista rahastoiduista varoista, säätiöistä ja yhdistyksistä laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 16 mukaisesti.

Liitteessä ilmoitetaan taseeseen sisältyvyyden kirjanpitoyksikön hallinnoimien rahastoitujen varojen, säätiöiden ja yhdistysten nimet ja niiden taseiden loppusummat. Liitteessä on ilmoitettava myös rahastoitujen varojen käyttötarkoitus tai säätiöiden ja yhdistysten sääntömääräinen tarkoitus. Lisäksi ilmoitetaan vastaavat tiedot kirjanpitoyksikön hallinnoimista talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista.

Kirjanpitoyksiköllä voi olla taseeseen sisältyvyyttä rahastoituja varoja esimerkiksi sitä koskevan erityislainsäädännön nojalla

Liitteessä säätiöillä tarkoitetaan säätiölain mukaisia säätiöitä ja yhdistyksillä yhdistyslain mukaisia rekisteröityjä yhdistyksiä. Hallinnoinnilla tarkoitetaan määräysvallan käyttämistä säätiössä tai yhdistyksessä yksin tai yhdessä toisen kirjanpitoyksikön kanssa.

Budjettivaltion näkökulmasta kirjanpitoyksikkö käyttää säätiössä tai yhdistyksessä määräysvaltaa silloin, kun sillä joko yksin tai yhdessä toisen kirjanpitoyksikön kanssa on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö säätiön tai yhdistyksen hallituksen tai muun säätiön tai yhdistyksen päätösvaltaa käyttävän toimielimen jäsenistä tai sellaisen toimielimen jäsenistä, jolla on edellä mainittu nimittämis- tai erottamisoikeus.

Yhdistyksessä kirjanpitoyksikkö käyttää budjettivaltion näkökulmasta määräysvaltaa myös silloin, kun sillä joko yksin tai yhdessä toisen kirjanpitoyksikön kanssa on yhdistyksen kokouksessa äänten enemmistö. Äänten enemmistö voi perustua esimerkiksi yhdistyksen säännöissä porrastettuun äänioikeuteen.

Esimerkki:**Tilinpäätöksen liite 14:Taseeseen sisällytettävät rahastoidut varat**

Nimi	Taseen loppusumma tai varojen määrä	Organisaation toiminta-alue tai varojen käyttötarkoitus
Säätiöt		
Privilegiorahasto	1 600 000,00	Yliopiston erityisoikeuksien piiriin kuuluvien rahastojen varallisuus ja niiden käyttötarkoituksen mukainen toiminta.
Rahastot		
Perinnöllisyystieteen edistämissäätiö	1 200 000,00	Suomalaisen perinnöllisyystiedettä koskevan tutkimuksen edistäminen.
Yhdistykset		
Suomen yliopistolehtorit Ry.	200 000,00	Suomalaisten yliopistojen lehtoreiden oppiainekohtainen yhteistyö ja opetuksen kehittäminen
Muut varat	240 000,00	Selitystä...

12.3.15 Liite 15: Velan muutokset

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 15 kohdassa tarkoitettu selvitys kirjanpitoyksikön taseessa olevan valtionvelan muutoksista laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 17 mukaisesti.

Selvitykseen otetaan mukaan seuraavat liikekirjapidon tililajit/tilit:

Otetut euromääräiset lainat:

240 Otetut euromääräiset lainat

Lainat valtion eläkerahastolta:

2440 Lainat eläkerahastolta

Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta:

2441 Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta

Otetut valuuttamääräiset lainat:

241 Otetut valuuttamääräiset lainat

Muu pitkäaikainen velka:

Valtion kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon (23/2002) Tiehallinnolle valtatie 4:n moottoritieosuutta Järvenpää–Lahti koskevaan sopimukseen perustuvien palvelumaksujen kirjaamisesta. Tähän selvitykseen otetaan em. lausunnossa tarkoitettu liikekirjapidon tilille 2499 Muut pitkäaikaiset velat sisältyvä erä. Niin ikään selvitykseen otetaan E18 Muurla-Lohja elinkaarihankkeesta johtuva tilille 2499 sisältyvä erä.

Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset:

2520 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2521 Euromääräisten velkakirjalainojen lyhennykset

2522 Muiden euromääräisten lainojen lyhennykset

2523 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennykset

2524 Valuuttamääräisten velkakirjalainojen ja muiden valuuttamääräisten lainojen lyhennykset

2525 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiovoitot

2526 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiovoitot

2527 Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiotappiot

2528 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen lyhennysten emissiotappiot

Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset rahastoilta otetuista lainoista:

2529 Talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta otettujen lainojen lyhennykset

Lyhytaikaiset lainat:

253 Lyhytaikaiset euromääräiset lainat

254 Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 15: Velan muutokset

	31.12.n	31.12.n-1	Muutos n-(n-1)
Otetut euromääräiset lainat	680,00	770,00	-90,00
Lainat valtion eläkerahastolta	120,00	140,00	-20,00
Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta	140,00	160,00	-20,00
Otetut valuuttamääräiset lainat	160,00	180,00	-20,00
Muu pitkäaikainen velka	180,00	160,00	20,00
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	200,00	140,00	60,00
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset rahastoilta otetuista lainoista	220,00	120,00	100,00
Lyhytaikaiset lainat	100,00	120,00	-20,00
Yhteensä	1 800,00	1 790,00	10,00

12.3.16 Liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 15 kohdassa tarkoitettu selvitys kirjanpitoyksikön taseessa olevan valtionvelan maturiteettijakaumasta ja duraatiosta laaditaan valtiovarainministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöskaavamääräyksen liitteen 18 mukaisesti.

Tähän selvitykseen otetaan mukaan seuraavat liikekirjanpidon tililajit/tilit:

240 Otetut euromääräiset lainat

241 Otetut valuuttamääräiset lainat

2440 Lainat eläkerahastolta

2441 Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta

252 Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset

253 Lyhytaikaiset euromääräiset lainat

254 Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat

2499 Muut pitkäaikaiset velat: Valtion kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon (23/2002) Tiehallinnolle valtatie 4:n moottoritieosuutta Järvenpää–Lahti koskevaan sopimukseen perustuvien palvelumaksujen kirjaamisesta. Tähän selvitykseen otetaan em. lausunnossa tarkoitettu liikekirjanpidon tilille 2499 sisältyvä erä. Niin ikään selvitykseen otetaan E18 Muurla-Lohja elinkaarihankkeesta johtuva tilille 2499 sisältyvä erä.

Maturiteettiselvityksessä esitetään, miten kirjanpitoyksikön taseessa edellä esitetyillä tileillä olevat velat jakautuvat juoksuajan mukaan velkakirjojen lyhennysaikataulujen perusteella.

Jokaisen velan kunkin vuoden lyhennyksille määritellään niiden käyvät arvot. Velkojen käyvät arvot määritellään rahoitusinstrumenttistandardi IAS 32 kohtien 77–87 mukaan. Jos velkainstrumentilla käydään kauppaa, käytetään markkinahintaa. Jos markkinahinta puuttuu, käypä arvo voi perustua vastaavan kaltaisen instrumentin arvoon tai velan rahavirtojen diskonttaamiseen valtion viitelainakorosta johdetulla diskonttaustekijällä. Jollei käypää arvoa voida määritellä, velkaerästä tulee esittää ne ominaisuudet, joilla on vaikutus käyvän arvon määrittelyyn. Selvityksessä esitetään, mitä menetelmää/metelmiä on käytetty käyvän arvon määrittelyssä.

Maturiteettiselvityksessä esitetään lisäksi maturiteettiltaan erilaisiin velkoihin liittyvien vuosilyhennysten kirjanpitoarvojen prosentuaalinen osuus kokonaisvelan määrästä.

Esimerkki:

Tilinpäätöksen liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio

Maturiteettijakauma (velan jakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan)

Velkojen juoksuajankirjanpitoarvo	n			n-1		
		%	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	%	Käypä arvo
0 - 1 vuotta	520,00	28,89	530,00	380,00	21,23	370,00
1 - 2 vuotta	240,00	13,33	220,00	240,00	13,41	200,00
2 - 3 vuotta	280,00	15,56	280,00	280,00	15,64	250,00
3 - 4 vuotta	320,00	17,78	320,00	320,00	17,88	300,00
4 - 5 vuotta	360,00	20,00	300,00	360,00	20,11	350,00
Yli 5 vuotta	80,00	4,44	100,00	210,00	11,73	200,00
Velat yhteensä	1 800,00	100,00	1 750,00	1 790,00	100,00	1 670,00

Duraatio lasketaan seuraavan kaavan avulla:

$$D = \sum_{t=1}^T t \times w_t$$

missä:

$$w_t = \frac{CF_t / (1 + r)^t}{P}$$

T = velkakirjan maturiteetti (jäljellä oleva maksuaika) vuosina

CF_t = velkakirjan kassavirta (korko + lyhennykset) vuonna t

r = velkakirjan maturiteettituotto eli diskonttauskorko (samanlaisen maksuajan omaavan velan markkinakorko)

P = velkakirjan markkina-arvo (kassavirtojen nykyarvojen summa)

Duraatio ilmoitetaan vuosina kahden desimaalin tarkkuudella.

Esimerkki:**Velan duraatio (velan markkina-arvolla painotettu kassavirtojen keskimääräinen maksuhetki)**

Vuosi	Duraatio
31.12.n-2	1,32
31.12.n-1	1,32
31.12.n	1,32

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

12.3.17 Liite 17: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot

Talousarvioasetuksen 66 h §:n 16 kohdassa tarkoitetut muut oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarpeelliset täydentävät tiedot esitetään tässä liitteessä.

Liitteeseen otetaan ne selvitykset, jotka kirjanpitoyksikkönä toimiva virasto ja laitos arvioi tarvittavan oikeiden ja riittävien tietojen (oikean ja riittävän kuvan) antamiseksi valtion talousarviosta annetun lain 21 §:ssä säädetyllä tavalla ja johon sisältyvät tiedot eivät ilmene edellä tarkoitetuista tilinpäätöslaskelmista liitteineen tai toimintakertomuksesta. Liitteeseen voidaan ottaa edellä määrättyjä tilinpäätöslaskelmia ja niiden liitteitä täydentäviä laskelmia ja selvityksiä, jotka tarvitaan ulkoista ohjausta ja johtamista varten ja jotka täydentävät oikeaa ja riittävää kuvaa talousarvion noudattamisesta kirjanpitoyksikkönä toimivassa virastossa ja laitoksessa tai niiden kokonaisuudessa sekä sen tuotoista ja kuluista ja taloudellisesta asemasta.

Liitteellä voidaan esittää esimerkiksi taseeseen merkitsemättömät rahoitusosuudet kansainvälisissä rahoituslaitoksissa.

Liitteestä tulee toimittaa kopio Valtiokonttorille.

13 LUKU: LUKU ON VARALLA MYÖHEMPÄÄ KÄYTTÖÄ VARTEN

14 LUKU: TILINPÄÄTÖSERITTELYT JA MUU TILINPÄÄTÖSAINEISTO

Tilinpäätöksen yhteydessä laadittavat tilinpäätöserittelyt ja muut luettelot ovat pääosin tilinpäätöslaskelmien ja liitteenä ilmoitettavien tietojen yksityiskohtaisempia erittelyjä. Nämä erittelyt ja luettelot ovat kirjanpitoyksikön sisäisiä, tilinpäätöstä varmentavia asiakirjoja. Tilinpäätöksen yhteydessä laaditaan myös muuta tilinpäätöstä varmentavaa aineistoa, jota ei toimiteta kirjanpitoyksikön ulkopuolelle. Tilinpäätöserittelyjen ja muun tilinpäätösaaineiston laatiminen perustuu niitä koskevien säädösten ohella kirjanpitoyksikön sisäistä valvontaa tukeviin hallintomenettelyihin.

14.1 Tase-erittelyt

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 64 §:n mukaan tilinpäätöslaskelmia varmentamaan laaditaan tase-erittelyt. Tase-erittelyt laaditaan taseen erien mukaisessa järjestyksessä käyttäen taseen mukaisia otsikoita. Tase-erittelyiden sivut numeroidaan juoksevasti. Laatijoiden tulee päivätä ja allekirjoittaa tase-erittelyt. Koneelliselle tietovälineelle laadittu erittely varmennetaan laatijan ja merkinnän tekohetken ilmaisevalla tunnuksella.

Talousarvioasetuksen 66 e §:ssä säädetään tase-erittelyistä seuraavaa:

Tase-erittelyissä on yksityiskohtaisesti ryhmittäin luetteloitava varainhoitovuoden päättyessä ollut kansallisuus- ja käyttöomaisuus tai niissä varainhoitovuoden aikana tapahtuneet lisäykset ja vähennykset, vaihto-omaisuus ja rahoitusomaisuus sekä muut pitkävaikutteiset menot ja pitkäaikaiset sijoitukset, jotka on merkitty taseeseen (aktivoitu) samoin kuin vieras pääoma. (600/1997)

Tase-erittelyt saadaan laatia koneelliselle tietovälineelle tarvittaessa selväkieliseen kirjalliseen muotoon saatettavalla tavalla sen mukaan kuin valtiokonttori määrää. (29.12.2009/1786)

Tase-erittelyt on päivättävä ja laatijoiden on ne allekirjoitettava. Koneelliselle tietovälineelle laadittu erittely varmennetaan laatijan ja merkinnän tekohetken ilmaisevalla tunnuksella. (29.12.2009/1786)

Tase-erittelyt laaditaan liikekirjanpidon tileittäin niistä eristä, jotka muodostavat 10 – 13 -alkuisten, 15 – 19 -alkuisten sekä 24 – 29 -alkuisten tasetilien saldot tilinpäätöksessä. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on laatia tase-erittelyt kaikkien tasetilien saldoista.

Kansallis- ja käyttöomaisuuden (10 – 13 -alkuiset tilit) osalta tase-erittelyt voivat käsittää pelkästään tilikauden aikana tapahtuneet omaisuuserien lisäykset ja vähennykset, jos ko. omaisuudesta on aiemmin laadittu kattavat tase-erittelyt, joita on täydennetty varainhoitovuosittain omaisuuden muutosten erittelyillä. Omaisuudesta on laadittava täydelliset tase-erittelyt, jos nämä ovat tarpeen selkeän kuvan saamiseksi varainhoitovuoden päättyessä olleesta omaisuudesta.

Tase-erittelyiden summien on täsmättävä taseen ja tasetilejä koskevien osakirjapitojärjestelmien vastaaviin summiin. Tase-erittelyissä esitettävien yhteenvedojen on täsmättävä inventaariluetteloihin (esim. käyttöomaisuuden ja vaihto-omaisuuden osalta).

Malli:

Tili 1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)

Tositenumero	Kirjauspäivä	Selite	Euroa
01-54613	31.12.n	Palkkarästi Ville Virtanen	1 000,55
20-1654	1.12.n	EU-matka Maija Meikäläinen	250,21
		Yhteensä	1 250,76

14.2 Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset

Talousarvioasetuksen 66 §:n 4 momentin mukaan poistosuunnitelmat ja niiden muutokset on laadittava kirjalliseen muotoon sekä liitettävä tase-erittelyihin. Poistosuunnitelmat päivätään ja allekirjoitetaan tase-erittelyiden tavoin.

14.3 Muut tilinpäätöserittelyt

Erittelyt talousarviokirjanpidon 6-alkuisten tilien saldoista

Talousarviokirjanpidon 6-alkuisten tilien saldoista laaditaan tase-erittelyiden kaltaiset erittelyt, mikäli näillä tileillä on saldoa varainhoitovuoden päättyessä. Niillä varmennetaan talousarviotahtumien asianmukainen ajallinen kohdentuminen ja oikeellisuus.

Nämä erittelyt päivätään ja allekirjoitetaan tase-erittelyiden tavoin.

Malli:

Erittelyt Valtiokonttorin määrittämien talousarviokirjanpidon tilien saldoista

Tositenumero	Kirjauspäivä	600 Talousarviolille kirjaamista odottavat talousarviotulot	Euroa
01-4512	15.12.n	Rahoitusennakko EU, projekti xxx	10 000,00
04-1234	29.12.n	Vuokraennakko Ville Virtanen	2 500,00
		Yhteensä	12 500,00

Tili-ilmoitus ja täsmäytyslaskelma

Kirjanpidon täydellisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi on talousarvioasetuksen 54 §:n mukaan laadittava tili-ilmoitus kuukausittain sekä talousarvioasetuksen 42 e §:n mukaan liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon välillä täsmäytyslaskelma kuukausittain ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Tili-ilmoitus ja täsmäytyslaskelma päivätään ja allekirjoitetaan asianmukaisesti.

14.4 Tilinpäätöksen yhteydessä laadittavat luettelot

Tilinpäätöksen yhteydessä laaditaan sisäistä valvontaa ja tilintarkastusta varten Valtiokonttorin määräyksen Tilinpäätöksen yhteydessä laadittavat luettelot mukaisesti luettelot:

1. arviomäärärahojen ylitysluvista,
2. luvista käyttää niitä jakamattomia määrärahoja, joiden käytöstä päättävät valtioneuvosto tai ministeriöt (talousarvion tilijaottelussa numerotunnuksella 000 ja 001 varustetut momentit tai niiden lisäjaottelut), sekä
3. kirjanpitoyksikön tekemistä saatavien tileistä poistamispäätöksistä.

Luettelot arviomäärärahojen ylitysluvista ja jakamattomien määrärahojen käyttöluvista laaditaan ensisijaisesti talousarvion tilijaottelun ja toissijaisesti lupakirjeen päiväyksen mukaisessa järjestyksessä. Luetteloon merkitään määrärahan tilijaottelun mukainen talousarvotili, lupakirjeen päiväys, kirjanpitoyksikön oma diaarinumero ja luvan antaja sekä myönnetty määrä.

Luettelossa saatavien tileistä poistamispäätöksistä tileistä poistetut saatavat esitetään poistamispäätösten mukaisessa aikajärjestyksessä ensisijaisesti talousarviokirjanpidon tileittäin ja toissijaisesti liikekirjanpidon tileittäin ryhmiteltyinä.

Laaditut luettelot päivätään ja allekirjoitetaan tase-erittelyiden tavoin.

14.5 Luettelo arvostamatta jätetystä kansallisomaisuudesta

Tilivirastojen aloittavaa tasetta 1.1.1998 laadittaessa oli mahdollista jättää arvostamatta ja aloittavaan taseeseen merkitsemättä sellainen ennen 1.1.1998 hankittu kansallisomaisuus, jota ei käytetä tuotannontekijänä käyttöomaisuuden lailla. Arvostamatta jätetystä kansallisomaisuudesta laaditaan tilinpäätöksen yhteydessä mm. sisäistä valvontaa varten tase-erittelyä vastaava luettelo, joka kuuluu tilinpäätösaineistoon.

Laadittu luettelo päivätään ja allekirjoitetaan tase-erittelyiden tavoin.

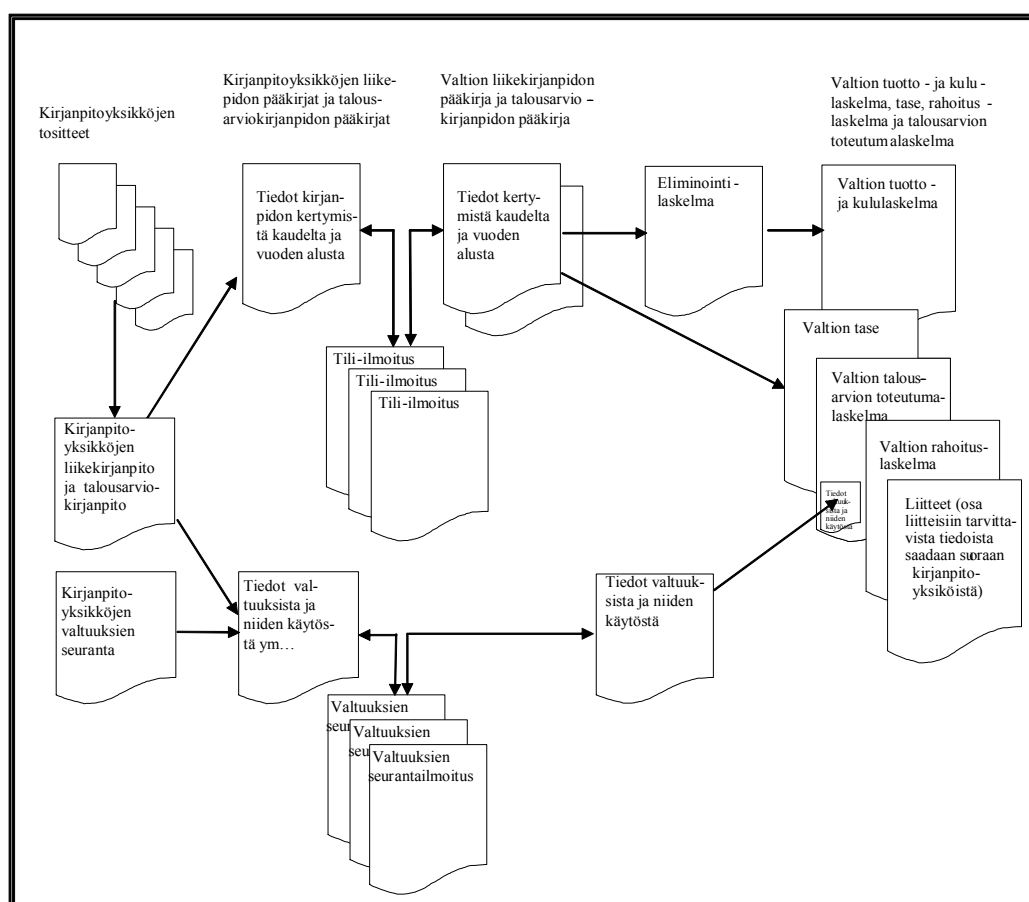
14.6 Muu tilinpäätöksen yhteydessä laadittava aineisto

Tilinpäätöksen yhteydessä laaditaan muitakin kuin edellä tässä luvussa mainittuja kirjanpitoyksikön sisäisiä, tilinpäätöstä varmentavia dokumentteja. Näitä ovat mm. Valtiokonttorin Kirjanpitoaineiston säilytysajat -määräyksessä tarkoitetut kuvaus toimintakertomuksen laatimisesta sekä toimintakertomuksen laatimiseksi tarpeelliset perustiedot ja laskelmat samoin kuin ministeriön toimialan toiminnan tuloksellisuuden kuvauksen laatimiseksi tarpeelliset perustiedot ja laskelmat. Edelleen näitä ovat Valtiokonttorin Maksullisen toiminnan ja yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmien laatiminen määräyksessä tarkoitetut kustannusvastaavuuslaskelmien laskentaperusteita ja niiden mahdollisia muutoksia koskevat dokumentit sekä yhteiskustannusten jakoperusteita koskevat selvitykset. Lisäksi muusta tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä laadittavasta aineistosta on määräyksiä kirjanpitoyksikköjen taloussäännöissä (esim. kirjanpitoyksikön sisäiset, tarkentavat tilinpäätösohjeet sekä ohjeet varainhoitovuoden päättyessä tehtävästä vaihto-omaisuuden inventoinnista).

15 LUKU: KESKUSKIRJANPITO JA VALTION TILINPÄÄTÖS

15.1 Keskuskirjanpidon audit trail

Talousarvioasetuksen 43 §:n (600/1997) 2 momentin ja koneellisten tietovälineiden hyväksikäyttöä pidettävää kirjanpitoa koskevan 41 c §:n (1786/2009) 2 momentin mukaan valtion kirjanpidossa kirjaukset on tehtävä siten, että niiden yhteys tilinpäätökseen voidaan todeta vaikeuksitta. Tämä pätee myös laadittaessa valtion tilinpäätöstä. Vaatimus edellyttää keskuskirjanpidon tietojärjestelmistä tuotettavia selväkielisiä, kirjanpitoyksikön kirjanpitoon yhdistettävissä ja vertailtavissa olevia raportteja. Keskuskirjanpidon ja kirjanpitoyksikön kirjanpidon yhtenäisyys varmistetaan tili-ilmoitus- ja valtuuksien seurantailmoitusmeneteltyillä. Kirjanpitoyksikön kirjanpidosta selviää se, mihin tositteisiin valtion pääkirjan luvut on yhdistettävissä. Keskuskirjanpidon pääkirjojen yhteys valtion tilinpäätöslaskelmiin varmistetaan pääkirjoissa olevien summarivien avulla.

Kuvio: Keskuskirjanpidon audit trail -ketju.

15.2 Keskuskirjanpito

Valtion kirjanpidon kuukausiraportoinnin mahdollistamiseksi ja valtion tilinpäätöksen laatimista varten kirjanpitoyksiköiden ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen on toimitettava tilitietonsa keskuskirjanpitoon kuukausittain. Tiedot toimitetaan linjasiirtona tiedostomuodossa. Jos joudutaan tekemään korjauksia, tieto korjauksesta toimitetaan keskuskirjanpitoon, joka tekee vastaavan korjauksen omaan tietokantaansa. Keskuskirjanpito kontrolloi oman tietokantansa ja kirjanpitoyksikön kirjanpidon tietojen vastaavuuden tili-

ilmoitusmenettelyllä. Keskuskirjanpidon tarvitsemien tilitietojen toimittamisesta säädetään talousarvioasetuksen 54 §:ssä seuraavasti:

Kirjanpitoyksikön ja valtiokonttorin erikseen määäämien talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilitiedot ja niihin perustuva tili-ilmoitus sekä 42 e §:ssä tarkoitettu täsmäytyslaskelma on toimitettava valtiokonttorille keskuskirjanpitoa varten kultakin kalenterikuukaudelta valtiokonttorin määräämässä muodossa ja ajankohtana. Tili-ilmoitus on asianmukaisesti allekirjoitettava. Tili-ilmoitukseen on liitettävä valtiokonttorin määräämät muut keskuskirjanpidon hoitoa varten tarvittavat tiedot. (1786/2009)

Pykälän nojalla Valtiokonttori on antanut kirjanpitoyksiköille ja talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille määräyksen tietojen toimittamisesta keskuskirjanpitoon.

Tilitietojen lisäksi kirjanpitoyksikköjen on valtion tilinpäätöksen ja niiden liitteiden laatimista varten toimitettava Valtiokonttorin määräämiä muita selvityksiä. Näistä säädetään talousarvioasetuksen 68 §:ssä seuraavasti:

Valtion tilinpäätöksen ja niiden liitteiden laatimista varten kirjanpitoyksikön ja talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston on toimitettava valtiokonttorille sen määräämään ajankohtaan mennessä kirjanpitoyksikön tai rahaston kirjanpitoon ja tilinpäätökseen perustuvat, valtiokonttorin määräämät selvitykset. (1786/2009)

15.3 Keskitetty valtuusseuranta

Valtion talousarviosta annetun lain (1096/2009) 15 §:n mukaan virastojen ja laitosten tulee järjestää valtuuksien käytön ja käytöstä aiheutuvien menojen seuranta. Valtuuksien seurantaan merkitään talousarvion käsittelyn yhteydessä myönnetty ja lakiin perustuvat valtuudet ja niiden käyttö. Valtuuksien seurannan yhteydessä seurataan lisäksi valtuuden käytöstä aiheutuneita menoja sekä valtuuden käytöstä tulevana varainhoitovuosina aiheutuvia määräraharahatarpeita. Talousarviosta annetun asetuksen 54 a §:n (1786/2009) nojalla Valtiokonttori saa antaa tarkempia määräyksiä valtuuksien seurannan yksityiskohdista. Valtuuksista ja niiden käytöstä tulee ilmoittaa valtiokonttorille siten kuin se määrää.

Valtiokonttori on antanut määräyksen valtuuksien seurannasta ja valtuustietojen ilmoittamisesta.

15.4 Valtion tilinpäätöksen laatiminen

Valtio on talousarviotaloudestaan kirjanpitovelvollinen, joka jakautuu kirjanpitoyksiköihin. Valtion tilinpäätös laaditaan kirjanpitoyksikköjen toimittamien kirjanpidon tilitietojen ja valtuusseurannan tietojen perusteella. Lisäksi kirjanpitoyksiköt toimittavat tietoja valtion tilinpäätöksen liitteiden laatimista varten.

Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilitietoja ei yhdistetä valtion tilinpäätökseen. Niiden toimittamia tietoja käytetään hyväksi ja ne yhdistetään kirjanpitoyksikköjen tietoihin keskuskirjanpidon kuukausiraportoinnissa.

15.4.1 Valtion tilinpäätöksen sisältö

Valtion talousarviosta annetun lain 17 a §:n mukaan:

Valtion tilinpäätös sisältää:

- 1) talousarvion toteutumista koskevan talousarvion toteutumalaskelman talousarvion osaston tai pääluokan sekä luvun ja momentin tarkkuudella;*
- 2) tuottoja ja kuluja kuvaavan tuotto- ja kululaskelman;*
- 3) varainhoitovuoden päättymisajankohdan taloudellista asemaa kuvaavan taseen;*
- 4) rahavirtoja kuvaavan rahoituslaskelman;*
- 5) jäljempänä 18 §:ssä tarkoitettujen oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarpeelliset liitetiedot.*

(1216/2003)

Valtion tilinpäätöksen mukainen ylijäämä tai alijäämä varainhoitovuodelta esitetään talousarvion toteutumalaskelmassa, jossa esitetään myös kumulatiivinen ylijäämä tai alijäämä edellisiltä varainhoito-

vuosilta. Talousarvion toteutumatilaskelman yhteydessä esitetään lisäksi tiedot 10 §:ssä tarkoitettujen valtuuksien käytöstä. (1216/2003)

Valtion tilinpäätöksen laadinnasta ja sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. (1216/2003)

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 67 §:ssä säädetään valtion tilinpäätöksen tarkemmasta sisällöstä seuraavasti:

Valtion talousarvion toteutumatilaskelma laaditaan valtion talousarviokirjanpidon pääkirjan ja valtuuksien seurantatietojen perusteella. Toteutumatilaskelma sisältää talousarviotuloja ja menoja koskevat tiedot osaston ja pääluokan sekä osaston tai pääluokan, luvun ja momentin tarkkuudella sekä vastaavilla tarkkuuksilla esitettävän tuloarviotilien ja määrärahatilien toteutuman ja valtion talousarvion välisen vertailun. Toteutumatilaskelmassa esitetään tiedot edellisiltä varainhoitovuosilta siirtyneistä siirtomäärärahoista ja seuraavalle varainhoitovuodelle siirretyistä siirtomäärärahoista. Toteutumatilaskelman yhteydessä esitetään pääluokan sekä pääluokan ja momentin tarkkuudella tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä varainhoitovuonna, käytöstä aiheutuneista menoista varainhoitovuonna ja käytöstä aiheutuvista määräraha-tarpeista myöhemmin varainhoitovuosina. (1786/2009)

Jos valtion talousarviosta annetun lain 3 b §:n 1 momentissa tarkoitettua ylijäämää vastaavaa määrää on otettu talousarvion katteeksi, määrä esitetään valtion talousarvion toteutumatilaskelmassa erillisenä eränä talousarviotulojen yhteydessä. Jos talousarvioon on otettu määräraha mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettua alijäämän kattamiseksi, määräraha esitetään toteutumatilaskelmassa erillisenä eränä talousarviomenojen yhteydessä. Toteutumatilaskelmassa esitetään lisäksi osaston ja pääluokan sekä osaston tai pääluokan, luvun ja momentin tarkkuudella esitettyjen tuloarviotilien ja määrärahatilien sekä talousarvion vertailun jälkeen mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitettua varainhoitovuoden lopun kumulatiivisen ylijäämän tai alijäämän määrä edellisen varainhoitovuoden ja kuluvaan varainhoitovuoden lopussa. (254/2004)

Valtion tuotto- ja kululaskelma sekä valtion tase ja rahoituslaskelma laaditaan kirjanpitoyksikköjen tilietoihin perustuvan valtion liikekirjanpidon pääkirjan perusteella valtiovarainministeriön vahvistamien tuotto- ja kululaskelman, taseen ja rahoituslaskelman kaavojen mukaan. Virastojen ja laitosten välisten tuottojen ja kulujen sekä keskinäisten saamisten ja velkojen vaikutukset eliminoidaan ottaen huomioon asian olennaisuus. Valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä. (1786/2009)

15.4.2 Valtion tilinpäätöksen liitteet

Tilinpäätöksen liitteistä säädetään asetuksen 67 a §:ssä seuraavasti:

Valtion tilinpäätöksen liitteenä on esitettävä:

1) tiedot tilinpäätöksen laatimisessa noudatetuista periaatteista, arvostusperiaatteista ja perusteesta, jonka mukaista kurssia on käytetty muutettaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset Suomen rahaksi, sekä selvitys tilinpäätöksen vertailtavuuteen edellisen vuoden tilinpäätökseen vaikuttavista seikoista;

2) tiedot talousarvioon lisätalousarvioissa tehdyistä muutoksista;

3) tiedot talousarvion arviomäärärahojen ylityksistä;

4) tiedot varainhoitovuonna peruutetuista siirretyistä määrärahoista;

5) erittely valtion rahoitustuotoista ja -kuluista;

6) selvitys valtion talousarviotaloudesta antamista lainoista;

7) selvitys valtion käyttö- ja rahoitusomaisuuteen kuuluvista osakkeista ja osuuksista sekä valtion tekemistä oman pääoman ehtoisista sijoituksista;

8) selvitys valtion talousarviotalouden velan muutoksista;

9) selvitys valtion talousarviotalouden velan maturiteettijakaumasta ja duraatiosta;

10) erittely valtion taseen rahoituseristä;

11) selvitys valtion talousarviotalouden kassanpitotarpeesta ja likvideistä varoista;

12) selvitys varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleista valtion takauksista, valtiontakuista ja muista valtion vastuusitoumuksista;

13) muut oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat täydentävät tiedot. (254/2004)

15.4.3 Oikeat ja riittävät tiedot

Valtion talousarviosta annetun lain 18 §:ssä säädetään oikeista ja riittävistä tiedoista seuraavasti:

Valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätöskertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). (1216/2003)

15.4.4 Valtiokonttorin ehdotus valtion tilinpäätökseksi

Valtiokonttorin ehdotuksesta valtion tilinpäätökseksi säädetään talousarvioasetuksen 67 b §:ssä.

Valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi liitteineen ja antaa sen allekirjoitettuna varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaa varten valtiovarainministeriölle. Valtiokonttori laatii lisäksi valtiovarainministeriölle sen pyytämät valtion tilinpäätöskertomuksen valmistelussa tarvittavat selvitykset.

Valtiokonttorin ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi tulee sisältää Valtiokonttorin johdon antama arviointi- ja vahvistuslausuma sisäisen valvonnan asianmukaisuudesta ja riittävydestä valtion keskuskirjanpidossa ja valtion tilinpäätöslaskelmien ja niiden liitteiden kokoamisessa sekä niihin liittyvissä menettelyissä. Asiallisesti valtion tilinpäätös valmistuu Valtiokonttorin tilinpäätösehdotuksen valmistuttua eikä siihen tehdä valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston käsittelyssä muutoksia.

Valtiokonttori laatii ministeriöille myös valtion tilinpäätöskertomukseen otettavaa ministeriön toimialan tulokellisuuden kuvausta koskevan ehdotuksen laadintaa varten tarvittavat, valtion tilinpäätökseen ja keskuskirjanpitoon perustuvat laskelmat ja selvitykset valtiovarainministeriön tarkemmin määrittämällä tavalla.

15.4.5 Valtion tilinpäätöksen laatimisperusta

Valtion tilinpäätös laaditaan valtion talousarviosta annetun lain ja asetuksen sekä valtiovarainministeriön tilinpäätöksen kaavasta antaman määräyksen samoin kuin muiden valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin antamien määräysten ja ohjeiden mukaisesti.

Tilinpäätös laaditaan valtion liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon pääkirjojen perusteella alkuperäisiin verottomiin hankintamenoihin tai vuoden 1998 aloittavan taseen arvoihin perustuen.

15.4.6 Valtion tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Valtion tilinpäätös laaditaan valtion talousarvion piiriin kuuluvasta talousarviotaloudesta. Valtiontalouteen kuuluvat lisäksi talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot, joista laaditaan kustakin erilliset tilinpäätökset. Valtion tilinpäätökseen ei yhdistellä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen, valtion liikelaitosten eikä valtionyhtiöiden tietoja.

Valtion tilinpäätöslaskelmiin yhdistellään kaikkien kirjanpitoyksikköjen keskuskirjanpidon tietokantaan viedyt tilitiedot ja valtuusseurannan tietokantaan viedyt valtuustiedot. Tilinpäätöslaskelmat laaditaan tietokannoista tehtävillä poiminnoilla. Tilitietojen yhdistelyssä eliminoidaan virastojen ja laitosten väliset tuotot ja kulut, sen sijaan sisäisiä talousarviotalouden saatavia ja velkoja ei eliminoida.

15.4.6.1 Talousarviokirjanpidon tilinpäätöslaskelmat

Talousarviokirjanpidon tilinpäätöslaskelmat laaditaan valtion talousarviokirjanpidon pääkirjan ja valtuuksien seurantatietojen perusteella. Tilinpäätös sisältää kaksi talousarvion toteutumalaskelmaa, joissa molemmissa esitetään varainhoitovuoden talousarviotulot ja -menot, talousarvio sekä niiden välinen vertailu. Lisäksi laskelmissa on edellisen vuoden tilinpäätöstiedot. Laskelmissa esitetään tiedot myös edellisiltä varainhoitovuosilta siirtyneistä siirtomäärärahoista ja seuraavalle varainhoitovuodelle siirretyistä siirtomäärärahoista.

Ensimmäisessä talousarvion toteutumalaskelmassa tiedot ovat osaston ja pääluokan tarkkuudella, toisessa tiedot ovat momentin tarkkuudella.

Kummankin laskelman yhteydessä esitetään myös tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä, käytöstä aiheutuneista menoista sekä käytöstä aiheutuvista myöhemmistä määrärahatarpeista.

15.4.6.2 Talousarviotulojen ja -menojen kohdentaminen

Talousarvion toteutumalaskelmassa talousarviotulot ja -menot kirjataan varainhoitovuoden talousarvion mukaisesti. Talousarviokirjanpidossa tuloja ja menoja ei jaksoteta, vaan ne kirjataan talousarviotuloiksi ja -menoiksi valtion talousarviosta annetun asetuksen ja valtion talousarviossa tehtyjen päätösten kohdentamisperiaatteiden mukaisesti.

Talousarviossa päätetty (asetuksesta poikkeava) kohdentamispäätös voi olla esimerkiksi seuraavanlainen. Momentti on vuoden 2006 talousarviossa oleva 12.39.02 Verotukseen liittyvät korkotulot.

Momentille arvioidaan kertyvän 75 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Momentille tuloutetaan tulo- ja varallisuusveron toimittamiseen liittyvät korkotulot, kertyneet viivekorot ja jäämämaksut sekä verontilityslain mukaiset korkotulot.

2006 talousarvio 75 000 000

2005 talousarvio 75 000 000

2004 tilinpäätös 68 199 542

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 5 a §:ssä tulojen ja menojen kohdentamisesta säädetty kohdentamisperiaatteet ovat seuraavanlaiset.

Maksullisen toiminnan tulon ja muun sekalaisen tulon sekä kulutus-, sijoitus- ja muun menon kohdentamisperusteena on suoriteperuste taikka sitä vastaava peruste. Laajuudeltaan merkittävässä ja eri vaiheista koostuvan suoritteiden luovutuksesta kertyvästä tulosta voidaan varainhoitovuoden tuloksi kuitenkin kohdentaa luovutuksen vaihetta tai suoritteiden valmistusastetta vastaava osa (osakohdennus).

Korkotulo ja korkomeno kohdennetaan siihen varainhoitovuoteen kuuluvaksi, jolta se kertyy lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella.

Siirtomenon kohdentamisperusteena on päätös valtionavun myöntämisestä (myöntöpäätösperuste) tai muu vastaava sitoutuminen menoon (sitoumusperuste). Myöntöpäätöksen tai muun sitoumusperusteen perusteella talousarviomenoksi kirjatusta siirtomenosta maksamatta oleva osa kirjataan valtion liikekirjanpidossa siirtovelaksi. Silloin, kun oikeus saada valtionapu tai muu suoritus perustuu lakiin ja siirtomenon myönnettävistä ja maksettavasta määrästä säädetään yksityiskohtaisesti laissa tai maksettavaksi tuleva määrä määräytyy yksityiskohtaisesti lain nojalla, kohdentamisperusteena on kuitenkin maksuspäätösperuste. Euroopan unionin rakennerahaston rahoitusosuus ja siihen liittyvä valtion rahoitusosuus kohdennetaan maksuspäätöksen perusteella tai sitä vastaavalla perusteella.

Veron ja veronluonteisen tulon, osinkotulon, liikelaitosten voiton tuloutuksen ja valtiolle saatavan muun voitto-osuuden kohdentamisperusteena on maksuperuste.

Valtion lainanotto ja valtionvelan kuoletus sekä valtionvelan ottamiseen tai vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomavoitto sekä emissio- ja pääomatappio kohdennetaan maksuperusteella. Valtiolla takaisin maksettava laina kohdennetaan niin ikään maksuperusteella.

Valtionvelan korkoon ja pääomaan liittyvistä johdannaisista saatava tulo ja niistä aiheutuva meno kohdennetaan sille varainhoitovuodelle, jolta ne kertyvät.

Vähäinen tulo ja meno, valtioon palvelussuhteessa olevan loma-ajan palkka ja lomaraha sekä sellainen tulo ja meno, joiden lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella muodostuvaa määrää ei voida ilman olennaisia lisäkustannuksia luotettavasti ennakoita ennen maksuvelvoitteen erääntymistä, voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.

15.4.6.3 Liikekirjanpidon kirjausperusteet

Liikekirjanpidossa tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvan menon kirjaamisperusteena on tuotannontekijän vastaanottaminen. Suoritteiden myynnistä saatavan tulon kirjaamisperusteena on suoritteen luovuttaminen. Yhteisrahoitteisen toiminnan tulo kertyy tehdyn sitoumuksen perusteella.

Korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan suoriteperustetta vastaavalla tavalla. Veroihin liittyvät korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarvokirjanpidossa.

Liikekirjanpidossa muut kuin edellä tarkoitetut tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarvokirjanpidossa. Poikkeuksena on kuitenkin sitoumusperusteella talousarviokirjanpidossa kohdennettu laina, joka kirjataan saamisen lisäksi myös velaksi siltä osin kuin maksua ei ole tapahtunut.

15.4.6.4 Liikekirjanpidon tilinpäätöslaskelmat

Liikekirjanpidon tilinpäätöslaskelmat laaditaan valtion liikekirjanpidon pääkirjan tietojen perusteella. Valtion tilinpäätös sisältää tuotto- ja kululaskelman, taseen ja rahoituslaskelman. Näissä kaikissa esitetään varainhoitovuoden tilinpäätöstietojen lisäksi edellisen vuoden tilinpäätöksen tiedot.

15.4.6.5 Tuotto- ja kululaskelman laatiminen

Tilinpäätöksessä varainhoitovuoden tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset.

Laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvä tulo on kirjattava liikekirjanpidossa tuotoksi luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmiusastetta vastaava osa (osatuloutus), jos tulo on talousarviossa osakohdennettu.

Myynnin arvonlisäverot esitetään tuottoina ja ostojen arvonlisäverot kuluina verojen ja veronluonteisten maksujen joukossa.

Tuotto- ja kululaskelmaa oikaistaan sisäisillä tuotoilla. Siltä osin kuin laskelmaan sisältyy käyttöomaisuuden hankintamenoja, oikaisu tapahtuu rivillä ”Valmistus omaan käyttöön”.

15.4.6.6 Taseen laatiminen

Taseen vastaaviin merkitään kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistamaton osa sekä arvostuserät samoin kuin vaihto-omaisuuden aktivoidut hankintamenot ja rahoitusomaisuus.

Kansallisomaisuutta on kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyttäminen ja säilymisen turvaaminen. Käyttöomaisuutta ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, joiden vaikutusaika tuotannontekijänä ulottuu useammalle kuin yhdelle varainhoitovuodelle. Vaihto-omaisuutta ovat sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet. Rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset sekä tilapäisesti muussa muodossa olevat rahoitusvarat.

Taseen vastattaviin merkitään oma pääoma, varaukset, arvostuserät sekä vieras pääoma ja oteltuna pitkä- ja lyhytaikaisiin velkoihin. Pitkäaikaiseksi katsotaan velka tai se osa velasta, joka erääntyy maksettavaksi yhden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua.

Tasetta ei oikaista talousarvotalouden sisäisten saatavien ja velkojen eliminoinnilla.

15.4.6.7 Arvostaminen taseessa

Omaisuus arvostetaan tasetta laadittaessa alkuperäisiin verottomiin hankintamenoihin, vuoden 1998 aloittavan taseen arvoihin tai nimellisarvoihin perustuen. Hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen, saadaan hankintamenoa lisäksi lukea osuus kiinteistä menoista.

Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, kirjataan erotus kuluksi.

Kansallis- ja käyttöomaisuuden tasearvot perustuvat alkuperäisiin hankintamenoihin vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Poistot aloitetaan siltä kuukaudelta, jonka aikana hyödykkeen käyttö aloitetaan. Poistot tehdään Valtiokonttorin antaman määräyksen mukaisesti hyödykkeen vaikutusaikana yleensä tasapoistoina. Vähäiset omaisuushankinnat, joiden vaikutusaika ylittää vuoden mutta hankintameno on alle 10 000 euroa, voidaan poistaa kokonaisuudessaan hankintavuonna.

Jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan tehdä arvonnkorotus. Arvonnkorotuksen vasta-arvo merkitään tällöin arvostuseräksi taseen vastattaviin.

Saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään hankintamenoa suuruusina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisinä.

Velat merkitään velan ottamisen yhteydessä syntyneellä emissiovoitolla tai tappiolla oikaistuun nimellisarvoon, tai jos velka on sidottu indeksiin taikka muuhun vertailuperusteeseen, se arvostetaan tätä korkeampaan muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon.

Ulkomaanrahan määräiset erät muunnetaan euromääräisiksi Euroopan keskuspankin julkaiseman varainhoitovuoden viimeisen kurssin mukaan. Jos nämä erät ovat sopimuksin tai muuten sidottu tiettyyn kurssiin, ne muunnetaan euromääräisiksi sitä noudattaen.

15.4.6.8 Rahoituslaskelman laatiminen

Valtion rahoituslaskelma laaditaan rahavirtalaskelman muotoon. Se on valtion tuotto- ja kululaskelmaa sekä tasetta täydentävä laskelma, jossa esitetään rahan lähteet ja käyttö. Laskelma jakautuu oman toiminnan, siirtotalouden, investointien ja rahoituksen rahavirtojen kuvaamiseen. Kussakin osiossa esitetään siihen kuuluvat rahan lähteet ja käyttö niin, että jäännöseränä on osion synnyttämä rahavirta.

Kaikkien osioiden rahavirtojen summana saadaan likvidien varojen muutos. Laskelmalla esitetään myös likvidien varojen määrä vuoden alussa ja lopussa.

Rahoituslaskelma laaditaan olennaisilta osiltaan maksuperusteisesti.

15.4.6.9 Liitteiden laatiminen

Valtion tilinpäätöksen liitteet, lukuun ottamatta liitteitä 1 ja 13, laaditaan joko keskuskirjanpidon tietokannasta tehtävillä kyselyillä tai tiedot kerätään kirjanpitoyksiköiden lähettämiltä tilinpäätösliitteiltä.

15.4.7 Kirjanpitoyksikköjen välisten liiketapahtumien eliminointi

Kirjanpitoyksikköjen välisten liiketapahtumien eliminointi (vähentäminen) tehdään Keskuskirjanpidossa valtion tuotto- ja kululaskelmaa muodostettaessa. Huomattavaa valtion tilinpäätöksen sisällön ja tulkinnan kannalta on, että vain talousarviotalouden sisäiset liiketapahtumat (tuotot ja kulut) eliminoidaan. Budjetointiperiaatteista johtuen talousarviotapahtumia ei eliminoida. Eliminoinnilla ei ole vaikutusta kirjanpitoyksikköjen tuotto- ja kululaskelmiin.

Virastojen ja laitosten välisille tuloille on tilikartassa omat tulotilinsä. Nämä tulotilit eliminoidaan Keskuskirjanpidossa valtion tuotto- ja kululaskelmaa laadittaessa. Eliminoitavat tuotot esitetään vähennyksinä toiminnan kuluissa riveillä ”Vuokrat” ja ”Sisäisten kulujen oikaisu”. Sisäisten saamisten ja velkojen vaikutus valtion taseessa on niin vähäinen, ettei niiden eliminointi ole tarpeen.

Myöskään virastojen ja laitosten välisistä liiketapahtumista mahdollisesti muodostuvaa sisäistä katetta, joka on aktivoitu ostajan taseeseen, ei eliminoida. Sisäinen kate muodostuu viraston ostaessa toiselta virastolta suoritteen, jonka hankintameno on sisältyä valtioneuvoston piirissä syntyneitä katetta. Sisäinen kate eliminoidaan tuottona ja kuluna paitsi silloin, jos suoritteen vastaanottanut virasto joko kokonaan tai osaksi aktivoi sen hankintameno taseeseensa.

Valitun eliminointitarkoituksen mukaisesti myyjävirastolla on siis velvollisuus kohdistaa tulonsa virastojen välisiksi (talousarviotalouden sisäiset) tai ulkoisiksi liiketapahtumiksi.

Valtiokonttorin antamassa tilikarttamääräyksessä sisäisten tulojen ja menojen tilit on merkitty tähdellä (*). Virastojen ja laitosten välisille tuloille on omat sisäiset tilinsä, jotka valtion tuotto- ja kululaskelmaa laadittaessa raportoidaan kohdissa ”Vuokrat” ja ”Sisäisten kulujen oikaisu”.

Esimerkki sisäisten liiketapahtumien eliminoinnin vaikutuksesta valtion tuotto- ja kululaskelmaan.

Esimerkissä kirjanpitoyksikkö A myy kirjanpitoyksikölle B asuinrakennusten rakentamispalvelua 100 eurolla (palvelu on hinnoiteltu maksuperustelain mukaisesti liiketaloudellisin perustein). Lisäksi kirjanpitoyksikkö A vuokraa kirjanpitoyksikölle B toimitilan 400 eurolla. Lisäksi kirjanpitoyksiköllä A on talousarviotalouden ulkopuolisia tuottoja kotitalouksilta 200 €, vuokratuottoja asunnoista 50 € sekä vuokratuottoja muista rakennuksista 300 €. Kirjanpitoyksikkö A:n talousarviotalouden ulkopuoliset kulut muodostuvat tietoliikennepalveluista 200 €.

Kirjanpitoyksikkö B:llä ei ole tuottoja. Kirjanpitoyksikkö B:n kulut muodostuvat toimitilojen vuokrasta 550 € sekä asuinrakennusten rakentamispalveluista 100 €. Kun muita liiketapahtumia ei huomioida, muodostuu kirjanpitoyksikön A ja kirjanpitoyksikön B sekä valtion tuotto- ja kululaskelman jäämä I seuraavanlaisesti.

	A	B	Yht.	Eliminointi	Valtio
3. TOIMINNAN TUOTOT					
301 Tuotot maksuperustelain mukaisista julkis-oikeudellisista suoritteista					
3001 Tuotot kotitalouksilta	200		200		200
*3008 Tuotot valtion virastoilta ja laitoksilta	100		100	-100	0
310 Vuokrat valtion ulkopuolelta					
3101 Vuokrat asunnoista	50		50		50
3102 Vuokrat muista rakennuksista	300		300		300
311 Vuokrat valtion virastoilta ja laitoksilta					
*3112 Vuokrat muista rakennuksista valtion virastoilta ja laitoksilta	400		400	-400	0
	1 050	0	1 050	-500	550
4. TOIMINNASTA AIHEUTUNEET KULUT					
420 Vuokrat					
4202 Muiden rakennusten vuokrat		550	550	-400	150
431- 432 Rakentamis- ja toimistopalvelut					
4310 Asuinrakennusten rakentamispalvelut		100	100		100
4322 Tietoliikennepalvelut	200		200		200
49 Sisäiset kulut					
*4909 Sisäisten kulujen oikaisu				-100	-100
	200	650	850	-500	350
JÄÄMÄ I	850	-650			200

16 LUKU: TILINAVAUS

Tilinavaus koskee pääsääntöisesti liikekirjanpitoa mutta joidenkin erien osalta myös talous-arviokirjanpitoa.

16.1 Liikekirjanpito

Tilinpäätöksessä varainhoitovuodelle kuuluvat tulot ja menot on jaksotettu tuotoiksi ja ku-luiksi. Sellaiset tulot ja menot, joista vielä odotetaan niitä vastaavia tuloja tai menoja, on aktivoitu taseeseen. Tilinavauksessa nämä tulonodotukset ja velvoitteet siirretään uudelle tilikaudelle.

Liikekirjanpidon tilinavauksessa noudatetaan ns. tasejatkuvuuden periaatetta, jonka mu-kaan uuden tilikauden tilinavaus tehdään edellisen tilikauden päättävän taseen perusteella viemällä edellisen tilikauden päättävän taseen saldot alkusaldoiksi seuraavalle tilikaudelle. Toisin sanoen edellisen tilikauden päättävä tase on siis seuraavan tilikauden avaava tase.

Tilinavaus tehdään siten vain tasetileille (1-2 alkuiset liikekirjanpidon tilit). Kirjanpito-ohjelmat siirtävät tasetilien saldot uudelle tilikaudelle yleensä automaattisesti.

16.1.1 Pääoman siirtotilit

Tilinavauksessa pääoman siirtotilien saldot siirretään tilille 2070 Edellisten tilikausien pää-oman muutos. Kirjanpito-ohjelmat suorittavat saldojen siirrot yleensä automaattisesti.

Pääoman siirtotilejä ovat:

- 2080 Siirrot valtion yleiseltä maksuliikemenotililtä (T)
- 2081 Siirrot valtion yleiselle maksuliiketulotilille (T)
- 2082 Siirrot läheteiden tililtä (T)
- 2083 Hallinnan siirrot
- 2084 Yhteishankinnoista aiheutuvat menonsiirrot

16.1.2 Siirtosaamiset ja -velat

Siirtosaamisten ja -velkojen tilien saldot siirretään tilinavauksessa uuden tilikauden alkusal-doiksi sellaisenaan.

Siirtosaamisten ja velkojen tilien saldot puretaan seuraavasti:

Ne tapahtumat, jotka laskutetaan, puretaan seuraavan laskun yhteydessä.

Ne tapahtumat, joista ei tule laskua, esim. lomapalkkavelka ja korkovelka, puretaan seuraa-
van jaksotuksen yhteydessä.

Siirtosaamisten ja -velkojen tilejä ovat:

- 173 -alkuiset siirtosaamisten tilit ja
- 261 -alkuiset siirtovelkojen tilit.

16.2 Talousarviokirjanpito

Talousarviokirjanpidossa ei ole vastaavaa tilinavausmenettelyä kuin liikekirjanpidossa, sillä talousarvion seuranta on vuotuista seurantaa. Siitä huolimatta talousarviokirjanpidossa on joitakin eriä, jotka siirtyvät uudelle tilikaudelle. Näitä ovat siirrettyt määrärahat sekä eräät muut talousarviokirjanpidon tilit. Kirjanpito-ohjelmat suorittavat saldojen siirrot yleensä automaattisesti.

16.2.1 Siirretyt määrärahat

Siirrettyjen määrärahojen tilien saldot viedään alkusaldoiksi uuden tilikauden talousarviokirjanpitoon.

16.2.2 Muut talousarviokirjanpidon tilit

Muilla talousarviokirjanpidon tileillä ei tilinpäätöksessä saa olla sellaisia tuloja ja menoja, jotka kuuluvat päättyvän varainhoitovuoden talousarvioon. Ne tulee siis kirjata lopulliselle talousarviokirjanpidon tilille ennen tilinpäätöstä.

Tilinpäätöksessä muilla talousarviokirjanpidon tileillä olevat saldot siirretään tilinavauksessa seuraavalle tilikaudelle. Nämä tilit on aina selvitettävä mahdollisimman pian.

Talousarviokirjanpidon tilillä 670 Talousarvion ulkopuolinen rahoitus ja sillä rahoitetut menot on saldoa tilinpäätöksessä, mikäli tilillä seurattavia talousarvion ulkopuolisia varoja on tilinpäätöshetkellä käyttämättä.

16.2.3 Talousarviotilit

Uuden varainhoitovuoden talousarvion tilijaottelun luvut viedään järjestelmään vertailuluvuiksi talousarviotileille tilijaottelun valmistuttua. Vertailulukuku on eri asia kun talousarviokirjanpidon alkusaldo. Vertailulukuku on budjettiluku ja se ilmaisee, kuinka paljon talousarviotilille on budjetoitu menoja tai tuloja. Vertailulukua ei siten myöskään viedä kirjanpitoon kirjauksen avulla.

Siirtomäärärahoilla ja muilla talousarviokirjanpidon tileillä on puolestaan alkusaldot, jotka ovat muodostuneet edellisellä tilikaudella kirjanpitoon kirjattujen tapahtumien seurauksena.

17 LUKU: LUKU ON VARALLA MYÖHEMPÄÄ KÄYTTÖÄ VARTEN

18 LUKU: KUUKAUSITTAIN LAADITTAVA TÄSMÄYTYS

Talousarviokirjanpidon täydellisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon välillä on talousarviosta annetun asetuksen 42 e §:n mukaisesti laadittava kuukausittain ja tilinpäätöksen yhteydessä täsmäytyslaskelma.

Valtiokonttorin kuukausittain tuottama täsmäytyslaskelma

Talousarvioasetuksen 42 e §:n mukainen täsmäytyslaskelma tuotetaan Valtiokonttorin keskuskirjanpidossa kirjanpitoyksikön kuukausittain toimittamien tilitietojen perusteella. Se toimitetaan kirjanpitoyksikölle yhdessä tili-ilmoituksen kanssa. Kirjanpitoyksikkö tarkastaa täsmäytyslaskelman, tekee hyväksymismerkinnän ja säilyttää laskelman Valtiokonttorin antamien määräysten mukaisesti. Tämä menettely varmistaa talousarviokirjanpidon täydellisyyden ja luotettavuuden.

Vuoden 2006 aikana siirryttiin Valtiokonttorin tuottamien tili-ilmoitusten ja täsmäytyslaskelmien sähköiseen käsittelyyn. Tili-ilmoitukset ja täsmäytyslaskelmat kierrätetään, hyväksytään ja arkistoidaan kirjanpitoyksikköjen/rahastojen ja keskuskirjanpidon yhteiskäytössä Rondossa. Menettely on selvitetty ohjeessa Tili-ilmoitusten ja täsmäytyslaskelmien sähköinen käsittely. Ohje on Valtiokonttorin kotisivuilla.

Kirjanpitoyksikön oma täsmäytyslaskelma

Myös kirjanpitoyksikön tulee, sen koosta ja kirjanpitotapahtumien määrästä riippuen, tulostaa kirjanpitojärjestelmästänsä täsmäytyslaskelma päivittäin ja useamminkin, jos päivitettäviä aineistoja on paljon. Täsmäytyslaskelman avulla todetaan kirjanpidon virheettömyys tai mahdolliset virheet. Erityisesti laskelmasta on hyötyä silloin, kun se tehdään jokaisen kirjanpitopäivätyksen jälkeen. Silloin mahdollisten virheiden etsiminen on helpompaa, koska se kohdistuu ainoastaan kyseisessä päivityksessä mukana olleisiin tositteisiin. Monivirastoissa kirjanpitoyksikössä on hyvä tehdä täsmäytyslaskelmat virastoittain virheiden etsimisen helpottamiseksi.

Jos täsmäytyslaskelma osoittaa eroa liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon välillä, tulee kirjanpitoyksikön viivytyksettä selvittää virheet ja tehdä tarvittavat korjauskirjaukset kirjanpitoonsa ennen tietojen toimittamista keskuskirjanpitoon. Keskuskirjanpitoon toimitettavien tietojen tulee olla virheettömiä.

Täsmäytyslaskelman perusajatus

Täsmäytyslaskelmassa perusajatuksena on tarkastella talousarviokirjanpitoa kahdenkertaisena kirjanpitoa. Kahdenkertaisuuteen pyritään siten, että määritellään kaikki erilaiset kirjanpitotapahtumat, joita voidaan pitää talousarviokirjanpitoon kuuluvan menon tai tulon ”vastakirjauksena”. Vastakirjaukset tehdään liikekirjanpidon tasetileille.

Esimerkki liikekirjanpidon tasetilille tehtävästä ”vastakirjauksesta”

Ostetaan aineita ja tarvikkeita 6 100 € (sis. alv. 22 %). Tapahtuma viedään kirjanpitoon seuraavasti.

LKP-tili	TaKP-tili	Debet	Kredit
4009 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	xx.xx.21	5 000	
9308 Arvonlisäverokulut 22 %	xx.xx.xx	1 100	
1920 Yleiset maksuliikemenotilit (T)			6 100

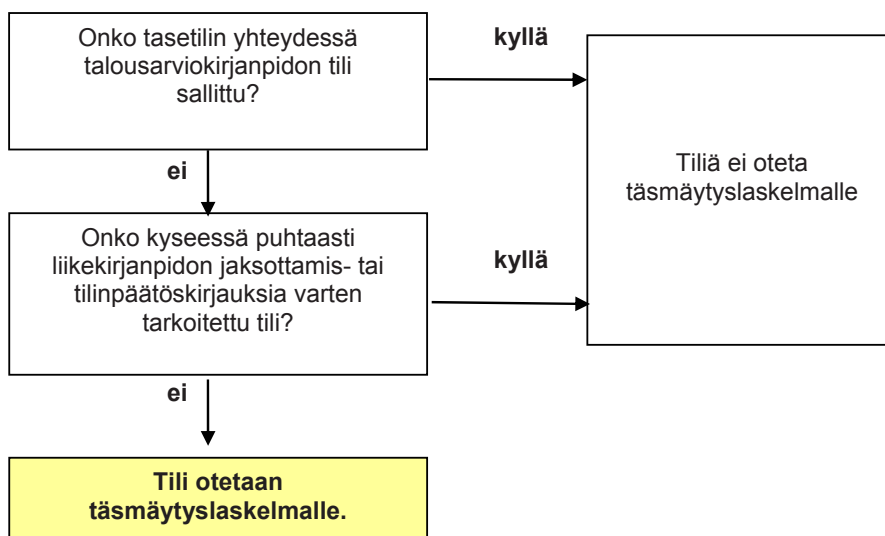
Esimerkissä on kyse samalla sekä liikekirjanpidon menosta että talousarviomenosta. Liikekirjanpidossa meno kirjataan kahdenkertaisena menotilin ja rahoitustilin välillä. Sen sijaan talousarviokirjanpidossa meno kirjataan ainoastaan kerran talousarviokirjanpidon tilin

debetiin. Talousarviokirjanpidosta tehdään ”kahdenkertaista” hakemalla vastakirjaus liikekirjanpidon tililuokasta. Tässä esimerkissä kahteen talousarviotapahtumaan (ostomeno ja arvonlisäveromeno) liittyy rahan liikkuminen maksuliikemenotilin kautta. Juuri maksuliikemenotili on esimerkin tapauksessa täsmäytyslaskelmalla esitettävä vastatili.

18.1 Täsmäytyslaskelman sisältö

Täsmäytyslaskelmalle otetaan mukaan kaikki talousarviokirjanpidon tilit. Liikekirjanpidon tasetileistä otetaan mukaan ainoastaan ne, jotka Kirjanpidon tilit määräyksessä on merkitty tunnuksella (T).

Laskelmalle mukaan otettavat liikekirjanpidon tasetilit eli tunnuksella (T) merkityt tilit on valittu seuraavassa kuviossa esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

Kuvio täsmäytyslaskelmalle mukaan otettavien tasetilien valinnasta.

Tunnuksella (T) merkittyjä tilejä ovat mm. maksuliiketilit, ostovelat, myyntisaamiset ja osa muista lyhytaikaisista saamisista ja veloista sekä siirtosaamis- ja -velkatileistä. Näille tileille kirjattaessa vastakirjaus tehdään aina joko sellaiselle tilikombinaatiolle, joka sisältää talousarviokirjanpidon tilin, tai toiselle niin ikään täsmäytyslaskelmalle mukaan otettavalle tasetilille.

18.2 Kuukausittain laadittavan täsmäytyslaskelman tarkastaminen

Kirjanpitoyksikön on tarkastettava ja hyväksyttävä Valtiokonttorin laatima täsmäytyslaskelma kuukausittain. Jos täsmäytyslaskelma osoittaa eroa liikekirjanpidon ja talousarviokirjanpidon välillä, virheet pitää selvittää ja tehdä vaadittavat korjaukset kirjanpitoon mahdollisimman pian.

Täsmäytyslaskelman eron hakeminen aloitetaan selvittämällä virhetileille kirjautuneet tapahtumat. Tilikartassa on omat virhetilinsä liikekirjanpitoa (2990 Kirjanpitoyksikön virhetili) ja talousarviokirjanpitoa (698 Kirjanpitoyksikön talousarviokirjanpidon virhetili) varten. Kirjanpitoyksikön omien virhetilien lisäksi on olemassa myös vastaavat keskuskirjanpidon virhetilit. Keskuskirjanpidon virhetileille kirjautuvat sellaiset kirjanpitoyksikön toimittamat tilitiedot, jotka keskuskirjanpidon atk-järjestelmä on ohjelmallisesti vienyt virhetilille.

Valtiokonttori lähettää kirjanpitoyksikölle täsmäytyslaskelman kanssa tili-ilmoituksen, joka on raportti kaikista kirjanpitoyksikön käyttämistä tileistä. Tili-ilmoituksella on virheelliset tiliyhdistelmät merkitty määrämuotoisesti ja niiden tulkintaan on annettu lukuohje, joka on julkaistu Valtiokonttorin kotisivuilla. Tili-ilmoitus auttaa täsmäytyslaskelman mahdollisen eron syiden löytämisessä.

Jos täsmäytyslaskelmalla esiintyvä ero ei johdu virhetileille kirjautuneista tapahtumista, on seuraavaksi hyvä käydä läpi kaikki sellaiset liikekirjanpidon tasetilit, jotka teknisesti voivat esiintyä joko talousarviokirjanpidon tilin kanssa tai ilman sitä. Erotus saattaa johtua siitä, että jollekin näistä tileistä tehty kirjaus on sisältänyt talousarviokirjanpidon tilin silloin kun se ei ole ollut sallittu tai päinvastoin. Vastaavalla tavalla käydään läpi kaikki tuotto- ja kululaskelman tilit, jotka esiintyvät ilman talousarviokirjanpidon tiliä.

Talousarviokirjanpitoon kirjattava meno ja tulo vaativat aina vastakirjauksen täsmäytyslaskelmaan mukaan otettavalle tasetilille. Nämä tilit on voimassa olevassa Kirjanpidon tilit määräyksessä merkitty tunnuksella (T). Jos vastakirjauksessa on käytetty väärää tasetiliä, esim. liikekirjanpidon jaksotukseen tarkoitettua tiliä, täsmäytyslaskelma näyttää tältä osin eroa.

TaA 42 §:n tarkoittama täsmäytyslaskelma **Nettokertymä**
110 Eduskunta 30.9.2006

Täsmäytyslaskelmaan vaikuttavat liikekirjanpidon tasetilit

1700 Myyntisaamiset (T)	-49 767,78
1739 Muut siirtosaamiset (T)	-6 169,00
1749 Muut lyhytaikaiset saamiset (T)	7 978,15
1900 Kassatili (T)	-23 573,00
1993 Katteet (T)	-65 025 450,78
1994 Tyhjennykset (T)	684 085,78
2570 Ostovelat (T)	1 606 096,56
2580 Ennakonpidätykset (T)	-5 945,04
2581 Sosiaaliturvamaksut (T)	85 431,37
2582 Tapaturmamaksut (T)	1 499,32
2590 Työnantajan eläke- ja avustuskassamaksut (T)	269,31
2591 Työntekijän eläke- ja avustuskassamaksut (T)	86,40
2592 Työnantajan eläkemaksut (T)	2 026,93
2593 Työntekijän eläkemaksut (T)	7 938,85
2594 Jäsenmaksut (T)	-313,08
2596 Työttömyysvakuutusmaksut (T)	44 601,50
2598 Palkkojen aputili (T)	228 033,62
2619 Muut siirtovelat (T)	10 644,59
Tasetilit yhteensä	-62 432 526,30

Talousarviokirjanpidon tilit

Tuloarviotilit yhteensä	-203 803,89
Menoarviotilit yhteensä	62 629 700,18
620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot	6 630,01
Talousarviokirjanpidon tilit yhteensä	62 432 526,30

Erotaa **0,00**

Kirjanpitoyksikön tuotto- ja kululaskelma

LIITE 1

KIRJANPITOYKSIKÖN TUOTTO- JA KULULASKELMA

	1.1.n - 31.12.n		1.1.n-1 - 31.12.n-1	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	0,00		0,00	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	0,00		0,00	
Muut toiminnan tuotot	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	0,00		0,00	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	+/- 0,00		+/- 0,00	
Henkilöstökulut	0,00		0,00	
Vuokrat	0,00		0,00	
Palvelujen ostot	0,00		0,00	
Muut kulut	0,00		0,00	
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	+/-0,00		+/- 0,00	
Valmistus omaan käyttöön (-)	0,00		0,00	
Poistot	0,00		0,00	
Sisäiset kulut	<u>0,00</u>	<u>-0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>-0,</u>
JÄÄMÄ I		0,00		0,
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	0,00		0,00	
Rahoituskulut	<u>-0,00</u>	+/- 0,00	<u>-0,00</u>	+/- 0,
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Satunnaiset tuotot	0,00		0,00	
Satunnaiset kulut	<u>-0,00</u>	+/- 0,00	<u>-0,00</u>	+/- 0,
JÄÄMÄ II		0,00		0,
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
(sektorijako)	0,00		0,00	
(sektorijako)	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,
Kulut				
(sektorijako)	0,00		0,00	
(sektorijako)	<u>0,00</u>	<u>-0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>-0,</u>
JÄÄMÄ III		0,00		0,
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Verot ja veronluonteiset maksut	0,00		0,00	
Muut pakolliset maksut	0,00		0,00	
Perityt arvonlisäverot	0,00		0,00	
Suoritettut arvonlisäverot	<u>-0,00</u>	+/- 0,00	<u>-0,00</u>	+/- 0,
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>0,00</u>		<u>0</u>

Kirjanpitoyksikön tase

LIITE 2

KIRJANPITOYKSIKÖN TASE

	31.12.n	31.12.n-1
VASTAAVAA		
KANSALLISOMAISUUS		
Maa- ja vesialueet	0,00	0,00
Rakennusmaa- ja vesialueet	0,00	0,00
Rakennukset	0,00	0,00
Muu kansallisuusomaisuus	0,00	0,00
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET		
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
Perustamis- ja järjestelymenot	0,00	0,00
Tutkimus- ja kehittämismenot	0,00	0,00
Aineettomat oikeudet	0,00	0,00
Liikearvo	0,00	0,00
Muut pitkävaikutteiset menot	0,00	0,00
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
AINEELLISET HYÖDYKKEET		
Maa- ja vesialueet	0,00	0,00
Rakennusmaa- ja vesialueet	0,00	0,00
Rakennukset	0,00	0,00
Rakennelmat	0,00	0,00
Rakenteet	0,00	0,00
Koneet ja laitteet	0,00	0,00
Kalusteet	0,00	0,00
Muut aineelliset hyödykkeet	0,00	0,00
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET		
Käyttöomaisuusarvopaperit	0,00	0,00
Liikelaistosten peruspääomat	0,00	0,00
Liikelaistoksiin muun oman pääoman ehdoon sijoitetut pääomat	0,00	0,00
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen lainasaamiset	0,00	0,00
Annetut euromääräiset velkakirjalainat	0,00	0,00
Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	0,00	0,00
Annetut valuuttamääräiset velkakirjalainat	0,00	0,00
Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset valuuttamääräiset sijoitukset	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET YHTEENSÄ	0,00	

ARVOSTUSERÄT				
Arvostuserät		0,00		0,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMaisuUS				
VAIHTO-OMaisuUS				
Aineet ja tarvikkeet	0,00		0,00	
Keskeneräinen tuotanto	0,00		0,00	
Valmiit tuotteet/Tavarat	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Pitkäaikaiset saamiset		0,00		0,00
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Euromääräiset lainasaamiset	0,00		0,00	
Valuuttamääräiset lainasaamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	0,00		0,00	
Muut lyhytaikaiset saamiset	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
RAHOITUSOMaisuUSARVOPAPERIT JA MUUT				
LYHYTAIKAISET SijoITUKSET				
Rahoitusomaisuusarvopaperit	0,00		0,00	
Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	0,00		0,00	
Muut euromääräiset sijoitukset	0,00		0,00	
Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	0,00		0,00	
Muut valuuttamääräiset sijoitukset	0,00		0,00	
Muut lyhytaikaiset euromääräiset sijoitukset	0,00		0,00	
Muut lyhytaikaiset valuuttamääräiset sijoitukset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatilit	0,00		0,00	
Tiliviraston tulotilit	0,00		0,00	
Tiliviraston menotilit	0,00		0,00	
Muut pankkitilit	0,00		0,00	
Valtion yleiset tulo- ja menotilit	0,00		0,00	
Muut rahat ja pankkisaamiset	0,00		0,00	
Sisäisen rahaliikkeen tilit	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
VAIHTO- JA RAHOITUSOMaisuUS YHTEENSÄ		0,00		0,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

VALTION PÄÄOMA

Valtion pääoma 1.1.1998	0,00		0,00	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	0,00		0,00	
Pääoman siirrot	0,00		0,00	
Tilikauden tuotto-/kulujaämä	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00

RAHASTOJEN PÄÄOMAT

Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot	0,00		0,00	
Talousarvion sisäiset valtion rahastot	0,00		0,00	
Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00

VARAUKSET

Varaukset		0,00		0,00
-----------	--	------	--	------

ARVOSTUSERÄT

Arvonkorotukset	0,00		0,00	
Muut arvostuserät	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00

VIERAS PÄÄOMA

PITKÄAIKAINEN

Otetut euromääräiset lainat	0,00		0,00	
Otetut valuuttamääräiset lainat	0,00		0,00	
Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta	0,00		0,00	
Pitkäaikaiset siirtovelat	0,00		0,00	
Muut pitkäaikaiset velat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00

LYHYTAIKAINEN

Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdistilit	0,00		0,00	
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	0,00		0,00	
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	0,00		0,00	
Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat	0,00		0,00	
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Tilivirastojen väliset tilitykset	0,00		0,00	
Edelleen tilitettävät erät	0,00		0,00	
Siirtovelat	0,00		0,00	
Muut lyhytaikaiset velat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>

VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ

<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
-------------	-------------

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
-------------	-------------

Kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumalaskelma

LIITE 3

Kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumalaskelma

Osaston, momentin ja tilijaoittelun numero ja nimi	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTA:t)	Tilinpäätös n	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %		
Osasto	0,00	0	0,00	0,00	0		
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	0		
Momentti yhteensä	0,00	0	0,00	0,00	0		
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	0		
Tuloarviotilit yhteensä	0,00	0	0,00	0,00	0		
Päälukon, momentin ja tilijaoittelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös n-1	Talousarvio n (TA + LTA:t)	Talousarvion n määrärahojen käyttö vuonna n	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot		
			siirto seuraavalle vuodelle		Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytetty vuonna n (pl. peruutukset)	Sirretty seuraavalle vuodelle
Päälukoka	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	0,00		
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	-	0,00	0,00
Päälukoka	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	0,00		
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	-	0,00	0,00
Momentti yhteensä	0,00	0	0,00	0,00	-	0,00	0,00
Tilijaoittelu	0,00	0	0,00	0,00	-	0,00	0,00
Määrärahatilit yhteensä	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumaselkeman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1 000 €) ¹⁾				Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1 000 €)													
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy ²⁾		Aikaisempie n vuosien valtuuksien käyttö ³⁾	Vuoden n valtuudet				Talousarvio- menot n						Määräraha- tarve n+1	Määräraha- tarve n+2	Määräraha- tarve n+3	Määräraha- tarve myöhemmi n	Määräraha- tarve yhteensä
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Käytetty	Käyttämättä ä n+1 T.A:ssa												
	Momentti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Aikaisempien vuosien valtuudet																
	Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
...																	
	Momentti	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Aikaisempien vuosien valtuudet	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet																
...																	
	Momentti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- talonrakennushankkevaluudet ⁵⁾	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet, josta		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- talonrakennushankkevaluudet ⁵⁾		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yhteensä	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- talonrakennushankkevaluudet ⁵⁾	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vuonna n käytettävissä olleet valtuudet, josta		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- talonrakennushankkevaluudet ⁵⁾		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

¹⁾ Valtuuden ja sen käytön määräksi merkitään tilauksen sopimushinta tai sitoumuksen määrä silloin, kun valtuus on rajattu alun perin muulla tavalla, mutta valtuuden käytön johdosta annetaan euromääräinen sitoumus. Korkotuetun lainakanan enimmäismääränä määritellyt korkotukivaltuudet ja muut vastaavat valtuudet eritellään lisäksi omilla riveillään.

²⁾ Myös pääluokan tai luvun pääosiossa myönnetty valtuudet sisällytetään taulukkoon. Tällöin luvun tai momentin numerotunnukseksi merkitään "00."

³⁾ Esitetään yhteismäärä niistä aikaisempina varainhoitovuosina käytetyistä valtuuksista, joista varainhoitovuotena on aiheutunut menoja tai joista aiheutuu menoja tulevina varainhoitovuosina.

⁴⁾ Korkotukilainojen lainakanan enimmäismääränä tai valtionapujen oikeuttavien kustannusten enimmäismääränä tai muulla vastaavalla tavalla myönnettyjen valtuuksien määrä. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää tällä tavoin määriteltyjä valtuuksia.

⁵⁾ Talousarviolain 10 §:n 2 momentissa säädetyn laajius- tai kustannusarvion perusteella myönnetty valtuudet. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää talonrakennushankkevaltuuksia.

Kirjanpitolikarjamallit

LIITE 4

Liite sisältää mallit seuraavista tulosteista:

- päiväkirja (aikajärjestys),
- liikekirjanpidon pääkirja (asiajärjestys),
- yhdistelmä liikekirjanpidon pääkirjasta
- talousarviokirjanpidon pääkirja (asiajärjestys),
- yhdistelmä talousarviokirjanpidon pääkirjasta
- talousarvion seurantaraportti.

Ne sisältävät vähimmäistietosisällön lisäksi suositusluonteisia näkökohtia. Tulosteet voi luonnollisesti laatia esitettyä yksityiskohtaisemminkin. Esimerkiksi esitetyn tositemuotoisen selitteen sijasta päiväkirja voidaan laatia vientikohtaisin selittein. Tulosteissa esitetyt yksinkertaistetut kirjaukset eivät perustu todellisiin tapahtumiin eikä eri tulosteiden kirjauksilla ole välttämättä yhteyttä toisiinsa. Tulosteet kuvaavat joulukuuta 2000.

Päiväkirjavaatimus ”Tiliviraston päiväkirjassa tositemuoto esitetään tositemuotoittain päivämäärän mukaisessa järjestyksessä” tarkoittaa järjestystä tositemuoto - päivämäärä - tositemuoto tai järjestystä tositemuoto - tositemuoto - päivämäärä.

Malleissa olevat suositusluonteiset näkökohdat:

Päiväkirja

Vähimmäistietosisältö:

Päiväkirjan viimeisenä rivinä on kyseisen kirjan loppusummarivi. Loppusummarivi on sekä kausikohtaiselle että vuoden alusta tiedolle (keskuskirjanpitoon tilitemuoto toimitetaan kumulatiivisena vuoden alusta lukien).

Suositus:

Vähimmäistietosisällön mukainen loppusummarivi tarkoittaa liikekirjanpidon tietojen muista loppusummariviä. Suositus kuuluu seuraavasti:

Loppusummarivi on sekä liikekirjanpidon että talousarviokirjanpidon kausikohtaiselle että vuoden alusta tiedolle (keskuskirjanpitoon tilitemuoto toimitetaan kumulatiivisena vuoden alusta lukien).

Liikekirjanpidon tilitemuotojen osalta loppusummarivi sisältää liikekirjanpidon debet -kirjausten loppusumman, liikekirjanpidon kredit -kirjausten loppusumman sekä näiden erotuksen. Talousarviokirjanpidon tilitemuotojen osalta loppusummarivi sisältää talousarviokirjanpidon debet -kirjausten loppusumman, talousarviokirjanpidon kredit -kirjausten loppusumman sekä liikekirjanpidon tilitemuotojen ja talousarviokirjanpidon tilitemuotojen erotuksen.

Talousarviokirjanpidon pääkirja

Vähimmäistietosisältö:

Talousarviokirjanpidon pääkirjassa on sekä kausikohtaiset että kumulatiiviset debet ja kredit -kertymät sekä nettosaldo kauden alussa, kauden aikana että vuoden alusta.

Suositus:

Vähimmäistietosisällön mukainen vaatimus tarkoittaa talousarvion tilijaoittelun tarkkuutta. Suosituksena on laskea sekä kausikohtaiset että kumulatiiviset debet ja kredit -kertymät sekä nettosaldo kauden alussa, kauden aikana että vuoden alusta myös yhteenvedotiedoille. Yhteenvedotiedoilla tarkoitetaan tässä seuraavia tietoja: tuloarviotilit yhteensä, menoarviotilit yhteensä, siirrettyjen määrärahojen tilit yhteensä (siirretyt määrärahat ja niiden käytöt), tulorästien erittelytilit yhteensä, menorästien erittelytilit yhteensä, talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot yhteensä, talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot yhteensä ja talousarviokirjanpidon virhetilit yhteensä.

Huom! myös liikekirjanpidon pääkirjalla on suositeltavaa laskea sekä kausikohtaiset että kumulatiiviset debet ja kredit -kertymät sekä nettosaldo kauden alussa, kauden aikana että vuoden alusta yhteenvedotiedoille. Yhteenvedotiedoilla tarkoitetaan tässä niitä tietoja joita tarvitaan tili-ilmoitukseen tarkastamiseen ja jotka eivät muutoin näy liikekirjanpidon pääkirjalla.

Malleissa esiintyvien kirjanpitotapahtumien kuvaus:

Päiväkirjalla esiintyvien kirjanpitotapahtumien kuvaus

Tapahtuma 1: 15.12.2000 Virkasuhdepalkat 12/2000 2 000 000 euroa

Tapahtuma 2: 31.12.2000 Virkasuhdepalkat 12/2000 100 000 euroa

Tapahtuma 3: 31.12.2000 Ostolasku 170 euroa

Tapahtuma 4: 31.12.2000 Lomapalkkavelan muutos 1 000 000 euroa

Tapahtuma 5: 31.12.2000 Siirtomäärärahan siirto 3 000 000 euroa

Liikekirjanpidon pääkirjamallissa esiintyvien kirjanpitotapahtumien kuvaus

Liikekirjanpidon pääkirjamallissa on esitetty vain osa päiväkirjalla esiintyvistä kirjanpitotapahtumista. Todellisuudessa tietenkin kaikki ulkoisen kirjanpitoon kirjatut kirjanpitotapahtumat näkyvät liikekirjanpidon pääkirjalla.

Talousarviokirjanpidon pääkirjamallissa esiintyvien kirjanpitotapahtumien kuvaus

Talousarviokirjanpidon pääkirjamallissa esiintyy samat kirjanpitotapahtumat kuin päiväkirjalla sikäli kun ne talousarviokirjanpitoon kirjattavia kirjanpitotapahtumia. Lisäksi talousarviokirjanpidon pääkirjamallissa esiintyy edellä mainittuihin kirjanpitotapahtumiin liittyvät talousarvion seurantaraportin mukaiset kauden alussa, kauden aikana, vuoden alusta sekä alkusaldotiedot. Talousarviokirjanpidon pääkirjamallissa on edellisten lisäksi esitetty esimerkki menorästien tileille kirjatusta kirjanpitotapahtumista.

Talousarvion seurantaraporttimallissa esiintyvien kirjanpitotapahtumien kuvaus

Talousarvion seurantaraporttimallissa esiintyy edellä mainittujen kirjanpitotapahtumien lisäksi muitakin kirjanpitotapahtumia.

PÄIVÄKIRJA

301001 Valtiokonttori

AJOPVM 8.1.2001
 AJONRO 12 345
 AJALTA 01.12.2000-31.12.2000

SIVU X

Tositelaji Pvm	Tosite numero LKP-tili	TaKP-tili	SKP1	SKP2	Debet	Kredit	Selite
TOSITELAJI 1: Kassatositteet							
151200	10100						Palkat 12/00
	1920 Tiliviraston yleiset maksuliikemenotilit (T)						1 4 00 000,00
	2580 Ennakonpidätykset (T)					600 000,00	
	2581 Sosiaaliturvamaksut (T)					1 0 000,00	
	4100 Virkasuhdepalkat	49828.05.21			60 000,00		
	4100 Virkasuhdepalkat	28.05.21			1 940 000,00		
	4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	28.05.21			120 000,00		
	Tosite yhteensä:				2 120 000,00	2 120 000,00	
311200	10101						Palkat 12/00
	1920 Tiliviraston yleiset maksuliikemenotilit (T)						70 000,00
	2580 Ennakonpidätykset (T)					30 000,00	
	2581 Sosiaaliturvamaksut (T)					6 000,00	
	4100 Virkasuhdepalkat	28.05.21			100 000,00		
	4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	28.05.21			6 000,00		
	Tosite yhteensä:				106 000,00	106 000,00	
	Tositelaji 1 yhteensä				2 226 000,00	2 226 000,00	
TOSITELAJI 2: Ostolaskut							
311200	20100						Amica
	4390 Ravitsemuspalvelut	28.05.21			139,34		
	9308 Maksettu arvonlisävero 22 %	xx.xx.xx			30,66		
	2570 Ostovelat (T)					170,00	
	Tosite yhteensä:				170,00	170,00	
	Tositelaji 2 yhteensä				170,00	170,00	
TOSITELAJI 3: Muistiotositteet							
311200	30100						LPV-muutos
	4100 Virkasuhdepalkat				1 000 000,00		
	2611 Lomapalkkavelka					1 000 000,00	
	Tosite yhteensä:				1 000 000,00	1 000 000,00	
311200	30101						
	9900 Siirtomäärärahojen siirrot	28.05.21			3 000 000,00		
	9900 Siirtomäärärahojen siirrot	40028.05.21				3 000 000,00	
	Tosite yhteensä:				3 000 000,00	3 000 000,00	
	Tositelaji 3 yhteensä				4 000 000,00	4 000 000,00	
Kaikki yhteensä kauden aikana: LKP					6 226 170,00	6 226 170,00	
Erotus:						0,00	
Kaikki yhteensä kauden aikana: TaKP					5 226 170,00	3 000 000,00	
Erotus: LKP - TAKP					1 000 000,00	3 226 170,00	
Kaikki yhteensä vuoden alusta: LKP					195 345 000,00	195 345 000,00	
Erotus:						0,00	
Kaikki yhteensä vuoden alusta: TaKP					183 427 724,00	10 221 074,00	
Erotus: LKP - TaKP					11 917 276,00	185 123 926,00	

LIIKEKIRJANPIDON PÄÄKIRJA

301001 Valtiokonttori

AJOPVM 8.1.2001
 AJONRO 12 346
 AJALTA 01.12.2000-31.12.2000

SIVU X

LKP-tili	Tositelaji	Pvm	Tosite numero	TaKP-tili	Debet	Kredit	Saldo	Selite
2611 Lomapalkkavelka					0,00	0,00	2 000 000,00 -	Kauden alussa
3	311200		30100			1 000 000,00		LPV-jaksotus
					0,00	1 000 000,00	1 000 000,00 -	Kauden aikana
Alkusaldo:		2 000 000,00 -			0,00	1 000 000,00	3 000 000,00 -	Vuoden alusta
4100 Virkasuhdepalkat					60 737 250,97	20 000,00	60 717 250,97	Kauden alussa
1	151200		10100	49828.05.210	60 000,00			Palkat 12/00
1	151200		10100	28.05.210	1 940 000,00			Palkat 12/00
1	311200		10101	28.05.210	100 000,00			Palkat 12/00
3	311200		30100		1 000 000,00			LPV-jaksotus
					3 100 000,00	0,00	3 100 000,00	Kauden aikana
					63 837 250,97	20 000,00	63 817 250,97	Vuoden alusta
4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut					4 058 834,27	2 000,00	4 056 834,27	Kauden alussa
1	151200		10100	28.05.21	120 000,00			Sotumaksu 12/00
1	311200		10101	28.05.21	6 000,00			Sotumaksu 12/00
					126 000,00	0,00	126 000,00	Kauden aikana
					4 184 834,27	2 000,00	4 182 834,27	Vuoden alusta
9900 Siirtomäärärahojen siirrot					0,00	0,00	0,00	Kauden alussa
3	311200		30 101	28.05.21	3 000 000,00			Määrärahan siirto
3	311200		30 101	40028.05.21		3 000 000,00		Määrärahan siirto
					3 000 000,00	3 000 000,00	0,00	Kauden aikana
					3 000 000,00	3 000 000,00	0,00	Vuoden alusta
Kaikki yhteensä kauden aikana					6 226 000,00	6 226 000,00		
Erotus:						0,00		
Kaikki yhteensä vuoden alusta					195 345 000,00	195 345 000,00		
Erotus:						0,00		

LIIKEKIRJANPIDON PÄÄKIRJA / YHDISTELMÄ

301001 Valtiokonttori

AJOPVM
AJONRO
AJALTA8.1.2001
12 347
01.12.2000-31.12.2000

SIVU X

LKP-tili Maksupiste	Debet	Kredit	Saldo	Selite
2611 Lomapalkkavelka	0,00	0,00	2 000 000,00 -	Kauden alussa
Maksupiste 1	0,00	700 000,00	700 000,00 -	Kauden aikana
Maksupiste 2	0,00	300 000,00	300 000,00	Kauden aikana
	0,00	1 000 000,00	1 000 000,00	Kauden aikana
Alkusaldo: 2 000 000,00 -	0,00	1 000 000,00	3 000 000,00 -	Vuoden alusta
4100 Virkasuhdepalkat	60 737 250,97	20 000,00	60 717 250,97	Kauden alussa
Maksupiste 1	2 600 000,00	0,00	2 600 000,00	Kauden aikana
Maksupiste 2	500 000,00	0,00	500 000,00	Kauden aikana
	3 100 000,00	0,00	3 100 000,00	Kauden aikana
	63 837 250,97	20 000,00	63 817 250,97	Vuoden alusta
4110 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	4 058 834,27	2 000,00	4 056 834,27	Kauden alussa
Maksupiste 1	110 000,00	0,00	110 000,00	Kauden aikana
Maksupiste 2	16 000,00	0,00	16 000,00	Kauden aikana
	126 000,00	0,00	126 000,00	Kauden aikana
	4 184 834,27	2 000,00	4 182 834,27	Vuoden alusta
Kaikki yhteensä kauden aikana	6 226 000,00	6 226 000,00		
Erotus:		0,00		
Kaikki yhteensä vuoden alusta	195 345 000,00	195 345 000,00		
Erotus:		0,00		

TALOUSARVIOKIRJANPIDON PÄÄKIRJA

301001 Valtiokonttori

AJOPVM 8.1.2001
 AJONRO 12 348
 AJALTA 01.12.2000-31.12.2000

SIVU X

TaKP-tili	Tositelaji	Pvm	Tosite numero	LKP-tili	Debet	Kredit	Saldo	Selite
Tuloarviotilit								
								Kauden alussa Vientiselite Kauden aikana Vuoden alusta
								Kauden aikana Vuoden alusta
Tuloarviotilit yhteensä								
Menoarviotilit								
28.05.21	Toimintamenot (S2V)				135 133 860,66	150 000,00	134 983 860,66	Kauden alussa
1	151200	10100	4100		1 940 000,00			Palkat 12/00
1	151200	10 100	4110		120 000,00			Palkat 12/00
1	311200	10 101	4100		100 000,00			Palkat 12/00
1	311200	10 101	4110		6 000,00			Palkat 12/00
2	311200	20 100	4390		139,34			Amica
9	311200	30 101	9990		3 000 000,00			Määrärahan siirto
					5 166 139,34	0,00	5 166 139,34	Kauden aikana
					140 300 000,00	150 000,00	140 150 000,00	Vuoden alusta
28.81.23	Arvonlisävero				999 969,34	0,00	999 969,34	Kauden alussa
2	311200	20 100	9113		30,66			Arvonlisävero 22 %
					30,66	0,00	30,66	Kauden aikana
					1 000 000,00	0,00	1 000 000,00	Vuoden alusta
Menoarviotilit yhteensä					5 206 002,71	5 000,00	5 201 002,71	Kauden aikana
					151 652 000,00	200 000,00	151 452 000,00	Vuoden alusta
Siirrettyjen määrärahojen tilit								
4.99.28.05.21	Toimintamenot (S2V)				8 720 723,88	0,00	60 000,00 -	Kauden alussa
1	151200	10100	4100		60 000,00			Palkat 12/00
	Alkusaldo:	8 780 723,88 -			60 000,00	0,00	60 000,00	Kauden aikana
					8 780 723,88	0,00	0,00	Vuoden alusta
4.00.28.05.21	Toimintamenot (S2V)				0,00	0,00	0,00	Kauden alussa
3	311298	30101	9990			3 000 000,00		Määrärahan siirto
					0,00	3 000 000,00	3 000 000,00 -	Kauden aikana
					0,00	3 000 000,00	3 000 000,00 -	Vuoden alusta
Siirrettyjen määrärahojen tilit yhteensä					60 000,00	3 200 000,00	3 140 000,00 -	Kauden aikana
	Alkusaldo:	8 946 942,04 -			8 933 390,59	3 200 000,00	3 213 551,45 -	Vuoden alusta
Tulorästien erittelytilit								
								Kauden alussa Vientiselite
								Kauden aikana Vuoden alusta
Tulorästien erittelytilit yhteensä								
								Kauden aikana Vuoden alusta

TALOUSARVIOKIRJANPIDON PÄÄKIRJA

301001 Valtiokonttori

AJOPVM

8.1.2001

SIVU Y

AJONRO

12 348

AJALTA

01.12.2000-31.12.2000

TaKP-tili	Tositelaji	Pvm	Tosite numero	LKP-tili	Debet	Kredit	Saldo	Selite
Menorästien erittelytilit								
5.99.xx.xx.xx					35 000,00	0,00	15 000,00 -	Kauden alussa
1	311200	10 102	2610		10 000,00			Vientiselite
					10 000,00	0,00	10 000,00	Kauden aikana
Alkusaldo:	50 000,00 -				45 000,00	0,00	5 000,00 -	Vuoden alusta
Menorästein erittelytilit yhteensä					10 000,00	0,00	10 000,00	Kauden aikana
Alkusaldo:	50 000,00 -				45 000,00	0,00	5 000,00 -	Vuoden alusta
Talousarviotilille kirjausta odottavat talousarviotulot								
600	Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot							Kauden alussa
								Vientiselite
								Kauden aikana
								Vuoden alusta
610	Toiselle tilivirastolle siirrettävät talousarviotulot							Kauden alussa
								Vientiselite
								Kauden aikana
								Vuoden alusta
	Talousarviotilille kirjausta odottavat talousarviotulot yhteensä							Kauden aikana
								Vuoden alusta
Talousarviotilille kirjausta odottavat talousarviomenot								
620	Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot							Kauden alussa
								Vientiselite
								Kauden aikana
								Vuoden alusta
630	Toiselle tilivirastolle siirrettävät talousarviomenot							Kauden alussa
								Vientiselite
								Kauden aikana
								Vuoden alusta
	Talousarviotilille kirjausta odottavat talousarviomenot yhteensä							Kauden aikana
								Vuoden alusta
Talousarviokirjanpidon virhetilit								
								Kauden alussa
								Vientiselite
								Kauden aikana
								Vuoden alusta
	Talousarviokirjanpidon virhetilit yhteensä							Kauden aikana
								Vuoden alusta
Kaikki yhteensä kauden aikana					5 226 170,00	3 000 000,00		
Kaikki yhteensä vuoden alusta					183 427 723,88	10 221 073,60		

TALOUSARVIOKIRJANPIDON PÄÄKIRJA / YHDISTELMÄ

301001 Valtiokonttori

AJOPVM
AJONRO
AJALTA8.1.2001
12 349
01.12.2000-31.12.2000

SIVU X

TaKP-tili			Debet	Kredit	Saldo	Selite
Menoarviotilit						
28.05.21 Toimintamenot (S2V)			135 133 860,66	150 000,00	134 983 860,66	Kauden alussa
Maksupiste 1			3 200 000,00	0,00	3 200 000,00	Kauden aikana
Maksupiste 2			1 966 139,34	0,00	1 966 139,34	Kauden aikana
			5 166 139,34	0,00	5 166 139,34	Kauden aikana
			140 300 000,00	150 000,00	140 150 000,00	Vuoden alusta
28.81.23 Arvonlisävero			999 969,34	0,00	999 969,34	Kauden alussa
Maksupiste 1			30,66	0,00	30,66	Kauden aikana
Maksupiste 2			0,00	0,00	0,00	Kauden aikana
			30,66	0,00	30,66	Kauden aikana
			1 000 000,00	0,00	1 000 000,00	Vuoden alusta
Menoarviotilit yhteensä			5 206 002,71	5 000,00	5 201 002,71	Kauden aikana
			151 652 000,00	200 000,00	151 452 000,00	Vuoden alusta
Siirrettyjen määrärahojen tilit						
4.99.28.05.21 Toimintamenot (S2V)			8 720 723,88	0,00	60 000,00 -	Kauden alussa
Maksupiste 1			60 000,00	0,00	60 000,00	Kauden aikana
Maksupiste 2			0,00	0,00	0,00	Kauden aikana
			60 000,00	0,00	60 000,00	Kauden aikana
Alkusaldo:	8 780 723,88	-	8 780 723,88	0,00	0,00	Vuoden alusta
Siirrettyjen määrärahojen tilit yhteensä		60 000,00	3 200 000,00	3 140 000,00 -	Kauden aikana	
Alkusaldo:	8 946 942,04	-	8 933 390,59	3 200 000,00	3 213 551,45 -	Vuoden alusta
Kaikki yhteensä kauden aikana			5 226 170,00	3 000 000,00		
Kaikki yhteensä vuoden alusta			183 427 723,88	10 221 073,60		

TALOUSARVION SEURANTARAPORTTI

301001 Valtiokonttori

AJOPVM 8.1.2001
 AJONRO 12 350
 KUMUL. TOT. ASTI: 31.12.2000

SIVU 1

Tuloarviotilit		Kertymä kauden aikana	Kertymä vuoden alusta	Talousarvio	Kertymä miinus talousarvio	Kertymä %
11.04.01	Arvonlisävero (A)		2 000,00	2 000,00	0,00	100
11.19.02	Lästimaksut	1 460 677,00	2 187 712,00	2 100 000,00	87 712,00	104
12.28.23	Valtiokonttorin tulot	787 614,86	<u>4 361 361,60</u>	<u>4 700 000,00</u>	-338 638,40	93
Tuloarviotilit yhteensä		2 248 291,86	<u>6 551 073,60</u>	<u>6 802 000,00</u>	-250 926,40	96
Menoarviotilit		Kertymä kauden aikana	Kertymä vuoden alusta	Talousarvio	Kertymä miinus talousarvio	Kertymä %
28.05.21	Toimintamenot (S2V)	5 166 139,34	140 150 000,00	140 150 000,00	0,00	100
28.05.88	Osakkeiden hankkiminen (S3V)		10 000 000,00	10 000 000,00	0,00	100
28.05.95	Valtion saatavien turvaaminen (A)	34 832,71	300 000,00	300 000,00	0,00	100
28.81.23	Arvonlisävero	30,66	<u>1 000 200,00</u>	<u>1 002 000,00</u>	0,00	100
Menoarviotilit yhteensä		5 201 002,71	151 452 000,00	<u>151 452 000,00</u>	0,00	100
Tilikauden yli/-alijäämä		-2 952 710,85	-144 900 926,40	-144 650 000,00		
Siirrettyjen määrärahojen tilit		Kertymä kauden aikana	Kertymä vuoden alusta	Alkusaldo	Loppusaldo	Kertymä %
4.99.28.05.21	Toimintamenot (S2V)	60 000,00	8 780 723,88	8 780 723,88 -	0,00	100
4.99.28.05.88	Osakkeiden hankkiminen (S3V)		152 666,71	166 218,16 -	13 551,45 -	92
4.00.28.05.21	Toimintamenot (S2V)	3 000 000,00 -	3 000 000,00		3 000 000,00 -	
4.00.28.05.88	Osakkeiden hankkiminen (S3V)	200 000,00 -	200 000,00 -		200 000,00 -	
Siirrettyjen määrärahojen tilit yhteensä		3 140 000,00 -	5 733 390,59	8 946 942,04 -	3 213 551,45 -	
Tulo- ja menorästien erittelytilit		Kertymä kauden aikana	Kertymä vuoden alusta	Alkusaldo	Loppusaldo	Kertymä %
Tulorästien erittelytilit						
5.99.12.xx.xx		20 000,00 -	150 000,00 -	150 000,00	0,00	100
5.99.12.xx.xx			70 000,00 -	100 000,00	30 000,00	70
5.00.12.xx.xx		25 000,00	25 000,00		25 000,00	
Tulorästien erittelytilit yhteensä		5 000,00	195 000,00 -	250 000,00	55 000,00	
Menorästien erittelytilit						
5.99.xx.xx.xx		10 000,00	45 000,00	50 000,00 -	5 000,00 -	90
Menorästien erittelytilit yhteensä		10 000,00	45 000,00	50 000,00 -	5 000,00 -	

TALOUSARVION SEURANTARAPORTTI

301001 Valtiokonttori

AJOPVM 8.1.2001
AJONRO 12 350
KUMUL. TOT. ASTI: 31.12.2000

SIVU 2

**Talousarviotilille tai siirretyn määrärahan tilille
kirjaamista odottavien tapahtumien tili**

Kertymä KertymäAlkusaldo Loppusaldo kauden aikanavuoden alusta

Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot

600 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot

610 Toiselle tilivirastolle siirrettävät talousarviotulot

Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviotulot yhteensä

Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot

620 Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot

630 Toiselle tilivirastolle siirrettävät talousarviomenot

Talousarviotilille kirjaamista odottavat talousarviomenot yhteensä

Talousarviokirjanpidon virhetilit

Kertymä KertymäAlkusaldo Loppusaldo kauden aikanavuoden alusta

698 Tiliviraston talousarviokirjanpidon virhetili

699 Keskuskirjanpidon talousarviokirjanpidon virhetili

Talousarviokirjanpidon virhetilit yhteensä

Huom 1. Arviomäärärahan ylityslupa ei ole määrärahan lisäystä.**Huom 2.** Jakamattomien määrärahojen osalta kirjaamisoikeuden sisältävän jakopäätöksen tekevättilivirasto vähentää määrärahaa jakopäätöksen määrällä ja käyttävä tiliviraston vastaavasti lisää määrärahaa jakopäätöksen määrällä.**Huom 3.** Mikäli tiliviraston kirjanpitoon sisältyy sellaisia talousarviotilejä,

- jotka lain tai asetuksen perusteella on usean tiliviraston käytössä (talousarvion tilijaottelussa numerotunnuksella 002) esim. 28.81.23 Arvonlisäveromenot, tai
- jotka talousarvion tilijaottelussa on teknisistä syistä jätetty jakamatta (talousarvion tilijaottelussa numerotunnuksella 003), esim. 11.04.01 Arvonlisäverotulo

menetellään näiden määrärahojen osalta siten että talousarvion seurantaraportin talousarvioluvuksi merkitään sama luku kuin mikä Kertymä vuoden alusta -luku on.

Kirjanpitoaineiston säilytysajat**LIITE 5****Pysyvästi säilytettävä kirjanpitoaineisto**

Pysyvästi säilytettävän kirjanpitoaineiston osalta noudatetaan Arkistolaitoksen päätöstä (KA 66/43/04), jossa pysyvästi säilytettäväksi määrätään mm. TaA 63 §:ssä luetellut kirjanpitoyksikön tilinpäätösasiakirjat (toimintakertomus, talousarvion toteutumalaskelma, tuotto- ja kululaskelma, tase sekä liitetiedot).

Määräajan säilytettävä kirjanpitoaineisto

Määräajan säilytettävän kirjanpitoaineiston osalta noudatetaan Valtiokonttorin määräystä 10.5.2005, 122/03/2005 Kirjanpitoaineiston säilytysajat.

HAKEMISTO

A

Aineiston hävittäminen 2-11
Antolainat 4-59
Arkistonmuodostaja 2-8
Arvonlisäveromenojen laskuttaminen kirjanpitoyksikköjen kesken yhteisrahoitteisessa hankkeessa 5-9
Arvonlisävero
Korjaukset, jotka tehdään varainhoitovuoden jälkeen 8-3
Arvostaminen 1-17, 11-5
Arvostuserät 4-63, 11-21

E

Ennakkomaksu 4-55
maksettu ennakkomaksu 4-55
saatu ennakkomaksu 4-57
Epäkuranttius 4-41
Erilläänpilottehtävä 1-5
Erittely taseeseen merkitsemätömmästä kansallisomaisuudesta 14-3

H

Hallinnan siirrot 4-37
Hanke 4-45
Hankintameno 1-16
Hintatuki 4-41
Hyväksikäyttötehtävä 1-6

I

Irtaimistorekisteri 4-23

J

Jaksottaminen 1-15, 11-5
Johdannaissopimuksen hankinta-arvo 10-2
Julkisoikeudellisten suoritteiden maksujen perintä 4-67

K

Katteen kirjaus 4-5
Keskuskirjanpidon audit trail 15-1
Kirjanpidon tilien alajaottelu pankkiryhmittäin 4-4
Kirjanpitoaineiston säilyttäminen 2-9
Kirjanpitoaineiston säilytysajat 2-10
Kirjanpitovelvollisuus

Talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot 1-3
Talousarviotalous 1-2
Valtiontalous 1-1
Kirjanpitoyksikköjen välisten tapahtumien kirjaukset 5-1
Kirjanpitoyksikön sisäinen hallinnan siirto 5-6
Kirjanpitoyksikön sisäiset suoritukset 5-5
Kirjanpitoyksikön sisäisten tapahtumien kirjaukset 5-1
Kirjauserusteet 1-12
Liikekirjanpito 1-12
Talousarviokirjanpito 1-13
Kirjaussäännöt 1-10
Kohdentaminen 1-13
Korko-option hankinta-arvo 10-2
Kuponkikorollinen laina
Liikkeellelasku ja tilinpäätös saman tilikauden aikana 10-4
Kurssiero 4-68
Valuuttatili 4-71
Käyttöomaisuus
Aktivointi 4-31
Hallinnan siirrot 4-37
Irtaimistorekisteri 4-23
Sisäinen valvonta 4-23
Tase-erittelyt 4-27
Käyttöomaisuuskirjanpito 4-22

L

Lainakirjaukset
Kurssieron kirjaus 4-70
Lainasaamiset 4-67
Liiketapahtuma 1-8
Liikkeellelaskumenot 10-2
Lomapalkkavelan kirjaaminen 11-15
Luottotappio 4-67
Lähetteen tili 5-3

M

Maksatuspäätösperuste 1-14
Maksullinen toiminta 4-10
Maksuperuste 1-13, 1-14
Media- ja imagohyöty 4-11
Meno 1-8
Menokirjaus 1-11
Menonoikaisu 4-65
Meno suoritteen luovuttamisen kohdalle -periaate 1-15

Meno tuotannontekijän käytön kohdalle -periaate 1-15
Monenkertainen kirjanpito 1-6
Muu sitoumusperuste 1-14
Muu tilinpäätöksen yhteydessä laadittava aineisto 14-3
Myöntöpäätösperuste 1-14
Myynti toiselle virastolle tai laitokselle 5-6
Myyntitulo 4-10
Määräajan säilytettävä kirjanpitoaineisto 2-10
Määrärahan käyttöoikeus
Menon kirjaaminen suoraan 5-1
Menon laskuttaminen toiselta virastolta 5-2

O

Oikaisuerät
Liiketapahtuma 1-9
Talousarviotapahtuma 1-10
Oikaisu- ja siirtoerät 4-64
Kurssiero 4-68
Menonoikaisu 4-65
Siirtoerät 4-66
Tileistäpoisto 4-67
Tulonoikaisu 4-66
Oikaisu- ja siirtokirjaukset
Edelliselle varainhoitovuodelle kuuluvat erät 8-2
Oikaisu- ja siirtokirjaus 1-11
Osakohdennetut talousarvion tulot 11-23
Osakohdennus 1-14, 4-45
Osatuloutus 1-12, 4-45
Ostomeno 4-9

P

Palkanmaksu 4-13
Palkanmaksun täsmäyksistä 4-17
Palkkakirjanpito 4-13
Palkkalaskenta 4-13
Palkkatiliöinnit 4-14
Palkkojen aputili 4-15
Paperiton kirjanpito 2-10
Pitkäaikaiset projektit 4-45
Poistaminen 1-16
Poistosuunnitelmat ja niiden muutokset 14-2
Pysyvästi säilytettävä kirjanpitoaineisto 2-10

Päiväkirja 2-4

Pääkirja

Liikekirjanpito 2-4

Talousarviokirjanpito 2-4

Pääoman siirtotilit 16-1

R

Rahaliikkeen selvittelytili 4-5

Rahastot 9-1

Rahastot ja lahjoitetut varat

Säätiöt ja yhdistykset 9-5

Talousarvion ulkopuolella
olevat valtion rahastot 9-1

Rahoitustapahtuma 1-9

Rahoitustapahtumakirjaus 1-11

S

Siirretyt määrärahat 16-2

Siirtoerät 4-66

Liiketapahtuma 1-9

Talousarviotapahtuma 1-10

Siirtomäärärahat 11-22

Siirrettyjen määrärahojen
käytöt 8-2Siirretyn määrärahan peruutus
8-2

Siirtosaamiset ja -velat 16-1

Siirtyvät erät 11-14

Sijoitukset 4-59

Sisäinen valvonta 4-23

Sisäisen arvonlisäverotuoton

TaKP-tili 5-9

Sosiaaliturvamaksun palautus
4-19

Sponsorointi 4-10

Suoriteperuste 1-12, 1-13

Suoriteperusteeseen siirtyminen
tulojen ja menojen kirjauksessa
11-14Suoriteperustetta vastaava
peruste 1-14Suoriteperustetta vastaava tapa
1-12Suunnitelman mukaiset poistot
4-28, 4-31, 11-8**T**

Talousarviokirjanpito 8-1

Talousarviomeno 1-10

Talousarvion seurantaraportti
2-5Talousarvion toteumalaskelma
Siirtomäärärahoja täydentävät
tiedot 12-5Talousarvion toteutumisen
seurantatehtävä 1-5Talousarvion ulkopuolella olevan
valtion rahaston tilinpäätös 1-18
Talousarvion ulkopuolella olevat
valtion rahastot

Vastintilit 9-1

Talousarviotalouden sisäinen
yhteisrahoitus 5-7Talousarviotalouden ulkopuo-
linen yhteisrahoitus tilinpäätök-
sessä 11-24

Talousarviotapahtuma 1-9

Talousarviotulo 1-9

Tase-erittelyjen laatiminen 11-5
tase-erittelyt 4-27

Tase-erittelyt 14-1

Täsmäyttäminen 1-7

Tileistäpoisto 4-67

Tilijärjestelmät 2-1

Tilikartta 2-2

Liikekirjanpito 1-7

Talousarviokirjanpito 1-7

Tililuettelo 2-1

Tililuokka 2-1

Tilinavaus 16-1

Tilinpäätös

Aikataulu 1-18

Hyväksyminen 1-18

Julkaiseminen 1-20

Periaatteet 1-15

Rahasto 1-18

Tilivirasto 1-18

Virasto ja laitos 1-18

Tilinpäätösaineisto 14-1

Tilinpäätöserittely 14-1

Tilinpäätösprosessi 11-2

Tilinpäätös: Talousarviotalouden
sisäinen yhteisrahoitus tilin-
päätöksessä 11-24Tilinpäätös: Talousarviotalouden
ulkopuolinen yhteisrahoitus
tilinpäätöksessä 11-24

Tiliotteiden selvittelytili 4-5

Tilipuitteet 2-1

Tilitystä vastaan saadut varat
8-5Toisen kirjanpitoyksikön määrä-
rahan käyttö omaan toimintaan
5-1Toisen määrärahan käyttöoikeus
5-1

Tosite 2-7

Tiliote tositteena 2-8

Yleiset vaatimukset 2-7

Tulo 1-8

Tulokirjaus 1-11

Tuloksenlaskentatehtävä 1-5

”Tulo menon kohdalle”-periaate

11-24

Tulonoikaisu 4-66

Annetut alennukset 4-66

Tyhjennyksen kirjaus 4-5

U

Ulkopuolinen rahoitus 8-4

V

Vaihto-omaisuus 4-40, 11-9

Valtion kirjanpito 1-3

Keskuskirjanpito 1-4

Talousarvion ulkopuolella
olevat valtion rahastot 1-4

Virastot ja laitokset 1-4

Valtion pankkitilien konserni-
tilirakenne 4-1

Valtion tilinpäätös 1-17, 15-2

Valtuusseuranta 15-2

Valuuttajohdannaisten hankin-
ta-arvo 10-2Valuuttatermiinien hankinta-
arvo 10-2

Varaukset 11-21

Vastintilit

Talousarvion ulkopuolella
olevat valtion rahastot 9-1**Y**

Yhteisö Hankinnat 6-5

Yhteisrahoitteinen hanke 4-45

Yhteisrahoitteinen toiminta 7-1

